anser jag mötesbestyrelsens ansökning vara förtjent af bifall; och då hvarken från det å ordinarie stat uppförda anslaget till befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar eller från befintliga besparingar tillgångar kunna för ifrågavarande ändamål beredas utan åsidosättande af andra berättigade kraf, lärer framställning böra hos Riksdagen göras om beviljande af de erforderliga medlen. Jag föreställer mig att detta lämpligen kan ske genom att för år 1891 bestämma anslaget till bestridande af kostnaderna för allmänna landtbruksmöten till 15,000 kronor, dervid dock, enär, såsom förut nämnts, ifrågavarande redskapspröfning kommer att företagas redan under detta år och de för dermed förenade kostnaders bestridande afsedda medel följaktligen torde redan vid samma tid behöfva tagas i anspråk, det lärer blifva nödigt att de erforderliga medlen från statskontoret förskjutas mot godtgörelse under 1891 af det anslag, som för ändamålet kan varda beviljadt.

På grund af hvad nu anförts hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1891 anvisa, såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för *allmänna landtbruksmöten*, 15,000 kronor.

[17.] Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten.

Vidare tillstyrker jag, på sätt landtbruksakademiens förvaltningskomité hemstält, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1891 anvisa till *prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten* för husdjur, redskap och maskiner samt ladugårdsprodukter, sädesslag och andra jordbruksalster 10,000 kronor.

[18.] Agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna.

Å ordinarie stat under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» fans ända till innevarande år uppfördt ett anslag af 4,500 kronor till den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna landtbruksinstitut. Enär detta anslag skulle blifva obehöfligt genom den reorganisation af nämnda landtbruksinstitut, som af Eders Kongl. Maj:t vid sistlidna års Riksdag föreslogs, behagade Eders Kongl. Maj:t, i sammanhang med framläggande af nämnda förslag, tillika föreslå en sådan förändring i afseende å dispositionen af ordinarie anslaget till »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar», att nämnda anslagspost, 4,500 kronor, från anslagstiteln uteslötes. Sistnämnda förslag blef ock af Riksdagen godkändt, men deremot lyckades icke det afgifna förslaget i afseende å för-

ändrad organisation af Ultuna landtbruksinstitut att tillvinna sig Riksdagens bifall.

Då den förutsättning, på hvilken förslaget om uteslutande af ofvannämnda anslagspost hvilade, sålunda förfallit, behagade Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition den 12 april 1889 föreslå Riksdagen att till ifrågavarande agrikulturkemiska försöksanstalt på extra stat för innevarande år bevilja det tillförene anvisade beloppet 4,500 kronor; Och denna framställning blef äfven af Riksdagen bifallen.

Med erinran om dessa förhållanden samt med anmälan att såväl landtbruksakademiens förvaltningskomité som ock styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut derom gjort framställning, får jag nu hemställa att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till den *agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna* på extra stat för år 1891 anvisa 4,500 kronor.

[19.] Agrikulturkemiska stationer.

Såsom bidrag till underhåll af sju kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof beviljade Riksdagen år 1889 på extra stat för innevarande år ett anslag af 4,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 28,000 kronor. De sålunda beviljade anslagen åtnjutas af stationerna i Kalmar, Halmstad, Skara, Örebro, Vesterås, Jönköping och Hernösand.

I ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 14 september 1889 har landtbruksakademiens förvaltningskomité hemstält att enahanda anslag måtte jemväl för år 1891 af Riksdagen äskas.

Såsom jag redan den 20 december 1889 var i tillfälle att inför Eders Kongl. Maj:t anmäla, hade deremot förvaltningskomitén i särskilda underdåniga utlåtanden afstyrkt de ansökningar om anslag till kemiska stationer i Gefle och Kristianstad, hvilka i statsrådsprotokollet den 12 januari 1889 af dåvarande chefen för civildepartementet omförmäldes såsom kort förut till Eders Kongl. Maj:t ingifna, liksom ock en senare inkommen förnyad ansökning om anslag till en kemisk station i sistnämnda stad. Förvaltningskomitén hade i dessa utlåtanden uttalat att det med afseende å nutidens utvecklade samfärdsmedel syntes vara likgiltigt, huruvida ett prof, som behöfde undersökas, skickades till en kemisk station i grannskapet eller till en mera aflägset belägen station, hvaremot det vore af stor vigt att profvet blefve fort och noggrannt undersökt och resultatet af undersökningen vore tillförlitligt; att otvifvelaktigt några få, med tillräckliga anslag försedda, väl utrustade och skötta samt flitigt anlitade anstalter, hvilkas föreståndare vunnit stor och ständigt ökad erfarenhet, så att undersök-

ningarna kunde skyndsamt och noggrannt utföras, vida mera gagnade landtbruket än ett större antal mindre och ofullständigare, der undersökningarna icke kunde utföras på ett sätt, som motsvarade nutidens betydligt stegrade anspråk; samt att det följaktligen på goda skäl syntes kunna ifrågasättas, om det vore välbetänkt att, utan omsorgsfull utredning och tydligt ådagaläggande af ett trängande behof, öka antalet kemiska stationer, samt huruvida det ej vore bättre att koncentrera krafterna på de redan befintliga anstalternas vidmakthållande och fullkomnande.

Eders Kongl. Maj:t fann också de nu omförmälda ansökningarna icke till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda; Och för närvarande är således endast fråga om anslag till de sju stationer, som nu äro deraf i åtnjutande.

Med anledning af Riksdagens uttalande i dess skrifvelse den 11 maj 1888 rörande behöfligheten af föreskrifter, bland annat, till vinnande af mera enighet i afseende på de metoder, som för undersökning vid olika stationer begagnas, anser jag mig böra erinra att på grund af stadgandet i 4 § punkten c) af nådiga reglementet för de kemiska stationerna den 18 maj 1888, landtbruksakademiens förvaltningskomité den 15 februari 1889 fastställt instruktion för dessa stationer, innefattande bland annat föreskrifter om metoder för undersökning af jord, gödslingsämnen, fodermedel och mejeriartiklar samt för pröfning på arsenik.

Då jag icke har att föreslå någon förändring vare sig i beloppet af de till ofvannämnda sju stationer nu utgående anslag eller i de för anslagens åtnjutande stadgade vilkor, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, såsom bidrag till underhåll af *sju kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof* — inom de orter, der landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta lokal för detta jemte bostad och hyresmedel för kemist och assistent samt bekosta aflöningen till desse och laboratorietjenaren äfvensom årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — på extra stat för år 1891 anvisa ett anslag af 4,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 28,000 kronor.

[20]. Frökontrollanstalter.

Till understöd åt frökontrollanstalter har Riksdagen för hvartdera af åren 1887, 1888, 1889 och 1890 anvisat ett extra anslag af 10,000 kronor.

För sistlidna år inkommo till Eders Kongl. Maj:t ansökningar om understöd åt dylika anstalter till ett sammanlagdt belopp af 11,300 kronor; och genom nådiga bref den 8 februari, den 12 april och den 31 maj 1889 har Eders Kongl. Maj:t behagat till understöd åt sjutton anstalter till fullo disponera det af Riksdagen för samma år beviljade anslaget.

Då anledning icke finnes att antaga annat än att anslaget äfven för nästkommande år är till oförminskadt belopp behöfligt samt jag icke anser mig ega skäl att ifrågasätta någon ändring i de för åtnjutande af understöd från anslaget gällande vilkor, tillstyrker jag, på sätt landtbruksakademiens förvaltningskomité ock hemstält, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1891 till Eders Kongl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor, för att med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de vilkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Eders Kongl. Maj:t fastställas.

[21.] Svenska mosskulturföreningen.

Till understöd åt svenska mosskulturföreningen beviljade sistlidna års Riksdag på extra stat för innevarande år 5,000 kronor och genom nådigt bref den 7 juni 1889 förordnade Eders Kongl. Maj:t att berörda anslag finge till föreningen utbetalas med skyldighet för föreningen ej mindre att före den 1 april 1891 till Eders Kongl. Maj:t afgifva berättelse rörande anslagets användande än äfven att vara underkastad den inspektion af föreningens verksamhet, hvarom Eders Kongl. Maj:t framdeles kunde komma att förordna.

Nu har föreningen i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift anhållit att Eders Kongl. Maj:t täcktes genom proposition till Riksdagen bereda föreningen ett anslag å samma belopp för år 1891.

I denna skrift har föreningen anfört att dess inkomster visserligen ökats, så att föreningen för år 1889 åtnjöte från hushållningssällskap och landsting 4,300 kronor, i bidrag af enskilda personer 2,904 kronor och i årsafgifter af 1,620 medlemmar 5,994 kronor eller tillhopa 13,198 kronor, men att, då föreningens verksamhet utvidgats och ökade arbetskrafter derför toges i anspråk, föreningen i allt fall förutsåge en ganska betydlig brist för sistlidna år.

Uti utlåtande, som landtbruksakademiens förvaltningskomité öfver denna ansökning afgifvit, har komitén visserligen erinrat att den redogörelse för föreningens ekonomi, som i ansökningen lemnats, vore ytterst bristfällig, enär denna i afseende å föreningens utgifter icke lemnade annan upplysning än att föreningen förutsåge att den brist, som för år 1889 komme att uppstå, blefve ganska betydlig; men då Riksdagen, uppå framställning af enskild motionär, för år 1890 anvisat föreningen ett understöd, hvarigenom föreningens verksamhet under innevarande år, på sätt föreningen sjelf uppgifvit, vore betryggad samt föreningens verksamhet med den utvidgning deraf, hvartill det af Riksdagen beviljade anslaget antagligen komme att föranleda, med all sannolikhet icke kunde uppehållas under år 1891 utan en ännu betydligare brist än den nu befarade, såvida icke anslag äfven för sistnämnda år kunde påräknas, har förvaltningskomitén — som antoge att den genom nyssnämnda nådiga bref i utsigt stälda inspektionen af föreningens verksamhet skulle komma att lemna fastare hållpunkter för bedömande af föreningens verkliga ställning och behof — tillstyrkt bifall till föreningens ansökning.

Med erinran att den ifrågavarande inspektionen — om hvars anordnande Eders Kongl. Maj:t torde vilja framdeles fatta beslut — lärer böra uppdragas åt landtbruksstyrelsen, anser jag mig, då föreningen ännu icke i ekonomiskt afseende synes hafva hunnit derhän, att statsunderstöd kan undvaras, samt följaktligen det föreningen för innevarande år af Riksdagen beviljade understödet sannolikt icke skulle komma att medföra allt det gagn, som dermed afsetts, ifall icke föreningen jemväl för nästkommande år hugnas med statsunderstöd, ega anledning hemställa att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till understöd åt *svenska mosskulturföreningen* på extra stat för år 1891 anvisa ett anslag af 5,000 kronor.

[22.] Geologiska undersökningarna.

Uti underdånig skrifvelse den 23 oktober 1889 har chefen för Sveriges geologiska undersökning afgifvit förslagsberäkning öfver de under år 1891 till fullföljande af de geologiska arbetena erforderliga medel.

Denna beräkning upptager utgifterna till 92,200 kronor.

Häraf är beräknadt för:

Aflöningen.

Löner, arfvoden samt ersättning till tillfälliga biträden .. kronor 54,350.

Fältarbetena.

Rese- och traktamentsersättning, verktyg, reparationer, fraktkostnad m. m. samt omkostnader för resor m. m., som med bidrag af särskildt anslag utföras..... kronor 20,500.

Byråafdelningen.

Inventarier, arbetsmateriel m. m. ..... » 2,000.

Biblioteket och samlingarna.

Böcker, kartor och samlingar ..... » 2,000.

Kart- och boktrycket.

Tryckning af kartor, beskrifningar och dylikt, ritning af originalkartor m. m. ..... » 12,000.

Värme och diverse utgifter.

Omkostnader ..... » 1,350.

summa kronor 92,200.

Till bestridande af utgifterna är att påräkna:
behållning af sålda kartor m. m. omkring ... kr. 500
bidrag från Gefleborgs läns hushållningssällskap och landsting ..... » 1,500

eller tillhopa kronor ..... 2,000.

hvadan det belopp, som enligt förslagsberäkningen härutöfver erfordras för år 1891, utgör ..... kronor 90,200
eller 1,700 kronor mera än för innevarande år af Riksdagen anvisats.

Den af Eders Kongl. Maj:t för innevarande år fastställda staten för undersökningen, vid hvars uppgörande såsom tillgång beräknats behållning af sålda kartor och bidrag från Gefleborgs län till samma belopp, som nyss nämnts, slutar å 90,000 kronor, eller 500 kronor mindre än summan af det för detta år af Riksdagen anvisade anslaget 88,500 kronor och nyssnämnda båda såsom tillgång beräknade poster. Den sålunda uppkommande besparingen beror derpå att allenast en geolog

funnits berättigad att från och med detta år komma i åtnjutande af ålderstillägg i stället för att i undersökningens förslagsberäkning för samma år två geologer uppförts såsom dertill berättigade.

Enligt hvad undersökningens chef nu upplyst, blifva tre geologer berättigade att få sig tillagda ålderstillägg från och med år 1891, hvar å 500 kronor, och den för samma år föreliggande förslagsberäkningen för löner är ock derefter lämpad.

I det förslag till stat för innevarande år, som med underdånig skrifvelse den 23 oktober 1889 underställdes Eders Kongl. Maj:ts pröfning, hade, såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, chefen, bland annat, upptagit de för ersättning åt tillfälliga biträden samt för biblioteket och samlingarna afsedda belopp till respektive 400 kronor och 300 kronor mera än i 1889 års stat för dessa ändamål beräknats, eller till respektive 4,500 kronor och 2,000 kronor, hvaremot för kart- och boktrycket upptogos 700 kronor mindre än det belopp, 12,000 kronor, som i sistnämnda stat derför anslagits. I den af chefen framlagda förslagsberäkningen för år 1891 hafva förstnämnda två poster likaledes beräknats till respektive 4,500 kronor och 2,000 kronor samt derjemte det för kart- och boktrycket afsedda beloppet ånyo höjts till 12,000 kronor. För alla de ifrågavarande tre ändamålen tillsammans har chefen således för år 1891 beräknat en anslagsförhöjning af 700 kronor. Men då Eders Kongl. Maj:t vid fastställandet af 1890 års stat ansåg de för detta år ifrågasatta förändringarna i afseende å ifrågavarande anslagsbelopp icke böra bifallas, enär någon utredning angående dessa förändringars behöflighet icke blifvit förebragt, saknar jag nu anledning att tillstyrka den anslagsförhöjning, chefen sålunda för år 1891 ifrågasatt

Det af chefen begärda anslaget för år 1891 bör således minskas med 700 kronor eller till 89,500 kronor.

I afseende å den i statsrådsprotokollet för den 12 januari 1889 af min närmaste företrädare i embetet omförmälda frågan om förändring i skalan för utgifning af vissa geologiska kartor får jag tillkännagifva att de praktiska försök och utredningar, som anstälts rörande denna fråga, ännu icke blifvit afslutade, hvadan någon ändring i de hittills följda förslagsberäkningarna icke nu kan ifrågakomma.

På grund af hvad jag nu anfört tillstyrker jag att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att, för fortsättande under år 1891 af de *geologiska undersökningarna* och utgifvande af derpå grundade kartor, afhandlingar och uppsatser, bevilja ett extra anslag för samma år till belopp af 89,500 kronor.

Befrämjande i allmänhet af slöjderna.

Sistlidna års Riksdag beviljade på extra stat för innevarande år 3,500 kronor till anställande af en andre instruktör i husslöjd och en elev samt 500 kronor såsom personligt ytterligare ålderstillägg åt andre instruktören Wilhelm Nordin, derest han fortfarande blefve i denna egenskap använd. [23.] En andre instruktör i husslöjd och en elev.

Om hvad jag ofvan under anslagstiteln »ålderstillägg» föreslagit bifalles, så ock då full anledning finnes till antagande att vid sådant förhållande Nordin blifver utnämnd till slöjdinstruktör på ordinarie stat, varder icke allenast sistberörda såsom ålderstillägg åt Nordin beviljade belopp, utan äfven det belopp, 500 kronor, som af ofvannämnda 3,500 kronor utgått till honom såsom första ålderstillägg, för nästkommande år obehöfligt, och det åt andre instruktören i husslöjd jemte en elev erforderliga anslagsbeloppet kan således minskas till 3,000 kronor.

Med anledning häraf hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1891 bevilja, till *anställande af en andre instruktör i husslöjd och en elev*, hvilken bör åtfölja en af instruktörerne i husslöjd för att af denne handledas och utbildas, så att han må kunna såsom lärare i husslöjd användas, 3,000 kronor.

Under denna anslagstitel hemställer jag vidare, med anledning jemväl af en i ämnet gjord framställning, hvaröfver kommerskollegium afgifvit underdånigt utlåtande, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, i likhet med hvad förut egt rum, föreslå Riksdagen [24.] Väfskolan i Borås.

att på extra stat för år 1891 bevilja, såsom bidrag till upprätthållande af *väfskolan i Borås* — med vilkor att från Elfsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften af statsanslaget — 3,800 kronor och, såsom bidrag till *aflönande af en andre lärare* vid samma skola, 1,000 kronor, under vilkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda läns landsting eller eljest tillskjutet.

Befrämjande i allmänhet af handel och sjöfart.

För hvarje af åren 1888, 1889 och 1890 har Riksdagen på extra stat beviljat ett anslag af 20,000 kronor att af Eders Kongl. Maj:t användas för att åt alster af svensk industri och svenska näringar bereda afsättning i främmande länder. [25.] Anslag till främjande af svenska alsters afsättning i utlandet.

Af det för detta ändamål för år 1889 beviljade anslaget behagade Eders Kongl. Maj:t den 22 mars 1889 dels anvisa 5,000 kronor för upprätthållande, i enlighet med bestämmelserna i nådiga brefvet den 15 februari 1888, under ännu ett år af den enligt samma nådiga bref inrättade agenturen i Norra Tyskland för befrämjande af afsättning utaf produkter af den svenska fiskerinäringen, dels ock bevilja Sveriges allmänna exportförening 9,000 kronor för att i det af Riksdagen angifna syfte användas, på sätt föreningen kunde finna lämpligast. Återstående beloppet, 6,000 kronor, anvisades den 12 april sistlidna år till upprätthållande under ett år från och med den 1 nästföljande juni af den enligt nådigt bref den 15 april 1887 inrättade agenturen i Manchester för befrämjande af svenska mejeriprodukters afsättning i England.

Af anslaget för innevarande år har Eders Kongl. Maj:t den 31 december 1889 likaledes behagat anvisa för fiskeriagenturen i Norra Tyskland 5,000 kronor samt bevilja exportföreningen 9,000 kronor. Hvad angår återstående beloppet, 6,000 kronor, hvilket ännu icke blifvit disponeradt, anser jag mig böra nämna att jag har för afsigt att framdeles föreslå Eders Kongl. Maj:t att anvisa detta belopp för fortsatt uppehållande af mejeriagenturen i Manchester; och begagnar jag tillfället erinra att på grund af Eders Kongl. Maj:ts beslut den 31 december 1889 en förändring i mejeriagentens ställning inträdt, ithy att, då han hittills haft rättighet att mot provision tillhandagå försäljare af svenska mejeriprodukter, det numera är honom förbjudet att vara på något sätt ekonomiskt intresserad i handel med svenska mejeriprodukter eller i andra handelsaffärer, hvarjemte honom vidare ålagts att hafva sin uppmärksamhet fästad på sådana i England eller annorstädes tilläfventyrs förekommande bedrägerier och missbruk, hvilka kunna skada de svenska mejeriprodukternas anseende.

Till statsrådsprotokollet för den 12 januari 1889 anmälde dåvarande chefen för civildepartementet en af styrelsen för Sveriges allmänna exportförening gjord underdånig framställning om vidtagande af vissa åtgärder i syfte att utbilda agenter för befrämjande af vår export på utlandet, i hvilket hänseende styrelsen — jemte det styrelsen såsom en förberedande åtgärd för befrämjande af undervisningen i våra handelsskolor föreslog att Eders Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt en sakkunnig man att i utlandet taga kännedom om dervarande dylika anstalter — ifrågasatte, såsom en för utbildande af duglige handels- eller exportagenter i utlandet synnerligen förmånlig åtgärd, att stipendier måtte anslås åt unge män, som önskade att i utlandet förvärfva sig erforderliga kunskaper i handelsyrket. Eders Kongl. Maj:t ansåg

emellertid nödigt att närmare utredning åstadkoms angående handelsundervisningens tillstånd i vårt land samt om och i sådant fall hvilka åtgärder borde vidtagas för denna undervisnings höjande samt behagade förty anbefalla verkställandet af en dylik utredning. Då resultaten af denna utredning ännu icke föreligga, måste med pröfningen af frågan om beviljande af medel för det af exportföreningens styrelse omförmälda ändamål fortfarande anstå.

Då det mål, som åsyftats med ifrågavarande af Riksdagen beviljade anslag, tvifvelsutan är synnerligen eftersträfvansvärdt, tvekar jag icke att tillstyrka att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att jemväl för år 1891 på extra stat anvisa ett anslag af 20,000 kronor att af Eders Kongl. Maj:t användas för att *åt alster af svensk industri och svenska näringar bereda afsättning i främmande länder.*

Befrämjande i allmänhet af bergsbruket.

[26.] Bergsskolorna i Filipstad och Falun.

Under denna anslagstitel tillstyrker jag i underdånighet att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad under nästlidna och flera föregående år varit förhållandet,

under vilkor att *bergsskolorna i Filipstad och Falun* med dertill hörande skolor för bergsarbetare komma att jemväl under år 1891 fortsätta sin verksamhet i enahanda omfång och utsträckning som hittills, hvarom Eders Kongl. Maj:t torde vilja genom inspektion af sakkunnig person sig förvissa, å extra stat för samma år anvisa ett belopp af 14,000 kronor att till brukssocietetens fullmägtige i jernkontoret utbetalas.

Anordnande af fabriksinspektion.

[27.] Anordnande af fabriksinspektion.

Enligt det förslag till förordning angående åtgärder för skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet, öfver hvilket Eders Kongl. Maj:t den 12 januari 1889 beslöt att genom nådig proposition inhemta Riksdagens yttrande, skulle inspektörer förordnas för att tillhandagå näringsidkarne med upplysningar och råd i fråga om dylika åtgärder och för att öfvervaka förordningens efterlefnad.

Riksdagen, som i hufvudsak biföll nyss nämnda proposition, anvisade tillika, med anledning af Eders Kongl. Maj:ts framställning, för anordnande af fabriksinspektion på extra stat för innevarande år till

aflöning åt tre inspektörer 15,000 kronor, med 5,000 kronor till hvardera för år räknadt, och till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 1,800 kronor, eller tillhopa 16,800 kronor, hvarjemte Riksdagen beslöt att de ifrågavarande inspektörerne skulle åtnjuta ersättning för resekostnad och dagtraktamente enligt fjerde klassen i gällande resereglemente.

Vid anmälan den 12 oktober 1889 af Riksdagens skrifvelse härom behagade Eders Kongl. Maj:t *dels*, med godkännande af Riksdagens beslut, såvidt det rörde inspektörernes aflöning och anslaget till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter, samt med förklarande att Eders Kongl. Maj:t framdeles ville fatta beslut om dispositionen af sistberörda anslag, förordna att de yrkesinspektörer, som jemlikt lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 borde af Eders Kongl. Maj:t förordnas, skulle tills vidare vara tre samt att enhvar af dem skulle ega att åtnjuta ett arfvode af 5,000 kronor för år räknadt, *dels och* förklara att yrkesinspektörerne skulle ega att för de tjensteresor, som af dem företoges, af sjette hufvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt fjerde klassen i gällande resereglemente.

Då jag icke för nästkommande år anser mig böra ifrågasätta någon förändring i afseende å det för ifrågavarande ändamål afsedda anslag, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, *för anordnande af fabriksinspektion*, på extra stat för år 1891 anvisa till aflöning åt tre inspektörer 15,000 kronor, med 5,000 kronor till hvardera för år räknadt, och till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 1,800 kronor, eller tillhopa 16,800 kronor.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

[28.] Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Enligt hvad statskontoret anmält, har nämnda embetsverk förskjutit följande belopp, hvilka torde böra till ersättande af Riksdagen anmälas, nemligen:

den sterbhusdelegarne efter den 25 juli 1887 aflidne länsmannen i Kumla socken och Hardemo härad af Örebro län A. L. Flyckt för tiden från den 22 mars 1887 till den 14 mars 1889 tillkommande ränta efter 5 procent å det belopp, 1,425 kronor, som till statsverket influtit

för ett till Kumla—Yxhults jernväg exproprieradt jordområde från länsmansbostället ½ mantal n:r 4 Kumla i Kumla socken kr. 140: 92

godtgörelse för afkomst af boställen, som enligt nådiga brefvet den 31 maj 1878 innehafvare af länsmanstjenster, hvarmed boställen varit förenade, egt undfå i anledning deraf att företrädarne åtnjutit fardagsår, samt aflöningsfyllnad enligt nådiga brefvet den 27 april 1883 till tjenstförrättande länsman under den tid, företrädaren i tjensten innehaft dertill hörande boställe, hvars afkastning uppskattats till högre belopp än kontanta lönen » 4,081: 74

till betäckande af kostnader för aflönings- och pensionsstatistiken under år 1889 » 1,874: 25

arfvoden till ordföranden och två ledamöter i den af Eders Kongl. Maj:t tillsatta komité för utarbetande af förslag till föreskrifter i fråga om upphandlingar, leveranser och entreprenader för statens räkning samt ersättning till en ledamot i komitén för bestridda sekreteraregöromål » 800: —

arfvoden samt rese- och traktamentsersättning åt ledamöterne och sekreteraren i den af Eders Kongl. Maj:t tillsatta s. k. arbetareförsäkringskomitén, diverse utgifter för komitén m. m. » 187,075: 37

åtskilliga kostnader för verkställd undersökning af riksgränsen mellan Sverige och Finland » 4,710: 30

Summa kronor 198,682: 58.

I afseende å den fjerde af ofvannämnda poster tillåter jag mig erinra att, sedan Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen sistlidna år gjort framställning om godtgörande af de till 14,320 kronor 34 öre uppgående kostnaderna för den s. k. leveranskomitén, hvilken framställning ock af Riksdagen bifölls, Eders Kongl. Maj:t den 1 februari 1889, enär af de utlåtanden, som vederbörande embetsverk öfver komiténs författningsförslag afgifvit, syntes framgå att berörda förslag icke, åtminstone inom vissa embetsverk, utan olägenheter kunde oförändrade tillämpas, behagade uppdraga åt komiténs ordförande och två af dess ledamöter att föreslå de förändringar i förslagen, hvartill de afgifna utlåtandena kunde föranleda, med rätt för bemälde personer att under den tid, uppdraget varade, åtnjuta enahanda arfvode, som vid komiténs tillsättande den 27 juni 1887 medgifvits för ledamöterne i komitén. Seder-

mera täcktes Eders Kongl. Maj:t den 10 maj 1889 tilldela en af ifrågavarande komitéledamöter, hvilken utarbetat det med anledning af nyssnämnda uppdrag afgifna utlåtandet samt förrättat öfriga med uppdragets utförande förenade sekreteraregöromål, en särskild godtgörelse af 200 kronor för de af honom bestridda sekreteraregöromål.

Hvad angår den sista af ofvan upptagna poster, anhåller jag få erinra att den ifrågavarande gränsundersökningen, hvilken, med anledning af en framställning från finska senaten, sommaren år 1888 verkställdes af dertill af vederbörande regeringar utsedde kommissarier med biträden, åsyftade att å de ställen, der gränsen vore otydlig eller icke kunde urskiljas, utröna och beteckna gränsliniens rätta läge i enlighet med gällande öfverenskommelser och i öfverensstämmelse med de kartor och gränsbeskrifningar, som blifvit upprättade vid gränsregleringen år 1810 och den år 1823 skedda egoutbytesregleringen.

I protokollet öfver civilärenden för den 12 januari 1889 omförmäldes af dåvarande departementschefen att, sedan städerna Sundsvall och Umeå den 25 juni 1888 förhärjats af ödeläggande eldsvådor, på begäran af landshöfdingen i Vesternorrlands län och länsstyrelsen i Vesterbottens län genom civildepartementets försorg inköpts och afsändts diverse lifsmedel att dels kostnadsfritt utdelas bland de brandskadade, dels emot betalning tillhandahållas dem, till Sundsvall för ett belopp af 13,716 kronor 39 öre och till Umeå för 12,691 kronor 29 öre, assuranskostnad i begge fallen inbegripen, samt att det för godtgörande af de i följd deraf uppkomna kostnaderna af statskontoret förskjutna beloppet, 26,407 kronor 68 öre, syntes böra till ersättande af Riksdagen anmälas, ehuru framställning derom icke kunde till då instundande Riksdag göras, enär statskontoret då ännu icke var i tillfälle att uppgifva, med hvilket belopp ersättning för förskottet kunde erhållas genom medel, som influtit för emot betalning tilläfventyrs utlemnade lifsmedel.

Då icke heller till nu instundande Riksdag framställning lämpligen kan göras om ersättning för ifrågavarande förskott, torde jag böra erinra om de förhållanden, som orsaka detta ytterligare uppskof.

Med anledning deraf att Eders Kongl. Maj:t förordnat att de medel, som inflöte till följd deraf att någon del af de till Sundsvall afsända lifsmedlen blefve emot betalning utlemnad, skulle af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesternorrlands län till statskontoret inlevereras, anmodades, då nära ett år förflutit, utan att några dylika medel till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande inkommit, magistraten i Sundsvall af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom

skrifvelse den 28 juni 1889 att infordra redogörelse för det sätt, hvarpå ifrågavarande lifsmedel utdelats. I anledning häraf uppgaf nödhjelpskomitén i Sundsvall att, då omständigheterna efter branden varit sådana, att försäljning af ifrågavarande lifsförnödenheter icke ens till någon del kunnat ega rum, komitén icke dragit i betänkande att bland de brandskadade kostnadsfritt utdela hela detta lifsmedelsförråd. Då emellertid af stadens tidningar inhemtats att nödhjelpskomitén till stadsfullmägtiges afgörande hänskjutit frågan, huru dittills icke utdelade nödhjelpsmedel till belopp af 100,000 kronor skulle användas, hemstälde landshöfdingen i länet i skrifvelse till stadsfullmägtiges ordförande, huruvida icke af nämnda belopp ersättning kunde beredas statsverket för en del af ofvan omförmälda till Sundsvall afsända lifsmedel. Men sedan denna skrifvelse af ordföranden öfverlemnats till stadsfullmägtiges pröfning, beslöto fullmägtige vid sammanträde den 23 september 1889 att afslå den begärda ersättningen till statsverket.

Efter erhållen kännedom härom och då enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åsigt uppenbart vore att de bestämmelser, under hvilka ifrågavarande lifsmedel blifvit till Sundsvall öfverlemnade, icke iakttagits, ansåg sig Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande böra i skrifvelse den 14 oktober 1889 anmäla förhållandet hos Eders Kongl. Maj:t.

I anledning häraf infordrades yttrande af statskontoret, som i underdånig skrifvelse den 3 december 1889 — jemte meddelande att från Vesterbottens läns ränteri inleverérats 1,637 kronor 97 öre, som influtit genom försäljning af en del af de för de brandskadade i Umeå afsända lifsmedel — vidare anförde att, med afseende å hvad nödhjelpskomitén upplyst och då före utlemnandet af ifrågavarande lifsförnödenheter icke blifvit bestämdt, huru stor del deraf skulle de brandskadade emot betalning tillhandahållas, samt stadsfullmägtige i Sundsvall afslagit den af landshöfdingen i länet gjorda hemställan om godtgörelse för någon del af nämnda lifsförnödenheter, syntes föga utsigt finnas att i rättegångsväg kunna erhålla godtgörelse för någon afsevärd del af ifrågavarande utgift, ehuru statskontoret, lika med Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, funne det uppenbart att de bestämmelser, under hvilka ifrågavarande lifsmedel blifvit till Sundsvall öfverlemnade, icke iakttagits. Men då stadsfullmägtiges afslag å den gjorda framställningen, bland annat, grundats derpå att densamma betraktats blott som en enskild förfrågan från landshöfdingen, hemstälde statskontoret till Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, huruvida icke anledning förefunnes att anbefalla Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande att hos

stadsfullmägtige äska godtgörelse för någon viss del af kostnaden för ifrågavarande lifsförnödenheter, exempelvis en fjerdedel deraf; och då detta ärende den 20 december 1889 inför Eders Kongl. Maj:t anmäldes, behagade Eders Kongl. Maj:t anbefalla Sin befallningshafvande att infordra stadsfullmägtiges yttrande i hvad mån fullmägtige vore villige att lemna godtgörelse för ifrågavarande lifsförnödenheter. Detta yttrande har emellertid ännu icke hunnit afgifvas.

Med anledning häraf och på grund af hvad ofvan anförts har jag för närvarande endast att hemställa att Eders Kongl. Maj:t, med tillämpning af grundsatsen om anslags bestämmande till jemnt tal af kronor, behagade föreslå Riksdagen

att, till betäckande af ofvan omförmälda, af *statskontoret förskottsvis bestridda utgifter*, anvisa ett extra anslag af 198,683 kronor.

Allmänna arbeten af beskaffenhet, att deras utförande kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I underdånig skrifvelse af den 22 oktober 1889 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afgifvit generalförslag rörande beloppen af de anslag, som styrelsen ansåge böra af Riksdagen äskas för år 1891 till understödjande af allmänna väg- och vattenbyggnadsarbeten.

Beträffande först anslaget till anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, har styrelsen förmält att behofvet af statsbidrag för dylika ändamål fortfarande visade sig mycket stort och att hos styrelsen ofvan nämnda dag funnes inneliggande flera planer till dylika arbetsföretag än som kunde med de för innevarande år för ändamålet anvisade medel bringas till utförande. Med hänsyn till de förhöjningar af ifrågavarande anslag, som under senare åren och senast år 1887 egt rum, har styrelsen likväl icke ansett sig böra nu ifrågasätta någon ytterligare förhöjning deraf.

Med anledning af hvad styrelsen upplyst och anfört tillstyrker jag att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1891 ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande,

[29.] Anläggning m. m. af vägar.

till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar, 600,000 kronor.

Till understödjande af brobyggnader och mindre hamnbyggnader

samt upprensning af åar och farleder har Riksdagen under flera år anvisat ett belopp af 100,000 kronor.

Uti sin underdåniga skrifvelse den 6 november 1888 angående behofvet af anslag till allmänna arbeten under innevarande år hemstälde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att detta belopp måtte höjas till 150,000 kronor och anförde i sådant afseende hufvudsakligen att de för nu ifrågavarande ändamål anvisade medel under senaste åren företrädesvis anlitats för åstadkommande af ansenliga brobyggnader öfver vattendrag, der den växande trafiken icke längre kunde vara betjenad med förut befintliga färjeleder, hvaremot bidrag till hamnbyggnader vid fiskelägen i mindre mån ifrågakommit; men att den stora betydelsen af sådana hamnar för de delar af landet, der hafsfisket utgjorde den förnämsta näringen, ovilkorligen kräfde understöd såväl till utvidgning af en del hamnar, som ock till iståndsättande af andra, hvilka blifvit af storm skadade. Derjemte framhöll styrelsen att jemväl statsbidrag till upprensning af allmänna farleder vore ifrågasatta.

Eders Kongl. Maj:t ansåg emellertid vid föredragning af sistberörda skrifvelse den 12 januari 1889 fullt giltig anledning icke förefinnas att för det dåvarande vidtaga någon förhöjning af detta anslag.

Nu har styrelsen, med förmälan att någon förändring i de förhållanden, som år 1888 föranledde styrelsen att ifrågasätta förhöjning af ifrågavarande anslag, icke inträdt, utan att snarare ytterligare anspråk på statsbidrag för upprensning af farleder framstälts, förnyat sin hemställan att anslaget måtte höjas till 150,000 kronor.

Af handlingarna i det den 31 december sistlidna år inför Eders Kongl. Maj:t anmälda ärendet angående fördelning af det för ifrågavarande ändamål för innevarande år anvisade anslagsbeloppet, 100,000 kronor, inhemtades, såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, att af de fem företag, mellan hvilka väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit att berörda anslag måtte fördelas, två brobyggnadsföretag icke kunde, af brist på medel, för innevarande år ifrågakomma till högre understöd än tillsammans 57,600 kronor, oaktadt de understödsbelopp, som enligt vanliga grunder borde dem tillkomma, uppgingo sammanlagdt till mer än 136,500 kronor. Ensamt för dessa båda företag torde sålunda för ett följande år anspråk på ytterligare statsbidrag ifrågakomma till ett belopp af närmare 79,000 kronor; och då härtill kommer att, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uti berörda ärende upplyst, hos styrelsen finnas inneliggande ansökningar om understöd till två andra betydliga brobyggnadsföretag samt det med sannolikhet kan antagas att ytterligare ansökningar om understöd

under innevarande års lopp komma att göras, anser jag mig ega fullt skäl att förorda den af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu föreslagna anslagsförhöjningen, hvarigenom, bland annat, medel skulle beredas att, mer än hittills kunnat ske, tillgodose kustbefolkningens behof af nya eller förbättrade hamnanläggningar. Jag tillstyrker alltså att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska att till Eders Kongl. Maj:ts förfogande må för år 1891 anvisas,

[30.] Brobyggnader och mindre hamnbyggnader m. m.

till understödjande af brobyggnader och mindre hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder, 150,000 kronor.

Det anslag, som årligen plägar af Riksdagen beviljas till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af torrläggning af sådana vattensjuka marker, som, utan att kunna med fördel odlas, sprida frostskador öfver omgifvande nejd, har för hvartdera af åren 1889 och 1890 bestämts till 50,000 kronor. Då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett anledning icke förefinnas att nu ifrågasätta någon förhöjning i detta anslag, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för år 1891 till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ställa,

[31.] Frostminskningsföretag.

till understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af torrläggning utaf sådana vattensjuka marker, som, utan att kunna med fördel odlas, sprida frostskador öfver omgifvande nejd, 50,000 kronor.

I afseende å vilkoren för erhållande och tillgodonjutande af ofvan omförmälda statsbidrag samt angående kontrollen derå att fastställda planer varda vid arbetenas utförande följda, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bibehålla de allmänna vilkor och bestämmelser, hvilka nu äro gällande och finnas intagna i Riksdagens skrifvelser den 27 april 1881 (n:r 69), den 11 juni 1883 (n:r 67) och den 7 Maj 1889 (n:r 43).

I sammanhang härmed torde jag böra erinra

[32.] Lån till enskilda jernvägar.

att, enligt 1886 års Riksdags beslut, blifvit för år 1891 beviljade till understödjande, medelst lån, af enskilda jernvägsanläggningar 1,000,000 kronor; samt

att, enligt 1888 års Riksdags beslut, skola till odlingslånefonden under hvarje af åren 1889—1893 ej mindre ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån, än äfven af riksgäldskontoret, i mån af behof, öfverlemnas medel till så stort belopp, som jemte de till fonden ingående annuiteter kan erfordras till fyllande af högst 1,000,000 kronor årligen. [33.] Odlingslånefonden.

Statens jernvägstrafik.

I underdånig skrifvelse den 7 december 1889 har jernvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition angående anslag för år 1891 dels till nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägar, dels ock till anskaffande af ytterligare rörlig materiel vid de redan trafikerade statsbanelinierna.

Hvad angår anslagsbehofvet för nya byggnader och anläggningar, föreslår styrelsen att för detta ändamål måtte af Riksdagen för år 1891 äskas ett anslag af 900,000 kronor.

I afseende å användningen af detta anslag hänvisar jag till följande utdrag af styrelsens omförmälda skrifvelse:

»*Byggnader och anläggningar.*

Beräknad kostnad.

Kälarne: uppförande af såghusbyggnad, torkhus och arbetarebostad vid Ansjön för försågning af en del af det för jernvägens eget behof erforderliga virket ... kr. 17,600: —

För detta ändamål upptogs i det underdåniga förslaget för 1890 ett belopp af 7,600 kronor, men enär det till utförande af nya byggnader och anläggningar under nämnda år begärda anslaget nedsattes, finnas inga medel för anläggningen tillgängliga. Kostnaden har nu upptagits högre än i berörda förslag, dels derför att förutom de hus, som förut afsågos att uppföras å platsen, har beräknats att ett vid Håsjö station befintligt och, sedan stationen upphörde att vara ändpunkt, derstädes obehöfligt boställshus för betjente skulle för användning till arbetarebostad flyttas till Ansjön, dels emedan det visat sig att den vid Östersunds sta-

Transport kr. 17,600: —

Transport kr. 17,600: —

tion befintliga byggnad, som ansågs kunna derstädes undvaras för att användas till inrymmande af sågverket vid Ansjön, är behöflig såsom förrådshus vid Östersund, och följaktligen en ny byggnad måste å platsen uppföras för sågverket.

Nyhem: utläggning af sidospår till Idsjön ..... » 22,000: —

Detta var äfven begärdt för 1890, men till följd af nyssnämnda nedsättning i anslagssumman kan arbetet icke utföras under det året.

Dufed: uppförande af nya kolbås, emedan de förut der befintliga äro otillräckliga ..... » 1,500: —

Undersåker: uppförande af en lastkaj och i sammanhang dermed utläggning af ett sidospår ..... » 4,400: —

Lastkaj finnes ej vid stationen och kan ej ändamålsenligt anordnas utan i sammanhang med ett nytt sidospår. Den behöfs för lastning hufvudsakligen af s. k. cellulosavirke, som i stor mängd sändes till Ranheim i Norge.

Hjerpen: utvidgning af det till följd af trafikens betydliga tillväxt otillräckliga spårsystemet ..... » 4,800: —

Gällö: utvidgning af spårsystemet jemte inköp af dertill erforderlig jord och i sammanhang dermed flyttning af magasinet ..... » 10,000: —

Den ökade timmer- och planktrafiken på platsen kan numera icke på ett någorlunda tillfreds ställande sätt skötas, utan att spårsystemet betydligt utvidgas. Vid denna utvidgning måste äfven magasinet flyttas, emedan det ligger å en plats, öfver hvilken det nya spåret skall framdragas.

Bräcke: uppförande af stall af sten för 6 lokomotiv » 30,000: —

Vid stationen finnas redan stall för 4 lokomotiv, men dessa äro af trä. Då nu två nya stall behöfvas, har styrelsen, som funnit det med afseende å eldfara vara i hög grad äfventyrligt att inrymma flera så dyra fordon, som lokomotiven äro, i stall af trä, ansett sig böra föreslå att ett sammanhängande stall af sten för 6 lokomotiv uppföres i Bräcke, då de förut der befintliga trästallen

Transport kr. 90,300: —

Transport kr. 90,300: —

kunde flyttas till stationer, der blott ett eller två lokomotiv äro placerade och riskerna vid eldsvåda följaktligen mindre.

Nedläggning af en 6″ vattenledning till stallen ... » 4,800: —

Utvidgning af spårsystemet, som behöfver ökas ... » 5,200: —

Fränsta: d:o d:o ..... » 2,300: —

Sundsvall: tillbyggnad af godsmagasinet ..... » 11,000: —

Utläggning af ett spår framför d:o ..... » 1,900: —

Förlängning af hamnbrygga, utläggning af spår å densamma och anskaffning af skjutbord ..... » 6,000: —

Den alltjemt ökade rörelsen å Sundsvalls station fordrar inom kort tid betydligt större spårutrymme vid hamnkaj än hvad som inom den nuvarande bangården kan erhållas; och hafva derför undersökningar och andra förberedande åtgärder vidtagits för tillgodoseende af nämnda behof, men då fullständig plan öfver en sådan vidsträcktare utvidgning ännu ej kunnat upprättas, nödgas styrelsen för tillfället inskränka sig till att begära medel för här ofvan uppgifna arbeten. Genom hamnbryggans förlängning m. m. skulle äfven underlättas kollossningen från större fartyg, hvarigenom jernvägens omkostnader vid sådan lossning skulle i afsevärd mån minskas.

Östavall: utvidgning af spårsystemet, som är otillräckligt för godsrörelsen på platsen och de dagligen der förekommande tågmötena ..... » 5,100: —

Mellansjö: uppförande af ett vattentorn ..... » 5,200: —

Vattentorn finnes ej vid stationen, men är behöfligt, emedan vattenförbrukningen för lokomotiven med anledning af de svåra stigningarna till stationen är så stor, att af brist på vatten fulla tåg icke alltid kunna framföras.

Ljusdal: uppförande af ett vattentorn i norra ändan af stationen, hvarest vatten nu icke kan tagas, ... » 6,000: —

Tornet är behöfligt, dels emedan full vattentillgång icke alltid är påräknelig i det vid södra ändan af stationen befintliga vattentornet, dels ock

Transport kr. 137,800: —

Transport kr. 137,800: —

för att de norrut gående tågen icke må behöfva uppehållas utanför stationen, när vatten skall tagas, hvilket är olägligt både för tågexpeditionen och de resande.

Uppförande af kolbås, emedan de förut befintliga äro otillräckliga ..... » 2,500: —

Uppförande af ett boställe för stationsbetjening ... » 20,000: —

Nämnda betjening bor nu kringspridd i den vidsträckta byn till olägenhet för tjensten, jemväl i det afseendet att personalen delvis har svårt att undvika mindre lämpligt umgänge å fristunderna.

Hudiksvall: uppförande af stall för 2 lokomotiv ... . » 10,000: —

Bollnäs: uppförande af stall för 4 lokomotiv med jordinköp ..... » 25,000: —

Värtan: uppförande af ved- och cokesbod, som nu icke finnes, hvarföre dessa materialier för närvarande inrymmas i lokomotivstallet till olägenhet och hinder för dettas användning till sitt ändamål ..... » 1,600: —

Norrtull: utvidgning af spårsystemet ..... » 8,300: —

Stationen, som användes för större delen af Vasastadens trafik af ved, tegel m. m., saknar erforderligt spårutrymme.

Södertelge: nedläggning af en vagnvåg, erforderlig för vägning af vagnslastgods, som icke kan vägas i magasinet ..... » 2,000: —

Anslaget begärdes redan i förslaget för år 1890.

Gnesta: uppförande af nytt restaurationshus af sten, emedan det gamla är helt och hållet otillräckligt och obeqvämt för de resande och dessa olägenheter icke kunna till följd af grundens beskaffenhet afhjelpas genom tillbyggnad ..... » 42,000: —

Flen: utvidgning af spårsystemet samt flyttning af stationshuset, godsmagasinet och lastkajen för beredande af erforderligt utrymme och för minskande af faran för de resande vid vagnflyttningar till och från magasinet ..... » 30,000: —

Spårsystemet är otillräckligt för den trafik,

Transport kr. 279,200: —

Transport kr. 279,200: —

som numera passerar stationen på statens och den enskilda Vestmanland—Oxelösundbanan. Samma förhållande eger äfven rum med afseende å lokalerna i stationshuset, hvarföre en utvidgning af dessa är behöflig. Godsmagasinets läge är nu sådant att, när vagnar skola föras till eller från magasinet, måste de skjutas å spår, som de resande hafva att passera på väg mellan stationshuset och tågen, hvarvid de äro utsatta för olyckstillbud, som genom den nu afsedda anordningen kunna undanrödjas.

Det uppgjorda kostnadsförslaget öfver dessa arbeten uppgår till 138,000 kronor, men af denna summa anser styrelsen endast 30,000 kronor erforderliga för arbetenas påbörjande under 1891.

Fiskeby: utvidgning af det otillräckliga spårsystemet » 8,500: —

Linköping: uppförande af 2 lokomotivstall med jordlösen » 20,000: —

Hallsberg: tillbyggnad af matsalarne i restaurationslokalen, hvilka äro otillräckliga, särdeles vid dagsnälltågen, hvilkas resande der hafva middagsspisning » 11,100: —

Töreboda: utvidgning af det otillräckliga spårsystemet » 5,500: —

Motala verkstad: flyttning af godsmagasinet och i sammanhang dermed utvidgning af spårsystemet » 5,400: —

När stationen bygdes, fans ej någon dit ledande allmän väg och förlades magasinet på östra sidan om spåren, hvilket läge numera, sedan landsväg blifvit bygd och inmynnar på vestra sidan om spåren, är olägligt och utsätter de trafikerande, som skola till eller från magasinet, för fara att öfverköras, hvarföre till styrelsen äfven inkommit från i orten boende personer en petition att magasinet måtte flyttas. I sammanhang härmed föreslås utvidgning af spårsystemet.

Motala: nedläggning af en vagnvåg för vägning af vagnslastgods, som icke kan vägas i magasinet » 2,000: —

Transport kr. 331,700: —

Transport kr. 331,700: —

Fogelsta: utvidgning af det otillräckliga spårsystemet » 5,400: —

Charlottenberg: utvidgning af spårsystemet samt derför erforderligt jordinköp och husflyttning » 41,500: —

Den växande genomgående trafiken, stationens egen trafik och behofvet af utrymme för de från stationen utgående tågen kräfva en betydlig utvidgning af spårsystemet, för hvars utförande ytterligare jord måste inköpas samt den nuvarande lastkajen och magasinet något flyttas. Deraf den jemförelsevis stora kostnaden.

Fagerås: anläggning af ny vattenledning till vattentornet, emedan den äldre icke lemnar tillräckligt med vatten » 1,200: —

Fryksta: utfyllning i sjön för beredande af större upplagsplats för virke » 10,000:

Utrymmet vid stationen för emottagande af allt dit å sjön Fryken ankommande virke är alldeles otillräckligt och måste derföre ökas, hvilket lämpligast kan ske genom en utfyllning i sjön på föreslaget sätt.

Å *bandelen Laxå—Kristinehamn:* anläggning af en ny morseledning, behöflig till följd af betydligt ökad telegrafkorrespondens » 3,200: —

Nässjö: utvidgning af det otillräckliga spårsystemet och lastkajen » 3,650: —

Säfsjö: utvidgning af det otillräckliga spårsystemet » 3,500: —

Elmhult: uppförande af 2 dubbla lokomotivstall » 12,000: —

Hessleholm: förändrad inledning af Kristianstad—Hessleholmsbanan för beredande af bättre spårutrymme å stationen » 6,000: —

Anslaget var begärdt redan för år 1890.

Arlöf: utvidgning af spårsystemet, som är otillräckligt hufvudsakligen till följd af sockerfabrikens utomordentligt stora transporter af hvitbetor och stenkol under de tider af året, då den s. k. kampanjen pågår » 15,700: —

I sammanhang härmed måste äfven magasinet flyttas och bör jemväl utvidgas, emedan det är för litet.

Transport kr. 433,850: —

Transport	kr. 433,850: —
Malmö: återstående arbeten för stationens utvidgning och delvis ombygnad	» 438,500: —
För ifrågavarande utvidgning hafva anvisats för åren 1889 och 1890 resp. 150,000 och 250,000 kronor.	
Diverse arbeten	» 27,650: —
Summa kronor	900,000: —»

För anskaffande af ny rullande materiel har jernvägsstyrelsen i ofvanberörda skrifvelse hemstält att ett anslag af 1,500,000 kronor måtte för år 1891 af Riksdagen äskas.

I afseende härå åberopar styrelsen den utförliga motivering, styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 7 december 1888 (hvilken till hufvudsakligaste delen finnes införd i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1889) lemnat i fråga om behofvet af den rörliga materielens ökning, och erinrar att den för ändamålet under innevarande år nödiga summan beräknades till 1,500,000 kronor, hvaraf 490,000 kronor voro afsedda för det minimum af nyanskaffning, som den ökade trafiken till en början gjorde oundgängligt. Vidare anför styrelsen att, då af den begärda summan endast 1,000,000 kronor beviljades samt den under år 1888 inträdda trafikförhöjningen ej allenast visat sig bestå, utan äfven fortfarande ökades, det vore att befara att styrelsen inom kort måste komma i valet mellan att antingen tillbakavisa en del af den trafik, som erbjödes, eller ock försumma materielens underhåll, samt att, hvilkendera utvägen än komme att väljas, bristen på rörlig materiel komme att utöfva en högst menlig inverkan på statens jernvägars ekonomi. För att, i den mån sådant ännu vore möjligt, afhjelpa detta missförhållande, vore det högst angeläget att för år 1891 anvisades 1,500,000 kronor, motsvarande anskaffningskostnaden för 8 lokomotiv, 30 personvagnar samt 500 godsvagnar med axlar och hjul jemte reservdelar.

Sedermera har styrelsen uti en till mig aflemnad promemoria i fråga om behofvet af det begärda anslaget ytterligare anfört att det under de senare åren, i den mån virkesförsändelserna i Norrland tillväxt, under månaderna mars—oktober varit förenadt med största svårighet att med den befintliga materieltillgången tillhandahålla vagnar till den omfattning, som af trafikanterne ej mindre i Norrland än äfven inom det öfriga riket påfordrats; att också klagomål ofta till styrelsen och vederbörande distriktsbefäl ingått öfver omöjligheten att i rätt tid er-

hålla vagnar, i hvilka klagomål betonats de stora förluster, affärsmännen måste vidkännas, bland annat, genom utbetalande af liggepenningar till på last väntande ångbåtar; att styrelsen visserligen, för att i någon mån afhjelpa det öfverklagade förhållandet, ofta låtit, om än till stort men för jernvägens ekonomi, uppskjuta egna transporter af materialier m. m., men att anledningarna till klagomålen dock icke derigenom kunnat undanrödjas; samt att, derest icke tillgången på materiel bragtes i närmare öfverensstämmelse med trafikanternes behof af transportmedel, statens jernvägar icke med afseende å skyndsam godsbefordran kunde motsvara de anspråk, den trafikerande allmänheten hade rätt att på dem ställa. Särskildt ansåge sig styrelsen böra påpeka att virkestrafiken i Norrland måste försiggå inom en bestämd, ganska begränsad tid; att till följd af de långa afstånden i Norrland och det fåtal genomgående tåg, som trafikerade de norrländska linierna, omsättningen af materielen eller förflyttning från annan ort af lediga vagnar till stationer, der last väntade, icke kunde ske med tillbörlig hastighet; samt att framdragandet af tomvagnar från ofta långt aflägsna orter vore förknippadt, utom med tidsutdrägt, äfven med en tillökning i kostnad, hvari någon lindring icke kunde väntas, med mindre den för närvarande knappa tillgången å materiel afhjelptes. Den begärda tillökningen i materiel vore derför en oafvislig nödvändighet och, såsom i någon mån upplysande med afseende å behofvet, ansåge sig styrelsen böra meddela att under månaderna januari—november år 1889 mängden af det transporterade fraktgodset utgjort 2,760,917 ton mot 2,445,804 ton under motsvarande månader år 1888 och således ökats med omkring 13 procent, under det att det belopp, som nu af styrelsen begärts, vore allenast omkring 3 procent af den vid 1888 års slut befintliga materielens bokförda värde.

Af det för nya byggnader och anläggningar af styrelsen begärda anslagsbeloppet äro, såsom nämndt, 438,500 kronor afsedda för arbetena å Malmö stations utvidgning, och med detta belopp skulle dessa arbeten komma att bringas till slut. Då följaktligen en minskning af det af styrelsen härför beräknade anslagsbeloppet skulle medföra att stationens utvidgning icke kunde, såsom afsedt är, fullbordas år 1891, anser jag mig böra tillstyrka att berörda belopp oförminskadt beviljas. Deremot torde ett eller annat af de öfriga arbeten, till hvilka styrelsen nu ifrågasatt anslag, såsom t. ex. förändringarna af restaurationsloka-

lerna vid Gnesta och Hallsberg kunna utan alltför stora olägenheter någon tid uppskjutas, och det af styrelsen begärda anslaget för nya byggnader och anläggningar synes mig derföre kunna minskas med 100,000 kronor eller till 800,000 kronor.

Hvad angår det ifrågasatta anslaget till anskaffande af ny rullande materiel, så anser jag af hvad jernvägsstyrelsen nu och i sin uti statsrådsprotokollet för den 12 januari 1889 intagna skrifvelse anfört framgå att en afsevärd tillökning af denna materiel påkallas såväl af trafikanternas billiga anspråk att utan oskäliga dröjsmål få sina transporter besörjda, som ock af hänsyn till statsjernvägarnes egen ekonomi. I sistnämnda afseende tillåter jag mig först och främst fästa uppmärksamheten derå att, då en alltför knapp tillgång på materiel måste i följd af trafikens kraf föranleda att materielen icke i behörig tid kan underkastas behöfliga reparationer, materielen i förtid kommer att förslitas, hvilket orsakar ökade kostnader genom nödvändigheten att ersätta den materiel, som sålunda blifvit i förtid obrukbar. Vidare erinrar jag att, på sätt jernvägsstyrelsen ock i sin nyssberörda skrifvelse framhållit, bristen på rullande materiel medfört ökade direkta utgifter för jernvägen, såsom extra kostnader för emottagande och uppläggande af dess kolförråd i följd af omöjligheten att i rätt tid besörja transporterna deraf samt ökade omkostnader för den stationstjenst, som besörjes medelst lokomotiv.

Med hänsyn till de öfriga statsbehof, hvilkas fyllande af Riksdagen äskas, synes mig dock det belopp, som bör för nu ifrågavarande ändamål begäras, kunna inskränkas till 1,300,000 kronor, hvarmed de angelägnaste behofven af ny rullande materiel torde kunna anses för år 1891 tillfredsställda.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1891 anvisa

dels å riksstatens sjette hufvudtitel, *till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik*, 800,000 kronor, deraf till fullbordande af arbetena för Malmö stations utvidgning 438,500 kronor, [34.] Nya byggnader m. m. vid statens jernvägar.

dels ock å riksstaten utom hufvudtitlarne, *till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar*, 1,300,000 kronor. [35.] Ny rörlig materiel vid statens jernvägar.

Statens jernvägsbyggnader.

Såsom Eders Kongl. Maj:t behagar erinra sig, framlades för 1886 års Riksdag proposition om stambanebyggnadernas fortsättande från Sollefteå eller lämplig punkt i dess närhet till Öfver-Luleå. I anledning af denna proposition medgaf Riksdagen visserligen att jernvägens anläggning påkallades af ej blott ekonomiska och lokala utan äfven strategiska och politiska skäl, men förklarade att nödig varsamhet kräfde att ej besluta utförande af en så stor jernvägsanläggning, som Eders Kongl. Maj:t föreslagit, nemligen från Sollefteå ända till Luleå, utan att Riksdagen inskränkte sig till det afgörande, som då kunde vara behöfligt och lämpligt för att åt kommande Riksdagar bevara möjligheten att, efter då sig företeende omständigheter, besluta, huruvida ifrågavarande jernvägsarbeten borde ytterligare fortsättas eller icke. Riksdagen beslutade förty år 1886 allenast att en stambana skulle anläggas till Vännäs.

Arbetena å denna bandel hafva nu fortskridit så, att den 82,5 kilometer långa sträckan Långsele—Anundsjö den 15 sistlidne oktober upplåtits för allmän trafik, hvarjemte den 90 kilometer långa linien Anundsjö—Nyåker blifvit definitivt utstakad, skogen i banlinien afröjd till vederbörlig bredd, erforderliga arbetsvägar anlagda samt terasseringsarbetet dels verkställdt mellan Anundsjö och Mellansel, dels påbörjadt mellan Mellansel och Nyåker; och derjemte har en sträcka af 9 kilometer närmast öster om Anundsjö station blifvit skenlagd.

Enligt hvad jernvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 12 december 1889 anmält, påräknar styrelsen att under loppet af innevarande år kunna färdigterrassera den omkring 80 kilometer långa bansträckan från Mellansel till Nyåker samt å densamma utlägga det permanenta spåret. Derefter återstår för banans fullbordande till Vännäs under år 1891, förutom kompletteringsarbeten mellan Anundsjö och Nyåker, att färdigbygga den omkring 43 kilometer långa bansträckan Nyåker—Vännäs.

Emedan sålunda antagligt är att stambanebyggnaden under år 1891 uppnår den punkt, dit Riksdagen år 1886 beslöt banans framdragande, så och på det att ej afbrott må ske i byggnadsarbetena, hvilket skulle i flera afseenden medföra betydligt ökade kostnader vid deras återupptagande, är det min pligt att nu underställa Eders Kongl. Maj:t frågan om stambanans vidare fortsättning åt norr.

Då 1886 års proposition framlades, hade genom undersökningar, som pågått under åren 1884 och 1885, en linie blifvit utstakad, som, utgående från Vännäs, till en början följde Vindelelfvens vestra strand till Hedlunda, fortsatte derifrån utefter elfvens östra strand till Ytter Rödö och vidare förbi Åträsk och Bygdsiljum till Skellefte elf, som den öfvergick vid Gråberget, framgående vidare förbi Storkågeträsk till Norrbottens läns gräns vid Uddfors. Derifrån var linien dragen förbi Ytterfors och Finnbäck till Sikfors, der den öfvergick Pite elf, samt fortsatte derefter förbi Långträsket, Vestmark och Heden till Långforsen, der den öfverskred Lule elf, hvarpå den slutligen vid Boden i Öfver-Luleå socken anknöts vid Luleå—Ofotens jernväg.

Med anledning deraf att åtskilliga anmärkningar emot denna linie derefter försports, särskildt ur strategisk synpunkt, har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 23 april 1888 anbefalt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att låta verkställa undersökningar för stambanans fortsättning från Vännäs till Öfver-Luleå (Boden) i den sträckning att linien, utgående från Vännäs eller någon punkt i närheten och vester derom, framdroges på ett afstånd af omkring fem mil från kusten och, såvidt görligt vore, komme att närma sig de mera betydande punkterna i denna del af landet eller Degerfors, Jörn och Elfsbyn, med iakttagande dervid af samma tekniska bestämmelser, som för linien Långsele—Vännäs vore fastställda. Vidare och då det vore af vigt för en jemförelse mellan den sålunda ifrågasatta linien och förenämnda tillförene undersökta, närmare kusten belägna sträckning att sistnämnda linie blefve undersökt med iakttagande af samma tekniska bestämmelser, som skulle tillämpas vid undersökningen af den andra linien, uppdrog Eders Kongl. Maj:t tillika åt styrelsen att jemväl låta med iakttagande af samma tekniska bestämmelser, som vore fastställda för linien Långsele—Vännäs, verkställa förnyad undersökning af den redan undersökta linien för att söka åstadkomma möjliga förbättringar af denna linie.

Sedan ledningen öfver statens jernvägsbyggnader med hvad dertill hörde från och med den 1 oktober 1888 uppdragits åt jernvägsstyrelsen, har denna styrelse med skrifvelse af den 14 mars nästlidna år till Eders Kongl. Maj:t i underdånighet aflemnat de på grund af undersökningen uppgjorda plan- och profilritningar, kostnadsberäkningar och jemförelsetabeller m. m. samt dervid andragit, bland annat, följande.

De anbefalda undersökningarna och utstakningarna hade utförts i full öfverensstämmelse med föreskrifna förenklingar i byggnadssättet och med iakttagande af de tekniska bestämmelser, som för stambanan Långsele—Vännäs vore fastställda, eller hufvudsakligast så,

att man sökt att genom samtidigt användande af skarpaste tillåtna lutningar eller 1 : 62,5, motsvarande 16 millimeter per meter, och minsta krökningsradien 300 meter, så vidt möjligt, följa markens naturliga yta och sålunda minska terrasseringsarbetena i den i allmänhet starkt brutna terräng, de utstakade linierna genomginge, samt

att inskränkning fortfarande blifvit iakttagen med afseende å trafikstationernas antal, men i beräkningen upptagits anordning af mötesplatser, der afståndet mellan närliggande stationer öfverstege 30 kilometer, äfvensom åstadkommande af lämpliga plan vid punkter, der framdragning af nya vägar eller en växande rörelse antagits framdeles kunna kräfva nya stationsanläggningar.

Till utgångspunkt för de nya linierna hade tagits en 4 kilometer vester om Vännäs kyrkoby belägen punkt, Nyby, 210 kilometer från Långsele, emedan man derifrån kunde åstadkomma en lämplig uppgång för den vestra linien öfver Degerfors, hvilket ej kunnat beredas från kyrkobyn, och emedan terrängen vid Nyby särdeles väl lämpade sig för anläggning af en större bangård.

Styrelsen redogör derefter för de undersökta nya liniernas sträckning från nämnda punkt, dervid först behandlande

den inre linien öfver Degerfors, Jörn och Elfsbyn till Boden, hvilken å generalkartan är betecknad med fulldragen *röd* linie.

Från Nyby uppgår den inre linien genom Tväråns dalgång förbi Stennäs till Tvåråträsk, der vattendelaren mellan Umans båda flodgrenar passeras, och nedgår sedan mot Vindelelfvens vid Degerö djupt nedskurna vattendrag.

Linien genomgår härefter Degerfors stora och välbygda kyrkoby, der en trafikstation blifvit beräknad att anläggas och hvarest äfven landsvägen mellan Umeå och Lycksele korsas. Från Degerfors framgår linien i långa och branta stigningar öfver två mindre tjernar förbi gården Aborrtjern, i hvars närhet en höjd af 288 meter öfver hafvet uppnås, hvarefter linien åter sänker sig mot Storsandsjön och inkommer på den vidsträckta platå, som inom öfre Vesterbotten utbreder sig mellan lappmarksgränsen och den 20 till 30 kilometer breda kuststräckan, sträcker sig utmed Mjösjön, förbi Sjöbrånet, följande Djursjöns och dermed sammanhängande sjöars vattendrag, samt vidare förbi Broknäs och Karleby mot Ekträsk och förbi flera sjöar till Lubboträsk, från hvars nordvestra strand linien går i nordlig rigtning förbi Salberget och Åsen, der en station beräknats för att upptaga rörelsen från Burträsks stora bygd. Vidare går den förbi Morliden, Långvattnet, Kattisträsket samt Jonträsket öfver landsvägen från Skellefteå till Nor-

sjö socken, vid hvilken landsvägsöfvergång en trafikstation blifvit beräknad att anläggas, och är sedermera dragen utmed Bastuträsket, hvarefter den sänker sig i en trång bäckdalgång till Skellefte elfs vattendrag, som öfverskrides vid Rengård, fortsätter vidare genom den starkt brutna terrängen vid Petikenäs by, passerar Hornsträsk samt framkommer till landsvägen från Skellefteå, 5 à 6 kilometer nordvest om Jörns kyrka, vid hvilken landsvägskorsning en trafikstation blifvit föreslagen. Derifrån går linien i nordlig rigtning mot Norrbottens länegräns, öster om Storträsk, förbi Åkerheden, öfver Ålsån till Myrheden, der hon vid ett berggrund passerar Byskeelf. Som i granskapet häraf en från kusten utgående, på norra elfstranden under anläggning varande väg skulle komma att korsas, har en trafikstation ansetts derstädes erforderlig. Vidare öfvergår linien tvenne höga och breda åsar, som inom södra Norrbotten stryka fram mellan Byskeelfs och Åbyelfs samt mellan sistnämda elfs och Lill-Pite elfs vattendrag och skjuta så långt nedåt kusten, att de ej kunnat af linien kringgås. Vid Granliden, der linien skär landsvägen från Piteå till Arvidsjaur, har anläggning af en trafikstation beräknats. Strax norr om Granliden, eller vid Björkliden, har linien uppnått den betydliga höjden af 356 meter öfver hafvet, hvarefter den sänker sig till och öfvergår Åbyelfs mindre vattendrag, stiger åter och öfvergår den nära 357 meter höga Dragalidsböjden samt sänker sig sedermera i skarpa krökningar och lutningar förbi Ersträsk och Bäcknäs till det af Lill-Pite elf genomflutna Lyckoträsket, i hvars närhet en trafikstation beräknats för trafiken från Lill-Pite elfs dalgång. Denna nedgång är den i tekniskt hänseende svåraste delen å hela vägsträckan från Vännäs till Boden, då en sänkning af 130 meter kräfves på en väglängd af endast 9 kilometer. Linien har vidare framdragits dels öfver, dels omkring de höjder, som förefinnas mellan de stora vattenbehållarne mellan Lyckoträsk och Korsträsk.

Från Korsträsk hafva två alternativa linier till Boden blifvit uppgångna, den ena på norra, den andra på södra sidan af Elfsbyn. *Den förstnämnda* och inre belägna *af dessa linier* nedgår till Pite elf genom Korsträskbäckens dalgång och berör norr om Elfsbyn den under arbete varande utsträckningen af landsvägen från Piteå, der en trafikstation erfordras, samt öfvergår strax derefter Pite elf, som här har en bredd af öfver 100 meter. Linien följer sedermera en bäckdalgång, passerar Krokträsk och Bergträsk och öfvergår den Snarköllandet kallade vattendelaren mellan Pite och Lule elfvar, hvarefter hon nedgår förbi Johannisfors och Slyträsk öfver Karlberg till södra stranden af Lule elf vid Hednoret, der linien berör Lule elfs 7 mil inåt landet segelbara

vattendrag och hvarest derföre en trafikstation blifvit föreslagen. Lule elfs södra strand följes vidare till den så kallade Trångforsen, der elfven erbjuder en lämplig öfvergångspunkt med en bredd å det stora vattendraget af endast 80 meter samt hård och stenbunden botten. Linien framgår sedan mot Bodens kyrkoby, öfvergår Bodåns i Lule elf utfallande mindre vattendrag och träffar Luleå-Ofotenbanan vid Bodens station, der en särskild stations anläggning beräknats. *Det andra alternativet* mellan Korsträsk och Boden nedgår till och öfvergår Pite elf söder om Elfsbyn, berör Lillträsk och Mjövattnet, framgår mellan Pite-Altervattnet, öster om Lule-Altervattnet, öfver Alån och slutligen genom Qvarnbäckens dalgång till Hednoret, der linien sammanfaller med förutnämda alternativ. Ehuru denna sträckning är 1 kilometer kortare än den inre, äro lutningar och krökningar ofördelaktigare, hvarföre den inre linien ansetts vara att föredraga.

Terrängförhållandena å hela denna mellan Nyby (Vännäs) och Boden undersökta linie äro starkt vexlande, enär linien måst öfvergå alla de vattendelare eller höjdryggar, som åtskilja de många större och mindre från vester kommande vattendragen. Flodöfvergångarne äro dock i allmänhet fördelaktiga, och jordmånen, som till en stor del består af sandgrus och sten, erbjuder ett godt material för en solid jernvägsbyggnad samt lätt framtida underhåll. De större elföfvergångarne hafva god byggnadsgrund, så att konstgjord sådan kräfves blott för öfvergången af Pite elf, och endast bron öfver Vindelelfven är af någon mer betydande höjd eller 35 meter öfver vattenytan.

Längden af hela linien från Nyby (Vännäs) utgör 297,392 meter.

Trafikstationer hafva blifvit beräknade att anläggas endast å de ställen, der nu befintliga eller under anläggning varande vägar korsas, och skulle dessa stationers inbördes afstånd blifva följande:

mellan	Vännäs (Nyby)	och	Degerfors	36,0	km.
»	Degerfors	»	Åsen	53,7	»
»	Åsen	»	Bastuträsk	21,8	»
»	Bastuträsk	»	Jörn	36,1	»
»	Jörn	»	Byske elf	31,2	»
»	Byske elf	»	Granliden	12,8	»
»	Granliden	»	Persberg eller Lyckoträsk	25,2	»
»	Persberg	»	Elfsbyn	33,7	»
»	Elfsbyn	»	Hednoret	38,7	»
»	Hednoret	»	Boden	8,2	»
			Summa	297,4	km.

Enär nästan samtliga dessa stationsafstånd äro större än hvad föreskrifvits i Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 16 mars 1877 angående vissa allmänna bestämmelser att vid utförandet af statens jernvägsbyggnader iakttagas, hafva derjemte planering och ballastning beräknats för 15 mötesplatser mellan Vännäs och Boden äfvensom anläggande af mötesspår å 6 ställen i och för trafikens ändamålsenliga bedrifvande.

Anläggningskostnaden för denna 297,4 kilometer långa linie ställer sig, enligt hvad jernvägsstyrelsen i ofvannämnda skrifvelse af den 14 mars 1889 förmäler, ganska fördelaktig, då den enligt kostnadsförslaget, oberäknadt kostnaden för anskaffning af rörlig materiel och expropriation af jord, hvilken senare kostnad, jemväl hvad linien inom Norrbottens län angår, beräknats icke skola af staten bestridas, uppgår till 13,400,000 kronor eller endast 45,057 kronor för bankilometer. Lägges härtill för banans utrustning med rörlig materiel 5,000 kronor för kilometer, eller för hela linien 1,487,000 kronor, uppgår kostnaden till 14,887,000 kronor.

Styrelsen öfvergår härefter till redogörelse för den yttre, enligt hvad jag förut erinrat, under åren 1884 och 1885 undersökta *linien från Vännäs, öfver Rödå, Bygdeträsk och Lill-Pite till Boden,* hvilken linie under år 1888 ånyo blifvit undersökt och delvis omstakad samt å generalkartan är betecknad med en fulldragen *blå* linie.

1884 års undersökningslinie följer Vindelelfvens vattenlopp till närheten af Rödå, öfvergår elfven och uppstiger derefter i den starkt kuperade terrängen vid Qvarnsvedjan och Norrland. Emedan likväl betydande terrasseringsarbeten der skulle erfordras, har en ny undersökning företagits för att finna en bättre uppgång från elfven; och har genom att uppgå genom Rödåns trånga dalgång förbi Löflund till Höglunda minskning åstadkommits i väglängd och terrasseringsarbetenas storlek. Derefter följes den gamla stakningen, med undantag af en mindre förbättring vid Piptjern, till Åträsk. Norr om Åträsk gör den gamla linien en stark böjning åt öster för att nedgå till och följa östra stranden af Bygdeträsks stora vattenbehållare samt sedan vidare uppgå i närheten af Burträsk mot Skellefte elf. Emedan denna sträckning, som är besvärad med särdeles ogynsamma kröknings- och lutningsförhållanden, komme att kräfva högst betydande terrasseringsarbeten, är en ny linie utstakad å vestra sidan af Bygdeträsk, hvilken vid Åträsk skiljer sig från den gamla linien och, efter att hafva öfvergått Tallån, Sikån, Risån, Lillån och Bure elf, vid Jerfstjern framkommer till och ingår i gamla linien. Stora terrängsvårigheter möta äfven å denna

sida om Bygdeträsk men mindre än på den östra, och har äfven väglängden kunnat något förkortas. Från Jerfstjern följes åter den gamla utstakningen öfver Skellefte elf, förbi Örkliden, Löparnäs, Norrliden, Tarsbäckliden och Falkliden till Storkågeträsk. Linien fortgår sedan förbi Qvarnfors by och Djupfors till Byske elf, som öfverskrides nära byn Strykfors. Följande gamla utstakningen, öfvergår linien Norrbottensgränsen vid Uddfors och framgår genom byarne Granträsk och Kalamark, skär landsvägen mellan Piteå och Arvidsjaur och nedgår till Lill-Pite elf vid Ytterfors samt följer sedan norra stranden af samma vattendrag till Råmyran. Som den gamla linien från Storkågeträsk till Boden utstakats med maximilutningar af 1 : 100, har den nödgats göra betydande böjningar för att inom Norrbotten kunna kringgå de långt inskjutande vattendelarne synnerligast mellan Lill-Pite elf och Pite elf samt denna elf och Lule elf. Till vinnande af vägförkortning medelst användning af skarpare lutningar, eller 16 millimeter per meter, försöktes att i rätare rigtning framdraga en linie från Ytterfors till Borgfors och derifrån till Boden. De nordvest om Lill-Pite och Pite vattendrag sig sträckande bergryggarne befunnos dock i denna sträckning allt för svåra att öfvergå, hvarföre försöksstakningarna måste öfvergifvas och en förbättring i planen sökas genom utåt kusten gående rätningar, eller genom att från Råmyran i kortaste sträckning öfvergå Norrbodsbäckens djupa dalgång, följa gamla stakningen öfver vattendelaren söder om Pite elf och, i stället för att enligt gamla linien uppgå till Borgfors och öfvergå elfven vid Sikfors, redan vid Rönnberg passera samma vattendrag, åter uppstiga förbi Kläppen öfver Alterån och utmed Holmträsk samt derefter vid Stormyran ingå i gamla linien. Ganska betydande vägförkortningar hafva härigenom kunnat vinnas, men hafva deremot närmat linien mot kusten. Från Stormyran följes åter den gamla stakningen förbi Rosfors bruk, mellan inre och yttre Bjurträsket, öster om Vestmarksträsket, vester om Mockträsket, med öfvergång af Lule elf vid Trångforsen eller på samma ställe, som den inre linien, hvarifrån skilda sträckningar för stambanans inledning till Bodens station å Luleå-Ofotenbanan blifvit i de olika alternativen upptagna och hvilken inledning blir beroende af det utrymme, föreningsstationen kan komma att kräfva.

Denna yttre sträckning kräfver delvis betydande terrasseringsarbeten, och jordflyttningarna m. m. äro betydligt större än å den inre linien. Elföfvergångarne äro äfven svårare samt kräfva större brobyggnader och i allmänhet dyrbarare grundläggningsarbeten.

Längden af den yttre linien har dock på grund af ofvannämnda omstakningar nedbragts från 322,482 meter till 308,149 meter.

Trafikstationerna hafva, liksom å den inre linien, blifvit beräknade att anläggas endast å de punkter, hvarest större eller mindre vägar korsa linien, och deras inbördes afstånd skulle blifva följande:

mellan	utgångspunkten	och	Vännäs	4,2	km.
»	Vännäs	»	Rödå	22,1	»
»	Rödå	»	Botsmark	28,0	»
»	Botsmark	»	Andersfors	35,4	»
»	Andersfors	»	Medle	31,4	»
»	Medle	»	Svanström	11,8	»
»	Svanström	»	Storkåge	17,7	»
»	Storkåge	»	Norrbacka	41,0	»
»	Norrbacka	»	Kalamark	26,9	»
»	Kalamark	»	Råmyran	14,2	»
»	Råmyran	»	Rönnberg	10,6	»
»	Rönnberg	»	Heden	56,2	»
»	Heden	»	Boden	8,6	»
			Summa	308,1	km.

Som den yttre linien genomgår en mera befolkad och odlad bygd och berör vägar, hvilka ej ännu blifvit så långt framdragna inåt landet, att de korsas af den inre, är för närvarande behofvet af trafikstationer å den yttre linien något större än på den inre. Förutom ofvannämnda stationer hafva planering och ballastning beräknats för 15 mötesplatser samt nedläggning af dubbelspår å 4 ställen.

Anläggningskostnaden för den yttre 308,15 kilometer långa jernvägen uppgår enligt kostnadsförslaget till 15,700,000 kronor, eller 50,940 kronor för bankilometer, hvaruti icke blifvit inberäknad kostnaden för anskaffning af rörlig materiel samt lösen af jord. Tillräknas kostnaden för anskaffning af rörlig materiel med 5,000 kronor för kilometer, tillkommer för 308 kilometer 1,540,000 kronor, hvadan hela kostnaden blifver 17,240,000 kronor.

I följande tablå har jernvägsstyrelsen sammanstält sida vid sida de tekniska förhållandena vid hvardera linien samt de skilnader, hvilka visa, hvilkendera linien i gifvet afseende har företrädet framför den andra:

	yttre linien.	*inre* linien.	skilnad till förmån för yttre linien.	skilnad till förmån för inre linien.
Längd mellan Vännäs (Nyby) och Boden ..... km.	308,149	297,392	——	10,757
Summa af höjningar och sänkningar..... m.	2,572	2,709	137	——
Summa längd af lutningar 1 : 62,5 ..... »	77,120	115,609	38,489	——
» » » d:o 1 : 62,5—1 : 100 ..... »	76,864	43,087	——	33,777
» » » d:o svagare än 1 : 100 ... »	73,130	65,347	——	7,783
» » » d:o samtliga lutningar ... »	227,114	224,043	——	3,071
Horisontel bana ..... m.	81,035	73,349	——	7,686
Summa längd af kurvor med radie af 300 m. ... »	19,507	28,433	8,926	——
» » » » med radie mellan 300 t. o. m. 500 m. ..... m.	41,797	36,633	——	5,164
» » » » » » större än 500 m. »	51,700	42,788	——	8,912
» » » samtliga kurvor ..... »	113,004	107,854	——	5,150
Längd af rak bana	195,145	189,538	——	5,607
Den på grund af lutnings- och krökningsförhållandena beräknade s. k. virtuela längden ..... km.	399	402,2	3,2	——
Qvantitet af jordflyttningar ..... kbm.	4,407,270	3,113,013	——	1,294,257
» » bergsprängningar ..... »	73,240	25,160	——	48,080
Anläggningskostnad utom expropriation och rörlig materiel ..... kr.	15,700,000	13,400,000	——	2,300,000
Kostnad för anläggning och utrustning med rörlig materiel ..... »	17,240,000	14,887,000	——	2,353,000

Ofvanstående öfversigt gifver, enligt hvad jernvägsstyrelsen vidare förmäler, vid handen att det endast är i afseende på summan af höjningar och sänkningar och i längden af starkaste lutningar och kurvor med minsta radie, som den yttre linien kan sägas hafva företrädet för den inre. Anledningen till den senare liniens underlägsenhet i dessa afseenden ligger hufvudsakligen deri, att densamma måste stiga ända till 357 meter för att öfvergå den i södra Norrbotten befintliga, långt mot hafvet utskjutande vattendelaren, hvars starka stupning norrut mot sagda läns djupt nedskurna flodbäddar derjemte föranleder till att linien måst utläggas i en nästan oafbruten maximilutning af nära 9,000 meters längd för att kunna sänkas till Lill-Pite-elfvens dalgång, hvaremot den yttre linien kunnat dragas öfver samma höjdsträckning vid

blott 186 meters höjd med något fördelaktigare lutningar. En maximilutning, jemförlig med den nyss omförmälda, förekommer dock å den yttre linien, enär denna linie för uppgången från Vindelelfven till höglandet norr om Umeelfven, der densamma når sin högsta punkt, 270 meter, kräfver en sammanhängande stigning af mer än 7,000 meters längd. Likasom vid lutningsförhållandena har ock den mera brutna terrängen betingat å den inre linien ett större användande af kurvor med skarpaste tillåtna krökning, men då i stället längderna af kurvorna med större radier äro å denna linie jemförelsevis mindre, blir summan af samtliga der förekommande kurvlängder lägre än motsvarande summa å den yttre linien. I afseende på den af lutnings- och krökningsförhållanden beroende kostnaden för bantågens framförande, kan ingendera linien anses erbjuda något väsentligt företräde. Visserligen visa de för bedömandet häraf beräknade s. k. virtuela längderna en skilnad till förmån för den yttre linien, men denna skilnad är så ringa, att den icke har någon praktisk betydelse.

Men om de båda linierna i nu nämnda hänseenden kunna anses likstälda, har den inre linien ett afgjordt företräde deri att dess anläggning kan utföras med betydligt mindre arbete och mindre kostnader än den yttre linien, hvilken kräfver nära 50 procent större jordschaktning och nära 3 gånger så mycket bergspränguing som den förstnämnda linien. Dertill kommer att man i den i allmänhet fastare beskaffenheten af jordmånen i den inre linien har en borgen för att det framtida underhållet af banvallen der blir billigare än i den yttre, hvarest i floddalarne ymnigt förekommer sandlera, som är ytterst svår att skydda mot åverkan af vatten och köld. Bland andra omständigheter, som inverka på anläggningskostnaden, bör nämnas att, emedan den inre linien är mera aflägsen från hafvet, de vattendrag, den har att öfvergå, äro till antalet färre och i allmänhet hafva mindre bredd än de, den yttre linien har att passera, och att i följd häraf äfvensom derföre att marken merendels är sådan, att några synnerligt svåra grundläggningsarbeten ej erfordras, kostnaden för broar och andra vattengenomlopp ej stiger till samma höjd som å den andra linien. De här omförmälda förhållandena göra det möjligt att bygga den inre linien för 2,300,000 kronor mindre kostnad än den yttre linien, hvadan den förra är i afseende på byggnadskostnaden obestridligt att föredraga. Något större än nu nämnts blir skilnaden, om man till byggnadskostnaderna lägger jemväl kostnaden för hvardera liniens utrustning med rörlig materiel och derför beräknar 5,000 kronor per kilo-

meter af hvardera liniens längd. Skilnaden blir då 2,353,000 kronor till fördel för den inre linien.

Men om det å ena sidan icke möter några svårigheter att bedöma, hvilkendera af dessa linier är att föredraga i afseende på kostnaderna för anläggningen och utrustningen, anser jernvägsstyrelsen det deremot vara vanskligt att uttala sig för den ena eller den andra linien, när frågan gäller deras nationalekonomiska betydelse eller den trafik, de kunna påräkna eller skapa. Båda linierna genomgå föga bebygda trakter och ligga utom eller vid sidan af den kuststräcka, hvarinom den i det hela föga talrika befolkningen för närvarande är, så att säga, koncentrerad. De befolkningsmängder, som kunna anses befinna sig inom liniernas trafikområden, dessa beräknade till 60 kilometers bredd eller 30 kilometer å hvardera sidan om jernvägslinien, äro, beräknade efter statistiska centralbyråns folkmängdsuppgift för den 31 december 1887:

vid inre linien	— å vestra sidan	18,572	och
	— å östra sidan	33,952	
	eller tillsammans	52,524	samt
vid yttre linien	— å vestra sidan	26,728	och
	— å östra sidan	49,627	
	eller tillsammans	76,355	personer.

Anser man åter det trafikområde, linierna komma att betjena, vara utsträckt å ena sidan till riksgränsen och å den andra till hafvet, kommer under beräkning för hvardera linien en befolkning af 147,500 personer, af hvilka bo vester om den inre linien 64,374 och öster derom 83,126 personer samt vester om den yttre linien 87,500 och öster om samma linie 60,000 personer. Finge man nu antaga, säger styrelsen vidare, att persontrafiken skulle vid dessa linier förhålla sig till befolkningsmängden såsom öfverhufvudtaget vid andra jernvägar inom landet, så kunde för nu ifrågavarande bansträckningar, om hela befolkningen mellan riksgränsen och hafvet lägges till grund för uppskattningen, persontrafiken kunna anses inbringa omkring 300,000 kronor brutto, ett belopp, som, fördeladt på banlängden, motsvarar vid pass 1,000 kronor per kilometer. Håller man sig åter till de först nämda trängre trafikområdena, faller på den inre linien en personinkomst af omkring 100,000 kronor och på den yttre en dylik inkomst af 150,000 kronor, eller för förra linien 300 à 400 och för den yttre vid pass 500 kronor per kilometer. Den största ofvan uppgifna medelinkomsten per kilometer uppgår i det närmaste till hvad samtliga enskilda banor i medeltal hade af persontrafiken under år 1887, och för

de lägre medelbeloppen finnas äfven motsvarigheter vid åtskilliga mindre jernvägar under samma år. Emellertid kommer alltid persontrafiken å ifrågavarande banor att inskränkas derigenom att en stor del af befolkningen har kortare väg till kusten än till någon af här ifrågavarande jernvägslinier och både derför samt till följd af prisbilligheten, så länge årstiden det medgifver, begagnar sig af de redan befintliga, väl ordnade sjöfartsförbindelserna. Sedan bibanor, ledande till kustorter, som man hoppas, bringats till stånd, kommer emellertid sannolikt den olikhet, som nu eger rum mellan de båda linierna i utsigterna till persontrafik, att utjemnas, och detta blir tilläfventyrs äfven dess förinnan fallet, enär folktillökningen visat sig betydligt starkare i de inåt landet belägna socknarne än i de vid kusten belägna. — För en uppgående stambana genom dessa landsdelar synas, enligt hvad jernvägsstyrelsen vidare yttrar, betingelserna för godstrafik icke vara gynsamma, så länge banan icke har förbindelse med kusten. Alla godstransporter hafva derstädes sina naturliga vägar från det inre landet till hafvet eller i motsatt led från detta inåt landet. I samma rigtning och korsande stambanan gå ock skogsprodukterna, hvilka äro de enda, som förekomma i så stora massor, att de kunna räknas till det slags trafik, som skulle kunna, hvad man kallar, mata jernvägen. Utsigterna för sådana transporter äro dock icke stora, så länge den uppgående banan icke har direkt förbindelse med hamnplatser. För upptagande af virkestransporter och äfven för framkallande af en ökad skogsindustri lämpar sig emellertid den inre linien bättre än den yttre, enär den ligger närmare de betydande skogsvidder, som finnas inåt landet, och således i större mån underlättar dessas tillgodogörande, både för egentlig beredning af trävaror och för bergsbruket, och kan vinna en viss betydenhet, om en gång en jernindustri kommer till stånd för bearbetande inom landet af de lappländska malmerna. — Beträffande transporter af landtbruksprodukter, konsumtionsartiklar och köpmansgods, torde den inre linien åtminstone icke blifva underlägsen den yttre, enär den senare genom sin större närhet till kusten är mera beroende på konkurrensen med den billiga sjöfarten.

Med de ringa trafikanledningar, de trakter erbjuda, som de båda linierna genomskära, och med de relativt större kostnader, som äro förenade med jernvägsdriften inom områden, der lefnadskostnaderna och prisen i allmänhet redan äro höga, får man enligt jernvägsstyrelsens förmenande icke vänta att någondera linien skall under närmaste tiden lemna en afkastning, som i skälig mån motsvarar det i den-

samma nedlagda kapitalet, men det synes, som om den inre linien gåfve förhoppning att tidigare än den yttre nå detta önskningsmål.

På grund af hvad sålunda blifvit af styrelsen andraget, och enär af de båda undersökta linierna för stambanans sträckning mellan Vännäs och Boden den inre linien öfver Degerfors har framför den yttre öfver Bygdeträsk fördelarne af:

att vara 10,757 meter kortare;

att erbjuda tjenligare jordmån för banvallens bildande;

att kräfva mindre framtida underhåll;

att vara 2,300,000 kronor billigare att bygga;

att bättre kunna påverka det inre landets utveckling och tillgodose dess behof af kommunikationer;

att blifva till större gagn för en i inre landet uppstående skogsindustri; och

att bättre lämpa sig för utbyte af produkter mellan de lappländska, genom Luleå-Ofotenbanan tillgängliga malmfälten samt Vester- och Norrbottens kolskogar; samt derjemte

är enligt utlåtande af chefen för generalstaben i strategiskt hänseende att föredraga,

har jernvägsstyrelsen i underdånighet hemstält att för stambanans fortsättning genom öfre Norrland måtte antagas sträckningen från Nyby (Vännäs) öfver Degerfors, Jörn och Elfsbyn till Boden (Öfver-Luleå) i den rigtning, som å generalkartan finnes med full *röd* linie betecknad.

Af de kommuner inom Vesterbottens län, hvilka närmast beröras af de utstakade jernvägssträckningarna, hafva Vännäs och Burträsks socknar samt Skellefteå socken och stad förordat det yttre eller östra alternativet, men Degerfors, Norsjö, Jörns och Byske kommuner uttalat sig för det inre eller vestra alternativet; och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nu nämnda län har, beträffande de undersökta jernvägsliniernas inbördes företräden, anfört att den yttre eller östra sträckningen visserligen berörde de folkrikaste och mest odlade trakterna inom länet, i följd hvaraf redan från början en rätt liflig trafik å banan kunde vara att emotse äfvensom odlingar komme att påskyndas och industriela verk snart nog att anläggas utefter jernvägen, som låge tillräckligt långt in i landet för att kunna upptaga betydliga qvantiteter af skogsprodukter, hvarförutom de bibanor, som flerstädes behöfdes till kusten, blefve kortare och derigenom billigare, under det att deremot den inre linien berörde till större delen öde trakter, hvilkas odling till följd af fåtaligare befolkning torde komma att ske betydligt långsam-

mare; men att den omständigheten att jernvägen, genom att gå längre in i landet, berörde större skogssträckor samt komme i närheten af Näsbergets inom Jörns socken belägna betydande malmfält, borde föranleda till större trafik af jern och trä än å den yttre linien; samt att i följd häraf och då kustsocknarnes behof af kommunikationer redan vore jemförelsevis väl tillgodosedt genom kustlandsvägen samt den åtminstone halfva året öppna sjöfarten, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig böra förorda den inre, vestligare jernvägssträckningen, såsom den för länet i dess helhet gagneligaste.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län har i ärendet anfört hufvudsakligast följande.

Den kända omständigheten att den öfvervägande delen af Norrbottens odling och befolkning för närvarande befunnes samlad invid kusten, särskildt omkring nedre delarne af dess floddalar, hade till följd att en jernväg, anlagd längs efter och i närheten af kusten, på sätt densamma utlagts i 1886 års förslag, onekligen skulle under den närmaste tiden efter vägens fullbordande föranleda ökade förmåner och höjda jordvärden för ett större antal invånare samt i följd deraf jemväl erhålla en något större persontrafik af lokal natur än en längre in i landet anlagd jernväg. — Denna öfverlägsenhet hos den yttre jernvägslinien och den dermed sammanhängande förmånen af kortare och billigare bibanor till kustorterna hade ock i afgifna yttranden med styrka framhållits af ombud från Piteå stad och socken. Det torde icke heller kunna bestridas att denna synpunkt egde särskild giltighet för den del af länet, hvarifrån dessa åsigter uttalats.

Men vid valet af det lämpligaste läget för stambanan Vännäs—Boden, med hänsyn till hela länets och det allmännas intressen, måste frågan jemväl betraktas ur andra synpunkter än den södra kustbefolkningens.

Härvid framstälde sig i främsta rummet det beaktansvärda förhållandet att länets hela bredd uppginge till nära 40 mil och att den till odling tjenliga delen deraf vexlade mellan 20 och 25 mil. Då nu länets behof af jernvägsförbindelse i norr och söder måste för en lång framtid anses vara fyldt med en enda bana, skulle denna banas förläggande nära hafskusten uppenbarligen innebära en orättvisa och lända till förfång för de inre landsdelarne, hvilka vore mera vanlottade på samfärdsmedel, men jemförelsevis mera mäktiga af utveckling än kustlandet, såsom ännu hufvudsakligen obefolkade och ouppodlade, ehuru rika på odlingsmarker, likasom på malmer och mineral af värdefull beskaffenhet. — För den norr om Lule elf eller banans slutpunkt boende befolkningen, som vid

1889 års ingång uppgått till 65,630 personer, under det att invånareantalet söder om samma elf utgjorde 35,499, vore det af hufvudsakligaste vigt att ifrågavarande bana erhölle den kortaste och billigaste sträckningen. Infordrade yttranden från de närmast intresserade kommunerna ådagalade äfven att alla dessa, med ofvannämnda undantag, förklarat sig anse den inre linien i alla afseenden förmånligare än den yttre.

Med hänsyn till länets ofvanberörda vidsträckthet, syntes det sålunda nödigt att stambanan inom länet förlades längre in i landet än som skedde vid dess först verkstälda utstakning, för såvidt den skulle kunna på kraftigaste sätt befrämja såväl landets uppodling som uppkomsten af en jernindustri, grundad på ortens kolskogar och de lappländska malmrikedomarne. Lika afgörande för ett dylikt läge torde äfven vara nödvändigheten att denna länets sannolikt enda förbindelse med fosterlandet, och det väsendtligaste vilkoret för ett verksamt försvar, genom sjelfva sitt läge vore tryggad mot faran att under krigstid genast afskäras. Ur dessa synpunkter såväl som på de af jernvägsstyrelsen anförda öfriga grunder ansåge sig Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län ega giltiga skäl att i underdånighet tillstyrka stambanans utförande i den af sagda styrelse förordade inre linien, under antagande att denna linies brantaste lutningar och skarpaste krökningar skulle vid den definitiva utstakningen kunna väsentligen förbättras utan nämnvärd ökning af anläggningskostnaden.

Med anledning af hvad jernvägsstyrelsen yttrat beträffande banans rentabilitet och trafikanledningar, anför Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län vidare att den norrländska jernvägskomiténs sakrika utredning af öfre Norrlands utveckling under senare tider lyckligtvis gåfve anledning till andra slutsatser än dem, hvartill jernvägsstyrelsen kommit. Den ådagalade nemligen att öfre Norrland gått framåt i folkmängd, odling och industri vida snabbare och kraftigare än andra landsdelar, att det inneslöte rikedomar, som vore jemförliga med dem, som de sydliga provinserna kunde framvisa, samt att denna utveckling nått en sådan stadga, att befolkningen derstädes väl förtjenade det kraftiga stöd till ytterligare förkofran, som en stambana beredde. Äfven såsom trafikområde visade sig öfre Norrland enligt nämnda utredning i vida ljusare färger än dem jernvägsstyrelsen tecknat. Ehuruväl en jernväg, som genomlöpte glest befolkade orter af så storartad utsträckning som öfre Norrland, påtagligen icke kunde omedelbart efter dess fullbordande lemna inkomster, motsvarande dem, som inflöte vid stambanor genom äldre och rikare odalbygder, så hade

likväl nämnda komité ansett sig såsom ett slutomdöme kunna uttala den uppfattningen att nettoinkomsten af denna stambana skulle redan i början uthärda jemförelsen med motsvarande inkomst vid en del af rikets då trafikerade stambanor och inom en icke aflägsen framtid antagligen öfverträffa densamma. Enligt komiténs på insamlade uppgifter grundade beräkning af den årliga nettoinkomsten i procent af anläggningskapitalet, skulle denna inkomst komma att uppgå till 3 procent (2,87 procent) af anläggningskapitalet, hvilket för den nu förordade inre linien blifvit väsentligen nedsatt, samt kunde redan i början af banans drift väntas att uppgå till 1,6 procent af anläggningskostnaden. I öfver ett sekel hade det svenska bergsbrukets vänner tid efter annan gjort kraftiga ansträngningar för att inom landet åvägabringa en bergverksrörelse, grundad på de outtömliga malmrikedomarne inom Norrbottens läns lappmarker. Äfven från statens sida hade under samma tid stora uppoffringar blifvit gjorda i samma syfte, som alltid ansetts såsom ett synnerligen eftersträfvansvärdt nationalekonomiskt önskningsmål. Under den antagna förutsättningen att den föreslagna stambanan till Boden i förening med Luleå-Ofotenbanan skulle möjliggöra och kalla till lif en dylik länge förväntad bergverksrörelse, syntes det som om denna stambana med fog borde erkännas blifva af den största nationela betydelse, ensamt ur industriel synpunkt. — Giltig anledning torde äfven, enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åsigt, saknas för det af jernvägsstyrelsen gjorda antagandet att jernvägens drift inom öfre Norrland skulle blifva jemförelsevis dyrare än inom andra orter, af den uppgifna anledning att lefnadskostnaderna i Norrland redan skulle vara höga. Af erfarenheten från offentliga inrättningar så väl som från det enskilda lifvet framginge emellertid att dessa kostnader i verkligheten derstädes icke i allmänhet vore högre än annorstädes vore vanligt, utom då missväxt inträffade eller då den inskränkta förbrukningen försvårade en billig produktion, men dessa anledningar till prisstegring skulle med visshet just i och med stambaneförbindelsen komma att till hufvudsaklig del undanrödjas. — Slutligen har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i afseende på den uppstälda beräkningen af persontrafiken anmärkt att den del af länets befolkning, som vore bosatt norr om Lule elf, icke dervid kommit i betraktande. Men då banan skulle sluta vid denna elf och den norr om elfven boende befolkningen större delen af året saknade annan utfartsväg än den föreslagna jernvägen, så länge den finska stambanan icke utsträcktes till Torneå, syntes denna befolkning, som uppginge till 65,630 personer, eller nära 50 procent af hela folkmängden mellan

Vännäs och Boden, hafva bort i någon mån tagas med i beräkningen af den blifvande persontrafiken.

Frågan om norra stambanans byggande genom öfre Norrland vore för öfrigt uppenbart af den utomordentliga vigt för orten och jemväl af den allmänna betydelse för riket, att densammas afgörande icke borde göras hufvudsakligen beroende af nuvarande trafikanledningar eller den beräknade nettoinkomsten under de första årens jernvägsdrift. Stambanans utsträckning till Luleå—Ofotenbanan påkallades nemligen af de höga intressena att i politiskt och militäriskt hänseende närmare förena de i dessa afseenden alltför isolerade nordligaste länen med det öfriga fäderneslandet samt att på samma gång medelst den lättade förbindelsen af en stambana möjliggöra dessa landsdelars snabba, tryggade uppodling och att uppväcka den industriela rörelse, som vore nödvändig och naturlig för att tillgodogöra deras stora naturrikedomar. Äfven för hela rikets försvar vore enligt sakkunniges mening denna den nordligaste stambanedelen af den största vigt. Dess anläggning vore sålunda icke blott en tvingande nödvändighet, som måste undanträngа de finansiela betänkligheterna, utan den vore derjemte en gärd af rättvisa mot de rikets invånare, hvilka längst väntat på erhållande af lättade förbindelser, mest vore i behof af desamma och enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förmening bäst komme att i framtiden direkt och indirekt återgälda det häri nedlagda anläggningskapitalet; och utförandet af ifrågavarande stambanedel kunde enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åsigt jemväl grundas på den kloka beräkningen att derstädes bereda lönande användning af svenskt kapital och af någon del af den svenska arbetskraft, som eljest ökade den årliga utvandrareströmmen.

Chefen för generalstaben, hvars utlåtande i ärendet jemväl infordrats, påpekar, hurusom den yttre linien ganska nära öfverensstämde med den åren 1884 och 1885 utstakade, dock med, bland annat, den förändringen att öfvergången af Pite elf nu föresloges omkring 11 kilometer närmare dess utlopp i Bottniska viken eller vid Rönnberg i stället för vid Sikfors; och åberopar chefen vidare att chefen redan i underdånig skrifvelse den 28 september 1887 angående åtgärder för Norrbottens försvar varit i tillfälle att utförligt framlägga de skäl, som gjorde den då utstakade sträckningen af norrländska jernvägen alldeles oantaglig ur militär synpunkt. Bland dessa skäl, hvilka i främsta rummet afsåge faran af jernvägens dragande allt för nära kusten och svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att under sådana förhållanden skydda densamma mot fiendtliga afbrytningsförsök, framhåller chefen

det betänkligt korta afståndet mellan Piteå och den punkt, der jernvägen skulle öfvergå Pite elf. Då den nu framlagda yttre linien skulle korsa sagda elf ännu närmare dess utlopp, innebure detta tydligen en ytterligare fara, som skulle komma att vidlåda ifrågavarande sträckning af jernvägen. Chefen anser derför att, med afseende på jernvägens öfvergång af Pite elf, dess dragande öfver Elfsbyn måste uppställas såsom en oeftergiflig militär fordran. Om derför, yttrar han vidare, den norrländska jernvägens fortsatta framdragande uti sträckningen öfver Bygdeträsk, Storkågeträsk och Lill-Pite måste på det kraftigaste afstyrkas, kunde deremot det andra alternativet, innefattande den så kallade inre linien öfver Degerfors, Jörn och Elfsbyn, i hufvudsak godkännas. Denna linie, som hölle sig i allmänhet på ett ur försvarets synpunkt nöjaktigt afstånd från hafvet, torde i sjelfva verket uppfylla de militära anspråk, som kunde och borde ställas på denna för försvaret af landets nordligaste delar så vigtiga, ja, man torde kunna säga oumbärliga jernväg.

Chefen för generalstaben anser vidare ur militärisk synpunkt önskvärdt, om jernvägen från gränsen mellan Norrbottens och Vesterbottens län till Elfsbyn, i stället för att gå öster om sjöarne Bänkerträsk och Gammelträsk, kunde framdragas vester om dessa sjöar; men enligt hvad jernvägsstyrelsen meddelat, skulle derigenom lutningsförhållandena blifva betydligt försämrade och således äfven trafikförmågan förminskad, hvartill komme att anläggningskostnaden ökades med omkring 600,000 kronor.

Slutligen har generalstabschefen ansett sig böra framhålla vigten af att denna jernväg erhölle så stor trafikförmåga, som under de för dess byggnad gifna förutsättningarna öfver hufvud taget vore möjligt att ernå, och föreslår till vinnande af detta syfte och för att banan skulle kunna motsvara de militära fordringarna, bland annat, för hvilket nu icke torde behöfva redogöras,

att vattenstationerna, hvilka enligt gifna bestämmelser skulle förläggas på ett afstånd från hvarandra af högst 32 km, anordnades så, att de egde vattentillgång tillräcklig för en under någon tid fortsatt turnustrafik af 16 tåg i hvardera rigtningen i dygnet, eller kunde hastigt dertill uppbringas;

att vid anläggning af trafikstation vid Elfsbyn hänsyn toges dertill att denna station, som i militäriskt afseende komme att erhålla en framstående betydelse, i händelse af behof, kunde utvidgas; samt

att, då stationen vid Boden skulle blifva belägen framför de hufvudställningar, hvarifrån försvaret af denna ur militärisk synpunkt så ytterst

betydelsefulla plats komme att utgå, och då det uppenbarligen vore af vigt att jernvägsförbindelsen med nedre delarne af landet under ett krig ej blefve afbruten, i närheten af afståndssiffran 504 å profilen utsåges och förbereddes plats för en station med uppgift att ersätta stationen vid Boden, i händelse denna icke längre med trygghet kunde användas.

I fråga om hvad generalstabschefen sålunda föreslagit har chefen för jernvägsstyrelsen i aflemnad promemoria förklarat

att vattenstationer vore beräknade att läggas på ett afstånd af högst 32 km från hvarandra, men att, då sådana icke alltid utan öfverdrifna kostnader och olägenheter vid banans trafikerande kunde anordnas å platser, der ymnigare vattentillgång förefunnes, de, som nu vore afsedda att anordnas, ej alltid, vid förekommande ökadt behof i krigstid, särskildt under ogynnsamma nederbördsförhållanden, skulle komma att motsvara sitt ändamål, men att denna olägenhet borde lätteligen och inom kort tid kunna genom provisoriska anordningar afhjelpas efter sig företeende omständigheter;

att den vid Elfsbyn föreslagna stationsanläggningen medgåfve den ifrågasatta utvidgningen; samt

att någon kostnad för sådana anordningar, som afsåges vid afståndssiffran 504 å profilen, icke blifvit i förslaget beräknad, men att hinder icke mötte att på denna plats förlägga en station af den omfattning, som militära fordringar kunde kräfva.

Den första frågan vid behandlingen af nu förevarande ärende är naturligtvis den, huruvida stambanan bör fortsättas norr om den punkt, dit 1886 års Riksdag beslöt dess framdragande. Då i detta afseende några omständigheter icke tillkommit, som förminskat betydelsen af de skäl, hvilka föranledde Eders Kongl. Maj:t att vid nämnda Riksdag väcka fråga om banans byggande ända till Öfver-Luleå, har jag full anledning antaga att Eders Kongl. Maj:t gillar min åsigt om behofvet af stambanebyggnadernas fullföljande norr om Vännäs. Icke heller Riksdagens år 1886 fattade beslut, hvarigenom Vännäs bestämdes såsom ändpunkt för den då fastställda sträckningen, synes hafva grundat sig på någon föreställning om att stambanebyggnaden norrut der borde för framtiden upphöra, utan tvärtom erkände Riksdagen, såsom jag förut nämnt, att den då föreslagna jernvägen till Öfver-Luleå påkallades af icke blott ekonomiska och lokala utan äfven strategiska och politiska

skäl, och Riksdagen torde hafva inskränkt sig till det då fattade beslutet allenast med hänsyn dertill att ej kommande Riksdagar skulle bindas för längre tid än hvad nödigt vore.

Den bansträcka, som nu är i fråga, är måhända i trafikafseende, åtminstone till en början, mindre fördelaktig än de flesta banor, staten hittills bygt; men deraf torde icke böra dragas den slutsats att så skall för all framtid förblifva. Många anledningar tala för att banan, om den ock ej kommer att gifva någon lysande behållning å det deri nedlagda kapitalet, dock torde derå i framtiden lemna en afkastning, som, med hänsyn till de öfriga statsändamål, hvilka medelst banan befrämjas, ej får lemnas ur räkningen. Den norrländska jernvägskomitén, som mot slutet af år 1885 afgaf sitt utlåtande rörande en stambana från Sollefteå till Luleå, meddelade deri en fullständig redogörelse för landets utveckling under senare tider och dess ståndpunkt i ekonomiskt afseende samt uttalade det slutomdöme, att banans nettoinkomst skulle redan i början uthärda jemförelse med motsvarande inkomst vid en del då trafikerade stambanor och inom en icke aflägsen framtid antagligen öfverträffa densamma. Jag tillåter mig erinra om följande af min företrädare i embetet till statsrådsprotokollet den 29 januari 1886 lemnade, ur komiténs betänkande hemtade uppgifter rörande de två nordligaste länen:

Medan vårt land i dess helhet under det tre fjerdedels sekel, som då förflutit sedan år 1810, ökat sin folkmängd med 95 procent, har deremot under samma tid Vesterbottens folkmängd vuxit med nära 250 procent och Norrbottens med 181 procent. Enligt uppgifter om den odlade jordens areal har i Vesterbottens län under åren 1805—1871 ökningen af densamma uppgått till 560 procent (för hela riket till 280), samt ökningen i Norrbottens län under åren 1805—1884 stigit ända till 710 procent (för hela riket 350). 1882 års skörd, reducerad till rågvärde, uppgick i Vesterbottens län till 1,550,000 och i Norrbottens till 1½ million kubikfot. — Folkmängdens täthet i dessa provinser är naturligtvis deremot betydligt underlägsen det öfriga Sveriges. Medelsiffran för hela riket var vid 1880 års slut 1,285 personer på qvadratmilen, för Vesterbottens kustland nära 500 och för Norrbottens kustland omkring 330. —

Genom de under år 1875 medelst statens försorg verkstälda undersökningar har utrönts att ensamt Gellivare malmberg vid endast en fots afsänkning innehåller en malmtillgång om circa 22,200,000 centner och derutöfver finnas inom Juckasjärvi socken malmberg af enahanda betydenhet. — Af Sveriges 18 millioner har skogbärande mark belöpa på Vesterbotten 2,100,000 och på Norrbotten 2,675,000 har,

och trävaruutförseln utgjorde år 1883 från Vesterbotten 300,000 och från Norrbotten omkring 400,000 kubikmeter eller inemot en femtedel af rikets hela trävaruexport samt omkring 8 procent af rikets utförsel i det hela af alla dess produkter tillsammantagna.

Utom dessa af norrländska jernvägskomitén i siffror angifna tillgångar ega de två nordligaste länen i de utefter de talrika vattendragen sig sträckande dalgångarne tillfällen till ypperligt bete, som bör kunna uppkalla en storartad boskapsskötsel och mejerihandtering, hvartill ock icke obetydliga ansatser under de senare åren visat sig. Allt detta sammanlagdt gör att jag för min del icke misströstar om att en jernväg genom dessa trakter skall mäktigt bidraga till att utveckla landets naturliga tillgångar och såmedelst äfven på mångahanda sätt återgälda staten de uppoffringar, den måst vidkännas för dess anläggande; och anser jag mig böra erinra, hurusom jernvägsstyrelsen i dess underdåniga berättelse för 1888 omförmäler att den i förhållande till byggnadskapitalet beräknade behållningen å de norrländska stambanelinierna under samma år steg till mera än dubbelt af hvad den utgjorde år 1887.

Särskildt torde böra beaktas att ifrågavarande jernväg måste komma att tillföra staten, om ock ej i form af direkt ränta på anläggningskapitalet, en omedelbar inkomst af betydenhet, synnerligast om den inre eller vestra linien varder bestämd för banans sträckning. Enligt en af domänstyrelsen år 1885 gjord utredning, höllo de inom Vesterbottens och Norrbottens län befintliga kronoparker och kronoöfverloppsmarker samt sådana oafvittrade kronomarker, som efter slutad afvittring ansåges böra förblifva kronans tillhörighet, sammanlagdt en areal af 2,863,656 har, deraf omkring 2,000,000 har äro belägna vid vattendrag, hvilkas lopp komma att skäras af stambanan. Domänstyrelsen beräknade att dessa omkring 2,000,000 har tillika med 52,910 har kronoparker i Vesternorrlands län skulle kunna i medeltal lemna i årlig afkastning omkring 700,000 timmerträd, förutom hvad som af skadade träd kunde afyttras. Framdragandet af en jernbana genom öfre Norrland, hvarigenom de särskilda floddalarne sattes i förbindelse med hvarandra, komme enligt domänstyrelsens åsigt otvifvelaktigt att utöfva inflytande å virkesprisen, som, när styrelsen afgaf sitt yttrande, voro mycket vexlande vid särskilda vattendrag. Sålunda betingade då t. ex. kronans virke å rot per sågtimmerträd vid Ångermanelfven 3 à 4 kronor, under det att vissa år ej hälften af detta pris erhållits vid Ume- och Vindelelfvarne. Derest genom direkt jernvägsförbindelse mellan vattendragen virket kunde fortskaffas från ett vattendrag till ett annat, skulle emellertid enligt styrelsens tanke kronans virke å trakter, der

virkesprisen voro låga, röna efterfrågan jemväl från andra orter samt konkurrens och prisstegring till följd deraf uppstå, och styrelsen hölle före att statens skogsväsende utan allt tvifvel skulle tillföras synnerligen stora fördelar genom jernvägsanläggningen.

En fråga af stor betydelse vid bedömande af norrländska stambanans trafikanledningar är den, huruvida en sådan bana kan vara i stånd att täfla med de i dess närhet befintliga flottleder. Med anledning af Riksdagens senast församlade revisorers i den af dem afgifna berättelsen uttalade tvifvel härom har jernvägsstyrelsen i afgifvet yttrande genmält att redan af de i berättelsen intagna uppgifterna om de virkesmängder, som på jernväg transporterats under sistlidna års sommar, syntes att en sådan täflan icke vore utestängd, enär dessa uppgifter visade, dels att statsbanorna förmedlat öfverförande af timmer från en flottled till en annan, hvarvid vore att märka att de vattendrag, hvarur timret upphemtats, vore flottningsbara ända fram till destinationsorten och att sålunda jernvägen med framgång trädt i stället för den förra befordringsleden, dels ock att jernvägstransport föredragits framför flottning, äfven der det ej varit fråga om att bringa timret till ett annat vattendrag. Till följd häraf borde man enligt jernvägsstyrelsens åsigt kunna antaga att, der stambanan genom sidobanor sattes i direkt förbindelse med kusten och der tillräckligt utrymme funnes vid kuststationen, jernvägen skulle komma att begagnas för virkestransporter äfven jemsides med en till hamn ledande flottled. Särskildt anser jernvägsstyrelsen att jernvägen alltid kunde påräkna virke, som genom försågning inuti landet bereddes till skeppning, och att en förökning i dessa slags transporter vore att motse, enär utmed den redan färdiga stambanan efter hand uppstått allt flera sågverksanläggningar.

Hvad jernvägsstyrelsen i afseende å de redan fullbordade delarne af norra stambanan sålunda anfört torde äfven ega giltighet beträffande den bandel, hvars anläggning nu är i fråga.

Om sålunda anläggningen af ifrågavarande jernväg ur ekonomisk synpunkt torde hafva sitt berättigande med hänsyn till de direkta fördelar, den finnes medföra för staten och den vidsträckta landsdel, hvars utveckling i hög grad deraf är beroende, så gälla derjemte fortfarande för denna bandel samma strategiska skäl, som talat för statsbanans framdragande norr om Ångermanelfven. I detta afseende framhöll till statsrådsprotokollet den 29 januari 1886 dåvarande chefen för civildepartementet, hurusom en jernväg genom öfre Norrland kräfdes äfven af militära skäl, emedan, då Sverige näppeligen kunde räkna på

herraväldet i Bottniska viken, en jernväg, hvarigenom trupper och förnödenheter kunde hastigt tillföras, vore äfven under den tid, då sjöfarten är öppen, ett snart sagt oundgängligt vilkor för ett verksamt försvar af norra Sverige, hvarjemte han erinrade att erfarenheten visat, hurusom det vore icke endast under en sådan årstid, som Norrland kunde vara utsatt för ett fiendtligt anfall.

Om med hvad nu anförts behofvet och nyttan af jernvägens fortsättning norr om Vännäs torde få anses vara tillräckligt ådagalagda, uppstår frågan om hvilkendera af de utstakade linierna bör föredragas. Af den redogörelse, jag beträffande dessa utstakningar lemnat, framgår att, om än jernvägen enligt den östra linien skulle komma att genomgå en mera befolkad och odlad bygd och alltså i början innebära större trafikanledningar äfvensom i afseende å den sammanlagda längden af starkaste lutningar och af kurvor med minsta radie hafva företräde framför en bana, anlagd enligt den vestra linien, denna senare likväl har fördelarne af att vara 10,757 kilometer kortare och att fordra mindre arbete och omkring 2,353,000 kronor mindre kostnad samt för framtiden mindre underhåll, hvarjemte den synes kunna kraftigare bidraga till landets utveckling i odling och industri. På grund häraf och då chefen för generalstaben förklarat den östra linien vara oantaglig ur militärisk synpunkt, men deremot ansett den vestra linien uppfylla de militära fordringar, som måste ställas på en jernväg i dessa trakter, tvekar jag icke att för stambanans fortsättning förorda sträckningen från Nyby (Vännäs) öfver Degerfors, Jörn och Elfsbyn till Boden (Öfver-Luleå).

Generalstabschefens uttalade önskan att banan efter Norrbottensgränsens öfverskridande drages vester om sjöarne Bänkerträsk och Gammelträsk torde med afseende å hvad jernvägsstyrelsen derom yttrat icke böra föranleda någon afvikelse från den vestliga liniens utstakning, och de fordringar, chefen i öfrigt framstält på det att banan skulle i militäriskt afseende komma att motsvara de anspråk, som kunde å densamma ställas, torde icke för närvarande behöfva påkalla vidare pröfning, utan kunna blifva föremål för ytterligare undersökningar i mån som arbetena fortskrida.

Hela jernvägsanläggningen Sollefteå—Vännäs—Öfver-Luleå, sådan den under 1884—1885 utstakades, beräknades af undersökningsförrättarne, med antagande af samma grunder och byggnadssätt som följts i nedre Norrland, att kosta per mil inom Vesternorrlands län 829,172

kronor, inom Vesterbottens län 742,508 kronor och inom Norrbottens län 579,237 kronor eller 36,574,681 kronor för hela sträckningen, under antagande att den droges öfver Gideå, då dess längd beräknades till 535,75 kilometer. Enligt en annan linie öfver Björna, hvilken sedermera vid bestämmande af banans sträckning till Anundsjö blifvit i sin hufvudsakliga rigtning antagen, beräknades hela banans längd blifva 563 kilometer. Med hänsyn till vissa af norrländska jernvägskomitén föreslagna förenklingar vid banbyggnadens utförande, hvilka sedermera ock blifvit beaktade, antog emellertid komitén att hela banan i dess förstnämda sträckning öfver Gideå skulle kunna utföras för omkring 27½ millioner kronor och öfver Björna för omkring 28½ millioner, rörlig materiel inberäknad.

Till följd af sedermera gjorda omstakningar samt om vestra linien mellan Vännäs och Öfver-Luleå godkännes, blifver banans hela längd allenast omkring 507 kilometer, deraf omkring 297 kilometer belöpa å sträckan Nyby (Vännäs) till Öfver-Luleå. Då en så betydande vägförkortning genom de senare undersökningarna kunnat ernås och antagligen än ytterligare förbättringar i linien vid de slutliga utstakningarne stå att vinna, torde man få antaga att kostnaderna för hela jernvägen åtminstone ej i väsentligare mån skola öfverskrida hvad som 1886 beräknades, äfven om de på sista tiden hastigt stegrade priserna, derest de bibehålla sig, komma att förhöja vissa utgifter utöfver hvad i kostnadsförslagen uppförts.

Men härjemte torde vid banbyggnadens fortsättande norr om Vännäs böra tagas i öfvervägande några andra omständigheter, som äfven kunna vara af beskaffenhet att i sin mån bidraga till förminskning i utgifterna. Då Riksdagen år 1886 beviljade anslag till stambanan från Sollefteå till Vännäs, fästade Riksdagen dervid såsom vilkor, att landsting, kommuner eller enskilde antingen kostnadsfritt för staten afstode all för anläggningen erforderlig mark eller ock lemnade staten ersättning för den kostnad, förvärfvandet af full dispositions- och eganderätt till sådan mark kunde medföra, och inom såväl Vesternorrlands som Vesterbottens län har detta vilkor blifvit accepteradt. Det oaktadt har dock, enligt hvad jernvägsstyrelsen meddelat, styrelsen måst vidkännas betydande utgifter för förvärfvande af jord till Långsele-Vännäs banan. Den kostnadsfria upplåtelsen har nemligen ansetts icke omfatta mark, som varit behöflig för erhållande af grus- och stentägter, transportvägar m. m., och till följd häraf samt då, med de i Norrland vanligen särdeles höga expropriationsomkostnaderna, tillkallande af nämnd för hvarje särskildt fall skolat blifva särdeles kostsamt, har man, då dylika behof uppstått, som

för arbetets obehindrade gång skolat utan uppskof tillgodoses, måst köpa områdena direkt af jordegarne, hvarvid understundom måst betalas ersättningar, vida öfverstigande verkliga värdet i orten. — Vidare har jernvägsstyrelsen upplyst att sedan år 1879 iakttagits vid stambanans framdragande genom skogsmark att, till förekommande af eldsolycka, till jernvägen intagits minst 15 meter å hvardera sidan af jernvägens medellinie, men att vid tillämpningen af Riksdagens ofvanomförmälda vilkor om kostnadsfri upplåtelse af mark, olika tolkningar åtminstone inom Vesternorrlands län till en början gjort sig gällande i afseende å den bredd, som på grund af omförmälda vilkor borde till jernvägen intagas. — Derjemte har jernvägsstyrelsen framhållit, hurusom det varit förenadt med svårigheter att inom de trakter, der jernvägsbyggnaden nu påginge, för antagliga priser förvärfva det dertill erforderliga gröfre virke, äfvensom att det skulle bidraga till byggnadernas fortgång i bestämd ordning, om behofvet att komma i besittning af den mängd virke af mindre dimensioner, som synnerligen för de förberedande arbetena erfordrades, kunde underlättas såmedelst att i den fria upplåtelsen af mark äfven inbegrepes den å marken växande skogen, hvilket enligt jernvägsstyrelsens förmening icke för vederbörande skulle kännas betungande, emedan mestadels endast undermålig skog växte i jernvägslinien, sådan denna nu vore utstakad.

Med hänsyn till de nu angifna förhållandena har jernvägsstyrelsen i sitt yttrande öfver hvad Riksdagens revisorer i sin berättelse af den 30 november 1889 anfört rörande jernvägsbyggnaderna, uttalat önskvärdheten af att såsom vilkor för norra stambanans fortsättning genom de nordligaste länen stadgades

att kostnadsfritt skulle upplåtas:

all mark till banbyggnad med dertill hörande afdikningar, vattenaflopp och paralellvägar;

all mark för banbevakningsområden, hållplatser och bangårdar;

genom skogsmark en konstant bredd af minst 15 meter å hvardera sidan af banans medellinie med all å densamma växande skog;

all för sidoschaktningar, jordupplag samt sten- och grustägter med dertill hörande vägar och sidospår behöflig mark;

äfvensom all mark för till följd af jernvägsbyggnaden erforderlig anläggning af nya och omläggning af gamla, allmänna eller enskilda vägar;

att upplåtelsen jemväl skulle innebära förpligtelse att lemna ersättning för olägenheter till följd af försvårad brukning, förlängda vägar eller andra olägenheter af hvad namn och beskaffenhet de vara

må, som kunde anses härflyta af det genom jernvägens anläggning orsakade intrång;

samt att landsting eller kommuner åtoge sig att vid banlinien till i orten gångbart pris tillhandahålla jernvägsbyggnaden sågtimmer till ett sammanlagdt antal af omkring 200 stycken per kilometer af banans längd.

De af jernvägsstyrelsen sålunda uppstälda vilkor anser jag mig böra i allo biträda.

Beträffande de anslag, som för år 1891 till stambanebyggnaderna erfordras, har jernvägsstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 12 december 1889 erinrat

att enligt den af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 17 december 1887 framlagda beräkning kostnaden för linien Långsele—Vännäs i dess nuvarande sträckning öfver Björna uppginge för sjelfva banbyggnaden till 11,705,000 kronor och för liniens utrustning med rörlig materiel till 1,075,000 kronor eller tillsammans till 12,780,000 kronor;

att af detta kostnadsbelopp redan anvisats tillhopa 9,500,000 kronor, deraf för innevarande år 4,000,000 kronor;

och att, då i anslaget för 1889 ingått ett belopp af 410,000 kronor för anskaffning af rörlig materiel till bandelen Långsele—Anundsjö, för fullbordande af linien Långsele—Vännäs under 1891 således erfordrades

för byggnadsarbetena ..... kr. 2,615,000: —

och för materiel till sträckan Anundsjö—Vännäs, som är afsedd att då öppnas, ... » 665,000: —

Jernvägsstyrelsen erinrade vidare i sin ofvan omförmälda skrifvelse hurusom styrelsen i underdånig skrifvelse den 11 december 1888, för hvars innehåll finnes redogjordt i statsrådsprotokollet för den 12 januari 1889 angående regleringen af utgifterna under sjette hufvudtiteln, framhållit önskvärdheten af och det ekonomiskt fördelaktiga uti att byggnadsarbetena bedrefves raskare än dittills, så att banan kunde blifva fullbordad till 1894 års slut. Riksdagen beviljade ock det på grund deraf begärda förhöjda anslaget 4,000,000 kronor. Under förutsättning att till Riksdagen aflätes proposition om stambanans fortsättning norr om Vännäs, har jernvägsstyrelsen nu ansett att, på det byggnadsarbetena måtte fortgå i den omfattning, som den nuvarande organisationen af byggnadsväsendet medgåfve, och stambanans anläggning måtte kunna

afslutas vid nyssnämnda tidpunkt, för år 1891 äfven borde anvisas medel till påbörjande af arbetena norr om Vännäs till ett belopp, som motsvarade åtminstone skilnaden mellan omförmälda medelanslag 4,000,000 kronor och hvad som erfordras för färdigbyggandet af Långsele—Vännäs linien, 2,615,000 kronor, eller sålunda 1,385,000 kronor. Jernvägsstyrelsen hemställer alltså att för år 1891 måtte anvisas dels till fortsättning af stambanebyggnaderna 4,000,000 kronor och dels till rörlig materiel för stambanan Anundsjö—Vännäs 665,000 kronor.

Jag instämmer i hvad jernvägsstyrelsen sålunda hemstält; och lärer statsverkets tillstånd medgifva att af omförmälda belopp 2,000,000 kronor upptagas å riksstaten.

[36.] Stambanebyggnaderna genom öfre Norrland.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

besluta att stambanan genom öfre Norrland skall under iakttagande af hufvudsakligast samma tekniska bestämmelser, som äro fastställda för linien Långsele—Vännäs, fortsättas från trakten af Vännäs vid Nyby öfver Degerfors, Jörn och Elfsbyn till Öfver-Luleå, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att närmare förordna om de orter, jernvägen bör genomgå, samt under vilkor i öfrigt att landsting, kommuner eller enskilde i enlighet med de af jernvägsstyrelsen, på sätt ofvan förmäles, föreslagna bestämmelser kostnadsfritt för staten afstå all för anläggningen erforderlig mark och ansvara för deraf förorsakade olägenheter och intrång, samt att landsting eller kommuner förbinda sig att under byggnadstiden å af jernvägsförvaltningen bestämda tider och ställen utmed jernvägslinien mot gångbart pris tillhandahålla sammanlagdt 200 sågtimmer för hvarje kilometer af banans längd, allt med skyldighet derjemte för vederbörande att hålla staten skadeslös för hvad i ett eller annat afseende härutinnan tilläfventyrs kan komma att brista;

samt *till fortsättning af arbetena å stambanan till Vännäs* och *anskaffande af rörlig materiel till bansträckan Anundsjö—Vännäs* samt *till påbörjande af arbetena å banan till Öfver-Luleå* för år 1891 bevilja ett anslag af 4,665,000 kronor och deraf anvisa å riksstaten utom hufvudtitlarne 2,000,000 kronor; lärande Eders Kongl. Maj:t vilja, uppå föredragning af chefen för finansdepartementet, besluta om sättet för anskaffande af öfriga härtill nödiga medel 2,665,000 kronor*).

*) Se bil. till statsverkspropositionen: »Finansplanen».

Hvad föredragande departementschefen i ofvan berörda hänseenden hemstält och föreslagit täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder gilla med befallning tillika att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

In fidem:

Aug. Alströmer.

Sjunde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 11 Januari 1890.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre Åkerhielm,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve Lewenhaupt,
Statsråden: Friherre von Otter,
Wennerberg,
Friherre Palmstierna,
Friherre von Essen,
Friherre Åkerhielm,
Östergren,
Groll,
Wikblad.

Sedan de till andra, tredje, fjerde, femte och sjette hufvudtitlarne hörande frågor blifvit af vederbörande departementschefer föredragna, anhöll departementschefen, Statsrådet Friherre von Essen att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen af sjunde hufvudtiteln, samt anförde dervid beträffande anslagstitlarne:

Ordinarie anslag.

Postverket.

[1.] Postverket. De för innevarande år af Eders Kongl. Maj:t fastställda utgiftsstater för postverket upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	2,655,900: —
öfvergångsstaten	„	7,400: —
indragningsstaten	„	6,440: —
pensionsstaten	„	80,840: —
omkostnadsstaten	„	3,843,500: —
oförutsedda utgifter	„	90,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	„	35,920: —
Summa	kronor	6,720,000: —

I den underdåniga skrifvelse af den 23 November 1889, som innefattar Generalpoststyrelsens förslag till stater för postverket för år 1891, har Styrelsen beträffande

Aflöningsstaten

anfört, att, såsom Generalpoststyrelsen vid flera tillfällen haft anledning omförmäla, posttrafikens ständiga utveckling vållat högst väsentlig stegring i arbete inom postverkets centralförvaltning och att i anledning deraf en del äfven mera maktpåliggande göromål måst anförtros åt amanuenser eller extra biträden, hvilkas arbetskraft i följd deraf toges i anspråk till den omfattning, att de med skäl kunde, såsom ersättning för sitt arbete, påräkna en högre och mera fast aflöning än den, som kunde genom arfvode dem tilldelas, men att Generalpoststyrelsen likväl ansett sig icke böra för det närvarande föreslå någon ökning i aflöningsstaten för Generalpoststyrelsen och den derstädes anstälda ordinarie personal eller någon förhöjning i anslaget till vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m., helst, enligt Generalpoststyrelsens förmenande, ett ännu mera oafvisligt behof förefunnes att öka antalet af och höja aflöningen för en del af *postanstalternas ordinarie personal.*

I fråga om aflöningsvilkoren för denna personal erinrar Generalpoststyrelsen derom, att Eders Kongl. Maj:t i den till 1886 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof behagade föreslå, bland annat,

att postdirektören i Malmö samt föreståndarne för 2:a, 3:e och

4:e klassernas postkontor äfvensom kontrollörerne af olika lönegrader måtte berättigas att undfå ålderstillägg med 500 kronor efter fem och 1,000 kronor efter tio års väl vitsordad tjenstgöring;

samt att föreståndarne för 5:e och 6:e klassernas postkontor och postexpeditörerne måtte *dels* erhålla tillskott i aflöningen å stat till belopp af 400 kronor för postexpeditörerne af 2:a lönegraden och 200 kronor för de öfrige, *dels* tillerkännas förhöjda ålderstillägg att utgå med 400 kronor efter fem och 800 kronor efter tio års likaledes väl vitsordad tjenstgöring;

med iakttagande att de nämnde tjenstemännen, i hvad anginge de föreslagna ålderstilläggen, hänfördes till två särskilda grupper, omfattande, *den ena* postdirektören i Malmö, föreståndarne för 2:a, 3:e och 4:e klassernas postkontor samt kontrollörerne och *den andra* föreståndarne för 5:e och 6:e klassernas postkontor jemte postexpeditörerne, med rätt för tjensteman inom hvardera gruppen att, för åtnjutande af ålderstillägg, räkna sig till godo hela den tid, han innehaft tjenstebefattning inom samma grupp, oberoende deraf huruvida han derunder förflyttats från en till annan tjenst.

Riksdagen fann väl behofvet af löneförbättring för ifrågavarande tjenstemän, särskildt de lägre af desse, vara ådagalagdt, men ansåg, med hänsyn till å ena sidan de ingalunda obetydliga inkomster af uppbördsprovision och i någon mån äfven af sportler, som utginge till samtliga klasser af posttjenstemän, för hvilka lönereglering begärts, samt å andra sidan den ogynsamma ekonomiska ställningen i landet, jemkning i fråga om beloppen böra vidtagas i de af Eders Kongl. Maj:t föreslagna förhöjningar, i hvilket hänseende en på billighet grundad jemkning syntes Riksdagen kunna åstadkommas på det sätt, att hvad Eders Kongl. Maj:t äskat i afseende på de två lägsta postförvaltareklasserna och postexpeditörerne bifölles, så vidt anginge höjningen i den ursprungliga aflöningen, utan att någon ökning egde rum i desse tjenstemäns ålderstillägg; att vidare 4:e klassens postförvaltare, i stället för de begärda förhöjningarne i ålderstillägg, erhölle tillökning i ursprungliga aflöningen med 200 kronor, samt 2:a och 3:e klassernas postförvaltare jemte kontrollörerne tillades endast ett enda ålderstillägg å 400 kronor efter tio år, hvaremot någon aflöningsförhöjning icke borde ega rum för postförvaltare af 1:a klassen, dit postdirektören i Malmö räknas.

Generalpoststyrelsen anmäler nu, att i fyra särskilda petitioner begärts,

dels, af 55 postförvaltare och kontrollörer, beviljande antingen i deras helhet eller åtminstone åt föreståndarne för 2:a och 3:e klasser-

nas postkontor samt kontrollörer af de utaf Eders Kongl. Maj:t hos Riksdagen år 1886 äskade ålderstillägg;

dels, af 122 postförvaltare, att föreståndarne för 2:a, 3:e, 4:e, 5:e och 6:e klassernas postkontor samt kontrollörer måtte komma i åtnjutande af ålderstillägg att, under i öfrigt oförändrade aflöningsförmåner och utan hinder af förflyttning från en till annan ordinarie befattning i postverket, utgå med 500 kronor efter fem och 1,000 kronor efter tio års tjenstgöring;

dels, af 8 föreståndare för postkontor i 4:e klassen, att dessa postkontor måtte uppflyttas till 3:e aflöningsklassen;

dels ock, af 175 postexpeditörer, att de postexpeditörerne tillkommande ålderstillägg måtte från nu utgående 300 kronor höjas till 500 kronor att tillträdas efter de tjensteperioder och på de vilkor, som redan äro stadgade.

Ehuru Generalpoststyrelsen icke kunnat annat än finna önskligt och väl behöfligt, med hänsyn till ökade göromål och stegrade lefnadskostnader, att de löneförbättringar, hvarom sålunda gjorts framställning, kunde i hela sin omfattning ernås eller att åtminstone 1886 års löneregleringsförslag för tjenstemän vid postanstalterna kunde i dess helhet nu genomföras, har Generalpoststyrelsen likväl icke ansett sig *nu* böra framlägga något förslag om löneförbättring för de till den första af förenämnda båda grupper hörande tjenstemän eller föreståndarne för 2:a, 3:e och 4:e klassernas postkontor och kontrollörerne. Detta med hänsyn, bland annat, dertill att en sådan uppflyttning af vissa postkontor till högre klass, som blifvit uti en af petitionerna ifrågasatt, väl icke borde företagas annat än i samband med en revision af postkontorens klassindelning i allmänhet. Någon väsentlig omreglering i sådant hänseende hade icke egt rum sedan år 1874, men Generalpoststyrelsen vore, i följd af de stora förändringar rörelsen och uppbörden vid de olika postkontoren sedan den tiden undergått, betänkt att redan under den närmaste framtiden verkställa erforderliga undersökningar om dessa förändringar i syfte att läggas till grund för underdånigt förslag om ny klassindelning af postkontoren, hvilken nya indelning hufvudsakligen skulle komma att gälla de större postkontoren och för dessas föreståndare ända till ändring i aflöning. Vid sådant förhållande och då den af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen redan gillade grupperingen af tjenstemännen vid postanstalterna, i fråga om deras rätt till åtnjutande af ålderstillägg, icke syntes Generalpoststyrelsen böra rubbas genom ändrade bestämmelser rörande ålderstilläggen för allenast en del tjenstemän inom samma grupp, nemligen kontrol-

lörerne, hade med frågan om löneförbättring åt dem ock ansetts böra i afbidan på omreglering af postanstalterna anstå.

Deremot har Generalpoststyrelsen förmält sig icke kunna finna annat, än att de mest talande skäl förefinnas för att så snart som möjligt bereda åtminstone någon löneförbättring åt dem, som tillhöra den andra nyssnämnda gruppen och utgöra postverkets svagast aflönade tjenstemän, nemligen föreståndarne för 5:e och 6:e klassernas postkontor samt postexpeditörerne.

Dessas aflöning utgör nu för:

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
föreståndare för 5:e klassens postkontor	1,500	500	2,000
föreståndare för 6:e klassens postkontor	1,350	450	1,800
postexpeditörer i 1:a lönegraden	1,350	450	1,800
postexpeditörer i 2:a lönegraden	1,200	400	1,600

och kan för samtlige desse tjenstemän aflöningen höjas efter fem år med 300 kronor och efter tio år med ytterligare 300 kronor.

Postförvaltarne och de postexpeditörer, till ett antal af 141, som äro placerade vid fasta postanstalter, åtnjuta tillika uppbördsprovision, hvilken under år 1888 utgjort i medeltal:

för postförvaltare i 5:e klassen ..... kronor 759: —
„ „ i 6:e „ ..... „ 558: —
och för sistnämnde 141 postexpeditörer ..... „ 337: —

Inkomsten af sportler för de nu ifrågavarande båda klasserna af postkontorsföreståndare har i medeltal under år 1888 uppgått

vid postkontor af 5:e klassen till ..... kronor 235: —
samt vid postkontor af 6:e klassen till ..... „ 118: —

Postexpeditörer å fasta postanstalter åtnjuta ingen annan sportelinkomst än den obetydliga, som tillfaller dem från postsparbanken och hvilken under år 1888 uppgått för dem i medeltal till 2 kronor.

De postexpeditörer, som tjenstgöra i jernvägspostkupéexpedition, hvilkas antal vid 1888 års utgång uppgick till 79, hafva utöfver lön och tjenstgöringspenningar — samt ålderstillägg för de dertill berättigade — ingen annan inkomst af postmedel än traktamente för tjenstgöringen i postkupé, hvilket traktamente dock rätteligen icke är att

betrakta såsom inkomst, utan är afsedt att endast utgöra ersättning för de ökade utgifter, som föranledas af vistelsen på resande fot.

Otillräckligheten af dessa löneförmåner är enligt Generalpoststyrelsens mening uppenbar, och det vore ej heller obekant, hurusom under senare tiden bland de nu ifrågavarande tjenstemännen, helst hos dem, som egde familj, en allt allmännare klagan försports öfver den ytterliga svårigheten för dem att kunna existera på de inkomster, tjensten lemnade. Och med den starka ökning, som egde rum i postgöromålen, blefve det för de fleste af dem ytterligt svårt att, äfven om sådant stode till buds, kunna i någon om ock ringa mån genom arbete utom posttjensten söka förbättra sina inkomster, likasom det ock icke kunde vara annat än i postverkets eget intresse, att den, hos hvilken påpasslighet, ordning, uthållighet och redbarhet i så hög grad påfordrades som hos en posttjensteman, aflönades så, att hans bekymmer för egen bergning icke måtte blifva alltför tryckande. Styrelsen hade derföre nu ansett sig böra i det underdåniga förslaget till stat för år 1891 upptaga det redan år 1886 af Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen framstälda förslaget, att de åt föreståndarne för 5:e och 6:e klassernas postkontor samt postexpeditörerne utgående ålderstillägg af 300 kronor efter fem och 600 kronor efter tio års väl vitsordad tjenstgöring måtte höjas till resp. 400 och 800 kronor.

Löneförbättringen skulle således inskränkas till ett årligt belopp af 100 resp. 200 kronor, och denna ökning skulle icke inträda, förr än tjenstemannen inom gruppen uppnått fem resp. tio års väl vitsordad tjenstgöringstid.

Genom bifall härtill skulle, under förutsättning att samtliga de personer, för hvilka förhöjdt ålderstillägg vid 1891 års ingång således kunde ifrågakomma, då qvarstode inom förenämnda andra grupp, anslaget till ålderstillägg för år 1891 komma att ökas med 40,000 kronor.

Att en löneförbättring för postverkets tjenstemän, i all synnerhet för de lägst aflönade, är af ett verkligt och trängande behof påkallad, torde vara så väl kändt, att jag icke har af nöden att lägga ytterligare skäl till dem, som Generalpoststyrelsen anfört till stöd för sitt förslag att bereda postförvaltarne af de två lägsta graderna samt postexpeditörerne något ökade aflöningsförmåner. Jag tillåter mig endast erinra, att för den föreslagna åtgärden, som afser det fullständiga genomförandet, hvad nyssnämnda grupp af posttjenstemän beträffar, af det löneregleringsförslag, som till 1886 års Riksdag afläts, icke möter något hinder ur synpunkten af postverkets ekonomiska ställning, då denna fastmera är sådan, att, under förutsättning att Generalpoststyrelsens statsförslag vinner hufvudsakligt godkännande, ett öfverskott af post-

medlen till belopp af omkring 330,000 kronor, eller omkring 180,000 kronor mer än för innevarande år är beräknadt, kan öfverlåtas till disposition för statsverkets allmänna behof. Jag anser mig derföre ega fullgiltiga skäl att skänka Generalpoststyrelsens förslag mitt förord.

Generalpoststyrelsen anför vidare, att, ehuru, på sätt jag redan omförmält, Generalpoststyrelsen ansett sig icke nu böra påkalla någon allmän löneförbättring för postkontrollörer genom höjda ålderstillägg, särskilda skäl dock förefinnas, som föranledt Styrelsen föreslå, att antalet kontrollörer af 1:a lönegraden, nu utgörande 4, måtte ökas med 3, under iakttagande att antalet kontrollörer af 3:e lönegraden, nu utgörande 18, i motsvarande mån minskades.

Den ständigt ökade rörelsen vid de största postanstalterna och särskildt vid postkontoret i Stockholm har haft till naturlig följd, att för de kontrollörer, som äro föreståndare hvar och en för sin afdelning, göromålen och ansvaret ökats, samt att förmanskapet öfver en allt talrikare personal fått större omfattning. Med anledning af fåtalet kontrollörsbefattningar i 1:a lönegraden har Generalpoststyrelsen emellertid, enligt hvad Styrelsen anmäler, icke varit och är icke heller för närvarande i tillfälle att, när en sådan föreståndarebefattning blifvit synnerligen ansträngande och maktpåliggande samt fördenskull krafvet på föreståndarens duglighet måst ökas, tilldela kontrollören aflöning i högre lönegrad.

De fyra kontrollörsbefattningar af 1:a lönegraden, som äro å stat uppförda, hafva allt sedan deras tillkomst år 1874, med ett undantag af kort varaktighet, innehafts af de fyra föreståndarne för centralpostkontorets i Stockholm afdelningar för afgående poster, ankommande poster, tidningsexpeditionen och brefbärareexpeditionen. Föreståndaren för paketexpeditionen vid samma centralpostkontor deremot innehar aflöning såsom kontrollör af 2:a lönegraden, och af föreståndarne för de olika afdelningarne vid postkontoret i staden inom broarne i Stockholm, hvarest från och med den 1 Februari nästlidet år anordnats direkt utvexling af brefpost med vederbörande inrikes postanstalter, innehafva föreståndarne för afdelningarne för ankommande poster och paketexpeditionen kontrollörsaflöning af 2:a lönegraden samt föreståndaren för afdelningen för afgående poster kontrollörsaflöning af allenast 3:e lönegraden.

Beträffande omfattningen af de föreståndaren för centralpostkontorets postexpedition åliggande göromål har Generalpoststyrelsen upplyst, att antalet vid nämnda expedition behandlade försändelser ökats från 102,783 stycken år 1881 till 163,103 stycken år 1888 eller med något mera än 58 procent; att i synnerhet uppstått stegring i antalet

postförsändelser med postförskott, hvilka påfordrade särskild bokföring och en mera tidsödande behandling än öfriga försändelser; att den sedan år 1883 tillkomna direkta utvexlingen af paket mellan denna paketexpedition och postkontoren i Stralsund, Hamburg och Kiel nödvändiggjort upprättande och granskning af afräkningar mellan paketexpeditionen och nämnda postanstalter samt för paketexpeditionen föranledt en högst betydande skriftvexling, äfvensom att arbetet å paketexpeditionen jemväl ökats genom de vidlyftigare statistiska uppgifter, som derifrån numera erfordrades.

Då föreståndaren för denna paketexpedition vore, i likhet med öfriga föreståndare för postkontorsafdelningar, ansvarig för, att de göromål, som tillhörde afdelningen, blefve utförda, och naturligtvis måste sjelf verkställa en stor del af de mera maktpåliggande, insigt och erfarenhet kräfvande arbetena, måste, enligt hvad Generalpoststyrelsen anför, hans arbete blifva synnerligen betungande, hvilket ock framginge deraf, att, enligt hvad postdirektören i Stockholm för Styrelsen anmält, denne föreståndare vore af sina tjenstegöromål upptagen i medeltal tio timmar dagligen.

I fråga om omfånget af det arbete och ansvar, som åligger de kontrollörer, hvilka äro anstälde såsom föreståndare för postkontorets i staden inom broarne afdelningar för afgående och ankommande brefposter, och den stegring härutinnan, som uppkommit genom förenämnda anordning af direkt postutvexling mellan dessa kontorsafdelningar och öfriga inrikes postanstalter, har Generalpoststyrelsen meddelat, bland annat, att penningeomsättningen vid dessa postkontorsafdelningar utgjort i medeltal per dag under andra och tredje qvartalen år 1888:

vid afgående afdelningen ..... kronor 1,744: —
och vid ankommande afdelningen ..... „ 1,303: —

men stigit efter anordnande af den direkta postutvexlingen under motsvarande period år 1889:

vid afgående afdelningen till ..... kronor 1,934: —
och vid ankommande afdelningen till ..... „ 2,925: —

hvilket innefattar en ökning af resp. 11 och 124 procent.

Visserligen skulle jemväl från andra större postanstalter i riket kunna anföras giltiga skäl för vissa der anstälde kontrollörers uppflyttning i högre lönegrad, men då möjlighet till sådan uppflyttning kunde i någon mån beredas genom bifall till Styrelsens nu framstälda förslag, har Styrelsen ansett sig för det närvarande icke böra hemställa om annan åtgärd än den, hvarigenom det mest påtagliga behofvet kunde varda afhjelpt.

Genom den förebragta utredningen synes mig Generalpoststyrelsen hafva på ett tillfyllestgörande sätt ådagalagt angelägenheten deraf, att tillfälle må beredas Styrelsen att, i något vidsträcktare mån än för närvarande är fallet, kunna, der de med en kontrollörsbefattning förenade göromål genom rörelsens utveckling i synnerlig grad ökats, uppflytta befattningens innehafvare i högre lönegrad, och anser jag mig derföre böra förorda hvad Styrelsen i nu förevarande afseende hemstält.

Härigenom skulle antalet kontrollörer komma att utgöra i 1:a lönegraden 7, i 2:a lönegraden 14 och i 3:e lönegraden 15, hvilket, då aflöningen för kontrollör i 1:a lönegraden utgör 3,600 kronor och för kontrollör i 3:e lönegraden 2,400 kronor, skulle medföra en ökning i utgifter å aflöningsanslaget af 3,600 kronor.

Vid afgifvande af underdånigt förslag till postverkets stater för år 1888 framhöll Generalpoststyrelsen, i fråga om extra biträdens användande för en del af de vid postanstalterna förekommande göromål, bland annat, hurusom en del enklare göromål, såsom stämpling af inkomna försändelser, första sorteringen af bref, tidningars falsande och förseende med nödig påskrift m. m., ansetts kunna med fördel anförtros åt vaktbetjente, men att flera andra göromål, såsom utfärdande af karta, försändelsers uppförande i protokoll, posters dirigering, handläggning af åtskilliga ärenden rörande postutvexlingen genom underlydande poststationer eller landtbrefbärare, behandling af postanvisningar och postförskott, räkenskapsväsendet i allmänhet, den med hvarje år växande utvexlingen med utlandet m. fl. ärenden, vore af beskaffenhet att icke kunna anförtros åt personer med så ringa underbyggnad som den, hvilken kunde förutsättas hos de till vaktbetjentklassen hörande biträden. Både från allmänhetens och postverkets synpunkt sedt vore det af vigt, att rättigheten att å postverkets vägnar utfärda qvitto å försändelser, som på postkontor aflemnades till befordran under assurans, inskränktes till ordinarie tjenstemän, hvilka, i händelse af missbruk, äfventyrade en syssla, som beredde dem säker om ock tarflig utkomst. Denna anordning blefve så mycket mera nödvändig, ju mera postverket anlitades för befordran af penningeförsändelser. Härtill komme, att flera af de större postkontoren hölles för allmänheten öppna nio till tolf timmar af dygnet, men tillika nattetid hade handläggning af genomgående post, hvadan icke kunde fordras, att förvaltare af sådant postkontor skulle å postkontoret närvara hela den tid af dygnet, då kontoret vore tillgängligt för allmänheten. Mycket ofta förekomme äfven, att en postförvaltare under sin närvaro å kontoret måste, under sysselsättning med afgående posters expedierande, ankommande posters kontrollering eller andra vigtiga och brådskande bestyr, åt biträde å kontoret uppdraga att emottaga och qvittera värdeförsändelser.

Om af dessa och andra omständigheter påkallades en tillökning i antalet vid fullständiga, fasta postanstalter anstälde postexpeditörer, gjorde sig ett liknande behof icke mindre gällande i afseende å de jernvägstågen åtföljande postkupéexpeditioner.

På Generalpoststyrelsens, af Eders Kongl. Maj:t gillade framställning medgaf Riksdagen uppförande i postverkets stater från och med år 1888 af tjugu nya postexpeditörstjenster, tio af hvardera lönegraden, så att antalet dylika befattningar numera utgör 110 i hvardera graden. Denna ökning har emellertid, enligt hvad Generalpoststyrelsen anmäler, icke kunnat minska antalet af de vid fasta postanstalter och postkupéexpeditioner anstälda extra biträden.

Med förmälan att, när vid en postanstalt rörelsen så ökats, att föreståndaren vore i behof af biträde, som ansåges böra af postmedel godtgöras, föreståndaren gemenligen erhölle ett s. k. dispositionsanslag att använda till ett af honom antaget biträdes aflönande, men att, då biträdets göromål erhållit den vigt och omfattning, i följd af ytterligare stegrad rörelse vid postanstalten, att de närmast sammanfölle med de göromål, som plägade åt postexpeditör anförtros, det af postförvaltaren antagna biträdet utbyttes mot ett af Generalpoststyrelsen anställdt och vid postanstalten i fråga placeradt extra biträde mot arfvode till något förhöjdt belopp, har Generalpoststyrelsen tillkännagifvit, att antalet extra biträden med arfvoden af postmedel, som år 1885 utgjorde 500, år 1888 ökats till 558, deraf 367 antagna af Styrelsen och 191 af vederbörande postförvaltare, samt år 1889 uppgått till 569, deraf 401 antagna af Styrelsen och 168 af postförvaltarne. Den inträdda ökningen i antalet af de utaf Styrelsen antagna extra biträden visade, i hvilken ökad omfattning göromål af större vigt redan under nästlidet år behöft åt extra biträden anförtros; och med den stegring posttrafiken toge komme, enligt Styrelsens mening, en ytterligare ökning under år 1890 af extra biträdenas antal att varda oundviklig.

Med afseende på angelägenheten ur postverkets synpunkt deraf, att icke vid postanstalterna och i postkupéerna en alltför stor del af arbetet skulle vara lemnadt i händerna på extra biträden, hade Generalpoststyrelsen funnit sig manad att nu åter föreslå en tillökning i de ordinarie postexpeditörernes antal. I detta afseende hade Generalpoststyrelsen visserligen ansett önskligt, att, såsom uti en till Styrelsen ingifven petition från 327 extra biträden föreslagits, de 15 postkontor af 4:e klassen, vid hvilka ännu icke funnes anställd ordinarie tjensteman till biträde, kunde erhålla sådan biträdande tjensteman samt att vid de postkontor af 5:e och 6:e klasserna, som egde den betydenhet, att der vore anstälda två af Styrelsen antagna extra

biträden, det ena af dessa biträden kunde utbytas mot postexpeditör, likasom att i hvarje postkupéexpedition tjenstgjorde åtminstone *en* ordinarie tjensteman, men enligt gjorda beräkningar skulle genomförandet häraf redan nu erfordra inrättande af 98 nya postexpeditörsbefattningar och således medföra en alltför stor kostnad. Generalpoststyrelsen har derföre ansett sig böra nu föreslå endast hvad till afhjelpande af det mest trängande behofvet vore erforderligt och hemställer i öfverensstämmelse härmed, att å stat för år 1891 måtte uppföras ytterligare trettio postexpeditörer, femton af hvardera lönegraden, hvilken förändring komme att med 51,000 kronor öka anslagen å aflöningsstaten.

Tillökningen i utgift för postverket varder dock icke i verkligheten så stor, enär, hvad angår de vid postkupéexpeditionerna anstälde postexpeditörer, traktamente till ordinarie sådan utgår med väsentligen lägre belopp än det, som extra biträde vid dylik tjenstgöring eger uppbära.

Hvad Generalpoststyrelsen i nu ifrågavarande hänseende föreslagit synes mig böra vinna godkännande. Att i en så omfattande rörelse som postverkets ett betydande antal extra biträden måste användas, är naturligt, men meningarne torde icke vara delade derom, att den utsträckning, hvari för närvarande handläggning af postgöromål är anförtrodd åt dylika biträden, är större, än som vare sig med allmänhetens eller postverkets intresse är förenligt, och den föreslagna åtgärden, hvarigenom någon inskränkning i detta missförhållande skulle åstadkommas, kan derföre icke annat än anses välbetänkt.

Generalpoststyrelsen anmäler vidare, att, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens år 1884, i sammanhang med reglering af postanstalternas vaktbetjening, fattade beslut om indragning efter hand af de återstående *vaktmästarebefattningarne vid postanstalterna* och deras ersättande med vaktbetjentbefattningar enligt ny stat, antalet qvarstående vaktmästare af andra lönegraden nu bör till följd af en vaktmästares afgång minskas från det i 1890 års stat upptagna antal 24 till 23 och i stället antalet »andra vaktbetjente» vid postanstalterna ökas från 735 till 736.

Då aflöningen för vaktmästare af andra lönegraden är bestämd till 700 kronor, medan lönen för vaktbetjent utgör 500 kronor, uppstår härigenom en minskning i anslagen å aflöningsstaten med 200 kronor.

Det å aflöningsstaten med 475,000 kronor uppförda förslagsanslaget till *aflönande af poststationsföreståndare* har, med stöd af de utgiftsbelopp, som under senare åren från denna anslagstitel utgått, beräknats komma att med sitt nuvarande belopp varda för år 1891 otillräckligt,

och har derföre Generalpoststyrelsen föreslagit, att nämnda anslag måtte höjas med 15,000 kronor till 490,000 kronor. Generalpoststyrelsen har dervid erinrat, att särskildt i samband med jernvägsförbindelsernas utvidgande årligen påkallades inrättande af nya poststationer äfvensom att det icke sällan inträffade, att kontrakt om poststationsföreståndarebefattnings handhafvande blefve af befattningens innehafvare uppsagdt och att endast mot förhöjdt arfvode kunde åvägabringas nytt aftal om postgöromålens bestridande af dertill lämplig person.

I enlighet med uppgjord beräkning rörande de belopp, som enligt hittills gällande grunder böra för år 1891 utgå å anslaget till *ålderstillägg,* har Generalpoststyrelsen ansett detta anslag, i gällande stat förslagsvis upptaget till 231,600 kronor, böra ökas med 1,900 kronor. Då härtill kommer den af Generalpoststyrelsen föreslagna, af mig förordade ökningen med 40,000 kronor genom förhöjda ålderstillägg åt föreståndare för 5:e och 6:e klassernas postkontor samt postexpeditörer, skulle ifrågavarande anslag komma att ökas med 41,900 kronor till 273,500 kronor.

Vid hvad Generalpoststyrelsen rörande anslagen till vaktbetjening vid postanstalterna, till aflönande af poststationsföreståndare och till ålderstillägg föreslagit har jag intet att erinra.

I anslagen under

Öfvergångsstaten

har Generalpoststyrelsen icke föreslagit någon förändring.

Beträffande de under

Indragningsstaten

uppförda anslag har Generalpoststyrelsen meddelat, att, sedan Eders Kongl. Maj:t enligt nådigt bref den 19 Juli 1889 förklarat, att förutvarande postexpeditören i Slite Johan Valfrid Ekman, efter det han tillträdt pension från civilstatens pensionsinrättning till belopp motsvarande hans förra postexpeditörslön, icke vore berättigad att derutöfver uppbära någon del af postexpeditörslönen, samt Ekman från och med sistlidne September månads ingång kommit i åtnjutande af sådan pension, den å indragningsstaten för honom uppförda personela

ersättning af 360 kronor upphört, äfvensom att det å samma stat förslagsvis till 1,000 kronor upptagna anslaget till *aflöning åt postiljoner, som icke vidare vore tjenstbara, men ännu ej blifvit berättigade till pension från civilstatens pensionsinrättning*, i följd af den siste qvarvarande, till denna kategori hörande postiljonens förestående afgång kan utgå.

Anslagen under denna stat kunna således nedsättas från 6,440 kronor till 5,080 kronor.

I fråga om

Pensionsstaten

anmäler Generalpoststyrelsen,

att i följd af inträffade dödsfall från denna stat böra afföras de pensioner, som utgått

till förre postiljonen L. Ekblad	kronor	150: —
„ „ postmästaren O. Ulfsparre	„	2,250: —
„ „ brefbäraren C. W. Nylund	„	200: —
„ „ postmästaren A. F. Mannerskantz	„	2,250: —
„ „ „ C. L. Giertz	„	2,400: —
„ aflidne styrmannen å postångfartyget »Polhem» D. Lundblads enka Selma Sofia Pettersson	„	150: —
eller tillhopa	kronor	7,400: —

men att deremot å staten böra uppföras de pensioner, som blifvit beviljade, efter det Generalpoststyrelsen senast afgaf förslag till stater, nemligen

för f. d. postmästaren A. W. Wilhzon	kronor	2,175: —
„ „ generalpostdirektören A. W. Roos	„	7,000: —
summa	kronor	9,175: —

Härtill böra läggas de pensioner, som jemlikt nedannämnda nådiga bref blifvit bestämda att från postverkets pensionsstat årligen utgå

till postmästaren C. J. Asp, enligt nådigt bref den 29 November nästlidet år,	„	1,800: —
„ vaktmästaren J. E. Ström, enligt nådigt bref den 20 sistlidne December,	„	675: —
„ vaktbetjenten A. Andersson, likaledes enligt nådigt bref den 20 sistlidne December,	„	200: —
tillsammans	kronor	11,850: —

Generalpoststyrelsen har vidare hemstält, att, sedan Erik Jonas Åkerberg från Vestbyn, hvilken genom kontrakt af den 19 November

1881 varit af Generalpoststyrelsen antagen till postförare å linien Liden—Anundgård, under postföring å nämnda linie den 27 September 1888 blifvit öfverfallen och så misshandlad, att han påföljande dag afled, hans i behöfvande omständigheter efterlemnade enka Catharina Christina Olsdotter och makarne Åkerbergs minderårige son Johan Julius, född den 10 Juli 1880, måtte beredas ett årligt understöd att från början af innevarande år utgå med 200 kronor till enkan, så länge hon lefver ogift, och med 50 kronor till sonen Johan Julius, till dess han uppnått en ålder af femton år.

Då Åkerberg i postverkets tjenst tillsatt lifvet och, enligt hvad vid ransakningen blifvit upplyst, Åkerberg icke gifvit någon anledning till öfvervåldet, utan detta föröfvats i syfte att åtkomma de till posten anförtrodda värdeförsändelser, som Åkerberg vid tillfället medfört, anser jag mig böra tillstyrka hvad Generalpoststyrelsen föreslagit rörande understöd till hans enka och barn.

I fråga om

Omkostnadsstaten

föreslår Generalpoststyrelsen, att följande anslag måtte höjas, nemligen anslaget till *uppbörds- och frimärkesprovision* med 15,000 kronor från 290,000 kronor till 305,000 kronor, anslaget till *förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens underhåll m. m.* med 40,000 kronor från 110,000 kronor till 150,000 kronor, anslaget till *expensutgifter* med 25,000 kronor från 350,000 kronor till 375,000 kronor, anslaget till *traktamenten för tjenstemän i jernvägspostkupé* med 10,000 kronor från 240,000 kronor till 250,000 kronor, anslaget till *inköp och underhåll af inventarier* med 15,000 kronor från 75,000 kronor till 90,000 kronor samt anslaget till *postföringskostnad vid befordran å jernväg* med 100,000 kronor från 1,200,000 kronor till 1,300,000 kronor.

Till stöd för de sålunda förordade förhöjningarne å vissa af de under omkostnadsstaten uppförda förslagsanslag har Generalpoststyrelsen åberopat sifferuppgifter rörande beloppen af de utgifter, som under senare tider från dessa anslag utgått, hvilka uppgifter ådagalägga, att nämnda anslag dels redan äro för sitt ändamål otillräckliga, dels med säkerhet kunna till följd af posttrafikens alltjemt stegrade tillväxt beräknas blifva det under det år, den förevarande statsreglering en afser. Särskildt har Generalpoststyrelsen erinrat, i fråga om förhöjningen under anslaget till förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens under-

håll m. m., att i samma mån postverket mera anlitades af allmänheten växte äfven anspråken å postkontorslokalernas lämplighet för sitt ändamål i afseende å utrymme och central belägenhet, äfvensom att de under senare åren timade eldsvådor och deraf förorsakade förluster för postverket gjorde det angeläget att söka åtminstone för de större postkontoren, der så icke redan skett, bereda med kassahvalf försedd lokal i stenhusbyggnad, och, i fråga om ökningen å anslaget till postföringskostnad vid befordran å jernväg, att under nästlidet års fjerde qvartal för allmän trafik öppnats statsbanedelen Långsele—Anundsjö samt Halmstad—Bolmens jernväg äfvensom af Mora—Persbergsbanan sträckan Persberg—Oforssen och af Falu—Rättviksbanan sträckan Falun—Sågmyra och att under tiden intill 1891 års slut antagligen ytterligare komme att upplåtas för trafik den långa statsbanedelen mellan Anundsjö och Vännäs samt Mariestad—Gössäters och Vittsjö—Hessleholmsbanorna och återstående delarne af Mora—Persbergs och Falu—Rättviksbanorna äfvensom möjligen andra enskilda jernvägar.

I fråga om anslaget till traktamenten för tjenstemän i jernvägspostkupé, deruti Generalpoststyrelsen föreslagit ökning med 10,000 kronor, ehuru, på sätt Styrelsen beträffande den jemväl föreslagna ökningen i antalet ordinarie postexpeditörer anfört, kostnaden för denna ökning komme att till någon del motvägas deraf, att traktamente till ordinarie postexpeditör i postkupéexpedition utginge med lägre belopp än det, som extra biträde vid dylik tjenstgöring egde uppbära, har Generalpoststyrelsen — under åberopande af siffror, utvisande att stegringen i utgifterna från nu ifrågavarande anslag varit väsentligen lägre de år, då antalet postexpeditörsbefattningar ökats, än öfriga år — erinrat, att likväl, till följd af årligen utvidgade jernvägskommunikationer och i sammanhang dermed uppkommande ökad postbefordran å jernväg, den förändring utgiftssumman å anslaget underginge, när postexpeditörernes antal ökades, allenast vore en minskad stegring samt att, då utgifterna från det ifrågavarande, i 1890 års stat med 240,000 kronor uppförda anslaget redan under tiden 1 Juli 1888—30 Juni 1889 i rundt tal uppgått till 245,200 kronor, anslaget för år 1891 icke kunde beräknas till lägre belopp än 250,000 kronor.

Då de omförmälda af Generalpoststyrelsen föreslagna anslagsförhöjningarne under omkostnadsstaten synas mig vara af omständigheterna fullt betingade, hemställer jag, att desamma må vinna godkännande.

Anslaget till *oförutsedda utgifter* är i gällande stat upptaget till 90,000 kronor. Då detta anslag i innevarande års stat höjdes till detta belopp från det förut fastställda, eller 83,000 kronor, var höjningen till

en del föranledd af förestående utgifter för nybyggnad af det nedbrunna posthuset i Sundsvall, dervid var afsedt, att nybyggnaden skulle kunna ega rum under åren 1889 och 1890 samt kostnaden derför å dessa två år fördelas. På grund af särskilda förhållanden har emellertid det nya posthusets uppförande icke kunnat under nästlidet år påbörjas, med afseende hvarå och då sålunda halfva kostnaden för ifrågavarande nybyggnad bort beräknas för år 1891 Generalpoststyrelsen icke ifrågasatt någon ändring i anslaget till oförutsedda utgifter.

Beträffande anslaget till *afkortningar och restitutioner m. m.*, derå utgifterna under tiden från den 1 Juli 1888 till den 30 Juni 1889 utgjort 46,000 kronor, har Generalpoststyrelsen, jemväl för vinnande af jemnare slutsumma å utgiftsstaterna, vidtagit den förändring, att anslaget ökats med 13,035 kronor från 35,920 kronor till 48,955 kronor. För vinnande af jemn slutsumma å utgiftsstaterna, sådana de af mig tillstyrkas, torde emellertid ifrågavarande anslagssumma böra utföras med 48,280 kronor.

Sammanställas de nu tillstyrkta ändringarne i postverkets stater, visar det sig,

att under *aflöningsstaten* ökning komme att ega rum med följande belopp:

			Ökning.	*Minskning.*
i aflöningsanslaget till biträdande tjenstemän vid postanstalterna för uppflyttning af 3 kontrollörer i 1:a lönegraden och beredande af aflöning till 30 nya postexpeditörsbefattningar, 15 af hvardera lönegraden, med	kronor	54,600: —		
i anslaget till vaktbetjente för beredande af lön till 1 vaktbetjent, som komme att ersätta 1 indragen vaktmästare, med	„	500: —		
i dito till aflönande af poststationsföreståndare med	„	15,000: —		
i dito till ålderstillägg med	„	41,900: —		
	kronor	112,000: —		
hvaremot minskning skulle uppkomma genom uteslutande ur staten af 1 vaktmästarebefattning med lön af	„	700: —		
så att alltså aflöningsstaten på det hela skulle växa med kronor			111,300: —	
		Transport kronor	111,300: —	

		Ökning.	Minskning.
Transport kronor		111,300: —	
att å *indragningsstaten* minskning komme att ega rum genom uteslutande af derunder uppförda belopp för förre postexpeditören J. V. Ekman med ..... kronor	360: —		
och till aflöning åt postiljoner, som icke vidare äro tjenstbara, men ännu ej blifvit berättigade till pension från civilstatens pensionsinrättning, med ..... „	1,000: —		1,360: —
att å *pensionsstaten* skulle tillkomma: af Eders Kongl. Maj:t beviljade nya pensioner ..... kronor	11,850: —		
föreslagna understöd för postföraren E. J. Åkerbergs enka och minderårige son „	250: —		
kronor	12,100: —		
hvaremot i följd af pensionstagares afgång komme att besparas ..... „	7,400: —		
så att alltså ökning i denna stat. komme att ega rum med kronor		4,700: —	
att under *omkostnadsstaten* ökning komme att ega rum:			
i anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision med ..... kronor	15,000: —		
i dito till förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens underhåll m. m. med „	40,000: —		
i dito till expensutgifter med „	25,000: —		
i dito till traktamenten för tjenstemän i jernvägspostkupé med ..... „	10,000: —		
i dito till inköp och underhåll af inventarier med ... „	15,000: —		
Transport kronor	105,000: —	116,000: —	1,360: —

		Ökning.	Minskning.
Transport kronor	105,000: —	116,000: —	1,360: —
i anslaget till postförings-kostnad vid befordran å jernväg med ..... „	100,000: —	205,000: —	
samt att slutligen anslaget till *afkortningar och restitutioner m. m.* komme att ökas med kronor		12,360: —	
tillhopa kronor		333,360: —	1,360: —

En ökning på det hela komme således att ega rum med kronor 332,000;

Och skulle staternas slutsumma blifva följande:

aflöningsstaten	kronor	2,767,200: —
öfvergångsstaten	„	7,400: —
indragningsstaten	„	5,080: —
pensionsstaten	„	85,540: —
omkostnadsstaten	„	4,048,500: —
oförutsedda utgifter	„	90,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	„	48,280: —
tillsammans	kronor	7,052,000: —

Då postverkets inkomster för år 1891 blifvit beräknade till 7,380,000 kronor, skulle alltså dessa komma att öfverstiga utgifterna med 328,000 kronor.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att Riksdagen, *dels* med beviljande af årliga understöd till postföraren Erik Jonas Åkerbergs enka Catharina Christina Olsdotter å 200 kronor, att utgå så länge hon lefver ogift, och till makarne Åkerbergs minderårige son Johan Julius å 50 kronor, att utgå till dess han uppnått en ålder af femton år, med rätt för dem att uppbära de föreslagna understöden från och med innevarande år, *dels ock* med godkännande af öfriga nu tillstyrkta ändringar i postverkets stater måtte för år 1891 bestämma postverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 7,052,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen.

Telegrafverket.

[2.] *Telegrafverket.*

Sedan sistlidne Riksdag antagit utgiftsstater för telegrafverket, slutande å 1,260,000 kronor, att gälla under år 1890, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att i dessa stater göra de jemkningar, som kunde

finnas af behofvet påkallade, hafva under den 5 Oktober 1889 stater för telegrafverket blifvit fastställda för innevarande år, dervid någon förändring i de af Riksdagen antagna staterna, så vidt rör stationspersonalen, icke egt rum.

De sålunda nu gällande staterna upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	899,400: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	8,720: —
pensions- och understödsstaten	„	92,080: —
underhållsstaten	„	259,800: —
	Summa kronor	1,260,000: —

I underdånig skrifvelse den 8 sistlidne November har Telegrafstyrelsen afgifvit förslag till stater för telegrafverket under år 1891 och dervid hemstält om nedan omförmälda ändringar i innevarande års stater:

1:o. *Aflöningsstaten.*

I fortsatt tillämpning af den utaf Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen godkända regleringsplanen att, för besparings skull, der sådant utan olägenhet läte sig göra, utbyta assistenttjenster mot telegrafistbefattningar har Telegrafstyrelsen föreslagit indragning af två assistenttjenster, hvardera med 1,600 kronor i aflöning, hvarigenom antalet af tjenstemän i denna grad komme att nedsättas från 108 till 106.

Deremot hemställer Telegrafstyrelsen, att tio nya telegrafisttjenster må uppföras, hvardera med 900 kronor i aflöning, hvarigenom hela antalet telegrafister kommer att ökas från 179 till 189. Två af dessa telegrafister äro afsedda att ersätta de till indragning föreslagna assistenterna. Behofvet af de åtta öfriga telegrafistbefattningarne är föranledt dels af de under nästlidet år öppnade nya telegrafstationerna i Hessleholm, Hedeviken och Sveg samt af den till inrättande beslutade stationen i Kårböle inom Gefleborgs län, dels af den, på sätt jag förut i dag i fråga om beräkningen af telegrafverkets inkomster för nästkommande år meddelat, betydligt ökade telegramvexlingen, hvarigenom nödvändiggöres en tillökning i antalet ständiga biträden å vissa större telegrafstationer.

Förslagsanslaget till arfvoden för extra biträden och vikariat vid stationerna, som under lång tid bibehållits oförändradt vid det belopp, 70,000 kronor, hvarmed detsamma är i senast fastställda stat upptaget, har, enligt hvad Telegrafstyrelsen anmält, på de senare åren visat sig otillräckligt, i det att utgifterna för berörda ändamål under femårs-

perioden 1884—1888 i medeltal årligen uppgått till närmare 77,000 kronor. Telegrafstyrelsen, som ansett otvifvelaktigt, att denna utgift under år 1889 komme att blifva ännu större till följd af den ökade korrespondensen, hvilken, i synnerhet under sjöfartstiden, gjort anställande af ett ökadt antal tillfälliga biträden af behofvet oundgängligen påkalladt, har, med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstält, att ifrågavarande anslag måtte ökas från 70,000 kronor till 80,000 kronor eller med 10,000 kronor.

Med förmälan att utgifterna från förslagsanslaget till arfvoden åt telegrambärare och uppassare vid stationerna, i staten för år 1890 upptaget till 70,000 kronor, under de fem sist förflutna kalenderåren i medeltal uppgått till 84,500 kronor årligen och att ytterligare utgifter af samma slag vore att motse dels af behofvet att till följd af det ökade telegramantalet förstärka telegrambärarepersonalen, dels ock i anledning af det på framställning af kyrkomötet genom nådigt bref den 21 Juni 1889 Telegrafstyrelsen lemnade bemyndigande att vidtaga anordningar i syfte att bereda nämnda personal tillfälle att åtminstone hvarannan söndag bevista församlingens gudstjenst, har Telegrafstyrelsen föreslagit, att ifrågavarande anslag måtte höjas från 70,000 kronor till 90,000 kronor eller med 20,000 kronor.

Sammanställas de af Telegrafstyrelsen ifrågasatta ändringarne i aflöningsstaten, visar det sig, att ökning skulle uppkomma med nedannämnda belopp:

ökning af antalet telegrafister från 179 till 189	kronor	9,000: —
höjning af förslagsanslaget till arfvoden för extra biträden och vikariat vid stationerna	„	10,000: —
höjning af förslagsanslaget till arfvoden åt telegrambärare och uppassare vid stationerna	„	20,000: —
eller med	kronor	39,000: —
hvaremot å andra sidan genom minskning af antalet assistenter från 108 till 106 en besparing skulle ega rum med	„	3,200: —
kommande alltså på det hela en ökning att uppstå med	kronor	35,800: —

och aflöningsstatens slutsumma att uppgå till 935,200 kronor.

Telegrafstyrelsen, som i

2:o. *Öfvergångsaflöningsstaten*

icke ifrågasatt någon förändring, föreslår beträffande

3:o. *Pensions- och understödsstaten*

allenast den ändring, att, då telegrafverkets inkomster, i innevarande års stat upptagna till 1,260,000 kronor, blifvit för år 1891 beräknade till 1,350,000 kronor, statsbidraget till telegrafverkets pensionsinrättning, hvilket skall motsvara fem procent af telegrafverkets portoinkomst, måtte från det i staten nu upptagna beloppet, 63,000 kronor, ökas med 4,500 kronor eller till 67,500 kronor.

I fråga om

4:o. *Underhållsstaten*

erinrar Telegrafstyrelsen, att förslagsanslaget till telegrafliniernas öfvervakande, besigtning och underhåll, hvilket under flera år till och med år 1882 upptagits med 100,000 kronor, från och med år 1883 blifvit nedsatt till sitt nuvarande belopp, 75,000 kronor, enär den årliga utgiften för berörda ändamål under några föregående år icke hade öfverstigit detta belopp. Förhållandet har emellertid, enligt hvad Telegrafstyrelsen anmäler, nu blifvit ett annat, så att kostnaden för telegrafliniernas underhåll under femårsperioden 1884—1888 i medeltal årligen utgjort närmare 106,000 kronor, hvadan Telegrafstyrelsen ansett sig böra i underdånighet föreslå ifrågavarande anslags höjande till dess förra belopp, 100,000 kronor, eller med 25,000 kronor.

Med de af Telegrafstyrelsen ifrågasatta ändringar skulle telegrafverkets stater för år 1891 komma att utvisa följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	935,200: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	8,720: —
pensions- och understödsstaten	„	96,580: —
underhållsstaten	„	284,800: —
	tillsammans kronor	1,325,300: —

hvilket belopp med 65,300 kronor öfverstiger slutsumman å de af Eders Kongl. Maj:t fastställda utgiftsstaterna för år 1890.

I sammanhang med afgifvandet af nu föredragna statsförslag har Telegrafstyrelsen anmält, att det af 1888 års Riksdag på extra stat för år 1889 anvisade anslagsbelopp af 60,000 kronor, att användas till betäckande af telegrafverkets utgifter i den mån dessa icke kunde bestridas med verkets egna inkomster, icke behöfde för sagda ändamål anlitas, enär inkomsterna för året, på sätt jag förut i dag i fråga om beräkningen af telegrafverkets inkomster för nästkommande år haft tillfälle omförmäla, beräknats uppgå till ett belopp, som icke obetydligt öfverstege utgiftsstaternas slutsumma.

Då jag icke har något att erinra vid de af Telegrafstyrelsen föreslagna ändringar i telegrafverkets utgiftsstater, af hvilka ändringar de, som medföra förhöjning i staternas belopp, till väsentligaste delen endast afse att bringa det i stat upptagna beloppet af vissa förslagsanslag till närmare öfverensstämmelse med det belopp, hvarmed de i verkligheten utgå, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå,

att Riksdagen, med godkännande af de omförmälda ändringarne i telegrafverkets stater, under Eders Kongl. Maj:t förbehållen rätt att i verkets utgiftsstater göra de jemkningar, som kunna finnas af behofvet påkallade, må såsom reservationsanslag, att utgå direkt af telegrafmedlen, till telegrafverket för år 1891 anvisa enahanda belopp, 1,350,000 kronor, hvartill telegrafinkomsterna för året blifvit beräknade, samt tillika medgifva, att det öfverskott, som kan å telegrafinkomsterna uppstå, må af Eders Kongl. Maj:t användas för telegrafverkets tidsenliga utveckling och förbättring.

Tullverket.

[3.] *Tullverket.* Generaltullstyrelsen, som i underdånig skrifvelse den 8 sistlidne November afgifvit förslag till tullverkets stater för år 1891, har dervid beträffande

Aflöningsstaten

förmält, att det behof af förstärkta arbetskrafter och följaktligen ökad personal för tullbehandlings- och tullbevakningsgöromålens nöjaktiga fullgörande, hvilket, enligt hvad Generaltullstyrelsen i dess den 10 November 1888 aflåtna underdåniga skrifvelse angående regleringen af tullverkets stater för år 1890 anmält, redan under år 1888 yppade sig såsom en nödvändig följd af de då vidtagna förändringarne i vårt lands tullagstiftning, under nästlidet år icke blott fortfarit, utan ock betydligt tillvuxit, hvartill väl den större liflighet i rörelsen, som under året inträdt, äfven bidragit. Också hafva, enligt hvad Generaltullstyrelsen meddelat, af Styrelsen underlydande myndigheter talrika framställningar gjorts om angelägenheten af tullpersonalens förstärkande genom nya sysslors uppförande på stat.

Generaltullstyrelsen har emellertid, i öfverensstämmelse med dess i nyssberörda skrifvelse uttalade åsigt, att några åtgärder i antydda syfte icke borde af Styrelsen vidtagas, innan en längre tids erfarenhet beträffande de skedda förändringarnes inverkan på göromålens mängd och gång vunnits, icke heller nu ansett sig böra om inrättande af nya

tjenster göra framställning i andra fall, än då krafvet derpå, oafsedt inverkningarne af dessa förändringar, med full visshet funnits vara äfven för framtiden oafvisligt och icke vidare böra eller kunna fyllas genom användandet af extra biträden.

Detta har till en början synts Generaltullstyrelsen vara förhållandet vid tullkammaren i Stockholm samt vid packhusinspektionerna i Stockholm och Göteborg.

Hvad först angår tullkammaren i Stockholm, meddelar Generaltullstyrelsen, att, allt sedan en särskild tullbehandlingslokal år 1876 inrättats vid Blasieholmen, af tullkammarens ordinarie personal, hvilken icke sedan nämnda år förstärkts, en tjensteman, för närvarande en kammarskrifvare, måst användas såsom föreståndare för tullkammareafdelningen i sagda lokal och att, efter det en dylik lokal vid Stadsgårdshamnen, till hvars anordnande Eders Kongl. Maj:t den 17 December 1886 lemnat nådigt tillstånd, den 1 September nästlidet år öppnats, ytterligare en af de vid tullkammaren anstälde kammarskrifvare tagits i anspråk för tjenstgöring vid nämnda plats i nyssberörda egenskap. Behofvet af ersättning för den förlust af arbetskrafter vid sjelfva tullkammaren, som härigenom uppstått, har hittills tillgodosetts genom extra ordinarie tjenstemäns användande, men då detta behof icke är af öfvergående beskaffenhet, har Generaltullstyrelsen ansett nödvändigt, att å tullkammarens stat uppföras ytterligare två kammarskrifvare.

Beträffande åter det behof af tillökning i den ordinarie packhuspersonalen i Stockholm och Göteborg, som Generaltullstyrelsen funnit oafvisligt, har detta sin förnämsta grund i trafikens ständigt stegrade anspråk på skyndsam expedition och i följd deraf jemväl på ökadt utrymme för packhusgöromålens handhafvande, för hvilka anspråks tillmötesgående, hvad särskildt Stockholm angår, packhusbehandlingen, som tillförene nästan uteslutande egde rum i packhuset vid Skeppsbron och å derintill gränsande område, måst tid efter annan utsträckas till nya, på icke obetydliga afstånd från Skeppsbron belägna platser. Sålunda hafva särskilda packhuslokaler blifvit anordnade dels vid Riddarholmshamnen, dels å Blasieholmen och dels nu senast, på sätt nyss blifvit nämndt, vid Stadsgårdshamnen, hvarjemte en särskild afdelning för tullbehandling af passagerareeffekter och postpaket inrättats vid härvarande centralbangård; och vid hvarje af dessa packhusafdelningar erfordras, förutom extra biträden, åtminstone en ordinarie packhustjensteman såsom föreståndare. Visserligen har under de senast förflutna femton åren den ordinarie personalen vid härvarande packhusinspektion icke obetydligt ökats, nemligen från och med 1876 med en kontrollör och två kammarskrifvare samt från och med 1879 med yt-

terligare en tjensteman i sistnämnda grad jemte en vaktmästare, men äfven den sålunda ökade personalen har, enligt hvad Generaltullstyrelsen meddelar, icke kunnat, fördelad på så många platser som under de senare åren, uppbära eller ens öfvervaka en mängd vigtiga göromål, hvilka följaktligen måst uppdragas åt kanske mången gång mindre erfarna tillfälliga biträden, och behofvet af förstärkt ordinarie arbetskraft har genom öppnandet af omförmälda nya packhuslokal vid Stadsgårdshamnen naturligen ytterligare vuxit. Vid nu anförda förhållanden och då omfånget och beskaffenheten af göromålen såväl vid sistberörda som vid det å Blasieholmen belägna packhus göra det angeläget, att desamma förestås af kontrollörer, samt då, utöfver det å nyssnämnda packhusinspektions stat nu uppförda antal vaktmästare, ytterligare en dylik betjent erfordras för tjenstgöring vid Stadsgårdshamnen, har Generaltullstyrelsen funnit nödigt, att vid samma inspektion inrättas dels två nya kontrollörsbefattningar, dels ock en ny vaktmästaretjenst.

Äfven vid packhusinspektionen i Göteborg hafva, oaktadt några förtullningslokaler utanför dervarande packhusområde icke finnas anordnade, extra biträden under senare åren måst användas i större utsträckning, än enligt Generaltullstyrelsens åsigt varit lämpligt. Då nu härtill kommer, att, sedan stadsfullmägtige i Göteborg under nästlidet år fattat beslut om tillbyggnad af dervarande tull- och packhus samt ritningar dertill den 23 sistlidne Augusti blifvit af Eders Kongl. Maj:t fastställda, samma packhus under den närmaste framtiden kommer att utvidgas och således tillfälle att derinom samtidigt betjena ett större antal trafikanter, än för närvarande kan ske, beredas, hvaraf återigen kraf på ökad arbetskraft tydligen måste uppstå, har det synts Generaltullstyrelsen oundgängligt, att jemväl ifrågavarande inspektions ordinarie personal, hvars antal icke sedan år 1876 undergått någon förändring, förstärkes, samt att för sådant ändamål å dess stat ytterligare uppföras två kammarskrifvare och en vaktmästare.

Tullbevakningspersonalen i Stockholm har, efter det åtskilliga under 1860-talet, senast år 1868, beslutade indragningar i densamma under nästpåföljda år hunnit gå i verkställighet, icke erhållit någon förstärkning, oaktadt sedan dess tullbevakningsgöromålen här på platsen, äfven före år 1888, högst betydligt ökats. Anledningarne till denna ökning hafva, enligt hvad Generaltullstyrelsen upplyser, varit flerfaldiga. Främsta rummet bland dem intages naturligen af rörelsens starka utveckling, men vidare äro dit att hänföra: de betydliga utvidgningar i stadens hamnområde, som genom nådiga brefven den 27 September 1878 och den 15 Juli 1881 blifvit bestämda; anläggningen af

Värtahamnen, der en särskild bevakningspostering måst under seglationstiden anordnas; det alltjemt ökade användandet af ångfartyg, hvilkas last i regeln samtidigt lossas ur två eller flera luckor och som följaktligen kräfva ett större antal tullbetjente för bevakning af lossningarne än segelfartyg; samt slutligen och icke minst den tillväxt i nederlags- och transitrörelsen, som egt rum. Det tillhör nemligen tullbevakningspersonalen här, likasom å andra orter, att utöfva all den tillsyn, som erfordras så vid nederlags- och transitgods första uppläggning och förflyttning från ett upplag till ett annat samt uttagning till förtullning eller reexport som ock vid de tillfällen, då godsegare, med den honom i § 84 mom. 1 tullstadgan gifna rätt, önskar tillträde till nederlagsmagasin; och ensamt af dylik tjenstgöring hafva, enligt hvad härvarande tullbevakningsinspektion upplyst, under år 1889 dagligen upptagits minst 16, men ofta 20 eller flere af de inspektionen underlydande vaktmästare.

På grund af nu anförda förhållanden har sedan flera år tillbaka den ordinarie vaktmästarepersonalen visat sig otillräcklig och det befunnits nödvändigt att till dess förstärkande under seglationstiden i daglig tjenstgöring använda extra ordinarie vaktmästare till ett antal, som, enligt hvad nämnda inspektion jemväl upplyst, under åren 1883—1888 i medeltal icke understigit, men väl ofta öfverstigit 20. Anlitandet i sådan utsträckning af extra biträden för tillgodoseende af ett behof, som visat sig icke vara af blott öfvergående beskaffenhet, bör, enligt Generaltullstyrelsens åsigt, icke fortfarande ega rum, utan anser Styrelsen oundgängligen nödigt, att åtminstone tio nya vaktmästaretjenster vid ifrågavarande tullbevakning inrättas.

I anledning af öppnandet af ofvannämnda tullbehandlingslokal vid Stadsgårdshamnen, hvari särskildt vaktrum jemväl finnes inrymdt, har det befunnits behöfligt att, jemte ökande af den vid samma hamn redan förut posterade tullbevakningsstyrka, ställa densamma under närmaste befäl af en uppsyningsman. Det härigenom uppkomna krafvet på ytterligare en betjent i nämnda grad har tills vidare tillgodosetts derigenom, att en vaktmästare erhållit uppdrag att tjenstgöra såsom uppsyningsman, men då detsamma kommer att ega fortfarande bestånd, har Generaltullstyrelsen ansett, att, förutom nyssberörda tio vaktmästaretjenster, jemväl ytterligare en uppsyningsmanstjenst bör å tullbevakningsinspektionens i Stockholm stat uppföras.

Generaltullstyrelsen hemställer alltså, att på grund af nu anförda förhållanden måtte å tullverkets aflöningsstat, utöfver der redan upptagne tjenstemän och betjente vid lokaltullförvaltningarne, uppföras

dels två kontrollörer, hvardera med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och ålderstillägg 1,000 kronor;

dels fyra kammarskrifvare, hvardera med lön 1,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och ålderstillägg 1,000 kronor;

dels en uppsyningsman med lön 1,000 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor samt ålderstillägg 300 kronor; och

dels tolf vaktmästare, hvardera med lön 800 kronor, tjenstgöringspenningar 400 kronor och ålderstillägg 300 kronor.

Sedan staden Upsala under nästlidet år börjat begagna sig af den staden den 25 Februari 1887 beviljade stapelstadsrätt, har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 23 Augusti 1889 bemyndigat Generaltullstyrelsen att medelst förordnanden, gällande tills vidare, tillsätta den för tullförvaltningens i nämnda stad behöriga handhafvande erforderliga personal, bestående af en tullförvaltare och en vaktmästare, hvilka skulle erhålla: tullförvaltaren i lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor samt ålderstillägg 500 kronor efter fem och ytterligare 500 kronor efter tio års tjenstetid i graden samt vaktmästaren i lön 600 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och ålderstillägg 75 kronor efter fem och ytterligare enahanda belopp efter tio års tjenstetid i graden.

Generaltullstyrelsen hemställer, att dessa provisoriskt fastställda anordningar, enligt hvilka tullförvaltaren i Upsala skulle i aflöningsförmåner varda likställd med tullförvaltarne i, bland andra städer, de med afseende å den beräknade tulluppbörden med Upsala närmast jemförliga, eller Linköping och Vesterås, och vaktmästaren med sina vederlikar i öfriga mindre stapelstäder med undantag af Kungelf, må upptagas i den ordinarie aflöningsstaten för år 1891.

I händelse af bifall till de föreslagna förändringarne skulle aflöningsstaten komma att ökas med aflöningsbeloppen för

en tullförvaltare i Upsala	kronor	3,500: —
två kontrollörer	„	6,000: —
fyra kammarskrifvare	„	8,000: —
en uppsyningsman	„	1,500: —
tolf vaktmästare med hvardera 1,200 kronors aflöning	„	14,400: —
en vaktmästare med 900 kronors aflöning	„	900: —
Summa	kronor	34,300: —

Aflöningsstatens slutsumma, enligt 1890 års stat utgörande 1,778,300 kronor, skulle således komma att uppgå till 1,812,600 kronor.

Såsom af det anförda framgår, har Generaltullstyrelsen vid pröfning af de ordinarie anslagsbehofven under tullverkets aflöningsstat för

år 1891 icke ansett sig böra taga hänsyn till det behof af ökad arbetskraft, som obestridligen uppstått såsom följd af de under år 1888 genomförda ändringarne i tullagstiftningen. Redan vid afgifvande af sitt statsförslag för år 1890 uttalade Generaltullstyrelsen såsom sin åsigt, att det af nämnda orsak föranledda behofvet af ökad personal för tullverket lämpligen borde, till dess närmare erfarenhet blifvit vunnen angående omfånget och beskaffenheten af de ökade göromålen, tillgodoses genom användande i utsträckt omfattning af extra biträden. I öfverensstämmelse med denna uppfattning, hvilken ock vann Eders Kongl. Maj:ts godkännande, äskades af nästlidet års Riksdag förhöjning med 86,100 kronor i anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m. inom lokaltullförvaltningen. Sedan denna anslagsförhöjning af Riksdagen bifallits och Generaltullstyrelsen sålunda blifvit satt i tillfälle att tillgodose det ökade kraf på arbetskrafter, som genom tullförhöjningarne på särskilda orter uppstått, anser jag lika med Generaltullstyrelsen frågan om dessa ökade arbetskrafters uppförande å och fördelning inom tullverkets ordinarie aflöningsstat kunna och böra ännu någon tid anstå.

De af Generaltullstyrelsen förordade förhöjningarne i nämnda stat äro, i hvad de afse ökning af tullpersonalen i Stockholm och Göteborg, hufvudsakligen föranledda af de anordningar, som å dessa rikets tvenne förnämsta handelsplatser dels redan vidtagits, dels inom den närmaste framtiden komma att vidtagas för beredande af skyndsammare expedition och ökadt utrymme vid tullbehandlingen af inkommande varor. Tidsenliga anordningar i detta hänseende äro tvifvelsutan synnerligen behöfliga för att bereda rörelsen erforderlig lättnad. Då emellertid af de träffade eller förberedda anordningarne, som afse tullbehandlingsgöromålens fördelning på flera ställen inom stadsområdet eller tullbehandlingslokalernas utvidgning, den påräknade nyttan uppenbarligen icke kan vinnas utan samtidig tillökning af tullpersonalen och denna tillökning, såsom framkallad af ett stadigvarande behof, icke bör beredas genom ökadt användande af extra biträden, anser jag Generaltullstyrelsen hafva egt välgrundade skäl för sitt förslag om uppförande i staten af det antal tjenstebefattningar, som för ändamålet funnits oundgängligen erforderligt.

Vid sådant förhållande och då anställandet af tullpersonal i Upsala endast är en oundviklig följd af den staden medgifna stapelrätten, finner jag mig böra till bifall förorda hvad Generaltullstyrelsen i fråga om aflöningsstaten hemstält.

Enligt hvad Generaltullstyrelsen anmäler, har

Öfvergångsaflöningsstaten

i följd af en derå uppförd persons frånfälle minskats med 600 kronor från 28,970 kronor till 28,370 kronor; likasom ock å

Indragningsstaten,

som för år 1890 upptagits till 35,420 kronor, uppstått en minskning af 6,760 kronor, i följd hvaraf denna stats slutsumma komme att utgöra 28,660 kronor.

I öfriga stater ifrågasätter Generaltullstyrelsen ej annan förändring, än att, till jemnande af staternas slutsumma, det å *omkostnadsstaten* uppförda förslagsanslaget till diverse utgifter måtte höjas med 60 kronor samt denna stat sålunda höjas från 211,510 kronor till 211,570 kronor.

Med iakttagande af sålunda föreslagna ändringar skulle tullverkets stater för år 1891 komma att utvisa följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	1,812,600: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	28,370: —
ålderstilläggsstaten	„	220,000: —
indragningsstaten	„	28,660: —
pensionsstaten för afskedade tjenstemän och betjente	„	227,000: —
pensionsstaten för aflidne tjenstemäns och betjentes i fattigdom efterlemnade enkor och barn	„	31,800: —
omkostnadsstaten	„	211,570: —
Summa	kronor	2,560,000: —

eller 27,000 kronor mer än det belopp, hvarå 1890 års stat slutar.

Jag har redan förordat de af Generaltullstyrelsen under aflöningsstaten gjorda framställningar; och då jag icke finner anledning till någon erinran vid de i öfriga stater ifrågasatta ändringar, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t må föreslå Riksdagen

att, med godkännande af de utaf Generaltullstyrelsen föreslagna förändringar i tullverkets stater, bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 2,560,000 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen.

Skogsväsendet.

[4.] *Skogsväsendet.*

För skogsväsendet är å ordinarie stat för år 1890 uppfördt:

dels *bestämdt anslag:*			
för skogsstaten	kronor	447,208: —	
„ statens skogsskolor	„	24,500: —	471,708: —
dels *förslagsanslag:*			
till ålderstillägg åt skogsstaten			60,000: —
dels *reservationsanslag:*			
till skogsinstitutet	kronor	21,300: —	
„ enskilda skogsundervisningen	„	8,600: —	
„ kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„	386,992: —	416,892: —
		tillsammans kronor	948,600: —

I sin den 29 Oktober 1889 aflåtna underdåniga skrifvelse angående anslagsbehofvet för skogsväsendet år 1891 har Domänstyrelsen icke ifrågasatt någon ändring i det *bestämda anslaget.*

Enligt den till och med utgången af nästlidet år gällande lönestat för skogsstaten var aflöningen för jägmästarne bestämd till 1,500 kronor med tillägg efter 10 år af 500 kronor, efter 15 år af ytterligare 500 kronor och efter 20 år af nya 500 kronor. Af dessa aflöningsförmåner utgjorde tre fjerdedelar lön och en fjerdedel tjenstgöringspenningar.

I det af Eders Kongl. Maj:t för nästlidet års Riksdag framlagda förslag till löneregleringen för skogsstaten var aflöningen för jägmästarne upptagen till lägst 2,500 kronor, deraf 1,500 kronor i lön och 1,000 kronor i tjenstgöringspenningar, hvartill skulle komma tre ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, att uppbäras, det första efter 5 års, det andra efter 10 års och det tredje efter 15 års väl vitsordad tjenstgöring, af hvilka ålderstillägg tre fjerdedelar skulle hänföras till lönen och en fjerdedel anses såsom tjenstgöringspenningar. Då emellertid af de påfallande olikheter, som med hänsyn till tjenstgöringsområdets utsträckning, kommunikationer, klimat och lefnadsomkostnader egde rum mellan, å ena sidan, reviren i de sex norra länen och särskildt de nordligare bland dessa samt, å den andra, reviren i det öfriga landet, äfvensom af den betydande minskning i inkomst, som den bland förutsättningarne för löneregleringen ingående indragningen till statsverket af utsynings-

afgifterna i Kopparbergs och de norrländska länen komme att medföra för revirförvaltare i dessa orter, uppgående i vissa fall till 2,000 kronor och derutöfver för år, betingades, att aflöningen för jägmästarne i de sex norra länen i allmänhet bestämdes något högre än för de öfriga och äfven att gradationer vidtoges i de förres aflöning, lämpade efter olika ortförhållanden, föreslogs, att tjenstgöringspenningarne, afsedda att för samtliga reviren i södra och mellersta delarna af landet, ett revir i Kopparbergs och två revir i Gefleborgs län, eller tillsammans 41 revir, utgå med 1,000 kronor årligen, skulle, hvad anginge öfriga revir, bestämmas för 10 revir till 1,200 kronor, för 13 revir till 1,400 kronor och för 10 revir till 1,600 kronor.

I förslaget ingick vidare, att af de befintliga 85 jägmästarebefattningarne 11 skulle indragas och deraf följande reglering af reviren ega rum samt att flertalet af de jägmästarne tillkommande extra ersättningar — och deribland alla af afsevärd betydenhet — skulle upphöra att utgå eller, der de utgjordes af enskilde, indragas till statsverket.

Vid pröfning af det omförmälda regleringsförslaget fann Riksdagen, enligt hvad Riksdagen i underdånig skrifvelse den 16 Maj 1889 anmält, de i den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna lönestaten upptagna aflöningar i allmänhet motsvara hvad billigheten kräfde, men ansåg likväl en nedsättning böra ske i de för jägmästarne föreslagna aflöningarne, hvilken nedsättning synts Riksdagen lämpligen kunna ega rum i ålderstilläggen. I öfverensstämmelse härmed tillades jägmästarne allenast två ålderstillägg å 500 kronor hvartdera, hvilka skulle inträda, det första efter 5 år och det andra efter ytterligare 5 år.

Oberäknadt förhöjningen i tjenstgöringspenningar för 33 jägmästare i de sex nordligaste länen, hvilken förhöjning likväl i många revir understiger den förlust i inkomst, som uppkommer genom den beslutade indragningen till statsverket af utsyningsafgifterna, utgör sålunda enligt den nya lönestaten aflöningen för jägmästare vid tjenstetillträdet 2,500 kronor och med intjenta två ålderstillägg 3,500 kronor, medan enligt den äldre staten aflöningen vid tjenstetillträdet utgjorde 1,500 kronor och efter intjenta tre ålderstillägg 3,000 kronor, dervid enligt den nya staten den högsta aflöningen likväl uppnås tio år tidigare än enligt den äldre.

Pensionen för jägmästare utgör enligt den nya staten såsom hittills 2,250 kronor, medan densamma enligt bestämd fördelning af ålderstilläggen mellan lön och tjenstgöringspenningar skulle, derest Eders Kongl. Maj:ts förslag om ett tredje ålderstillägg vunnit Riksdagens bifall, hafva uppgått till 2,625 kronor.

Med erinran att den beslutade omorganisationen af skogsstaten

utginge från den förutsättning, att ej mindre än elfva jägmästaretjenster indroges och med dem förenade göromål fördelades på återstående befattningar, att på en stor mängd skogar de hufvudsakligaste arbetena för skogsskötseln, som förut ålegat boställshafvare och arrendatorer, nu skulle ombesörjas af jägmästarne, samt att de sistnämnde tillkommande, inom åtskilliga revir rätt betydliga ersättningar för vissa förrättningar upphörde att till dem utgå och, då ersättningarne af enskilde gäldades, indroges till statsverket, har Domänstyrelsen uti dess skrifvelse angående anslagsbehofvet för skogsväsendet år 1891 anfört, att under nyssnämnda förhållanden verkan af de utaf Riksdagen vidtagna ändringarne i den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna nya lönestaten blifvit vida större, än vid första betraktandet skulle kunnat antagas. Äfven om aflöningen, enligt den af Riksdagen beslutade nya staten, för yngre jägmästare i sådana revir, der de extra ersättningarne förut uppgått till endast mindre belopp, innebure en skälig förbättring af deras vilkor, kunde flertalet af jägmästarne ej sägas komma i åtnjutande af någon afsevärd löneförbättring. Af ordinarie i tjenst varande jägmästare hade också ej färre än 18 förklarat sig önska qvarstå på gammal stat. De fleste bland desse, eller 15, vore stationerade i landets södra och mellersta delar, men häraf kunde ej slutas, att den nya staten stälde sig förmånligare för de norrländske jägmästarne, hvilka — för att undgå den ofördelaktiga ställning, som måste uppstå derigenom att utsyningsersättningarne, af hvilka hemtats väsentligt bidrag för utkomsten, äfven vid qvarståendet å gammal stat komme att utan afsevärdt vederlag åt tjenstemännen till statsverket indragas — så att säga tvungits att ingå på den nya staten, ehuru aflöningen enligt denna, efter det tredje ålderstilläggets borttagande, för dem stälde sig ofördelaktigare än gamla statens med inberäkning af utsyningsersättningarne.

Domänstyrelsen påpekar vidare, att ehuru visserligen de missförhållanden, som uppkommit derigenom att åtskilliga jägmästare förklarat sig önska qvarstå på gammal stat, efter all sannolikhet för att undvika att vid viss ålder nödgas taga afsked mot nuvarande låga pension och att underkasta sig indragning eller ny uppskattning af innehafvande boställen, efter hand upphörde, skulle dock allt framgent, i den mån jägmästarne uppnådde högre ålder, äfven med afseende å dem olägenheterna af en otillräcklig såväl aflöning som pension framträda. Såsom en naturlig följd af de väsentligt ökade göromålen vore nemligen för kårens tjensteduglighet af stor betydelse, att de äldre jägmästarne ej måtte genom otillräcklig aflöning sättas i den ställning, att möjlighet för dem saknades att genom aflönadt tjenstebiträde handlägga mera

ansträngande förrättningar eller genom en alltför låg pension vid afskedstagandet tvingas att, trots inträffad sjuklighet eller försvagadt helsotillstånd, som, enligt Riksdagens beslut, kunde berättiga till pension vid fylda 60 lefnadsår, qvarstå ända till den ålder, 65 år, då de enligt löneregleringen nödgades afgå. Domänstyrelsen har derföre ansett sig pligtig fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att de fördelar för statsskogshushållningen, som förväntats kunna vinnas af skogsstatens omorganisation, ej till fullo torde kunna uppnås med en otillräckligt aflönad och mindre tjensteduglig personal, och har förty hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga förslag, att åt jägmästare måtte beviljas ytterligare ett ålderstillägg af 500 kronor att under de vilkor i öfrigt, som för ålderstilläggens åtnjutande blifvit bestämda, tillgodokomma jägmästare efter intjenta femton år.

Enahanda framställning har blifvit gjord uti sex särskilda, till Eders Kongl. Maj:t inkomna underdåniga petitioner från 29 revirförvaltare inom Dalarne och Norrland. Petitionärerna framhålla, bland annat, att det måste anses ovanligt, att en löneregler ing tillika är en löneförsämring för tjenstemän, som samtidigt med förhöjdt ansträngande arbete betungas, och betona, att denna löneförsämring drabbar tyngst just de tjenstemän, genom hvilkas verksamhet statsverkets hufvudsakligaste skogsmedel inflyta.

Med anledning af de gjorda framställningarne om beredande åt jägmästarne af ett ytterligare ålderstillägg utöfver de två i den nya staten uppförda anhåller jag till en början att få erinra om följande, vid underdånig föredragning den 29 nästlidne November af nämnda stat redan anmälda förhållanden, nemligen:

att de nuvarande jägmästarne i Blekinge, Hallands, Kalmar, Hunnebergs, Kinne, Vartofta, Kinda, Ombergs, Jönåkers, Åkers, Gotlands, Upsala, Vesterås, Fryksdals, Kopparbergs, Södra Helsinglands, Degerfors och Norra Piteå revir förklarat sig icke vilja ingå på den nya staten eller för sitt bifall härtill uppstält vilkor, som icke vore af beskaffenhet att kunna beviljas;

att i följd af jägmästarnes i Blekinge, Vartofta, Kinda, Jönåkers, Åkers, Vesterås, Södra Helsinglands och Degerfors revir vägran att ingå på den nya staten den föreslagna indragningen af Åhus, Falbygds, Östkinds, Daga, Sala, Gestriklands och Umeå vakanta revir, hvilka skolat till väsentlig del sammanläggas med nyssnämnda revir, för närvarande icke kunde bringas i verkställighet;

att, då till indragning jemväl föreslagna Upsala och Fryksdals revir,

såsom icke lediga, nu ej kunde med angränsande revir förenas, för närvarande utom det redan indragna Juckasjärvi revir endast det genom innehafvarens befordran till öfverjägmästare lediga Norra Medelpads revir kunde indragas, hvilket sistnämnda revir komme att sammanläggas med Södra Medelpads revir, hvars innehafvare förklarat sig vilja ingå på den nya staten; samt

att, utom förutnämnda till indragning föreslagna revir, jemväl följande revir, på hvilka de till indragning föreslagna reviren skulle fördelas, måste tills vidare bibehållas oförändrade, nemligen Degerfors, Norra Helsinglands, Södra Helsinglands, Vestra Helsinglands, Elfdals, Karlstads, Arvika, Köpings, Vesterås, Enköpings, Olands, Åkers, Jönåkers, Finspångs, Kinda, Vartofta, Kinne, Slättbygds, Blekinge och Malmöhus revir.

Den förändrade reglering af reviren, som ingick såsom en väsentlig del i det för nästlidet års Riksdag framlagda förslag till ny organisation af skogsstaten, har således endast i mycket ofullständig mån kunnat bringas till genomförande. Af de 11 till indragning föreslagna reviren hafva hittills endast 2 kunnat indragas, och icke färre än 20 nu befintliga revir äro afsedda att, i den mån regleringen kan genomföras, erhålla förändradt område. Två af de till indragning afsedda reviren äro visserligen försedda med ordinarie innehafvare, hvilket förhållande äfven förhindrar reglering af de 5 revir, på hvilka de ifrågavarande reviren skulle fördelas, men för afsedd indragning af 7 och reglering af 15 revir ligger hindret uti vederbörande revirförvaltares vägran att ingå på den nya staten, hvilken vägran åter, på sätt Domänstyrelsen anfört, åtminstone i flertalet fall torde föranledts af den nedsättning, som i de af Eders Kongl. Maj:t föreslagna aflönings- och pensionsförmånerna för jägmästarne egt rum genom Riksdagens beslut att utesluta det tredje ålderstillägget.

Det sväfvande skick, hvari landets indelning i skogsadministrativt hänseende kommer att under en antagligen lång tid framåt befinna sig derigenom, att, enligt hvad jag nyss anfört, af nu förefintliga revir icke färre än 22 skola, i mån som hindren mot regleringen bortfalla, antingen indragas eller erhålla ett i flera fall högst väsentligt förändradt område, kan icke anses annat än som en synnerligen svår olägenhet. En öfver en tidrymd af kanske ett par årtionden utsträckt öfvergångstid, innan den definitiva revirindelningen hinner genomföras, måste nemligen ur administrativ synpunkt vara i många afseenden skadlig. Särskildt tillåter jag mig att såsom, enligt min åsigt, företrädesvis menligt framhålla, att vården af statens skogar i de revir, som äro afsedda att indragas, och i vidsträckt omfattning äfven i revir,

som till området skola undergå förändring, icke redan nu får öfvertagas af de skogstjenstemän, hvilka enligt den definitiva revirregleringen denna vård skall för framtiden tillhöra, utan måste under en längre eller kortare öfvergångstid utöfvas af tjenstemän, som sedermera komma att få en annan verkningskrets och sålunda komma att sakna den särskilda sporre till en nitisk verksamhet, som ligger i utsigten att få skåda resultatet af deras å skogsodlings- och andra företag nedlagda arbete. Då med nutidens intensiva och på rationela grunder fotade skogsskötsel en noggrann bekantskap med hvarje särskild skog och med de förhållanden, under hvilka hushållningen å densamma eger rum, utgör en oeftergiflig förutsättning för ett framgångsrikt resultat af denna hushållning, inses lätt den för skogsväsendet menliga betydelsen af nyssnämnda förhållande.

Det ofullständiga sätt, hvarpå genom Riksdagens vägran att bevilja det för jägmästarne föreslagna tredje ålderstillägget skogsstatsregleringen blifvit genomförd, kan enligt min öfvertygelse ej heller undgå att verka skadligt genom den misstämning, som deraf hos revirförvaltarne framkallats och hvarom ej mindre åtskilliga jägmästares vägran att ingå på den nya staten än äfven de af mig anmälda petitionerna bära vittne. Med det af Eders Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagda regleringsförslaget afsågs väsentligen å ena sidan att åt de i förhållande till göromålens allt mera vidgade omfattning och betydelse synnerligen svagt aflönade skogsstatstjenstemännen bereda en välbehöflig ökning i den fasta aflöningen, medan deremot de extra inkomsterna till allra största delen skulle upphöra, och å andra sidan att genom utsträckta funktioner och ökade tjenstgöringsområden för skogsstatens tjenstemän till gengäld för den ökade aflöningen affordra desse tjenstemän ett ökadt mått af arbete. Såsom regleringen nu utfallit, har visserligen den ökade arbetsqvantiteten ålagts jägmästarne, likasom äfven de extra inkomsterna dem fråntagits, men den proportion, hvaruti i förhållande till det ökade arbetet ökning i den fasta aflöningen medgifvits, har, hvad beträffar den söder om Dalarne och Norrland belägna del af landet, der likväl regleringen otvifvelaktigt medfört en förbättring i aflöningsvilkoren, icke stält sig gynsammare, än att af de i nämnda del af landet anstälde 33 ordinarie jägmästare icke färre än 14 funnit den medgifna tillökningen i aflöning icke motväga den dermed följande ökningen i arbete och derföre vägrat ingå på den nya staten. Af det förhållandet att af de 33 i Dalarne och Norrland anstälde jägmästarne alla utom 4 förklarat sig vilja ingå på den nya staten skulle man visserligen vid första påseendet vara benägen att draga den slutsats, att för desse jägmästare regleringen skulle ställa sig fördelaktigare

än för deras embetsbröder i mellersta och södra delarne af landet. I sjelfva verket är förhållandet likväl motsatt. För många af de norrländska jägmästarne uppstår nemligen genom indragningen till statsverket af de afgifter, som förut till jägmästarne utgått för utsyning af virke å skogar, till hvilka dispositionsrätten är inskränkt, en så betydlig minskning i inkomst, att löneregleringen icke allenast icke kommer att för dem medföra någon som helst fördel, utan fastmera att tillskynda dem en gifven förlust. Att de flesta af ifrågavarande jägmästare sådant oaktadt ingått på den nya lönestaten beror, såsom Domänstyrelsen anfört, derpå, att de faktiskt tvungits dertill, i det att en vägran skulle, utan att berättiga dem att bibehålla utsyningsafgifterna, äfven medfört förlust af den godtgörelse, som dock till en del blifvit beredd genom de ökade aflöningsförmånerna. Hvad de få på gammal stat qvarstående norrländska jägmästarne beträffar, tillåter jag mig erinra derom, att Domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 8 sistlidne November angående åtskilliga med skogsstatsregleringen sammanhängande frågor hemstält, att dem måtte tillerkännas reseersättning och dagtraktamente för ifrågavarande utsyningsförrättningar, men att Eders Kongl. Maj:t den 29 i samma månad i sammanhang med fastställande af den nya lönestaten förklarat sådan ersättning för de upphörda utsyningsafgifterna icke kunna dem medgifvas.

Med afseende ej mindre å hvad jag sålunda anfört än äfven å hvad Domänstyrelsen rörande samma ämne yttrat tvekar jag icke att beteckna syftemålet med den utförda skogsstatsregleringen såsom i väsentlig mån förfeladt genom den af Riksdagen vidtagna nedsättningen i jägmästarnes aflöningsförmåner, så till vida nemligen som den förbättring i lefnadsställning, som regleringsförslaget åsyftat att bereda jägmästarne och hvilken varit egnad att under utöfningen af den alltid trägna, ofta för helsan pröfvande tjenstgöringen gifva desse den ökade spänstighet och arbetslust, som medvetandet om en mera tryggad framtid skänker, i många fall uteblifvit och i andra förbytts i en försämring af lefnadsvilkoren, hvilken tjenstemännen nödgats underkasta sig och som måste kännas så mycket hårdare, som den drabbat innehafvarne af de revir, der på grund af strängt klimat och svåra kommunikationer arbetet är tyngst och mest undergräfvande för helsan. Då det deremot är min lifliga öfvertygelse, att med genomförandet i dess helhet af den af Eders Kongl. Maj:t för nästlidet års Riksdag framlagda löneregleringen ett väl afpassadt förhållande skulle beredas mellan det arbete, staten kräfver af de ifrågavarande skogsstatstjenstemännen, och den godtgörelse, som derför bör tillkomma dem, anser jag lika med Domänstyrelsen det vara af ett verkligen trängande

behof påkalladt, att det genom uteslutningen af det tredje ålderstillägget rubbade jemnmåttet i nyssnämnda förhållande återställes genom samma ålderstilläggs uppförande i staten. Ehuru Riksdagen så nyligen som nästlidet år behandlat denna fråga och dervid ansett det omförmälda ålderstillägget icke böra beviljas, torde Eders Kongl. Maj:t finna betänklighet så mycket mindre möta vid att redan nu ånyo påkalla Riksdagens pröfning af ärendet, som de förhållanden, hvilka vid den beslutade regleringens genomförande yppat sig, tillräckligt torde få anses ådagalägga, att uteslutningen af det tredje ålderstillägget medfört menligare och mera ingripande verkningar, än på förhand kunnat antagas.

Jag hemställer derföre i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att medgifva, att, utöfver de i gällande lönestat för skogsstaten uppförda två ålderstillägg för jägmästare å 500 kronor hvartdera, att utgå det ena efter fem och det andra efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, må i samma stat för bemälde tjenstemän uppföras ett tredje ålderstillägg likaledes å 500 kronor, att utgå efter femton års så beskaffad tjenstgöring och under enahanda vilkor i öfrigt, som för åtnjutande af de redan medgifna ålderstilläggen äro fastställda.

Beträffande den förhöjning, som, under förutsättning af bifall härtill, bör ega rum i det under anslaget till skogsväsendet uppförda förslagsanslaget *till ålderstillägg åt skogsstaten*, erinrar jag, att detta förslagsanslag, som i regleringsförslaget var upptaget till 84,400 kronor, i följd af den utaf Riksdagen vidtagna uteslutningen af det tredje ålderstillägget för jägmästarne blifvit bestämdt till allenast 60,000 kronor. I förenämnda under den 29 Oktober nästlidet år aflåtna underdåniga skrifvelse med statsförslag för skogsväsendet år 1891 har Domänstyrelsen förmält, att, innan öfverjägmästarebefattningarne och vakanta jägmästaretjenster blifvit tillsatta, det ej läte sig göra att till siffran beräkna storleken af det anslag, som till ålderstillägg erfordrades för sistnämnda år, och att Styrelsen derföre, under förutsättning af bifall till dess framställning om anvisande af ett tredje ålderstillägg för jägmästarne, saknade anledning att föreslå annat belopp än det i förenämnda regleringsförslag under samma förutsättning beräknade, eller 84,400 kronor. Sedermera hafva väl samtidigt med fastställande af lönestaten de i densamma upptagna öfverjägmästarebefattningarne blifvit af Eders Kongl. Maj:t tillsatta, men då enligt de af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen fastställda vilkoren för åtnjutande af de nya löneförmånerna jägmästare i fråga om åtnjutande af ålderstillägg eger tillgodoräkna sig den tid han före den nya statens utfärdande enligt nådigt förordnande uppehållit skogsinspektörsbefattning eller skogsinspektörs jägmästaretjenst eller jägmästaretjenst, som under af-

bidan på skogsstatens omreglering icke blifvit med ordinarie innehafvare besatt, och vid sådant förhållande storleken af det utgiftsbelopp, som kommer att under år 1891 från ålderstilläggsanslaget utgå, måste varda i ej oväsentlig mån beroende af hvilka personer, som komma att till innehafvare af de vakanta jägmästarebefattningarne i nåder utnämnas, torde för närvarande angående anslagsbehofvet under denna titel svårligen kunna åstadkommas någon närmare beräkning än den i regleringsförslaget innefattade, och hemställer jag derföre, att ifrågavarande anslag måtte upptagas till nyssnämnda belopp, 84,400 kronor, dervid särskildt erinrande, att i regleringsförslaget anslagsbehofvet beräknats till detta belopp under den numera jemväl inträffade förutsättning, att samtlige skogsinspektörer blefve till öfverjägmästare utnämnde.

Domänstyrelsen har icke ifrågasatt någon förändring i anslagen till *skogsinstitutet* och *enskilda skogsundervisningen*, hvaremot, då fråga uppstått derom, huruvida ej de betydliga, å kronoparkerna i de norra länen befintliga, nu värdelösa myrarne borde kunna för jemförelsevis ringa kostnad afdikas och torrläggas samt derigenom efter hand göras tjenliga till skogsbörd, Domänstyrelsen, som ansett dessa arbeten icke böra till en början gifvas större utsträckning, än att för år 1891 ett belopp af omkring 15,000 kronor blefve tillfyllest för kostnadernas bestridande, föreslagit, att reservationsanslaget *till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet* måtte från sitt nuvarande belopp, 386,992 kronor, med nyssnämnda summa höjas till 401,992 kronor.

Då denna framställning afser befordrandet af åtgärder, som, i den mån desamma kunna i någon större omfattning genomföras, äro egnade att i en framtid i väsentlig mån höja afkastningen af kronans skogar i Norrland, anser jag mig böra till nådigt bifall förorda densamma.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att — jemte medgifvande att, utöfver de i gällande lönestat för skogsstaten uppförda ålderstillägg för jägmästare å 500 kronor hvartdera, att utgå det ena efter fem och det andra efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, må i samma stat för bemälde tjenstemän uppföras ett tredje ålderstillägg likaledes å 500 kronor, att utgå efter femton års så beskaffad tjenstgöring och under enahanda vilkor i öfrigt, som för åtnjutande af de redan medgifna ålderstilläggen äro bestämda — höja förslags-

anslaget till ålderstillägg åt skogsstaten med 24,400 kronor till 84,400 kronor; samt

att höja reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet med 15,000 kronor till 401,992 kronor;

så att anslaget till skogsväsendet skulle erhålla denna uppställning:

bestämdt anslag:		
för skogsstaten	kronor 447,208: —	
„ statens skogsskolor	„ 24,500: —	471,708: —
förslagsanslag:		
till ålderstillägg åt skogsstaten		84,400: —
reservationsanslag:		
till skogsinstitutet	„ 21,300: —	
„ enskilda skogsundervisningen	„ 8,600: —	
„ kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„ 401,992: —	431,892: —
	Summa kronor	988,000: —

hvarigenom det nuvarande anslaget i dess helhet skulle ökas med 39,400 kronor.

Städers friheter.

[5.] *Städers friheter.*

Från det under denna anslagstitel uppförda anslag med rubrik »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: ersättningar», hvilket anslag i innevarande års riksstat är beräknadt till 5,234 kronor, utgå ersättningar till städerna Södertelje, Mariefred, Vexiö, Skanör, Göteborg, Venersborg, Lindesberg, Sala, Arboga, Köping, Hernösand och Umeå för åtskilliga enligt nådiga förordningen den 23 Juli 1869 till statsverket indragna ränte- och kronotiondeanslag, bestående dels af penningar, dels ock af spanmål och andra persedlar. Ersättningen för dessa persedlar beräknas, hvad angår ränteanslagen till staden Göteborg, efter det i åberopade nådiga förordning stadgade medelpris, men i öfrigt efter medelmarkegångspris med i vissa fall tillagd forsellön för spanmålen. Dessutom utgår till Göteborg ersättning för qvarnräntor, som afskrifvits på grund af nådiga kungörelsen den 30 December 1863. För den i dessa räntor ingående spanmål beräknas ersättningen efter medelmarkegångspris utan forsellön.

I underdånigt utlåtande den 31 December 1883, afgifvet i anledning af den utaf 1876 års Riksdag väckta fråga om förvandling till oföränderliga penningebelopp af de från statsverket till vissa verk och inrättningar m. m. efter medelmarkegång utgående ersättningar för indragna ränte- och kronotiondeanslag, ansåg Statskontoret, beträffande ersättningarne till städerna Södertelje, Mariefred, Vexiö och Skanör, hvilka ersättningar utginge i stället för ränteanslag, som anvisats till aflönande af vederbörande magistrat eller borgmästare, det kunna ifrågasättas, huruvida dessa ersättningar för ränteanslag, som i äldre tider och under andra förhållanden beviljats nämnda städer såsom bidrag till aflönande af der anstälde tjenstemän, än vidare borde bibehållas eller om desamma ej numera kunde till statsverket indragas; och hemstälde Statskontoret, att, derest, sedan utredning skett såväl för utrönande, huruvida hinder för berörda indragning kunde förefinnas i något med anslagens beviljande förenadt vilkor eller förbehåll, som ock angående ändamålet med de vissa andra städer beviljade anslag af räntor, de till städer utgående ersättningsanslag funnes vara af den beskaffenhet, att de fortfarande borde städerna tillkomma, den del af ersättningarne, som vore på markegång beroende, måtte bestämmas till belopp, beräknade efter det i nådiga förordningen den 23 Juli 1869 stadgade medelvärde.

Efter härå meddelad nådig remiss har Kammarkollegium infordrat yttranden från invånarne i städerna Mariefred och Skanör, stadsfullmägtige i öfriga nu ifrågavarande städer, borgmästarne i Mariefred och Skanör samt vederbörande magistrater och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med öfverlemnande af hvilka yttranden Kollegium den 20 December 1888 afgifvit eget underdånigt utlåtande.

Beträffande ifrågavarande ränte- och tiondeanslag inhemtas af handlingarne: att anslaget till staden *Södertelje* utgjorts, enligt stadens af Kongl. Maj:t den 18 Maj 1694 fastställda aflöningsstat, af räntan af skattehemmanet ½ mantal N:o 1 Bårsta i Vestertelje socken af Stockholms län och att ersättningen för denna ränta genom nådiga brefvet den 12 April 1872 angående upphörande af magistratens i Södertelje rätt att förordna boupptecknings- och arfskiftesmän m. m. förklarats böra ingå bland blifvande borgmästares aflöning; att, enligt hvad nådiga brefvet den 16 September 1873 angående besvär i fråga om återbäring af utbetalda löningsmedel till borgmästaren i Mariefred utvisar, spanmålsanslaget till *Mariefreds* stad, hvilket år 1634 donerats till borgmästarens derstädes årliga underhåll, men år 1649 minskats till hälften och år 1719 indragits till statsverket, blifvit genom Rikets Ständers resolution den 27 Mars 1723 och Kammarkollegii bref den

29 Augusti samma år återställdt, hvarefter borgmästaren i Mariefred allt sedermera uppburit berörda spanmål såsom lön; att anslaget till staden *Vexiö* utgjorts af, bland annat, »tomptören samt åker- och ängspenningar», hvilka i en af Kongl. Maj:t den 21 Mars 1735 fastställd aflöningsstat för staden finnas upptagna bland tillgångar till aflöningens bestridande, varande emellertid frågan om anslagets och ersättningens rätta belopp för närvarande beroende på länsstyrelsens pröfning; att anslaget till staden *Skanör* utgjort vederlag för den tiondespanmål, som borgmästaren derstädes skall i äldre tider hafva åtnjutit af Maglerups socken intill år 1682, då den blifvit akademien i Lund tillslagen, och hvilket vederlag, enligt hvad nådiga brefvet den 26 Juni 1766 utvisar, af Rikets Ständer pröfvats böra allt framgent af borgmästare efter borgmästare åtnjutas; att staden *Göteborg* enligt dess privilegier af den 4 Juni 1621 donerats »det härad och befallning Säfvedahl med all dess land och tillhöriga pertinentier» samt i lika måtto strömmen Mölndal i Fässbergs socken af Göteborgs och Bohus län med dess tillydande egendom, så vidt som förberörda allt vore kronan behållet, hvarvid dock en hvar privato sitt rätta dominium och rättighet i allo måtto förbehållits, samt ytterligare enligt nådiga brefvet den 1 Januari 1622 »4 gårdar uthi Mölendahl alldeles med samma conditioner och vilkohr som Sefvedahls heradh och bemälte Mölendahls ström staden tillförendhe efterlåtne ähre», hvilka donationer sedermera blifvit genom särskilda nådiga resolutioner bekräftade; att den del af ränteanslaget till staden *Venersborg*, för hvilken ersättning ännu utgår, utgöres af räntan af $\frac{1}{4}$ mantal skatte Norra Intagan, som jemlikt nådiga brefven den 1 September 1664 och den 25 Februari 1724 blifvit staden donerad; att staden *Lindesbergs* anslag bestått af räntorna utaf skattehemmanen 1 mantal N:o 1 Lindeby, $\frac{1}{6}$ mantal N:o 1 Lindeshemman och $\frac{1}{2}$ mantal N:o 1 Lindeshyttan i Lindes socken, hvilka räntor blifvit staden uti 13 punkten af dess privilegier den 10 November 1645 förunnade tillika med räntor af hemman, som staden sjelf eger; att anslaget till *Sala* stad beviljats genom nådiga brefvet den 24 Juni 1685 såsom vederlag för några staden afhända lägenheter, hvilka förut varit staden af kronan förlänta; att *Arboga* stads anslag utgått af borgerskapets åkerjord enligt stadens af Kongl. Maj:t den 23 Mars 1721 fastälda aflöningsstat; att *Köpings* stads anslag utgjorts af dess åkerskatt, som genom nådiga resolutionen den 24 December 1652 staden förunnats, varande frågan om anslagets och ersättningens rätta belopp beroende på Kammarkollegii pröfning; att staden *Hernösands* anslag utgått af de staden icke underlydande hemman om $4\frac{89}{192}$ mantal på Hernön, hvilken ö staden till evärdelig egendom bekommit genom

nådiga resolutionerna den 20 Mars 1647 och den 24 December 1652, bekräftade genom nådiga brefvet den 15 Mars 1688, qvitt och fritt att njuta, dock bördemännen deras skatterättighet oförkränkt; samt att *Umeå* stads anslag innefattat enligt nådiga resolutionerna den 31 Oktober 1650 och den 24 December 1652 hela räntan af skattehemmanet 1 mantal N:o 1 Grisbacka samt räntorna, utom dagsverkspenningarne, af, bland annat, skattehemmanen »Ön och Holmarne» eller $3\frac{25}{32}$ mantal N:ris 1—8 Ön, $\frac{1}{4}$ mantal N:o 3 Innertafle samt $8\frac{7}{32}$ mantal N:ris 7 och 8 Vesterteg i Umeå socken.

Af handlingarne inhemtas vidare, att den af Statskontoret ifrågasatta indragningen af ersättningarne till städerna Södertelje, Mariefred, Vexiö och Skanör blifvit af dessa städer bestridd äfvensom af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Kronobergs och Malmöhus län afstyrkt; att utbyte af den del af samtliga ersättningsanslagen, som är på markegång beroende, mot bestämda årliga belopp, beräknade efter det i nådiga förordningen den 23 Juli 1869 stadgade medelvärde, medgifvits af stadsfullmägtige i Göteborg, Lindesberg och Sala samt, beträffande ersättningarne till städerna Hernösand och Umeå, förordats af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesternorrlands och Vesterbottens län; att deremot stadsfullmägtige i sistnämnda båda städer äfvensom i Södertelje samt invånarne i staden Skanör erbjudit sig att, i stället för ränte- och tiondeersättning efter medelmarkegång, taga vissa årliga penningebelopp, motsvarande medeltalet af ersättningsbeloppen för de tio åren 1875—1884; att invånarne i Mariefred förklarat sig ingå på utbyte af den årliga ersättningen efter medelmarkegångspris mot ett berörda medeltal något understigande, bestämdt årligt belopp af 175 kronor; att borgmästaren i Skanör för sin del bestridt hvarje förändring, som afsåge att minska den honom nu på lön anslagna kronotionde; samt att Kammarkollegium, som icke kunde annat finna, än att de städer, som erhållit ersättning af statsverket för indragna förläningar af räntor och kronotionde, vore, äfven sedan räntorna och tionden för kronan minskats, lika berättigade till denna ersättning som städer i allmänhet att varda bibehållna vid dem förlänad kronojord, likväl förordat ersättningarnes utgörande på det sätt vederbörande städer medgifvit, under förutsättning dock att enskild rätt icke kränktes.

Med afseende å hvad sålunda i ärendet förekommit har Statskontoret, som, på nådig befallning, den 12 sistlidne November afgifvit förnyadt underdånigt utlåtande, ansett frågan om indragning till statsverket af ersättningsanslagen till städerna Södertelje, Mariefred, Vexiö och Skanör böra förfalla samt, beträffande utbyte af den del af städernas

ersättningsanslag, som vore på markegång beroende, mot vissa årliga penningebelopp, med åberopande af Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens i likartad fråga beträffande ersättning till Tryserums och Visingsö församlingars fattigvård för indragna indelningar år 1887 fattade beslut, funnit detta utbyte icke böra ega rum i annan ordning än den af vederbörande ersättningstagare medgifna.

De till städer nu utgående ersättningar för till statsverket jemlikt nådiga förordningen den 23 Juli 1869 indragna ränte- och kronotiondeanslag utgöra, enligt hvad Statskontoret i sitt senare utlåtande meddelat,

	Ersättning i penningar utan förvandling.						Persedlar.															
	Penningar.		Forsellön.		Summa.		Råg.		Korn.		Hafre.		Smör.		Kött.		Hö.		Tackjern.		Värde enligt 1869 års omsättningspris.	
	Kronor.	Öre.	Kronor.	Öre.	Kronor.	Öre.	Kubikfot.	Kannor.	Kubikfot.	Kannor.	Kubikfot.	Kannor.	Centner.	Skålp.	Centner.	Skålp.	Centner.	Skålp.	Centner.	Skålp.	Kronor.	Öre.
Södertelje stad	19	71	2	21	21	92	13	8	13	8	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	59	74
Mariefreds „	—	—	—	—	—	—	37	8	37	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154	22
Vexiö „	89	70	—	—	89	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skanörs „	—	43	10	98	11	41	32	7,25	27	5,19	102	6,37	—	—	—	—	—	—	—	—	227	67
Göteborgs „	2,495	22	—	—	2,495	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Venersborgs „	3	7	—	—	3	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lindesbergs „	3	24	—	—	3	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	20	57	60
Sala „	29	20	4	91	34	11	30	7	30	7	—	—	—	39	—	—	2	40	5	—	162	70
Arboga „	30	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Köpings „	194	80	—	—	194	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hernösands „	82	31	3	64	85	95	—	—	45	5,28	—	—	—	58,03	2	32,10	32	13,75	—	—	231	80
Umeå „	23	18	5	92	29	10	—	—	74	0,25	—	—	2	88,75	—	—	—	—	—	—	283	14
Summa	2,970	86	27	66	2,998	52	115	0,25	229	3,72	102	6,37	3	87,78	2	32,10	34	53,75	29	20	1,176	87

hvartill kommer ersättning till staden Göteborg för omförmälda, på grund af nådiga kungörelsen den 30 December 1863, afskrifna qvarnräntor, hvilken ersättning utgår med 1 krona 29 öre i penningar och lösen efter medelmarkegångspris för 339 kubikfot 5 kannor korn utan forsellön.

Dessa ersättningar hemställer nu Statskontoret måtte få utbytas mot bestämda, årliga belopp, beräknade på följande sätt, nemligen:

till Södertelje stad:

ersättning för indragna penningeräntor	19: 71	
dito för dito persedelräntor med forsellön, medeltal af ersättningen för åren 1875—1884,	68: 73	88: 44
Transport kronor		88: 44

		Transport kronor	88: 44
till Mariefreds stad:			
ersättning för indragna spanmålsräntor utan forsellön, i medeltal för åren 1875—1884 uppgående till 178 kronor 98 öre, enligt stadens erbjudande,			175: —
till Skanörs stad:			
ersättning för indragen penningeränta		— 43	
dito för indragna persedelräntor med forsellön, medeltalet af ersättningen för åren 1875—1884,		330: 44	330: 87
till Lindesbergs stad:			
ersättning för indragna penningeräntor		3: 24	
dito för indragen persedelränta, enligt det i nådiga förordningen den 23 Juli 1869 stadgade medelvärde,		57: 60	60: 84
till Sala stad:			
ersättning för indragna penningeräntor		29: 20	
dito för dito persedelräntor med forsellön, enligt nyssnämnda medelvärde (162,70 + 4,91),		167: 61	196: 81
till Hernösands stad:			
ersättning för indragna penningeräntor		82: 31	
dito för dito persedelräntor med forsellön, medeltalet af ersättningen för åren 1875—1884,		321: 08	403: 39
till Umeå stad:			
ersättning för indragna penningeräntor		23: 18	
dito för dito persedelräntor med forsellön, medeltalet af ersättningen för åren 1875—1884,		383: 09	406: 27
		Summa kronor	1,661: 62.
Om härtill lägges			
dels ersättning till Göteborgs stad för omförmälda afskrifna qvarnräntor, nemligen penningar	1: 29		
339 kubikfot 5 kannor korn utan forsellön efter det i nådiga förordningen den 23 Juli 1869 stadgade medelvärde	617: 89	619: 18	
samt den staden tillkommande ersättning för indragna räntor		2,495: 22	3,114: 40
dels ock ersättning till nedannämnda städer för till statsverket indragna, endast i penningar bestämda räntor, nemligen:			
		Transport kronor	4,776: 02

	Transport kronor	4,776: 02
till Vexiö stad	89: 70	
„ Venersborgs stad	3: 07	
„ Arboga „	30: —	
„ Köpings „	194: 80	317: 57

skulle alltså summan å samtliga ersättningar till städerna för indragna eller afskrifna ränte- och tiondeanslag komma att utgöra kronor ..... 5,093: 59.

Då den under rubriken städers friheter i innevarande års riksstat med 21,550 kronor förslagsvis uppförda anvisning i kontant, enligt hvad Statskontoret meddelat, lemnar tillgång till bestridande af ifrågavarande ersättningar, hemställer jag, i enlighet med hvad Statskontoret i sitt senare utlåtande tillstyrkt, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att ersättning till vederbörande städer för indragna eller afskrifna ränte- och kronotiondeanslag må med ofvan omförmälda belopp, 5,093 kronor 59 öre, få från berörda anvisning i kontant till städerna årligen utgå, dock med iakttagande, *dels* beträffande ersättningarne till städerna Vexiö och Köping, af de jemkningar, som kunna ifrågakomma, sedan dessa anslags rätta belopp blifvit slutligen bestämda, *dels ock* i fråga om ersättningen till Skanör att nuvarande borgmästaren derstädes icke tillskyndas minskning i de honom genom fullmakt tillförsäkrade löneförmåner, samt

att det under samma rubrik förekommande anslag till »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: ersättningar», 5,234 kronor, må ur riksstaten uteslutas;

kommande i följd häraf anslaget till »städers friheter» att minskas med nyssnämnda belopp, 5,234 kronor, från 26,790 kronor till 21,556 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag under hufvudtiteln har jag ej anledning att föreslå någon förändring.

Jag har ofvan tillstyrkt förhöjning i anslagen:

till postverket med	kronor 332,000: —	
„ telegrafverket med	„ 90,000: —	
„ tullverket med	„ 27,000: —	
„ skogsväsendet med	„ 39,400: —	kronor 488,400: —
	Transport	kronor 488,400: —

Transport	kronor 488,400: —
Deremot har jag föreslagit minskning i anslaget till städers friheter med	„ 5,234: —
hvadan förhöjningen på det hela å de ordinarie anslagen skulle blifva	kronor 483,166: —

Härvid bör dock iakttagas, att kostnaderna för post-, telegraf- och tullverken bestridas af dessa verks egna medel, så att, om ökningen i dessa verks stater frånräknas, den föreslagna ökningen i de ordinarie anslagen å denna hufvudtitel utgör 34,166 kronor; och bör jemväl erinras, att ökningen i anslaget till skogsväsendet motsvaras af ökad afkastning af skogsmedlen.

Lägges till den föreslagna förhöjningen summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	„ 15,670,300: —
skulle, under förutsättning af bifall till hvad jag sålunda hemstält, slutsumman af sjunde hufvudtitelns ordinarie anslag för år 1891 blifva	kronor 16,153,466: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag å extra stat, som kunde erfordras, yttrade departementschefen beträffande

Arfvode för en byråassistent å Finansdepartementets bankbyrå.

[6.] *Arfvode för en byråassistent å Finansdepartementets bankbyrå.*

I den till nästlidet års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen att, under förutsättning att å staten för Finansdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli blefve uppförd aflöning för en bankinspektör samt erforderliga medel anvisade för amanuens och tillfälliga biträden åt honom, nedsätta förslagsanslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter å högst 12,000 kronor med 3,000 kronor eller till högst 9,000 kronor, deraf 4,000 kronor att användas

till arfvode för en assistent åt bankinspektören. Riksdagen ansåg sig emellertid icke kunna medgifva den åtgärd, som utgjorde förutsättningen för den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna nedsättningen i anslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter, eller att å staten för Finansdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli uppföra aflöning för en bankinspektör äfvensom anvisa erforderliga medel för amanuens och tillfälliga biträden, samt förklarade sig hålla före, att det till beredande af arfvode för en assistent åt bankinspektören begärda belopp af 4,000 kronor borde på extra stat anvisas. Med afseende härå bibehölls förslagsanslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter vid sitt förutvarande belopp, högst 12,000 kronor, och anvisades på extra stat för år 1890 ett belopp af 4,000 kronor till beredande af arfvode för en assistent åt bankinspektören.

Anledningen, hvarföre Riksdagen ansåg sig böra på extra stat anvisa de för sistnämnda ändamål nödiga medlen, var, enligt hvad Riksdagen tillkännagaf, att Riksdagen icke funnit det vara lämpligt att, innan någon som helst erfarenhet vunnits om den verkliga vidden och beskaffenheten af de åligganden, som komme att tillhöra assistentbefattningen, företaga någon höjning af det ordinarie anslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter.

Vid underdånig anmälan den 31 Maj nästlidet år af Riksdagens omförmälda beslut täcktes Eders Kongl. Maj:t förklara, att i Finansdepartementet förekommande ärenden rörande bank- och hypoteksinrättningar skulle från och med 1890 års ingång tills vidare handläggas å en särskild afdelning, benämnd bankbyrån och bestående af bankinspektören såsom byråchef samt en byråassistent jemte en amanuens, och behagade Eders Kongl. Maj:t vidare, jemte det chefen för Finansdepartementet bemyndigades att förordna lämplig person att under år 1890 vara byråassistent å bankbyrån, uppdraga åt bemälde departementschef att låta utarbeta och före nästlidet års utgång till nådig pröfning anmäla förslag till erforderliga föreskrifter rörande fördelningen mellan de särskilde tjenstemännen å bankbyrån af de till denna byrå hörande ärenden. Sådant förslag blef ock utarbetadt samt af Eders Kongl. Maj:t den 22 sistlidne November godkändt. Enligt de sålunda meddelade föreskrifterna åligger det byråchefen

att till underdånig föredragning bereda ärenden angående dels lagstiftningen rörande banker och hypoteksinrättningar och dels fastställande af ny eller förändring af gällande bolagsordning för enskild bank, aktiebank, hypoteksförening och annan låneanstalt, äfvensom de öfriga frågor rörande bank- och andra låneinrättningar, som kunna förekomma;

att i afseende på de uppgifter och revisionsberättelser, som från ifrågavarande kreditanstalter enligt gällande föreskrifter skola till Finansdepartementet insändas, tillse, att desamma behörigen inkomma och äro upprättade i ändamålsenlig ordning;

att utarbeta och låta offentliggöra en öfversigt af de enskilda bankinrättningarnes ställning efter hvarje års bokslut äfvensom en sammanfattning af årliga uppgifter om allmänna hypoteksbanken och hypoteksföreningarne;

att föranstalta om utgifvande af ett månatligt sammandrag af de enskilda bankinrättningarnes till Finansdepartementet ingifna uppgifter;

att med ledning af de uppgifter, som af de enskilda bankinrättningarne ingifvas till Finansdepartementet eller från bankbyrån infordras, tillse, att gällande författningar och fastställda bolagsordningar behörigen iakttagas samt, der så ej sker, anmäla förhållandet till chefen för Finansdepartementet;

att skriftligen eller muntligen meddela vederbörande banker svar å begärda upplysningar i fråga om deras verksamhet;

att verkställa de bankundersökningar, hvarom chefen för Finansdepartementet förordnar, samt derom till denne afgifva berättelse;

att med anledning af de rapporter, byråassistenten angående de af honom verkstälda bankundersökningar aflemnar, afgifva utlåtande till chefen för Finansdepartementet;

samt att i öfrigt uti alla till bankbyrån hörande frågor lemna chefen för Finansdepartementet det biträde, som af honom äskas.

Byråassistenten åligger

att efter förordnande af chefen för Finansdepartementet verkställa undersökning i bank- och andra låneinrättningar, företrädesvis i landsorten, samt öfver sådan undersökning afgifva rapport till byråchefen;

att lemna chefen för Finansdepartementet biträde vid granskning af räkenskaper i de till Finansdepartementet inkommande mål och ärenden;

samt att, i den mån förutnämnda göromål det medgifva, lemna det biträde å bankbyrån, som af byråchefen påkallas.

Amanuensen åligger

att upprätta månatligt sammandrag af de enskilda bankinrättningarnes till Finansdepartementet ingifna uppgifter;

samt att biträda med uppsättning, kollationering och afsändande af de till bankbyrån hörande expeditioner samt i öfrigt på byråchefens anmodan deltaga i förefallande göromål.

Ehuru jag är förvissad, att de sålunda träffade anordningarne, för hvilka möjlighet blifvit beredd genom det af Riksdagen på extra stat för innevarande år beviljade arfvode å 4,000 kronor för en assistent åt bankinspektören, skola komma att för en förstärkt bankkontroll medföra så väsentliga fördelar, att det enligt min åsigt vore önskligt, att genom förhöjning med motsvarande belopp i det ordinarie anslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter åt samma anordningar kunde beredas en större stadga, än som med ett allenast årligt anslag för ifrågavarande assistent är förenligt, torde likväl vid det förhållande att Riksdagen, innan sådan förhöjning eger rum, ansett närmare erfarenhet böra vinnas rörande den verkliga vidden och beskaffenheten af de åligganden, som komma att tillhöra assistentbefattningen, annat för närvarande icke böra ifrågasättas, än att medel för ändamålet jemväl för år 1891 anvisas på extra stat.

Jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att till beredande af arfvode för en byråassistent å Finansdepartementets bankbyrå på extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Ersättning för af Statskontoret gjorda förskott.

[7.] *Ersättning för af Statskontoret gjorda förskott.*

De af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, som tillhöra sjunde hufvudtiteln och torde böra till ersättande hos Riksdagen anmälas, äro enligt uppgifter från Statskontoret:

till godtgörande af kostnader för uppmätning och kartläggning af åtskilliga kronans domäner	kronor	12,587: 13
„ ersättning för till statsverket afträdda åbyggnader å indragna boställen	„	600: —
„ ersättning till vissa kronoarrendatorer för saknad afkomst af exproprierad jord	„	12,155: 25
„ godtgörande af den på vissa kronoegendomar belöpande kostnad för deltagande under år 1888 i Hjelmarens och Qvismarens sänkning	„	7,862: 77
„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i andra vattenafledningsföretag	„	15,227: 65
„ ersättning för öfverbyggnad å indragna boställen	„	227,543: 24
Transport	kronor	275,976: 04

	Transport kronor	275,976: 04
till godtgörande af skifteskostnad, belöpande å indragna löjtnantsbostället Broby Klostergården i Jönköpings län,	„	599: 57
„ ersättning för mistad ståndskog till egaren af hemmanet Safveryd N:o 1 i Kalmar län	„	2,500: —
„ ersättning för nyodlingar m. m. till arrendatorn af indragna kornettsbostället Edema N:o 1 i Kristianstads län	„	10,520: 62
„ gäldande af prestlönemedel, belöpande å indragna militiebostället Sundstorp N:o 1 i Skaraborgs län,	„	192: 29
„ gäldande af köpeskillingen för en till provisorisk bostad åt landshöfdingen i Vesterbottens län inköpt gård i Umeå	„	22,000: —
„ reparationer å nyssnämnda gård, 5,804 kronor 28 öre, samt godtgörelse till landshöfdingen A. G. Wästfelt för den tid efter branden i Umeå den 25 Juni 1888, han måst sjelf förse sig med bostad, 500 kronor, tillsammans	„	6,304: 28
„ inlösen jemlikt Eders Kongl. Maj:ts dom den 22 Juni 1888 af den inom Gefle stads domvärjo belägna jordlägenheten Joachimsmark	„	32,527: 72
	eller tillhopa kronor	350,620: 52.

Beträffande den af Statskontoret till ersättande anmälda betydande posten å 227,543 kronor 24 öre till ersättning för öfverbyggnad å indragna boställen anhåller jag att få erinra, att denna utgift berott på tillämpning af föreskrifterna i nådiga brefvet den 13 Juli 1887. Sedan nemligen, med föranledande af en utaf Domänstyrelsen gjord framställning om beredande af medel för att vid arrendeupplåtelse ersättning, hvartill nuvarande arrendeinnehafvare kunde vara berättigad för öfverbyggnad å egendom, måtte kunna kontant utbetalas i stället att enligt 15:de punkten af nådiga kungörelsen den 10 November 1882 angående grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner åläggas nye arrendatorn till gäldande, Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition den 15 April 1887 föreslagit Riksdagen att förklara, att, der Eders Kongl. Maj:t, efter framställning af Domänstyrelsen, funne ersättning, hvartill nuvarande arrendator af kronan tillhörig egendom enligt de för hans arrende gällande föreskrifter kunde finnas berättigad för verkställd öfver-

byggnad, böra af kronan gäldas, härför erforderligt belopp finge af tillgängliga medel förskjutas att sedermera anmälas hos Riksdagen till ersättande, bemyndigade Riksdagen, enligt skrifvelse af den 5 Juli samma år, Eders Kongl. Maj:t att förskjuta de för dylik ersättning erforderliga medel, dervid Riksdagen på anförda skäl fann sig icke böra vid bemyndigandet fästa det vilkor, att framställning i hvarje fall borde af Domänstyrelsen hos Eders Kongl. Maj:t göras. Genom nyssnämnda nådiga bref anbefaldes derefter Statskontoret att, der Domänstyrelsen funne sådan ersättning böra af kronan gäldas, på reqvisition af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förskjuta erforderliga belopp. Såsom af det vid berörda nådiga proposition fogade protokoll öfver finansärenden framgår, kan sådan utbetalning, hvarom nu är tal, endast ifrågakomma till arrendator, som innehar sitt arrende på grund af kontrakt, upprättadt före den 1 Januari 1883.

De till ersättande anmälda beloppen å 22,000 kronor till gäldande af köpeskillingen för den efter branden i Umeå till provisorisk bostad åt landshöfdingen i Vesterbottens län inköpta gård i nämnda stad och å 5,804 kronor 28 öre till reparationer å samma gård kunna icke betraktas som definitiva utgifter för kronan, då full godtgörelse bör kunna beredas för desamma genom försäljning af den ifrågavarande gården, när densamma icke längre är för sitt nuvarande ändamål behöflig.

Slutligen anhåller jag att i fråga om förestående, såsom löseskilling för lägenheten Joachimsmark upptagna belopp, 32,527 kronor 72 öre, få erinra om följande för Eders Kongl. Maj:t förut anmälda förhållanden. Sedan qvarlåtenskapen efter Clara Rosalie Paqualin, som den 11 Januari 1873 aflidit i Norrtelje, genom Rådstufvurättens i nämnda stad laga kraftvunna utslag den 15 Juli 1878 förklarats skola tillfalla Eders Kongl. Maj:t och kronan såsom danaarf, lät på begäran af advokatfiskalen i Kammarkollegium L. G. Linde Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gefleborgs län å offentlig auktion den 7 Juni 1879 för kronans räkning försälja den ifrågavarande, i bouppteckningen efter Clara Rosalie Paqualin upptagna, inom Gefle stads domvärjo belägna jordlägenheten Joachimsmark om 7 tunnland 3½ kappland. Genom Eders Kongl. Maj:ts dom den 2 Juli 1884 förpligtades emellertid af skäl, bland andra, att lägenheten af Clara Rosalie Paqualin innehafts såsom fideikommiss och således icke innefattats i den rätt till danaarf efter henne, som blifvit kronan tillerkänd, kronan att till konsuln H. Göransson med flera personer återställa lägenheten jemte viss ersättning för afkomsten deraf. Med anledning häraf anhängiggjorde kronan talan mot lägenhetens dåvarande innehafvare, f. d. borgmästaren J. W. Petre, med yrkande om åläggande för honom att till kronan

afträda berörda lägenhet, och förklarades kronan genom Eders Kongl. Maj:ts dom den 22 Juni 1888 berättigad att af Petre till sig lösa ifrågavarande fastighet mot ersättning enligt vissa angifna grunder.

Den af Statskontoret jemlikt föreskrift i nådigt bref den 24 Augusti sistnämnda år förskjutna lösesumman utgör, kostnaden för värdering af åbyggnaderna å lägenheten inberäknad, såsom förut blifvit nämndt, 32,527 kronor 72 öre. Hela lösesumman betecknar likväl icke ren förlust för kronan, enär i köpeskilling för och afkomst af lägenheten förut tillgodokommit statsverket ett belopp af 8,492 kronor 21 öre. Om skyldighet att för skilnaden godtgöra kronan, med afdrag för hvad som kunde inflyta i ersättning för vissa, efter det kronan försålt lägenheten, derå uppförda byggnader, har Justitiekanslersembetet anhängiggjort talan mot advokatfiskalen Linde och de personer, som utgjorde länsstyrelsen i Gefleborgs län vid det tillfälle, då den förenämnda auktionen å lägenheten anbefaldes. Denna rättegång är ännu icke genom laga kraft egande dom afgjord.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning,

att till gäldande af förenämnda förskott må å extra stat för år 1891 anvisas ett motsvarande belopp, som för undvikande af öretal i riksstaten torde få utföras med 350,621 kronor.

Genomförande af Öfverintendentsembetets nya organisation.

[8.] *Genomförande af Öfverintendentsembetets nya organisation.*

Till detta ändamål är å extra stat för innevarande år anvisadt ett belopp af 500 kronor; och då Öfverintendentsembetet i underdånig skrifvelse den 17 sistlidne December anmält, att det förhållande, som föranledt anvisande af berörda anslag, ännu fortfar, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för genomförande af Öfverintendentsembetets nya organisation å extra stat för år 1891 anvisa enahanda belopp, 500 kronor.

Uppförande af ny länsresidensbyggnad i Umeå.

[9.] *Uppförande af ny länsresidensbyggnad i Umeå.*

Vid den eldsvåda, som den 25 Juni 1888 öfvergick större delen af Umeå stad, nedbrunno såväl landshöfdingebostället som landtstatshuset derstädes. För beredande af provisorisk bostad åt landshöfdingen inköptes jemlikt nådigt bref den 13 Juli samma år gården N:o 171 i nämnda stad för ett pris af 22,000 kronor. Redan dessförinnan hade

länsstyrelsen för en tid af fyra år för 700 kronor årligen förhyrt en lägenhet, som ansågs någorlunda passande till embetslokal för nämnda styrelse, en åtgärd, som jemlikt nyssnämnda nådiga bref vann Eders Kongl. Maj:ts godkännande. För utvidgning af ifrågavarande tillfälliga embetslokal har länsstyrelsen sedermera genom nådigt bref den 25 Januari 1889 bemyndigats att för en tid af två år från och med den 1 sistlidne Oktober mot en årlig hyra af 200 kronor förhyra ytterligare två rum i samma byggning; och har vidare enligt sistberörda nådiga bref till lokal åt provinslandtmäterikontoret tills vidare förhyrts en byggnad å den en half mil från staden belägna gården Hagalund, för hvilken byggnad erlägges en årlig hyra af 100 kronor, hvarjemte i årlig hyresersättning åt den ene af länsstyrelsens vaktmästare tills vidare anvisats 150 kronor. Köpeskillingen för den provisoriska landshöfdingebostaden tillika med den till sammanlagdt 5,804 kronor 28 öre uppgående kostnaden för åtskilliga af Eders Kongl. Maj:t medgifna reparationer derå har enligt nådig föreskrift förskjutits af Statskontoret, hvilket embetsverk jemväl erhållit befallning att i mån af reqvisition förskjuta omförmälda hyres- och hyresersättningsbelopp.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län i underdånig skrifvelse den 24 Juli 1888 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska anslag för uppförande af nytt landshöfdingeresidens och ny embetslokal för länsstyrelsen, anbefaldes genom nådig remiss den 3 Augusti samma år Öfverintendentsembetet att i samråd med Eders Kongl. Maj:ts bemälde Befallningshafvande uppgöra ritning och kostnadsförslag till ny länsresidensbyggnad i Umeå.

Till åtlydnad af denna befallning öfverlemnade Öfverintendentsembetet med underdånig skrifvelse den 14 påföljande November af kostnadsförslag åtföljda alternativa ritningar till nytt länsresidens, afseende alternativet N:o I *två* särskilda hufvudbyggnader, den ena för landshöfdingen och den andra för landtstatsembetsverket, och alternativet N:o II *en* gemensam byggnad för båda till minskning af byggnads- och underhållskostnaderna. Enligt det förra alternativet var kostnaden beräknad till 213,000 kronor och enligt det senare till 193,000 kronor.

I fråga om valet mellan de båda alternativen hade i ett öfver de upprättade förslagsritningarne till Öfverintendentsembetet afgifvet yttrande Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uttalat sig för alternativet N:o I med särskildt landshöfdingeresidens och särskildt landtstatshus och som skäl härför hufvudsakligen anfört, att risken för att de i embetslokalen förvarade dyrbara och i många fall oersättliga handlingar skulle genom eldsvåda gå förlorade vore betydligt mindre, om dessa handlingar förvarades i ett särskildt embetshus, än om de skulle

inrymmas i en byggnad, der privata bostäder jemte kök förefunnes; att genom uppförandet af två särskilda byggnader skulle undvikas den störande inverkan å embetsgöromålen och det obehag för landshöfdingens familj, som skulle vållas af en gemensam byggnad, särdeles om en gemensam förstuga komme att leda till embetslokalerna och till landshöfdingens våning; samt att i den gemensamma byggnaden enligt alternativet N:o II arkiven för landskansliet och landskontoret vore alldeles för små och otillräckliga, hvarjemte saknades ett stort arkiv till förvarande af äldre räkenskaper, jordeböcker och handlingar.

De två sist omförmälda anmärkningarne hade, enligt hvad Öfverintendentsembetet anmäler, föranledt Embetet att vid renritningen af alternativförslaget N:o II vidtaga vissa ändringar, så att

dels behofvet af ökadt utrymme för arkiven blifvit tillgodosedt derigenom, att de stora, från början föreslagna arkivlokalerna entresolerats, så att den nedre delen af dem kunde begagnas för äldre och den öfre delen för nyare handlingar, hvarigenom erhölles lika stort arkivutrymme som enligt alternativet N:o I, hvilket Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förklarat vara i denna del tillfredsställande,

dels hufvudbyggnaden blifvit försedd med ytterligare två ingångar till stora korridoren, hvarigenom undvekes, att, annat än vid högtidligare tillfällen, samma ingång komme att leda till embetslokalerna som till landshöfdingens bostad.

I betraktande af de lägre byggnads- och underhållskostnader, som föranledas af residensets förläggande i endast *en* hufvudbyggnad, och då byggnaden derigenom äfven kunde gifvas en mera ansenlig prägel, har Öfverintendentsembetet för egen del förklarat sig anse det af Embetet öfverlemnade alternativförslaget N:o II vara att föredraga.

Att ett nytt länsresidens måste i Umeå uppföras i det nedbrunnas ställe, lärer vara en gifven sak. För att emellertid vinna upplysning, huruvida genom förut omförmälda provisoriska anordningar kunde för länsstyrelsens behof af lokal under den närmaste tiden anses vara sörjdt på ett så pass tillfredsställande sätt, att med vidare åtgärder för det nya residensets uppförande kunde anstå ytterligare någon tid utöfver det år, som redan förflutit efter ritningarnes upprättande, anmodade jag genom embetsskrifvelse af den 1 sistlidne November Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att meddela, huruvida den till embetslokal förhyrda lägenheten erbjöde tillräckligt utrymme för länsstyrelsens olika afdelningar och arkiv, huruvida betryggande kassahvalf förefunnes samt huruvida tillfredsställande säkerhet mot eldfara kunnat beredas. Till svar härå har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i skrifvelse af den 7 i samma månad meddelat,

att den jemlikt nådiga brefvet den 13 Juli 1888 förhyrda lägenheten bestod af fyra vanliga boningsrum samt ett vindsrum, uti hvilken lokal plats bereddes, uti *det ena rummet*, som tillika begagnas såsom sessionsrum, för landshöfdingen och landssekreteraren; uti *det andra* för landskamereraren, länsbokhållaren, två ordinarie landskontorister och en extra ordinarie landskontorist, för ett kassaskåp, för hyllor för handarkivet och författningssamlingar samt för ett större skåp till förvarande af rent papper, kuverter och åtskilliga handlingar; i *det tredje* för länsnotarien, som tillika är tillförordnad föredragande för afvittringsärenden, för två ordinarie landskanslister och tre extra landskanslister äfvensom för flera hyllor och ett skåp, hvilket sistnämnda upptoge en hel vägg; i *det fjerde* för räntmästaren och en extra ordinarie landskontorist samt för kassaskåp och tre stora skåp till förvarande af stämpladt papper; och uti *vindsrummet* för den ene kanslivaktmästaren;

att af de till utvidgning af embetslokalen jemlikt nådiga brefvet den 25 Januari 1889 förhyrda rum det ena, ursprungligen ett kök, numera vore upplåtet till embetsrum åt landssekreteraren och det andra, ett vindsrum, vore afsedt till arbetsrum för tillfälliga biträden samt till förvarande af en del arkivhandlingar;

att provinslandtmäterikontoret vore inrymdt i en byggnad af trä, belägen, såsom redan blifvit nämndt, på en half mils afstånd från staden;

att icke något kassahvalf till förvarande af ränteriets kassabehållning och stämpelförråd funnes;

samt att icke någon tillfredsställande säkerhet mot eldfara i embetslokalen förefunnes, utan att tvärtom i det afseendet vore så klent beställdt, som förhållandet vanligen vore i hus af trä, helst å samma gård, hvarå den nu till embetslokal i sin helhet förhyrda byggnaden vore uppförd, funnes ett annat trähus med flera eldstäder och en bagarestuga, hvaruti husbehofsbakning emellanåt bedrefves, samt den förhyrda byggnaden vore belägen nära intill andra hus af trä.

Med afseende å hvad sålunda blifvit upplyst rörande utrymmet i och beskaffenheten i öfrigt af de provisoriska embetslokalerna synes mig, att ytterligare uppskof med de i allt fall oundvikliga åtgärderna för uppförandet af nytt länsresidens skulle vara förenadt med alltför stora olägenheter; och anser jag derföre nådig framställning i ämnet böra göras till näst sammanträdande Riksdag.

Beträffande frågan, huruvida för ändamålet böra uppföras två särskilda byggnader, den ena afsedd till landshöfdingeresidens och den andra till landtstatshus, eller endast *en* byggnad, som i sig skulle inrymma såväl boställslägenhet för landshöfdingen som embetslokaler för länsstyrelsen, råda, såsom jag redan nämnt, olika meningar mellan

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som omfattat det förra alternativet, och Öfverintendentsembetet, som förordat det senare. De skäl för sitt förordande af alternativet med två särskilda byggnader, som Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hemtat från otillräckligheten af arkivutrymmet i den gemensamma byggnaden och olägenheterna ej mindre för vederbörande tjenstemän än äfven för landshöfdingens familj af den enligt det senare alternativet föreslagna gemensamheten, torde emellertid hafva förlorat sin betydelse, sedan med fästadt afseende på de sålunda framstälda anmärkningarne ändringar blifvit af Öfverintendentsembetet vidtagna i de ursprungligen uppgjorda ritningarne. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes anmärkning, att faran för eldsvåda och dermed förenad risk för länsstyrelsens handlingar blefve större i en byggnad, der jemväl boningsrum förekomme, qvarstår visserligen och må icke frånkännas sin betydelse, men enahanda risk förefinnes i det öfvervägande flertalet öfriga länsresidens, särskildt de i senare tider uppförda, äfvensom i flertalet embetslokaler i hufvudstaden och har egentligen endast kunnat undvikas i byggnader, som uteslutande användas till arkiv eller bibliotek. Jag finner derföre lika med Öfverintendentsembetet öfvervägande skäl tala för uppförandet af en gemensam byggnad för landshöfdingen och för landtstatsembetsverket, hvarigenom byggnadskostnaden kan nedbringas med 20,000 kronor och jemväl den framtida underhållskostnaden torde varda icke obetydligt lägre.

Öfverintendentsembetet har ansett den beräknade kostuadssumman, 193,000 kronor, böra anvisas att utgå under två år med halfva beloppet under hvartdera året, och hemställer jag, med anslutning härtill, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaden för uppförande af ny länsresidensbyggnad i Umeå i enlighet med upprättadt kostnadsförslag bevilja ett extra anslag af 193,000 kronor att utgå under två år och deraf anvisa ena hälften eller 96,500 kronor för år 1891.

Reparations- och förändringsåtgärder å vissa kronans hus i Stockholm.

[10.] *Reparations- och förändringsåtgärder å vissa kronans hus i Stockholm.*

I riksstaten finnes uppfördt ett reservationsanslag till byggnader och reparationer, hvilket, efter det 1884 års Riksdag på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljat en förhöjning i anslaget med 44,520 kronor, numera utgår med 200,000 kronor.

Omförmälda förhöjning var föranledd af en utaf Öfverintendents-

embetet i underdånigt memorial den 20 November 1883 gjord framställning rörande det förut utgående anslagets otillräcklighet. I samma memorial framhöll Embetet ytterligare, att, äfven om en behöflig tillökning i det årliga underhållsanslaget för kronans hus bifölles, detsamma ej försloge till bekostande af åtskilliga mera omfattande och länge uppskjutna arbeten, åsyftande vissa byggnaders skyddande mot eldfara eller försättande i ett värdigt utvärtes skick eller ock förstärkande af byggnadsgrunden. På det att dessa arbeten måtte kunna inom en kortare tidrymd och ej först i mån af tillgång derför å det årliga anslaget bringas till verkställighet, anhöll Embetet om beviljande af ett extra anslag för ändamålet af 341,405 kronor.

Vid underdånig anmälan af denna Öfverintendentsembetets hemställan yttrade dåvarande departementschefen, att han visserligen icke ville bestrida behöfligheten af de till utförande ifrågasatta arbetena, men att han dock funne sig förhindrad att understödja förslaget i dess dåvarande form. Ett flertal af de ifrågavarande arbetena syntes nemligen departementschefen ega den omfattning, att hvart och ett af dem lämpligast borde göras till föremål för en särskild framställning, åtföljd af fullständig utredning af såväl behofvet af arbetets företagande som kostnaderna derför, en utredning, som enligt departementschefens förmenande måste föreligga, innan så betydande anslagsposter blefve föremål för Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens pröfning. Eders Kongl. Maj:t fann ej heller skäl att af Riksdagen äska det omförmälda anslaget.

För ett bland de arbetsföretag, som i Öfverintendentsembetets nyssnämnda skrifvelse voro ifrågasatta, eller försättande i ett mindre eldfarligt skick af tekniska skolans hus i Stockholm äfvensom för byggnadens iståndsättande jemväl i öfrigt i vissa af Öfverintendentsembetet föreslagna hänseenden, beviljade, efter det förnyad utredning i ämnet egt rum, 1885 års Riksdag ett extra anslag å 88,000 kronor.

Nu har Öfverintendentsembetet i underdånig skrifvelse af den 24 September nästlidet år anmält, att den andel af årliga anslaget till byggnader och reparationer vid kronans hus, som, utan åsidosättande af landsortshusen, lämpligen kunde tagas i anspråk för underhållet af husen i Stockholm — eller omkring 100,000 kronor årligen — visat sig hittills ej lemna tillgång till andra arbeten än de nödvändigaste *invändigt*, framkallade af förändringar inom embetsverken, ombyte af boställshafvare eller tidens kraf, hvadan också kostnaden för andra påsynade arbeten vid dessa hus, hvartill anslaget ej lemnat tillgång, uppgått till betydliga belopp, såsom nästlidet år till ej mindre än 96,276 kronor. Då behof af förbättringar å de ifrågavarande lokalerna kunde antagas äfven för framtiden vara att motse, har Öfverintendents-

embetet funnit sig föranlåtet att hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om aflåtande af nådig proposition till näst sammanträdande Riksdag i fråga om anvisande af medel till förbättringar *utvändigt* af omförmälda hus, dertill enligt upprättadt kostnadsförslag erfordrades ett extra anslag af 205,350 kronor, att utgå under år 1891 med 100,000 kronor samt under år 1892 med återstående beloppet.

Kostnadsförslaget upptager för följande hus arbeten till nedannämnda kostnadsbelopp:

Gamla Kungshuset	kronor	73,000: —
Kammarrättens hus	„	6,250: —
Marinförvaltningens hus	„	5,950: —
Riksarkivets äldre hus	„	5,650: —
Medicinalstyrelsens hus	„	4,900: —
Gymnastiska Centralinstitutets hus	„	7,000: —
Tekniska Högskolans hus	„	21,550: —
Byggnaderna vid Beridarebanan	„	1,600: —
Tekniska Skolans hus	„	23,250: —
Utrikesministerhotellet	„	8,750: —
Landtmäterikontorets hus	„	2,900: —
Carolinska Mediko-Kirurgiska Institutets äldre hus	„	19,000: —
Allmänna Garnisonssjukhuset	„	25,550: —
Summa	kronor	205,350: —

Ifrågavarande arbeten afse, enligt hvad Öfverintendentsembetet anför, jemte några taktäckningsåtgärder väsentligast husens försättande i sådant skick, att de åtminstone ej framstå såsom i ögonen fallande vanprydliga i jemförelse med enskilda verks och personers angränsande egendomar. Hvad särskildt angår det s. k. Gamla Kungshuset å Riddarholmen, hvars historiska betydelse, form och läge mera än de öfriga husen göra det förtjent af uppmärksamhet, har Embetet trott sig böra föreslå äfven någon restaurering i arkitektoniskt hänseende enligt deröfver upprättade ritningar. Kostnaden för detta arbete, som omfattar, jemte anbringande af bekröningar å de runda tornen och flyglarne samt en gafvelornering, äfven murarnes befriande från nuvarande kalkrappning samt rengöring och fogstrykning, är, såsom nyss blifvit nämndt, beräknad till 73,000 kronor, då återstående kostnaden för öfriga i förslaget upptagna byggnader blifver 132,350 kronor.

För frågans närmare belysning har Öfverintendentsembetet vidare anmält, att taxeringsvärdet å kronans egendomar i Stockholm, hvilka böra underhållas för förutnämnda 100,000 kronor, utgjorde vid 1883

års slut 10,659,000 kronor; att af nämnda 100,000 kronor tagits i anspråk i medeltal för 10 år omkring 27,000 kronor årligen dels för sådana byggnader som Riddarholmskyrkan, biblioteks- och nationalmuseibyggnaderna samt de Kongl. teaterhusen, dels ock för Carl XIII:s torg och de Kongl. statyerna, hvarefter återstått endast omkring 73,000 kronor för årliga underhållet af öfriga 23 egendomar, afsedda för embetsverk, undervisningsanstalter, sjukvård m. m., med tillsammans 1,890 salar, rum och förstugor, samt för uppvärmnings- och ventilationsapparater, källare, vindar, trappor, uthus, gårdar, planteringar, brandskåp o. s. v.; äfvensom att *förändringsåtgärder*, ej hänförliga till vanliga underhållsarbeten, kostat inom förevarande hus

under år 1888	kronor 33,350: —
samt år 1889	„ 26,480: —
eller för båda åren	kronor 59,830: —

I sammanhang härmed har jag att anmäla en af chefen för Generalstaben gjord framställning om beredande af anslag för inläggande af brandbotten i Generalstabens hus.

Redan i underdånig skrifvelse den 29 Oktober 1886 anförde chefen för Generalstaben, att vid de under en följd af år anstälda besigtningar å kronans åt Generalstaben upplåtna hus å Riddarholmen framställning gjorts om förstärkande af bjelklaget och inläggande af brandbotten derofvan i hufvudbyggnaden af berörda hus; att detta arbete af brist på medel ej kunnat af Öfverintendentsembetet verkställas och att ej heller utsigt förefunnes att, utan anvisande af särskilda medel, få detta arbete utfördt under närmaste tiden i anseende till de dermed förenade betydliga kostnader, hvilka enligt ett inom Öfverintendentsembetet år 1883 upprättadt kostnadsförslag beräknats uppgå till 17,120 kronor; att emellertid till följd af saknaden af en dylik brandbotten Generalstabens hus löpte särdeles stor fara för eld, en fara desto mera att beakta, som ett för eldfara lätt utsatt industrielt etablissement vore beläget i generalstabshusets omedelbara närhet; samt att i anledning häraf och då en eldsvåda i sistnämnda hus kunde vålla stora och oersättliga förluster i anseende dertill att dyrbara samlingar, såsom topografiska kartverket, krigsarkivets böcker, handskrifter och kartor, Generalstabens bibliotek m. m., vore derstädes inrymda, chefen för Generalstaben ansett det vara sin pligt att i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på det anmärkta förhållandet med hemställan, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af tillgängliga medel anvisa det för ifrågavarande ändamål erforderliga belopp.

I underdånigt utlåtande, som i anledning häraf afgafs af Öfver-

intendentsembetet, öfverlemnade Embetet förslag med beskrifning och planritning rörande ifrågavarande arbeten, af hvilka handlingar framgick, att vissa i det föregående kostnadsförslaget beräknade arbeten ansetts kunna uteslutas, men att deremot åtskilliga för husets bestånd nödvändiga reparationsåtgärder tillkomme såsom en följd af brandbottens anbringande, samt att kostnaden för de ifrågasatta arbetena, omfattande förstärkning af bjelklag, inläggning af brandbotten och deraf föranledd reparation af en del rum, med anledning af den större utsträckning, arbetena sålunda komma att erhålla, af Embetet beräknats uppgå till 19,000 kronor.

Sistnämnda belopp äskades ock för ändamålet i den under den 29 April 1887 till Riksdagen aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, men det begärda anslaget blef icke af Riksdagen beviljadt, hufvudsakligen af det skäl att beviljandet af särskilda medel till utförande af dylika trygghetsåtgärder mot eldfara möjligen skulle kunna framdeles åberopas såsom stöd för liknande anspråk från andra håll samt statsverket derigenom betungas med öfver höfvan stora utgifter för dess många byggnader, hvilka i likhet med Generalstabens hus saknade det skydd mot eldfara, som brandbottnar erbjöde.

Frågan om inläggande af brandbotten i omförmälda hus har, såsom jag redan nämnt, nu af chefen för Generalstaben återupptagits i underdånig skrifvelse af den 19 nästlidne November. Bemälde chef erinrar häri, att Generalstabens hus ej kunde sättas i samma kategori som hvarje annat kronans hus. Byggnaden inrymde nemligen icke endast tjenstgöringslokaler för Generalstabens officerare, utan innehölle tillika en sådan mängd dyrbara samlingar, att dessas förstöring skulle vålla staten en ej allenast i pekuniärt afseende stor, utan i vissa hänseenden oersättlig förlust; chefen för Generalstaben ansåge derföre den ifrågavarande utgiften vara en uppoffring väl värd att göras för att på möjligast säkra sätt trygga dessa dyrbara samlingar för att förstöras af vådeld. Chefen för Generalstaben har derföre hemstält, att Eders Kongl. Maj:t behagade till förstärkande af öfre bjelklaget och inläggande af brandbotten i hufvudbyggnaden af Generalstabens hus anvisa det, enligt af Öfverintendentsembetet år 1883 uppgjordt kostnadsförslag, härför erforderliga belopp af 17,120 kronor.

Öfver berörda framställning har Öfverintendentsembetet den 10 nästlidne December afgifvit infordradt underdånigt utlåtande. Embetet erinrar här till en början, att det kostnadsförslag, Embetet upprättade vid afgifvande af sitt underdåniga utlåtande öfver chefens för Generalstaben i ämnet förut gjorda hemställan och som jemväl upptog kostnaden för åtskilliga arbeten, hvilka ansågos böra utföras i samman-

hang med brandbottens inläggning och bjelklagens förstärkning, slutade å en summa af 19,000 kronor. Sedan dess hafva emellertid, enligt hvad Embetet anmäler, åtskilliga mindre arbeten, hvilka voro upptagna i nämnda kostnadsförslag, men som, då Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af medel till arbetenas utförande i deras helhet af Riksdagen afslogs, icke kunde på obestämd tid uppskjutas, blifvit verkstälda eller ock upptagits till utförande under innevarande år på bekostnad af det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer. Med anledning häraf har Embetet öfverlemnat nytt förslag i ämnet med beskrifning, kostnadsförslag och planritning, hvaraf framgår, att kostnaden för den föreslagna brandbottens inläggning och bjelklagens förändring jemte åtskilliga i beskrifningen närmare angifna reparationsarbeten, som ansetts lämpligen böra verkställas i sammanhang med nyssnämnda arbeten, skulle komma att uppgå till 15,000 kronor; och har Embetet, med framhållande af behofvet af förevarande brandbotten till skydd för Generalstabens dyrbara arkiv, tillstyrkt, att för utförande af nu föreslagna arbeten, till hvilkas bekostande det hårdt anlitade anslaget till byggnader och reparationer icke lemnade tillgång, särskilda medel måtte beredas till nyssnämnda belopp, 15,000 kronor.

Hvad först vidkommer den af Öfverintendentsembetet gjorda framställning om anvisande af medel till sammanlagdt belopp af 205,350 kronor för utvändiga reparationer å åtskilliga kronans hus i Stockholm, kan det efter den erfarenhet, som vunnits vid den årliga pröfningen af generalförslaget öfver användningen af det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer, svårligen dragas i tvifvel, att icke den del af nämnda anslag, omkring 100,000 kronor, som årligen kan användas till underhåll af kronans hus i Stockholm, är otillräcklig för att hålla husen i fullgodt inre och yttre skick och tillika bekosta de förändringar i inredning, som tid efter annan påkallas för att byggnaderna skola motsvara krafven på ändamålsenlig lokal för de institutioner och embetsverk, som i dem äro inrymda. Följden af denna anslagets otillräcklighet har blifvit den, att underhållsåtgärder, hvilkas behöflighet af vederbörande vitsordats, måst år efter annat undanskjutas till föga fromma för byggnaderna och till skada för statsverket, som, när reparationerna en gång blifvit oundvikliga, för dem drabbats af större kostnader, än bristernas afhjelpande, i tid företaget, skulle kräft.

Af det ordinarie byggnadsanslagets otillräcklighet för sitt ändamål följer likväl, enligt min åsigt, icke, att en förhöjning deri för närvarande bör ifrågasättas. Då nemligen anslagsbehofven under denna titel enligt sakens natur från år till år väsentligt vexla, bör äfven åt dessa vexlingar i staten gifvas motsvarande uttryck derigenom, att de medel, som utöfver ett visst årligt minimibelopp tidtals kunna för mera omfattande reparationsarbeten erfordras, efter särskild framställning för hvarje gång anvisas under formen af extra anslag. I det jag sålunda instämmer med Öfverintendentsembetet hvad angår naturen af det utaf Embetet nu ifrågasatta anslaget, är jag jemväl ense med Embetet om nödvändigheten att utföra flertalet af de arbeten, som med anslaget skulle bekostas, dervid jag i fråga om det äskade anslaget för reparationer å Tekniska Skolans hus erinrar, att i de arbeten, som utfördes med de af 1885 års Riksdag beviljade medel för iståndsättande af nämnda hus, icke ingingo *utvändiga* reparationsåtgärder. En blick på det af Embetet insända kostnadsförslag öfvertygar, att, med undantag allenast för det s. k. Gamla Kungshuset, samtliga föreslagna arbeten äro att hänföra till de nödtorftigaste yttre underhållsåtgärder, hvilka staten, lika litet som hvarje annan husegare, i längden kan åsidosätta, derest icke husen skola lemnas att förfalla. Ett undantag utgör, såsom nämndt, det föreslagna arbetet å Gamla Kungshuset, hvilket arbete, enligt Öfverintendentsembetets förslag, icke skulle inskränkas till ett blott iståndsättande af byggnaden, utan derutöfver jemväl innefatta en restaurering af densamma i arkitektoniskt hänseende. Erkännande det tilltalande i tanken att åt denna byggnad gifva ett skick, som motsvarar dess läge och historiska betydelse — och detta så mycket mera som, enligt hvad de af Öfverintendentsembetet insända ritningar utvisa, ett anslående resultat i detta afseende skulle kunna vinnas för en jemförelsevis mindre betydande kostnad — anser jag staten likväl icke böra samtidigt belastas med kostnaden såväl för detta som för de öfriga föreslagna arbetena och vid sådant förhållande förstnämnda arbete, såsom mindre oundgängligt, för närvarande böra vika för de senare. Vid sådant förhållande torde för närvarande framställning hos Riksdagen endast böra göras om beviljande för utförandet af öfriga i Öfverintendentsembetets förslag upptagna arbeten af den derför beräknade kostnadssumman, 132,350 kronor, att utgå under loppet af två år.

Då jag härefter går att yttra mig rörande chefens för Generalstaben förnyade framställning om anvisande af medel för inläggande af brandbotten i Generalstabens hus, anhåller jag med anledning af det skäl, som af Riksdagen år 1887 väsentligen anfördes för dess afslag å Eders Kongl. Maj:ts då gjorda framställning i ämnet, eller att stats-

verket skulle betungas med öfver höfvan stora utgifter, derest brandbotten skulle inläggas i de många statens byggnader, som saknade sådant skydd mot eldfara, att få erinra, att, om det ock i allmänhet för staten, som genom talrikheten af sina byggnader kan anses vara sin egen försäkringsgifvare, lika litet må vara skäl att för dessas tryggande mot eldfara vidtaga alltför dyrbara och omfattande åtgärder som att för dem erlägga brandförsäkringsafgifter, förhållandet likväl gestaltar sig olika i fråga om en viss kategori af byggnader, sådana nemligen, som inrymma staten tillhöriga samlingar, företrädesvis arkiv och bibliotek. Dessa byggnaders uppgift är att bereda ett i möjligaste mån tryggadt förvaringsrum åt de till stor del oersättliga samlingar, de innesluta, och denna uppgift kunna byggnaderna icke fylla, derest icke i främsta rummet är sörjdt derför, att eldfara, så vidt görligt, är förebygd. Åt denna synpunkt har ock egnats den allra största uppmärksamhet vid anordnandet af de i senare tider uppförda biblioteks- och arkivbyggnader.

Då nu, på sätt chefen för Generalstaben anfört, Generalstabens hus icke endast utgör tjenstelokal för Generalstaben, utan tillika inrymmer krigsstyrelsens hela arkiv och bibliotek, hvilkas förstörande genom eldsolycka skulle, oafsedt förlusten i krigsvetenskapligt hänseende, kunna, under en kritisk tidpunkt och intill dess det förlorade materialet hunne ersättas, medföra verkliga vådor för landet, synes mig intet tvifvel böra råda derom, att ju icke den ifrågavarande byggnaden är att hänföra till dem, vid hvilka åtgärder till trygghet mot eldfara äro af alldeles särskildt behof påkallade. Den af Riksdagen uttalade farhåga, att beviljandet af anslag för ifrågavarande ändamål möjligen skulle kunna framdeles åberopas såsom stöd för liknande anspråk från andra håll, torde derföre i detta fall icke kunna tillmätas afgörande vigt.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då det ordinarie byggnadsanslaget icke lemnar för ändamålet erforderlig tillgång, anser jag mig ega fullgiltiga skäl att förorda, att af Riksdagen måtte äskas särskilda medel till bestridande af kostnaden för inläggande af brandbotten och deraf föranledda arbeten i det åt Generalstaben upplåtna hus i enlighet med det af Öfverintendentsembetet senast upprättade, å ett belopp af 15,000 kronor slutande kostnadsförslag. Då jag förut i och för åtskilliga reparationsarbeten å andra kronans hus i Stockholm förordat äskande af medel till sammanlagdt belopp af 132,350 kronor, att utgå under två år, och hälften deraf, eller i jemnadt belopp 67,000 kronor, torde böra beräknas för år 1891, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att för bestridande af kostnaden för de af mig förordade reparations- och förändringsåtgärder å vissa kronans hus i Stockholm bevilja ett extra anslag af 147,350 kronor, att utgå under två år, och deraf för år 1891 anvisa ett belopp af 82,000 kronor.

Anläggning af telefonledningar.

[11.] *Anläggning af telefonledningar.*

Sedan 1889 års Riksdag för anläggning af telefonledningar beviljat ett extra anslag af 750,000 kronor, att utgå under fem år, och deraf anvisat en femtedel eller 150,000 kronor för år 1890, samt Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 31 Maj nästlidet år anbefalt Telegrafstyrelsen att afgifva förslag till användande af det för innevarande år anvisade anslag, inkom Telegrafstyrelsen i underdånig skrifvelse den 13 sistlidne September med förslag i sådant hänseende.

Under åberopande af den för nästlidet års Riksdag framlagda plan, enligt hvilken i första rummet borde till anläggande förekomma linierna Stockholm—Malmö, Stockholm—Hernösand, Göteborg—Malmö, Göteborg—Jönköping och Göteborg—Uddevalla med föreslagna utgreningar, hemstälde Telegrafstyrelsen i nyssnämnda skrifvelse, att telefonförbindelser medelst en dubbelledning af koppartråd af 3 mm. i diameter måtte genom telegrafverkets försorg få anläggas mellan Stockholm och Malmö med mellanstationer i Nyköping, Norrköping, Linköping, Nässjö, Jönköping och Vexiö, en sträcka af 680 kilometer för en beräknad kostnad af 219,475 kronor. Dervid var afsedt, att den del af förbindelselinien Stockholm—Malmö, som komme att upprättas mellan Jerna och Åby jernvägsstationer öfver Nyköping, skulle dragas utefter landsvägen mellan nämnda jernvägsstationer, men ledningarne i öfrigt uppläggas å samma stolpar, som användas för statens utefter jernvägarne uppsatta telegraflinier, äfvensom att för utgreningarne Nässjö—Jönköping och Alfvesta—Vexiö skulle användas två dubbelledningar af 2,5 mm. koppartråd. Telegrafstyrelsen uttalade vidare såsom sin åsigt, att den afsedda telefonförbindelsen mellan Stockholm och Malmö borde i hela sin utsträckning komma till fullbordande redan under innevarande år.

Telegrafstyrelsen anmälde vidare, att R. M. Thorburn, Svante Natt och Dag m. fl. hos Styrelsen gjort framställning om önskvärdheten deraf, att den dubbla telefonledning mellan Göteborg och Uddevalla, som vore upptagen i förenämnda plan, måtte snarast möjligt komma till utförande, i hvilket fall de derför nödiga medel, 26,465 kronor, skulle af Uddevalla stad räntefritt under tre års tid ställas till Telegrafstyrelsens disposition; och hemstälde Telegrafstyrelsen med anledning häraf,

att ledningen Göteborg—Uddevalla, hvilken eljest torde hafva ifrågakommit till anläggning först under en senare period, måtte omedelbart bringas till stånd.

Genom nådigt bref den 5 Oktober nästlidet år täcktes Eders Kongl. Maj:t, med godkännande af det utaf Telegrafstyrelsen afgifna förslag till användning af det för år 1890 anvisade anslag för anläggning af telefonledningar, anbefalla Telegrafstyrelsen att gå i författning om upprättande af den föreslagna telefonförbindelsen mellan Stockholm och Malmö jemte utgreningslinier till Jönköping och Vexiö äfvensom att utföra arbetet under loppet af innevarande år, dervid Telegrafstyrelsen skulle ega hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om sättet för godtgörande af den del af kostnaden för det ifrågavarande arbetet, hvilken icke kunde bestridas af förut omförmälda anslag å 150,000 kronor. Tillika bemyndigade Eders Kongl. Maj:t Telegrafstyrelsen att, sedan ett belopp, motsvarande den beräknade anläggningskostnaden för telefonförbindelsen mellan Göteborg och Uddevalla, 26,465 kronor, blifvit till Telegrafstyrelsen från Uddevalla stad förskottsvis inbetaldt, gå i författning om nämnda förbindelses anläggning.

Under erinran att näst efter telefonförbindelsen mellan Stockholm och Malmö vore i förut omförmälda plan upptagen en dylik förbindelse mellan Stockholm och Hernösand, med utgreningslinie till Sollefteå och anläggningskostnaden beräknad för stamlinien Stockholm—Hernösand till 249,700 kronor samt för utgreningslinien till 22,935 kronor, har Telegrafstyrelsen i underdånig skrifvelse den 8 nästlidne November anfört, att telefonanläggningen mellan hufvudstaden och nedre Norrland alltså syntes böra företagas under år 1891 och att det af flera skäl vore högst fördelaktigt, om densamma äfven kunde fullbordas under samma år, åtminstone hvad beträffar hufvudlinien till Hernösand. Förutom den fördelen, att de betydande norrländska städerna Sundsvall och Hernösand, hvilkas samfärdsel med hufvudstaden vore ganska liflig, redan år 1891 kunde komma i åtnjutande af denna telefonförbindelse, skulle det, enligt Telegrafstyrelsens mening, medföra en icke obetydlig besparing i arbetskostnad, om detta anläggningsarbete finge utföras på en gång i stället för att fördelas på två år, och antagligen kunde äfven vid anskaffning af materielen betingas billigare pris, då uppgörelse träffades om en större leverans. Tillverkningen af koppartråd inom landet hade numera blifvit uppdrifven, så att den erforderliga qvantiteten

af 3 mm. dylik tråd för telefonledningarne mellan Stockholm och Malmö kunde erhållas af inhemsk tillverkning och till ett pris, som, då tullafgifterna äfven toges i beräkning, något understege de från utlandet erhållna anbuden; och Telegrafstyrelsen hade ingen anledning betvifla, att detta för vårt lands produktion gynsamma förhållande skulle fortfara äfven beträffande de leveranser af materiel för telefonanläggningar, som framdeles ifrågakomme.

Då det således ur flera synpunkter syntes önskvärdt, att nödiga medel kunde erhållas för utförande under år 1891 af den föreslagna telefonanläggningen mellan Stockholm och Hernösand, har Telegrafstyrelsen anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning derom, att af det för telefonanläggningar beviljade extra anslag å 750,000 kronor, hvaraf 150,000 kronor skola utgå innevarande år, måtte för år 1891 anvisas ett belopp af 250,000 kronor.

Lika med Telegrafstyrelsen anser jag den föreslagna telefonlinien Stockholm—Hernösand böra, i öfverensstämmelse med den för 1889 års Riksdag framlagda plan för anläggning af interurbana telefonlinier, komma till utförande närmast efter den till anläggning under innevarande år bestämda linien Stockholm—Malmö, och jag är äfven ense med Telegrafstyrelsen derom, att vigtiga skäl tala för liniens färdigbyggande redan under loppet af år 1891. Då emellertid för bestridande af den del af anläggningskostnaden för nu ifrågavarande linie, hvartill 1891 års anslag icke lemnar tillgång, erforderliga medel torde kunna beredas genom förskott från telegrafverkets telefonmedel — på sätt jemväl torde böra förfaras i fråga om godtgörandet af den del utaf anläggningskostnaden för linien Stockholm—Malmö, som icke kan bestridas med det för innevarande år anvisade anslag — lärer rubbning nu icke böra ifrågasättas i den af Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts förslag för anvisande af anslaget till anläggande af telefonledningar vidtagna ordning, som förutsätter anslagets fördelning på fem år. Jag tillstyrker derföre, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det beviljade anslaget för anläggning af telefonledningar på extra stat för år 1891 anvisa en femtedel med 150,000 kronor.

I sammanhang härmed tillåter jag mig erinra, att jag vid underdånig anmälan den 12 Januari nästlidet år af frågan om beredande af anslag för anläggande af telefonledningar uttalade såsom min åsigt, att, derest staten genom anläggning af ett större delen af landet omfattande telefonnät åtoge sig uppgiften att förmedla telefonsamfärdseln mellan landets olika delar, komme i vissa afseenden en begränsning, utöfver den redan nu stadgade, af enskilda personers eller bolags rätt

att anlägga telefonledningar att varda af nöden; och anhöll jag att, sedan sig visat, om Riksdagen genom anvisande af nödiga medel satte staten i stånd att åtaga sig nyssberörda uppgift, få förelägga Eders Kongl. Maj:t förslag till författning i ämnet. Sedan genom Riksdagens bifall till Eders Kongl. Maj:ts förslag om anvisande för ändamålet af ett anslag å 750,000 kronor nyssnämnda förutsättning förverkligats, anmodade jag landshöfdingen m. m. C. A. Sjöcrona att afgifva förslag till de lagstiftningsåtgärder, som af nu antydda förhållanden påkallades. Till följd af nämnda uppdrag har landshöfdingen Sjöcrona till Finansdepartementet inkommit med betänkande i ämnet, åtföljdt af förslag till förordning i fråga om anläggning och begagnande af enskilda telegraf-, telefon- och likartade elektriska ledningar; och har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 1 nästlidne November öfver berörda betänkande och förslag infordrat Telegrafstyrelsens underdåniga utlåtande, hvilket emellertid ännu icke inkommit.

Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.

[12, 13.] *Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.*

För bestridande af hit hörande utgifter äro i nu gällande riksstat såsom extra anslag anvisade dels *till aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna* 45,000 kronor, dels ock *till resekostnader vid domänförvaltningen*, förslagsvis, 22,030 kronor; och då de nuvarande anslagen för berörda ändamål fortfarande äro behöfliga samt, enligt hvad Domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 15 sistlidne November anfört, anledning saknas att föreslå förhöjning eller nedsättning i beloppen, hemställer jag lika med Domänstyrelsen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för år 1891 å extra stat äska samma belopp, som äro beviljade för år 1890, dock att, för erhållande af jemn slutsumma å anslagen under denna hufvudtitel, förslagsanslaget till resekostnader vid domänförvaltningen må höjas med 83 kronor och således upptagas till 22,113 kronor.

Reglering af flottleder i Norrbottens län.

[14.] *Reglering af flottleder i Norrbottens län.*

I underdånig skrifvelse den 16 nästlidne December har Domänstyrelsen anfört, att de norrländska vattendragen, såsom erbjudande naturliga transportvägar till kusten för skogsprodukter från det inre landet, genom enskilde skogsegares eller sågverksbolags försorg till hufvudsaklig del väl redan blifvit för allmän flottning i laga ordning

reglerade och med all sannolikhet kunna, hvad återstående ännu oreglerade vattendrag beträffar, antagas komma att på enahanda sätt efter hand ordnas för flottning jemväl med afseende å virke från kronans skogar, för hvilka alltså särskilda åtgärder i detta afseende icke eller åtminstone endast undantagsvis påkallas.

Ett undantag härifrån utgör likväl Norrbottens län, hvarest reglering af virkesflottningen ej ännu sträckt sig längre än till hufvudfloderna eller vissa delar deraf, äfvensom till ett eller annat mindre vattendrag. Orsaken härtill är, enligt hvad Domänstyrelsen meddelar, att söka i den omständigheten att länets skogar i vida mindre omfattning än annorstädes disponeras af enskilde, utan till stor del äro i kronans ego. Kronoskogarne bilda här stora sammanhängande komplexer af flera qvadratmils ytvidd, der vattendragens upprensning följaktligen ej kan påräknas komma till stånd allenast genom den enskilda företagsamheten.

Redan tidigt fästes ock uppmärksamheten på behofvet af åtgärder från kronans sida för vattendragens flottbargörande härstädes. På grund af nådigt bref den 7 Februari 1873 utfördes sålunda under detta och de närmast följande tre åren undersökningar angående möjligheten af och kostnaderna för upprensning af de vattendrag, som berörde kronans skogar, och i enlighet med förslag, som upprättats vid dessa undersökningar, blefvo i sammanhang med upplåtelse af flerårig afverkningsrätt flera vattendrag flottbargjorda genom virkesköpares försorg derigenom, att skyldighet att inrätta flottled gjordes till vilkor för köpet, hvarvid köpeskillingen modifierades i förhållande till den beräknade rensningskostnaden. Detta förfaringssätt, ehuru i ringare omfattning, användes ock vid de årliga virkesförsäljningarne, hvarjemte vissa smärre förbättringar i flottlederna utfördes af virkesköpare utan ersättning, men med understöd af erforderligt byggnadsvirke. På förenämnda sätt hafva utförts byggnader och rensningsarbeten i flottlederna till en beräknad kostnad af omkring en och en fjerdedels million kronor.

Då emellertid den enskilde helt naturligen sökte göra sig väl betald för den åtagna skyldigheten genom ett lägre virkespris, och detta pris i många fall än mera nedtrycktes, emedan det förlagskapital, som erfordrades för flottledens inrättande, utgjorde för många ett hinder att uppträda som spekulanter, var det uppenbart, att, om staten sjelf efter hand utförde dylika anläggningar, kostnaden derför i längden blefve mindre än den uppoffring, staten finge vidkännas derigenom att anläggningen af en flottled gjordes till vilkor vid utbjudandet af flerårig afverkningsrätt. På grund häraf hemstälde Domänstyrelsen, att å 1885

års reservationsanslag till kronoskogarnes förvaltning m. m. måtte under titel »till inrättande af flottleder i Norrbottens län» för en gång uppföras 23,000 kronor, hvilken hemställan efter nådig proposition till Riksdagen ock vardt bifallen; och har sedermera under derpå följande åren från nämnda reservationsanslag för samma ändamål utgått tillsammans 33,029 kronor. Dylika byggnads- och rensningsarbeten hafva upplåtits på entreprenadauktioner och blifvit nöjaktigt utförda af entreprenörerna under kontroll af vederbörande skogstjensteman.

Såsom nämndt, äro dock endast ett fåtal vattendrag fullständigt reglerade. Vattendragen inom lappmarkerna, der, enligt § 7 af gällande afvittringsstadga af den 30 Maj 1873, kronan och andra virkesegare vid afvittringen förbehållits rätt till flottning i alla de vattendrag, der flottled finnes eller kan upprensas, äro i regel att anse såsom allmänna flottleder, hvaremot i orter nedanför lappmarksgränsen, der afvittringen blifvit verkställd utan förbehåll af allmän flottning, sådana vattendrag, som till större eller mindre del beröra enskildes områden, endast i den ordning gällande förordningar föreskrifva kunna göras tillgängliga för allmän flottning. Men äfven i fråga om de först nämnda vattendragen, som äro att anse som redan befintliga allmänna flottleder, påkallas åtgärder för att under lagliga former få till stånd bestämmelser rörande flottledens underhåll och amortering, bildandet af flottningsförening m. m., hvarförutan det icke kan anses vara sörjdt för beståndet af arbeten, som i flottleden redan utförts. Domänstyrelsen har derföre under de närmast föregående åren, såväl för ordnandet af underhållet af redan helt och hållet eller delvis upprensade flottleder som ock för öppnandet af nya sådana, hos vederbörande länsstyrelse gjort anmälan om åtgärder med afseende å vissa kronans skogar berörande vattendrag i enlighet med §§ 1 och 7 af gällande flottningsstadga; och anmäler Domänstyrelsen, att i anledning häraf numera föreligga nämnda myndighets särskilda utslag angående reglering af trävaruflottning i två af dessa vattendrag, nemligen Nuortijaurbäcken och Svärdelfven i Arvidsjaurs socken. Af nämnda handlingar framgår:

att skogstillgången å kronans områden vid det förra vattendraget beräknats till 180,000 och vid det senare till 925,000 nu mogna timmer (timmerstockar), medan från enskildes skogar ansetts *årligen* vara att påräkna vid det förra 2,000 och vid det senare 7,500 stockar, eller för en tid af tio år resp. 20,000 och 75,000 timmerstockar från enskildes skogar;

att i Nuortijaurbäcken genom skogsförvaltningens försorg utförts byggnader till ett beräknadt värde af 14,269 kronor samt att för flottningens fullständiga ordnande ytterligare erfordras arbeten för 11,058

kronor, hvadan, jemte synekostnaden 724 kronor, hela kostnaden utgör 26,051 kronor;

att i Svärdelfven genom enskildes försorg utförts byggnader till uppskattadt värde af 6,494 kronor 40 öre samt att ytterligare arbeten erfordras för 77,200 kronor, hvadan, med tillägg af synekostnaden, hela kostnaden utgör 84,490 kronor; samt

att för ersättande af dessa kostnader kommer att å hvarje flottad timmerenhet läggas en afgäld, beräknad i förhållande till virkesmängden efter tio års amortering med sex procent ränta å oguldet kapital.

Om utförandet af ofvan nämnda arbeten med rätt att uppbära stadgade amorteringsafgälder har Styrelsen trädt i underhandling med enskilda personer i orten, men har för sådan uppgörelse fordrats utfästelse från Styrelsens sida att inom amorteringstiden låta utbjuda till försäljning och afverkning hela den beräknade skogstillgången å kronans mark vid vattendragen. Ehuru sådan afverkning endast skulle omfatta mogen skog och olägenheter ur forstlig synpunkt ej vore att befara, derest utsyningen försigginge enligt godkända regler, vore det likväl enligt Domänstyrelsens mening af många anledningar med kronans fördel mest öfverensstämmande, att kronan egde fria händer vid förekommande virkesförsäljningar; och har Domänstyrelsen fördenskull ansett det vara fördelaktigast, att nämnda flottledsanläggningar utfördes genom statens försorg, för hvilket ändamål skulle erfordras särskildt anslag, hvilket såsom egentligen varande ett förlagskapital, som jemte sex procent ränta genom inflytande amorteringsafgälder å flottgodset efter hand återgäldades, likväl ej syntes böra sammanblandas med reservationsanslaget för kronoskogarnes förvaltning, utan förvaltas såsom en särskild förlagsfond för reglering af flottleder från kronans skogar i Norrbottens län. Då, såsom förut blifvit nämndt, enahanda åtgärder erfordrades äfven vid flera andra vattendrag, har Domänstyrelsen ansett ett under några år utgående anslag af högst 100,000 kronor om året för ändamålet vara erforderligt.

På grund af det anförda har Styrelsen i underdånighet hemstält, att ett anslag af 100,000 kronor för hvartdera af åren 1890 och 1891 måtte anvisas såsom förlagsfond till bestridande af kostnader för reglering af flottleder från kronoskogar i Norrbottens län, hvilken fond syntes böra af Statskontoret förvaltas; och har Domänstyrelsen anhållit om nådigt bemyndigande att till en början för de med reglering af förenämnda två vattendrag förenade kostnader få af nämnda fond i mån af behof hos Statskontoret reqvirera och utbekomma 90,000 kronor.

Bland åtgärder, som kunna vidtagas för fruktbargörandet af det betydande, men genom ogynsamma kommunikationsförhållanden till

stor del bundna kapital, staten eger uti sina ofantliga skogstillgångar i Norrbotten, intages otvifvelaktigt främsta rummet af sådana, som afse att genom åvägabringande af flottleder möjliggöra det derförutan för afnämare oåtkomliga virkets afsättning. Då, på sätt Domänstyrelsen anfört, det hittills i allmänhet för ändamålet använda förfaringssätt, att vid virkesförsäljningar skyldighet att inrätta flottled ålagts köparen såsom vilkor för köpet, icke kunnat undgå att väsentligt nedtrycka virkesprisen och minska konkurrensen vid försäljningarne, måste det i många fall ställa sig fördelaktigare för staten att sjelf utföra dessa anläggningar, för hvilka godtgörelse, beräknad att motsvara årlig amortering och ränta på det utlagda kapitalet, skulle beredas staten genom afgälder å det flottade timret. De medel, som för sådant ändamål anslås, kunna, enligt min åsigt, svårligen erhålla en mera produktiv användning, och jag kan derföre icke annat än skänka mitt lifliga förord till Domänstyrelsens framställning om anvisande af särskilda medel för att sätta staten i tillfälle att i större utsträckning, än hittills varit möjligt, sjelf anlägga flottleder.

Hvad beträffar den form, hvarunder medel för ifrågavarande ändamål böra anvisas, är jag ense med Domänstyrelsen derom, att ett blifvande anslag icke bör sammanblandas med reservationsanslaget för kronoskogarnes förvaltning, men kan å andra sidan icke, åtminstone ej förr än en mera detaljerad utredning angående de arbeten, som i omförmälda hänseende skola under de närmaste åren komma till utförande, blifvit åvägabragt, förorda bildandet, på det af Domänstyrelsen föreslagna sätt, af en särskild förlagsfond för bestridande af kostnaderna för flottledsregleringarne. För ändamålet synes mig under närvarande förhållanden tillfyllest, att för bestridande af omförmälda kostnader å extra stat för år 1891 anvisas ett extra anslag till belopp af 100,000 kronor, dervid Eders Kongl. Maj:t är oförhindrad att, derest arbeten af ifrågavarande slag skulle anses böra utföras redan under innevarande år, låta Statskontoret i mån af behof förskjuta de medel, som inom nyssnämnda belopp kunna erfordras. Derest anslaget varder beviljadt, torde Eders Kongl. Maj:t vidare vilja meddela närmare bestämmelser i fråga om sättet för redovisningen och förvaltningen af inflytande flottningsafgifter, hvilka jemväl torde böra af Domänstyrelsen få för nu omförmälda ändamål disponeras.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för bestridande af kostnaderna för reglering af flottleder i Norrbottens län anvisa ett extra anslag för år 1891 å 100,000 kronor

äfvensom medgifva, att de afgifter, som läggas å flottningen, må för enahanda ändamål disponeras.

Skogsodlingens befrämjande.

[15.] *Skogsodlingens befrämjande.*

Till detta ändamål är å extra stat för innevarande år — i likhet med hvad som skett för år 1889 — anvisadt ett belopp af 25,000 kronor. Ifrågavarande medel äro, enligt Riksdagens föreskrift, afsedda att i mån af tillgång tilldelas landsting eller hushållningssällskap, som understödja enskilde skogsodlare genom tillhandahållande af skogsfrö och plantor till billigt pris eller beredande af kostnadsfritt biträde vid skogsodlingsarbeten, dock med vilkor att statsbidrag icke må till något län utgå med högre belopp, än hvad landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit, ej heller till högre belopp än 2,000 kronor för hvarje landstingsområde.

Att det ändamål, för hvilket ifrågavarande anslag anvisats, omfattats med intresse, framgår deraf att de för de särskilda länen begärda andelar af 1889 års anslag sammanlagdt uppgingo till 26,800 kronor eller 1,800 kronor utöfver anslagets belopp. Vid den reduktion af de äskade beloppen, som till följd häraf vid anslagets fördelning måste ega rum, iakttogs, att det anslaget öfverskjutande beloppet afdrogs å de till 1,000 kronor och derutöfver uppgående anslagsfordringarne i förhållande till de begärda anslagens storlek, hvaremot begärda anslag, som understego 1,000 kronor, till äskadt belopp oafkortade beviljades.

Inom den för anmälan om delaktighet i 1890 års anslag genom nådigt cirkulär den 31 Maj 1889 stadgade tid eller utgången af nästlidet år hafva ingått dylika anmälningar till sammanlagdt belopp af 29,000 kronor. Det, såsom häraf synes, oförminskade intresset för denna angelägenhet synes mig böra mana till forsatt anvisande af medel för ändamålet.

Vid underdånig anmälan den 12 Januari nästlidet år af frågan om äskande för år 1890 af anslag för nu förevarande ändamål utvecklade jag de skäl, som enligt min mening gjorde önskvärdt, att staten, förutom det understöd, som genom anslaget komme att lemnas de korporationer i orterna, hvilka visat sig vilja verka för skogsodlingens befrämjande, äfven omedelbart genom tillhandahållande för billigt pris af skogsfrö och plantor äfvensom genom handledning vid skogsodling och skogsplantering m. m. verkade i samma syfte. Jag föredrog äfven vid samma tillfälle ett af Domänstyrelsen på min begäran i ämnet

afgifvet yttrande, deruti Styrelsen bland annat meddelat, att, under förutsättning att förslaget till ny reglering af skogsstaten, deri ett ökadt antal kronojägare var uppfördt, blefve godkändt, svårighet ej borde möta att särskildt i landets skogfattigare provinser lemna biträde och handledning vid skogsodling å enskilde tillhörande områden; och anhöll jag med afseende härå att, derest Riksdagen beviljade det föreslagna beloppet till skogsodlingens befrämjande och skogsförvaltningen genom den nya regleringens vidtagande erhölle den för de antydda åtgärdernas utförande behöfliga förstärkning, få återkomma till förevarande fråga.

Sedan sistnämnda båda förutsättningar inträffat, täcktes ock Eders Kongl. Maj:t på min underdåniga hemställan genom nådigt bref den 31 Maj nästlidet år anbefalla Domänstyrelsen att inkomma med förslag till närmare föreskrifter i fråga om skogsförvaltningens medverkan för främjande af enskildes, särskildt smärre jordegares, skogsvård. I underdånig skrifvelse den 28 sistlidne Oktober har emellertid Styrelsen meddelat, att, då närmare utredning om sättet för ordnandet af denna angelägenhet påkallades och samverkan med hushållningssällskapen för sagda ändamål vore af vigt, Styrelsen ansett sig böra inhemta yttranden från nämnda sällskap, hvarföre Styrelsen anhölle, att med afgifvandet af det anbefalda förslaget finge anstå, till dess berörda yttranden hunnit afgifvas och full utredning i öfrigt vunnits. Då resultatet af den pågående utredningen naturligen bör afvaktas, är jag ännu icke i tillfälle att underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning förslag till föreskrifter uti ifrågavarande afseende.

Jag inskränker mig sålunda för närvarande att hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för skogsodlingens befrämjande för år 1891 bevilja ett extra anslag af 25,000 kronor, att ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas landsting eller hushållningssällskap, som understödja enskilde skogsodlare genom tillhandahållande af skogsfrö och plantor till billigt pris eller beredande af kostnadsfritt biträde vid skogsodlingsarbeten, dock med vilkor att statsbidrag icke må till något län utgå med högre belopp, än hvad landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit, ej heller till högre belopp än 2,000 kronor för hvarje landstingsområde.

Summan af de utaf mig tillstyrkta anslagen å extra stat för år 1891 utgör 875,734 kronor mot 410,300 kronor i riksstaten för år 1890.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad föredragande departementschefen sålunda hemstält och föreslagit beträffande anslagen under sjunde hufvudtiteln; och behagade Hans Maj:t Konungen dertill lemna nådigt bifall.

— —

Ex protocollo:
Adolf von Hofsten.

Åttonde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 januari 1890.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre ÅKERHIELM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL och
WIKBLAD.

Departementschefen, statsrådet Wennerberg föredrog följande ärenden rörande regleringen af åttonde hufvudtitelns ordinarie stat och de till samma hufvudtitel hänförliga extra ordinarie anslagsbehof; hvarvid departementschefen yttrade, beträffande

Ordinarie anslag:

Departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli.

[1.] *Anslaget till aflöning af amanuenser m. m.*

Då vid 1878 års riksdag stat fastställdes för *ecklesiastikdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli*, upptogs i densamma ett belopp af 13,300 kronor till amanuenser, vikariatsersättningar under semester, renskrifning och extra vaktbetjente m. m. Af detta belopp beräknades 2,000 kronor till biträde vid utförande af de statistiska arbetena inom departementet samt återstoden till öfriga ofvannämnda ändamål.

Som anslaget i sin helhet snart visade sig för knappt, har blott ett belopp af omkring 1,500 kronor användts till statistiskt biträde, hvarefter, sedan utgifter för vikariatsersättningar, renskrifning och extra vaktbetjening bestridts af anslaget, återstoden användts till amanuensernas aflönande.

De arfvoden, som kunnat åt dessa tjenstemän beredas, hafva emellertid icke motsvarat det arbete, som af dem fordrats. Fem amanuensbefattningar inom departementet äro förenade med månatligt arfvode af ett hundra kronor. Det arbete, som är förbundet med dessa befattningar, är emellertid i förhållande till aflöningen ganska betydligt. Tjenstgöringen omfattar största delen af förmiddagen och medför ofta hemarbete. Åt öfrige amanuenser, hvilka icke uppbära månadsarfvode, har godtgörelse utgått såsom gratifikationer vid hvarje års slut, då man jemväl sökt att i form af gratifikation bereda någon ökad arfvodesförmån åt de med månatligt arfvode anstälde amanuenserna. Dessa gratifikationer, dem man lämpat efter omfånget och beskaffenheten af det under året uträttade arbetet, hafva i följd af anslagets begränsade belopp icke kunnat beviljas till högre belopp än, såsom exempelvis under senaste året, högst 250 kronor; för de amanuenser, hvilka icke åtnjutit månadsarfvode, hafva, såsom nämndt, dessa gratifikationer utgjort all den ersättning, som de för ett ganska flitigt arbete erhållit. I betraktande af dessa förhållanden torde en förhöjning af anslaget finnas vara väl behöflig.

Billigheten af en dylik förhöjning torde jemväl framgå af en jemförelse med förhållandet i förevarande hänseende inom civildepartementet. Antalet mål är i båda departementen ungefär lika stort, men inom civildepartementet förekommer icke någon statistisk afdelning, motsvarande den inom ecklesiastikdepartementet inrättade. Medan arbetet

inom sistnämnda departement är, oberäknadt den statistiska afdelningen, ungefär lika omfattande som inom civildepartementet, och ehuru ecklesiastikdepartementet genom det till statistiskt biträde utgående arfvodet får vidkännas en särskild utgift af 1,500 kronor, är dock dess ifrågavarande anslag 1,700 kronor mindre än civildepartementets anslag för samma ändamål. En förhöjning af ecklesiastikdepartementets anslag åtminstone till samma belopp som det för civildepartementet anvisade torde fördenskull vara med skäl påkallad.

På grund af det nu anförda hemställer jag, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen, att det i riksstaten under ecklesiastikdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli upptagna anslag för amanuenser, vikariatsersättning, renskrifning m. m. måtte höjas från dess nuvarande belopp, 13,300 kronor, till 15,000 kronor, eller med 1,700 kronor, hvarigenom alltså anslagsposten till ecklesiastikdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli skulle i sin helhet ökas från 77,100 kronor till 78,800 kronor.

Riksarkivet.

[2.] *Eldare vid riksarkivet.*

Som riksarkivets nya tillbyggnad vid slutet af år 1890 skall vara så färdig, att den kan tagas i besittning för sitt ändamål, har riksarkivarien i skrifvelse den 30 oktober 1889 anmält behofvet af erforderlig *aflöning från och med år 1891 åt en eldare,* helst en examinerad maskinist, för skötandet af den i nämnda tillbyggnad apterade värmeapparaten. För denne eldare funnes bostad beredd i husets källarvåning, och riksarkivarien har i underdånighet hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen utverka till aflöning åt bemälde eldare ett årligt belopp på ordinarie stat af 1,000 kronor, deraf 700 kronor skulle utgå såsom lön och 300 kronor såsom tjenstgöringspenningar, jemte rätt för eldaren till ett ålderstillägg å lönen af 100 kronor efter fem års väl vitsordad tjenstgöring; vid hvilken framställning öfverintendentsembetet, i deröfver afgifvet utlåtande, icke haft något att erinra.

Då emellertid ifrågavarande utgiftspost synes mig böra sättas i öfverensstämmelse med en likartad vid kongl. biblioteket, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på ordinarie stat anvisa till aflöning åt en eldare vid riksarkivet ett belopp af 800 kronor, hvaraf 500 kronor såsom lön och 300 kronor såsom tjenstgöringspenningar, med rätt i öfrigt för denne eldare att åtnjuta fri

bostad samt att efter fem års väl vitsordad tjenstgöring erhålla ett ålderstillägg å lönen af 100 kronor att utgå af åttonde hufvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg; kommande härigenom riksarkivets stat att ökas från 38,500 kronor till 39,300 kronor.

Kleresistaten.

[3.] *Prostetunna för Fogelfors församling.* Till Eders Kongl. Maj:t har domkapitlet i Kalmar öfverlemnat en af kontraktsprosten i Handbörds kontrakt A. H. B. Lind gjord ansökning, att, då enligt nådiga brefvet den 31 maj 1888 Fogelfors församling från och med år 1889 utgjorde en från Högsby moderförsamling i alla frågor, som rörde byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörde äfvensom folkskoleväsendet, oberoende annexförsamling, sökanden måtte tillerkännas rätt till *prostetunna* jemväl för nämnda annexförsamling. Öfver denna ansökning hafva, efter inhemtande af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Kalmar län yttrande, kammarkollegium och statskontoret afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och dervid anfört, att prosten i Handbörds kontrakt, bestående af Högsby, Långemåla, Fagerhults, Kråksmåla, Fliseryds och Fogelfors församlingar, enligt kronoräkenskaperna åtnjöte ersättning för fyra tunnor kronotiondespanmål samt enligt nådiga brefvet den 29 juni 1883 derjemte 13 kronor 32 öre, utgörande värdet å en tunna sådan spanmål, hälften råg och hälften korn, förvandlad till penningar på sätt kongl. förordningen den 23 juli 1869 föreskrefve, samt hemstält, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om uppförande under anslaget till kleresistaten af ytterligare ett belopp af 13 kronor 32 öre årligen att till kontraktsprosten i Handbörds kontrakt utgå från och med år 1891.

I öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium och statskontoret sålunda tillstyrkt hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att såsom ersättning för prostetunna, tillkommande kontraktsprosten i Handbörds kontrakt för Fogelfors församling, bevilja 13 kronor 32 öre att årligen utgå från och med år 1891 och för sådant ändamål höja den under kleresistaten uppförda anvisning i kontant, 20,632 kronor, till 20,646 kronor, eller med ett jemnadt belopp af 14 kronor.

Universiteten.

Till 1885 års Riksdag aflät Eders Kongl. Maj:t, i anledning af vederbörandes underdåniga anhållan, proposition derom, att årsanslaget till *underhåll och reparationer af Lunds universitets byggnader* måtte varda höjdt med 6,000 kronor, eller från 4,000 kronor till 10,000 kronor. Såsom skäl härför anfördes, att under de närmast föregående åren flera nya byggnader tillkommit, nemligen en betydande tillbyggnad af de kemiska laboratoriernas hus, universitetshuset, gymnastikbyggnaden, den då snart färdiga byggnaden för fysiska institutionen och den förestående byggnaden för patologiskt-anatomiska institutionen; samt att härigenom underhålls- och reparationskostnaderna måste betydligt ökas, särskildt med hänsyn dertill att universitetshuset kräfde ett drygt underhåll i följd af byggnadens mera monumentala utstyrsel. Riksdagen ansåg väl, att med afseende på det uppkomna nya behofvet någon tillökning i anslaget borde beviljas; men med hänsyn till den omständigheten, att förhöjningen påkallades hufvudsakligen för nya och under byggnad varande hus, fann Riksdagen denna tillökning då icke böra bestämmas så hög som ifrågasatts, utan lämpligen kunna inskränkas till 4,000 kronor. Konsistorium har nu ytterligare andragit, hurusom under de fem år, som förflutit sedan den förra framställningen gjordes, behofvet af den begärda förhöjningen allt mer gjort sig gällande. Universitetshuset hade visat sig kräfva vida större underhållskostnad, än förut kunnat beräknas, och reparationsarbeten, som varit väl behöfliga, hade måst undanskjutas i brist af medel, hvadan fara hotade att, om anslaget icke ökades, åtskilliga byggnader skulle taga sådan skada, att dess afhjelpande sedan måste orsaka större utgifter. [4.] *Underhåll af Lunds universitets byggnader.*

Hvad konsistorium sålunda anfört synes mig utgöra giltigt skäl för att ifrågavarande anslag nu varder höjdt till det vid 1885 års riksdag begärda belopp. Jag tillstyrker derför, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att bevilja förhöjning i årsanslaget till underhåll och reparationer af Lunds universitets byggnader med 2,000 kronor, hvarigenom detta anslag skulle komma att uppgå till 10,000 kronor.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Med underdånig skrifvelse den 30 sistlidne september har kanslern för Upsala universitet öfverlemnat och till bifall förordat en framställning af lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet om, bland annat, särskildt anslag till institutets bibliotek å 5,000 kronor, höjning af anslaget till histologiska institutionens materiel med 1,000 kronor samt höjning af anslaget till fysiologiska laboratoriet med 500 kronor.

[5.] *Särskildt anslag till biblioteket.*

Beträffande behofvet af ett *särskildt anslag till biblioteket* har lärarekollegiet meddelat följande. Institutets bibliotek, som grundlagts genom öfverlemnande till institutet af den boksamling, som tillhört det forna »Collegium medicum», hade företrädesvis tillväxt genom gåfvor. Läroverkets egna lärare, läkare så inom som utom hufvudstaden, medicinska författare och offentliga institutioner i in- och utlandet hade tid efter annan riktat biblioteket med skrifter inom de vetenskapsområden, som utgjorde föremålet för institutets verksamhet. Äfven större donationer af hela boksamlingar hade biblioteket vid flera tillfällen fått mottaga. Bland äldre sådana kunde nämnas Casten Rönnows, David Schulz von Schulzenheims, C. von Wejgels, C. Carlanders och A. J. Hagströmers; i senare tid hade biblioteket företrädesvis i Anders Retzii och Magnus Huss' boksamlingar fått mottaga värdefulla tillökningar. Bibliotekets tillväxt genom inköp hade deremot ständigt varit ringa. Exempelvis hade under de 33 åren 1856—1888 genom inköp tillkommit endast omkring 1,700 nya verk. Anledningen till detta förhållande hade naturligtvis varit ringheten af de medel, som stått till bibliotekets förfogande. För detsammas förökande hade nemligen aldrig funnits något särskildt anslag, utan hade kostnaderna derför blifvit bestridda af det s. k. allmänna materialanslaget.

Den boksamling, som sålunda blifvit sammanbragt, omfattade för närvarande omkring 22,000 volymer. Den bestode uteslutande af arbeten i medicin och dermed närbeslägtade vetenskaper samt vore den största samling af detta slag, som vårt fädernesland egde. För 1700:talet och tiden till 1820 kunde densamma, tack vare de ofvannämnda donationerna, anses vara, om icke fullständig, så dock temligen väl försedd; för den derpå följande tiden, intill vid pass 1860, vore biblioteket ej heller allt för illa utrustadt, åtminstone inom de anatomiska och fysiologiska facken, hvaremot förhållandet vore ett annat för den senaste tiden.

De disponibla medlens otillräcklighet hade nemligen år för år blifvit allt mer känbar, helst den litterära produktionen på den medicinska vetenskapens område, liksom på de flesta andra, under senare tider erhållit en oerhörd utveckling. En omständighet, som i sammanhang härmed borde uppmärksammas, vore att resultaten af de medicinska och naturvetenskapliga forskningarna nu i mycket högre grad än förr nedlades i tidskrifter. Huru detta förhållande inverkat på institutets bokförvärf framginge deraf, att åren 1856—1864 prenumererats å 28 tidskrifter, under det att tillgångarna medgifvit inköp af 60 till 70 nya verk årligen, år 1864 hade tidskrifternas antal ökats till 33, medan ännu 40 till 50 nya verk under den närmast följande tiden kunde genom köp årligen förvärfvas. I närvarande stund hade deremot tidskrifternas antal stigit till 84, och kostnaden härför uppginge till ett så högt belopp, att det disponibla anslaget icke medgåfve inköp af ett enda nytt verk. Med anledning häraf hade institutets biblioteksnämnd underkastat tidskriftsprenumerationen en särskild granskning, men dervid kommit till det resultat, att ingen reduktion vore möjlig. Tvärtom framginge det af de talrika reqvisitioner, som från biblioteket måste nekande besvaras, att äfven antalet tidskrifter vore allt för otillräckligt; och huru ringa detta i sjelfva verket vore, visades deraf, att den månatligen utkommande »Index medicus» redogjorde för innehållet i närmare ett tusen medicinska periodiska skrifter, under det att den i Göttingen utkommande publikationen »Bibliotheca medico-chirurgica» på hvarje nummers omslag innehölle en förteckning på omkring 80 de vigtigaste medicinska tidskrifter, af hvilka institutet ej egde flere än 27.

Men om också biblioteket företrädesvis måste tillgodose behofvet af tidskrifter, dels på grund af dessas vigt för de vetenskapliga studierna, dels derför att det i allmänhet icke kunde förutsättas, att sådana anskaffades af enskilde forskare, så kunde den icke-periodiska litteraturen derför ej undvaras. Hufvudarbeten inom den medicinska vetenskapens olika grenar, vigtigare monografier, större och dyrbarare planschverk samt dylikt kunde i de flesta fall blott genom offentliga samlingar göras tillgängliga för dem, som deraf hade behof. Men i närvarande stund förmådde, såsom sagdt, institutets bibliotek ej anskaffa ett enda nytt sådant verk. Blott till inköp af fortsättningen af några få arbeten, af hvilka man redan förut anskaffat början, hade medel anvisats utöfver dem, som åtginge till bekostande af tidskrifterna.

En följd deraf, att biblioteket tillkommit företrädesvis genom donationer och att inköpen på grund af medlens otillräcklighet icke kunnat systematiskt bedrifvas, vore äfven, att uti förrådet af äldre litteratur

betänkliga luckor förefunnes. Sålunda saknades ej sällan sjelfva de grundläggande arbetena inom åtskilliga af medicinens grenar, och flere fack, såsom oftalmologi, pediatrik, hygien o. s. v., vore så illa representerade, att biblioteket inom dem alldeles icke kunde tillgodose specialstudiernas behof. Det vore således ej blott till anskaffande af den nyutkommande litteraturen, som tillgångar borde förefinnas; äfven för kompletterande af den äldre litteraturen likasom till fyllande af luckor i tidskriftsserier och dylikt erfordrades ej ringa medel, om biblioteket skulle kunna fylla de anspråk, som måste ställas på Sveriges enda medicinska specialbibliotek.

Att icke landets öfriga offentliga boksamlingar i någon nämnvärd grad förmådde fylla de brister, som funnes i karolinska institutets bibliotek, framginge deraf, att kongl. biblioteket enligt det derför utfärdade nådiga reglementet icke anskaffade någon medicinsk litteratur, att vetenskapsakademiens bibliotek, eljest så rikt på det naturvetenskapliga området, icke heller förvärfvade rent medicinska skrifter, samt att svenska läkaresällskapet endast anskaffade tidskrifter inom den praktiska medicinens område. Återstode alltså de båda universitetsbiblioteken. Enligt från vederbörande bibliotekarier erhållna uppgifter använde hvartdera af dessa årligen omkring 1,100 till 1,200 kronor till inköp af medicinsk litteratur, således ännu mindre belopp än karolinska institutet hittills för ändamålet disponerat. I jemförelse med andra vetenskaper, hvilka nästan alla hade till sitt förfogande åtminstone någorlunda väl tillgodosedda boksamlingar, vore alltså, enligt lärarekollegiets mening, medicinen i bibliotekshänseende att anse såsom den mest vanlottade i vårt land. Om härför skulle rådas bot, så syntes karolinska institutets bibliotek framför öfriga offentliga boksamlingar böra ihågkommas med nödiga medel, icke blott derför att det vore fästadt vid landets största medicinska läroverk, utan ock derför att dess samlingar redan vore så omfattande, att de med mindre kostnad, än annorstädes skulle vara fallet, kunde kompletteras och fullföljas. Dertill borde läggas, att det anslag, som för sagda ändamål beviljades karolinska institutet, icke uteslutande komme dess lärare och studerande eller hufvudstadens läkare till godo. Med den samverkan, som på senaste tiden utbildats mellan landets samtliga större bibliotek, kunde nemligen statens bokförråd, ehvad det förvarades på den ena eller andra platsen, betraktas såsom ett enda, hvilket vore tillgängligt för hvarje forskare inom landet utan afseende på hans boningsort. Den genom kongl. bibliotekets försorg årligen utkommande accessionskatalogen gåfve underrättelse om de olika bibliotekens bokförvärf, och i den sändning af böcker från ett bibliotek till ett annat, som företrädesvis under de

sista åren egt rum, hade äfven karolinska institutets bibliotek, i mån af sina samlingars tillgångar, deltagit.

Vid beräkningen af det nuvarande anslagsbehofvet för institutets bibliotek borde tagas i betraktande, att tillgångar erfordrades

till inköp af tidskrifter;
» » » nyutkommande litteratur;
» komplettering af förefintliga defekter och inköp af vigtigare äldre arbeten;
» bindning.

Då, såsom ofvan sagts, så godt som hela det nuvarande anslaget åtginge till inköp af tidskrifter, borde kostnaden för dessa, om någon, ehuru obetydlig tillökning i deras antal skulle kunna erhållas, ej sättas lägre än till 2,000 kronor; nyutkommande litteratur i bokform kräfde minst 1,000 kronor, helst som större verk ofta kostade många hundra kronor; och om till fyllande af luckor i den äldre litteraturen likaledes ansloges 1,000 kronor, så skulle blott de känbaraste bristerna dermed kunna afhjelpas. För bestämmande af det till bindning behöfliga beloppet, hade en räkning af obundna arbeten i biblioteket skett, hvilken gifvit vid handen, att för närvarande funnes 2,376 obundna volymer. Med en medelkostnad för hvarje band af 2 kronor, skulle inbindningen alltså för närvarande kräfva en summa af 4,752 kronor, eller i rundt tal 5,000 kronor. Då det emellertid ej kunde ifrågakomma att på en gång låta binda ett så stort antal volymer, kunde inbindningskostnaden i det årliga anslaget lämpligen sättas till 1,000 kronor. Beräkningen af det erforderliga årliga anslaget blefve alltså följande:

till tidskrifter	kronor	2,000: —
» nyutkommande litteratur, deri inbegripet fortsättning af förut inköpt,	»	1,000: —
» vigtigare äldre litteratur och komplettering af defekter	»	1,000: —
» inbindning	»	1,000: —
Summa	kronor	5,000: —

Såsom ofvan nämnts, hafva kostnaderna för biblioteket hittills bestridts af anslaget till vård, underhåll och förökande af institutets samlingar samt till diverse materiella behof, stort 15,000 kronor. I särskild skrifvelse den 23 sistlidne maj, hvilken skrifvelse den 8 derpå följande juni blifvit af kanslern till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnad, har emellertid lärarekollegiet anmält berörda anslags otillräcklighet och hurusom

å detsamma vid 1888 års slut uppkommit en brist af icke mindre än 4,270 kronor 23 öre.

Denna brist hade sålunda uppstått, att

utgiften till uppvärmning och ventilation, som beräknats till 4,100 kronor, uppgått till 6,098 kronor 99 öre, i följd hvaraf denna post öfverskridits med icke mindre än	kronor	1,998: 99
kostnaden för gasförbrukning, beräknad till 2,400 kronor, hade uppgått till 2,920 kronor, hvadan å denna post uppstått en brist af	»	520: —
renhållning af gård och gata, som beräknats till 800 kronor, hade kostat 1,229 kronor 75 öre, eller utöfver beräkning	»	429: 75
anslaget till tryckning m. m., upptaget i budgetsförslaget till 800 kronor, hade uppgått till 1,547 kronor 15 öre, eller öfverskridits med	»	749: 15
biblioteket, hvars årsutgift upptagits till 1,900 kronor, hade kräft en kostnad af 2,495 kronor 98 öre, i följd hvaraf å biblioteksanslaget uppstått en brist af	»	595: 98
slutligen hade å posten underhåll och reparationer, upptagen till 924 kronor, utgått 1,884 kronor 80 öre, eller utöfver hvad som beräknats	»	960: 05
Bristen å dessa poster, stor	kronor	5,253: 92
minskades dock genom de besparingar, som gjorts å andra poster, utgörande tillsammans	»	983: 69
så att bristen å hela anslaget utgjorde	kronor	4,270: 23

En del af de utgifter, som förorsakat denna brist, vore emellertid af rent tillfällig natur. Så berodde de stora utgiftsbeloppen för uppvärmning och renhållning till ej ringa del på den ytterst svåra vintern år 1888 samt den deraf förorsakade stegrade bränsleåtgången och kostsamma bortföringen af snö, ehuru visserligen kostnaden för uppvärmning och ventilation för lågt beräknats i budgetsförslaget för år 1888. Den betydliga tillökningen i anslaget för boktryck hade äfven sin grund i en särskild omständighet. Under de fyra läsåren 1883—1887 hade icke någon berättelse rörande institutets verksamhet blifvit afgifven. Men under

år 1888 hade, enligt lärarekollegiets beslut, en sådan för läsåren 1883—1888 utarbetats och befordrats till trycket, hvarigenom en kostnad af 871 kronor 33 öre förorsakats. Också i posten för underhåll och reparationer inginge åtskilliga utgifter af helt och hållet tillfällig beskaffenhet.

Tydligt vore dock, att de mångfaldiga och olikartade behof, till hvilkas fyllande det s. k. allmänna materialanslaget måste användas, gjorde att, om än den största sparsamhet iakttoges, detsamma blefve otillräckligt, så vida det ej frigjordes från utgifterna till biblioteket.

Af hvad lärarekollegiet sålunda anfört synes mig framgå, såväl att karolinska institutets bibliotek är i behof af ett större årligt anslag, än som hittills kommit detsamma till del, så vida det skall kunna fylla de kraf, som derpå måste ställas, som ock att institutets s. k. allmänna materialanslag, långt ifrån att medgifva en dylik ökning i kostnaderna för biblioteket, icke ens är tillräckligt för bestridandet af öfriga utgifter, som från detsamma böra utgå, med mindre än att det helt och hållet befrias från kostnaderna för biblioteket. Jag anser derför, att ett särskildt anslag för institutets bibliotek är af behofvet högeligen påkalladt, men finner antagligt, särskildt med afseende å de för inbindning och för komplettering af defekter gjorda beräkningarna, att detta anslags belopp kan utan ändamålets förfelande sättas något lägre än lärarekollegiet föreslagit, och hemställer således, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å karolinska mediko-kirurgiska institutets stat uppföra ett ordinarie anslag å 4,000 kronor till bibliotekets underhåll och förökande.

[6.] *Förhöjdt anslag till histologiska institutionen.*

Med afseende å frågan om förhöjdt anslag för den *histologiska institutionen* har nämnda institutions föreståndare, professor Retzius, till karolinska institutets lärarekollegii protokoll yttrat följande.

Då den särskilda undervisningen i histologi vid institutet i och med professor Retzii anställning såsom e. o. professor i ämnet upprättades, hade att börja med för denna undervisning icke funnits någon institution, någon materiel eller ens något anslag vare sig för materiella behof eller till amanuens och nödigt vaktmästarebiträde. Utgifterna härtill hade bestridts sålunda, att professor Retzius allt ifrån början till dessa ändamål användt större delen af sin lön. Men äfven sedan ett årligt statsanslag å 1,000 kronor till materiel samt derefter medel till aflönande af amanuens och vaktmästare beviljats, hade, i samma mån som lärjungarnes antal ökats och anspråken på undervisningen stegrats, årligen större delen af hans lön användts till anstaltens underhåll och inredning samt till arbetens utförande å densamma.

Under de senaste båda åren hade, sedan särskild lokal för under-

visningen i histologi upplåtits i institutets nya byggnad, i anledning af tidens kraf på instrument och annan nödig materiel det årliga statsanslaget å 1,000 kronor icke räckt till för bestridande af mer än en del af utgifterna för anstaltens fortsatta inredning och skötsel samt för undervisningens tidsenliga bedrifvande. Sålunda hade under år 1888 för dessa ändamål måst utgifvas mellan 7,000 och 8,000 kronor samt under år 1889 mer än 7,000 kronor, summor, hvilkas storlek hade sin förklaring i de synnerligen dyrbara instrument, apparater och preparationsmedel, som måste anskaffas för den händelse histologisk undervisning skulle bedrifvas någorlunda i öfverensstämmelse med hvad som egde rum vid andra högre medicinska skolor i Europa.

För täckande af de under senare åren så väsentligt ökade utgifterna hade professor Retzius användt hela sin professorslön och tillskjutit åtskilligt derutöfver. Under erinran att det i längden icke kunde vara lämpligt, att lärares löner och enskilda offervillighet i lika stor skala måste anlitas för undervisningens behof, hade han nu anhållit, att lärarekollegiet ville förorda ett höjande af det nu till histologiska institutionen utgående årliga statsanslaget å 1,000 kronor med ytterligare 1,000 kronor.

Väl ansåge professor Retzius, att med det betydande antal af medicine studerande, som under senare åren begagnat sig af undervisningen i histologi, splanknologi och embryologi vid läroverket, det af honom ifrågasatta förhöjda anslaget icke, äfven med iakttagande af all lämplig sparsamhet, kunde räcka till. Han hölle det dock för antagligt, att en del af utgifterna kunde täckas med de afgifter, som från och med höstterminen 1889 skulle å den histologiska institutionen liksom å öfriga läroverkets institutioner upptagas af de studerande, samt förklarade sig fortfarande beredd att sjelf bidraga till en del af utgifternas gäldande, då han, med det stora kraf, som den medicinska undervisningens många olika grenar stälde på staten, icke ansåge sig kunna ifrågasätta större anslag än det ofvan omförmälda.

Hvad professor Retzius sålunda anfört syntes lärarekollegiet tillräckligt motivera den af honom ifrågasatta anslagsförhöjningen, för hvilkens beviljande ett ytterligare skäl förefunnes i de ansenliga enskilda uppoffringar för den histologiska institutionen, hvilka han af intresse för vetenskapen underkastat sig, och med hvilka uppoffringar han, om än icke i så hög grad som hittills, ärnade fortfara.

Då de skäl, som andragits för höjandet af årsanslaget till histologiska anstalten, synas mig fullgiltiga, och då det icke kan vara staten värdigt att öfver höfvan taga en intresserad lärares offervillighet i an-

språk, föreslår jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen begära en förhöjning af anslaget å karolinska mediko-kirurgiska institutets stat till anskaffning af materiel m. m. för den histologiska institutionen med 1,000 kronor, eller från 1,000 kronor till 2,000 kronor.

Såsom stöd för den begärda förhöjningen till den *fysiologiska institutionen* vid institutet har nämnda institutions föreståndare, professor Tigerstedt, anfört följande. [7.] *Förhöjdt anslag till den fysiologiska institutionen.*

När institutets fysiologiska laboratorium först upprättades, tillerkändes detsamma det årliga anslag, som det sedan dess åtnjutit. Redan vid denna tid hade emellertid detta anslag befunnits nog knappt och det hade endast genom iakttagande af den största sparsamhet blifvit möjligt för laboratoriets dåvarande föreståndare att inköpa några dyrbarare instrument.

De yttre vilkoren för den fysiologiska forskningen och undervisningen vid institutet hade sedan dess i högst väsentlig grad förbättrats genom den nya lokal för det fysiologiska laboratoriet, som upplåtits åt detsamma i institutets nya byggnad och som i januari 1886 tillträddes. Men på samma gång hade också de för laboratoriets drift nödvändiga kostnaderna ökats. Då sjelfva laboratorielokalen blifvit färdig, hade dess inredning varit långt ifrån afslutad, och vore det ännu icke fullständigt; tvärtom återstode fortfarande åtskilligt att i detta afseende göra, såsom ledning af drifkraft från gasmotorn till andra rum, än der sådan funnes, m. m.

Det ökade antalet studerande vid institutet stälde också ökade fordringar på undervisningsmateriel. När de studerande endast varit få, hade särskilda inrättningar för projektion af afbildningar och försök på långt när icke varit så nödvändiga som nu, då antalet lärjungar tillvuxit så betydligt, att det utan dylika apparater vore omöjligt att för samtliga åhörare förevisa de experiment, genom hvilka den muntliga framställningen vid föreläsningarna skulle förtydligas. Dylika apparater saknades numera icke på ett laboratorium, som gjorde anspråk på att vara tidsenligt, men med de nuvarande tillgångarna vore det icke möjligt för laboratoriet att anskaffa dem af den önskvärda beskaffenheten och än mindre att utveckla användningen af projektionen vid föreläsningarna.

Äfven de fysiologiska laborationsöfningarna kräfde på samma grund ökad kostnad. Det vore visserligen sant, att de studerande från början af höstterminen 1889 skulle erlägga en laborationsafgift, men man hade ansett sig icke böra ställa den högre, än att den betäckte kostnaderna

för remont af instrument och för de af de studerande förbrukade utensilier och dylikt; deremot lemnade den icke tillgång till komplettering af de för de studerandes bruk afsedda apparaterna, något som med hvarje dag blefve allt mer nödvändigt.

Härtill komme, att den å laboratoriet försiggående vetenskapliga forskningen genom laboratoriets ringa anslag lede ett icke oväsentligt afbräck. Fysiologien hade i allt högre grad svingat sig upp till rangen af en exakt naturvetenskap, och de metoder, som hon nu för tiden använde, hade uppnått en stor grad af fulländning. Men detta påkallade användandet af precisionsinstrument, hvilkas anskaffande vore förenadt med stora omkostnader. Utan tillgång till dylika instrument vore det dock inom många områden å institutets fysiologiska laboratorium omöjligt att utföra arbeten med den noggrannhet, som den moderna fysiologien kräfde.

Men redan den dagliga driftkostnaden vore, oberoende af inköp af nya instrument, genom laboratoriets utvidgning nu större än förr. Sjelfklart vore, att rengöring och annat dylikt skulle ställa sig dyrare. Med det ökade utrymme, laboratoriet erbjöde, hade också antalet af dem, som å detsamma utfört vetenskapliga undersökningar, tilltagit och på samma gång också kostnaden vuxit för sådant förbrukningsmaterial som kemiska reagentier, glasvaror, elektriska batterier, papper till registreringsapparater o. s. v., för hvilket någon ersättning af de arbetande icke lämpligen kunde fordras.

På grund af hvad här framhållits, hade af anslaget för fysiologiska institutionen sedan år 1886 icke kunnat inköpas mer än en enda dyrbarare apparat, nemligen en centrifug för blod, till hvars inköpande dock institutets kemiska laboratorium bidragit med en tredjedel, eller 150 kronor. För hvad derutöfver anskaffats, hade andra utvägar måst anlitas, och professor Tigerstedt hade af egna medel med en icke obetydlig summa bidragit till laboratoriets underhåll.

Det fysiologiska laboratoriet i Upsala hade sedan länge åtnjutit ett anslag af 2,500 kronor, och det fysiologiska laboratoriet i Lund hade vid sistlidet års Riksdag erhållit ett lika stort anslag. Det vore visserligen sant, att dessa laboratorier af sina respektive anslag äfven betalade kostnaden för belysning, uppvärmning och vatten, men enligt tillgängliga uppgifter hade under de senaste åren härtill åtgått i Upsala endast omkring 100 kronor och i Lund mellan 300 och 400 kronor. För undervisningen och den vetenskapliga forskningen hade således återstått 2,400 kronor i Upsala och mellan 2,100 och 2,200 kronor i Lund. Då antalet lärjungar å institutets fysiologiska afdelning vore

större än det å motsvarande afdelning i Lund och i det närmaste lika stort med det i Upsala, följde jemväl deraf, att institutets fysiologiska institution behöfde tillgodoses i samma omfattning som universitetens fysiologiska institutioner.

Institutets lärarekollegium har för sin del fullständigt instämt i hvad professor Tigerstedt anfört, och hemstält, att anslaget till det fysiologiska laboratoriet måtte höjas med 500 kronor.

Då det, af hvad sålunda andragits, synes mig vara ådagalagdt, att det nuvarande anslaget till den fysiologiska institutionen är otillräckligt för den fysiologiska undervisningens och forskningens bedrifvande på ett tidsenligt sätt, får jag, särskildt med hänsyn till fysiologiens betydelse för nutidens läkarebildning, i underdånighet föreslå, att Eders Kongl. Maj:t ville af Riksdagen begära en förhöjning af anslaget för fysiologiska anstaltens underhåll och drift å karolinska mediko-kirurgiska institutets stat med 500 kronor, eller från 1,500 till 2,000 kronor.

Allmänna läroverken.

[8.] *Indragning till statsverket af en fond vid Karlstads allmänna läroverk.*

Uti en till domkapitlet i Karlstad ingifven skrift, som af domkapitlet med underdånig skrifvelse den 17 sistlidne april till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnats, har lärarekollegiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad anmält bland annat, att den för läroverket fastställda staten upptoge såsom fyllnad i en adjunktslön 102 kronor 44 öre af den så kallade *konrektorslönefonden*, hvilken stode under lärarekollegiets förvaltning, men att till följd af utlåningsräntans nedgång fondens afkastning numera vore otillräcklig för utgifvande af berörda lönefyllnad, hvarför lärarekollegiet anhölle, att domkapitlet ville vidtaga sådan åtgärd, att fondens kapitaltillgång blefve betryggad; och har domkapitlet, under åberopande af hvad lärarekollegiet anfört, med afseende härå hemstält, att konrektorslönefonden, som uppkommit genom besparad inkomst vid kyrkoherdebeställningen i Eds pastorat och alltså vore att räkna såsom kadukmedel, måtte, i stället för att bidraga till aflönande af en utaf adjunkterna, ingå till stiftets byggnadskassa eller, om sådant icke kunde beviljas, öfverlemnas till statsverket, som i båda fallen skulle hafva att ersätta hvad genom sådan åtgärd komme att brista i fullgörandet af fondens nuvarande åliggande.

Statskontoret, hvars yttrande häröfver blifvit infordradt, har beträffande nämnda så kallade konrektorslönefond upplyst: *att* af kongl. brefvet den 2 juni 1809 till dåvarande kanslersgillet inhemtades, att

Kongl. Maj:t, med bifall till en af konsistorium i Karlstads stift gjord underdånig anhållan om antagande af en konrektor på stat vid trivialskolan i Karlstad, till vinnande af någon fond för konrektors aflöning förunnat konsistorium att för trivialskolans räkning få vid det efter »aflidne kyrkoherden Hedén utan efterlemnad enka och barn» då lediga Eds pastorat uppbära och tillgodonjuta två nådår, med åliggande att den deraf behållna inkomst oförryckt förränta såsom ett stående kapital, hvars afkastning borde konrektor årligen tillfalla; *att*, sedan konrektorsbefattningen, jemlikt kongl. brefvet den 5 december 1851, blifvit indragen, räntan å denna fond med 68 riksdaler 14 skilling 9 runstycken banko, eller 102 kronor 44 öre, ingått i aflöningen för den äldste bland skolans lärare intill år 1858, hvarefter densamma inräknats i löneförmånerna för en adjunkt vid Karlstads högre allmänna läroverk, ett förhållande, som ännu fortfore; *att* enligt handlingarna bifogad öfversigt fondens behållning vid 1888 års utgång utgjorde 2,125 kronor 33 öre, deraf 2,048 kronor 24 öre voro dels utlånade till enskild person och dels innestående i bankinrättning; *samt att* samma öfversigt vidare utvisade, att fondens ränteinkomst, som under år 1888 något öfverstigit det från fonden utgående bidraget, för åren 1889 och 1890 skulle understiga samma bidrag, vid hvilket förhållande särskildt anslag blefve behöfligt till bristens betäckande, derest ej, på sätt domkapitlet jemväl föreslagit, fonden indroges.

En dylik indragning har statskontoret ock ansett lämpligen böra ega rum, helst derigenom otvifvelaktigt vunnes någon förenkling i förvaltning och redovisning. Fonden hade, såsom ofvan anförts, bildats genom afkastningen af tvenne för ändamålet anslagna nådår af Eds pastorat under ledighet efter innehafvare, som aflidit utan att efterlemna enka eller barn. Ett års behållen inkomst af under sådana förhållanden ledigblifna pastorat vore numera anslagen till stiftets byggnadskassa, första gången genom nådiga skolordningen den 16 december 1820 och sedermera genom de tid efter annan utfärdade stadgar för allmänna läroverken. Dessförinnan hade dylika medel, der de ej, såsom stundom skett, anvisats till löneförbättringar för svagt aflönade skollärare, varit anslagna till fond för en allmän arbetshusinrättning och för sådant ändamål ingått till kommerskollegium. Då bildandet af nu ifrågavarande fond egt rum under tiden före utfärdandet af 1820 års skolordning, saknades, enligt statskontorets tanke, skäl för densammas öfverlemnande till stiftets byggnadskassa, utan borde fonden, om hvars nuvarande användningssätt något uttalande från Riksdagens sida ej skett, vare sig i Riksdagens skrifvelse den 26 oktober 1860 angående reglering af ut-

gifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, i hvilken skrifvelse särskildt berördes frågan om användningen af donationer till rikets elementarläroverk, eller sedermera, till statsverket indragas, mot det att ett belopp, motsvarande det från fonden nu utgående aflöningsbidraget, blefve å staten för allmänna läroverken uppfördt.

På grund af hvad sålunda blifvit upplyst och anfördt får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att, jemte det att den af Karlstads allmänna läroverks kollegium förvaltade så kallade konrektorslönefonden vid 1890 års slut till statsverket indrages, ett mot det från samma fond nu utgående bidrag till aflönande af en adjunkt vid nämnda läroverk svarande belopp i jemnadt tal, 103 kronor, måtte å staten för allmänna läroverken uppföras att utgå från och med år 1891.

Folkundervisningen.

[9.] *Seminarielärares uppflyttning i högre lönegrad.*

För beredande af den *uppflyttning i högre lönegrad*, som efter gällande bestämmelser tillkommer lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna, erfordras, enligt en inom ecklesiastikdepartementet uppgjord approximativ beräkning, från och med år 1891 ett belopp af 4,000 kronor utöfver hvad förut är för detta ändamål anslaget. I anledning deraf får jag hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att anslaget till seminarierna för folkskolelärares bildande måtte för berörda ändamål ökas med 4,000 kronor.

[10.] *Undervisning i slöjd vid ett folkskolelärareseminarium.*

Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1887 för anordnande af *undervisning i slöjd* vid tre folkskolelärareseminarier dels 1,500 kronor för hvart och ett af dessa seminarier, eller tillhopa 4,500 kronor, med hvilket sistnämnda belopp anslaget till folkskolelärareseminarierna höjdes, dels ock ett extra anslag af 5,000 kronor för anordnande af slöjdlokaler och anskaffande af den första uppsättningen af redskap och verktyg med flere för ändamålet erforderliga utgifter.

Undervisning i slöjd har derefter varit anordnad vid folkskolelärareseminarierna i Karlstad, Lund och Hernösand.

Med hänvisning i öfrigt till den utredning, som dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid ärendets föredragning inför Eders Kongl. Maj:t lemnat till statsrådsprotokollet den 25 april 1887, har jag trott tidpunkten nu vara inne att anordna undervisning i slöjd vid

ytterligare ett folkskolelärareseminarium utöfver de tre, der sådan redan införts; och skulle härför erfordras dels ett årligt anslag af 1,500 kronor, dels ock ett extra anslag af 1,800 kronor.

Jag tillåter mig för den skull hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes göra framställning till Riksdagen derom, att, för anordnande af undervisning i slöjd vid ytterligare ett folkskolelärareseminarium, anslaget till seminarierna för folkskolelärares bildande måtte ökas med 1,500 kronor; och torde jag vid redogörelsen för de å extra stat erforderliga anslagen få återkomma till frågan om det i förevarande hänseende för en gång erforderliga belopp.

[11.] *Undervisning i slöjd vid folkskolelärarinneseminarierna.*

Undervisning i slöjd har varit anordnad dels under en följd af år vid folkskolelärarinneseminariet i Kalmar, dels ock under de senare åren vid folkskolelärarinneseminariet i Stockholm; och hafva år efter år erforderliga medel, på särskilda framställningar, blifvit af Eders Kongl. Maj:t anvisade för uppehållande af undervisningen i detta ämne. Den vid nämnda seminarier vunna erfarenhet har varit mycket tillfredsställande, och det har visat sig, att slöjden utan olägenhet kunnat vid dessa seminarier införas såsom undervisningsämne.

Då det är af synnerlig vigt, att tillfälle beredes eleverna vid folkskolelärarinneseminarierna att erhålla utbildning i slöjd, så att de sedermera, utkomna såsom lärarinnor, kunna meddela undervisning i detta ämne uti folkskolorna, och då den hittills vid seminarierna i Kalmar och Stockholm försöksvis införda slöjdundervisningen medfört gynsamt resultat, synes det mig angeläget att nu gifva en utsträckt och mera stadgad anordning åt ifrågavarande undervisning. I sådant hänseende torde vara lämpligt att slöjdundervisningen, jemte det densamma fortgår vid seminarierna i Kalmar och Stockholm, införes vid ytterligare ett folkskolelärarinneseminarium.

De årliga kostnader, som äro erforderliga för slöjdundervisningens anordnande, nemligen aflönande af lärarinna m. m., äro beräknade till i medeltal 800 kronor för hvarje seminarium, eller tillhopa 2,400 kronor.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes göra framställning till Riksdagen derom, att, för anordnande af undervisning i slöjd vid tre folkskolelärarinneseminarier, anslaget till seminarierna för folkskolelärares bildande måtte ökas med 2,400 kronor.

De tekniska läroverken.

Styrelsen för *Chalmers' tekniska läroanstalt i Göteborg* har i underdånighet anhållit om beredande af anslag för anställande vid nämnda läroanstalt af en andre-lärare i mekanik, mekanisk teknologi och konstruktion af enkla maskindelar. [12.] *Aflöning till en andre-lärare i mekanik m. m. vid Chalmers' tekniska läroanstalt.*

Till stöd för sin framställning derom har styrelsen hufvudsakligen anfört följande.

Före medlet af 1870:talet hade vid läroanstalten all undervisning inom högre afdelningen uti maskinlära och maskinkonstruktioner samt inom båda afdelningarna uti mekanik och mekanisk teknologi varit uppdragen åt en enda lärare, nemligen en af lektorerna. I följd häraf hade samundervisning för olika årskurser måst ega rum i samtliga nämnda ämnen. Vid nyss omförmälda tidpunkt hade olägenheterna af detta förhållande blifvit så känbara, att en lärareplats i teoretisk mekanik för högre afdelningen måste inrättas, och en sådan vore allt sedan dess upptagen i läroanstaltens stat. Dessutom anförtroddes undervisningen i mekanik inom nedre afdelningen och för högre afdelningens kemister åt repetitören i maskinlära. Gynsamma omständigheter hade hittills verkat, att olägenheterna af en sådan provisorisk anordning gjort sig jemförelsevis litet gällande; men det vore tydligt, att man ej i längden kunde påräkna, att undervisning i ett så vigtigt ämne kunde nöjaktigt bestridas af en repetitör med 300 kronors arfvode, då platser såsom repetitörer i regeln innehades af nyss utexaminerade elever eller af sådana, som ännu ej afslutat sin kurs.

Uti de öfriga ämnena, nemligen maskinlära och maskinkonstruktioner samt mekanisk teknologi, hade samundervisning för olika årskurser fortfarande varit nödvändig, och lektorn i ämnet hade varit ensam om upprätthållandet af undervisningen i dem. De häraf uppkommande mångfaldiga olägenheterna vore lätta att inse och hade under de senare åren framträdt ännu mer på grund af det ökade elevantalet. Sålunda hade undervisningen i mekanisk teknologi bevistats af 56 på en gång närvarande elever under läsåret 1888—1889 och af lika många under det ingångna läsåret (1889—1890), samt undervisningen i maskinkonstruktioner af 38 elever under det förra och af 41 under det senare läsåret. Utsigterna för nästkommande läsår talade för ett ytterligare ökadt antal.

En jemförelse mellan lärarekrafterna i det mekaniskt-tekniska facket

inom institutet och vid andra högre tekniska läroverk samt emellan den omfattning, som undervisningen i mekanisk teknologi och maskinlära med konstruktioner på grund af lärarekrafternas begränsning kunnat erhålla vid institutet, och den, som på andra ställen gifvits deråt, gåfve enligt styrelsens förmenande vid handen, att någon utvidgning på detta område af institutets verksamhet måste ega rum, om institutet skulle fortfarande kunna lemna en nöjaktig ingeniörsbildning. Såsom bekant vore, hade den vid tekniska högskolan befintliga fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi två lärokurser, nemligen en treårig och en fyraårig, af hvilka den treåriga närmast torde motsvara tredje årskursen inom det mekaniskt-tekniska facket vid Chalmers' tekniska läroanstalt. I tekniska högskolans program (läsåret 1889—1890) upptoges för den treåriga lärokursen, för vecka räknadt:

antal föreläsningar i maskinlära och mekanisk teknologi	13
» timmar för konstruktioner	16
tillsammans	29.

Vid Chalmerska institutets tredje årskurs i högre afdelningen vore åter, för vecka räknadt:

antalet föreläsningar i maskinlära och mekanisk teknologi	9
» konstruktionsöfningstimmar	6
tillsammans	15.

Hvad åter lärarekrafterna anginge funne man, att i de läroämnen: mekanik, maskinlära, maskinkonstruktioner och mekanisk teknologi, hvari undervisningen vid Chalmers' tekniska läroanstalt bestredes af två ordinarie lärare, nemligen en lektor i maskinlära och mekanisk teknologi samt en lärare i teoretisk mekanik, hade tekniska högskolan följande: en lektor i konstruktioner af enkla maskindelar, en lektor i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära, två professorer i maskinlära, en professor i mekanisk teknologi samt en professor i teoretisk mekanik, eller inalles två lektorer och fyra professorer. Det för Chalmers' tekniska läroanstalt missgynnande vid denna jemförelse blefve än påtagligare, om man toge i betraktande, att läroanstaltens nämnda lärarekrafter delvis vore upptagna af den lägre afdelningen.

För den, som kände förhållandena inom maskinväsendet nu för tiden och för 20 år sedan, då skolan egentligen erhöll sin nuvarande organisation, borde det vara helt naturligt, att, oafsedt jemförelsen med andra läroverk, undervisningstiden nu behöfde utvidgas, så att åtskilliga nya discipliner, som för eleverna vore af största gagn under deras

kommande praktiska verksamhet, men då ej kunde så lätt inhemtas — t. ex. angående nyare ångmaskinskonstruktioner, gasmotorer, ångfördelningsapparater m. m. — kunde grundligare afhandlas än för närvarande med blott 6 timmars undervisning i veckan.

Olägenheterna deraf, att lektorn i nämnda ämnen under större delen af sina lektioner skulle samtidigt undervisa på olika ståndpunkt varande årskurser, så ock deraf, att undervisningen i ett så vigtigt ämne som mekanik inom lägre afdelningen och för högre afdelningens kemister vore anförtrodd åt en repetitör med endast 300 kronors lön, utgjorde, i förening med nödvändigheten af undervisningens utvidgande inom så väl den mekaniska teknologien som maskinläran, kraftigt manande skäl till lärarekrafternas ökande med en andre-lärare i nämnda ämnen. Styrelsen funne förändringen och utvidgningen lämpligast böra ske på det sätt, att den lektorn nu tillkommande undervisningen i mekanisk teknologi fråntoges honom och uppdroges åt den nye läraren, mot det att lektorns tjenstgöring i maskinlära och maskinkonstruktioner ökades i motsvarande grad, samt att vidare undervisningen uti mekanik inom lägre afdelningen och för högre afdelningens kemister samt om enkla maskindelar uti högre afdelningens andra årskurs anförtroddes åt sagde nye lärare. Dennes undervisningstid skulle enligt denna anordning omfatta 3 timmar mekanik, 6 timmar maskinkonstruktioner och 6 timmar mekanisk teknologi i veckan. Det borde emellertid förbehållas styrelsen rätt att, såsom med de öfriga lärareplatserna varit fallet, inom den ifrågavarande ämnesgruppen bestämma omförmälde andre-lärares undervisning på det sätt, som efter för handen varande förhållanden syntes styrelsen bäst motsvara läroanstaltens uppgift.

Under åberopande, att den nye andre-läraren skulle med afseende å undervisningstid blifva närmast jemförlig med andre-läraren i kemi, hvilken nu uppbure en aflöning af 2,000 kronor, men för hvilken styrelsen begärt förhöjning till 3,000 kronor, anhölle styrelsen, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära ett årligt anslag af 3,000 kronor för upprättande vid läroanstalten af en andre-lärareplats i mekanik, mekanisk teknologi och konstruktion af enkla maskindelar.

Hvad styrelsen anfört synes mig till fullo ådagalägga, att inrättandet af den ifrågasatta lärarebefattningen är af största behof påkalladt. Men då jag ej funnit skäl för närvarande tillstyrka den begärda löneförhöjningen för andre-läraren i kemi, anser jag ej, att den nye läraren, som, enligt hvad styrelsen förmält, är med nyssnämnde andre-lärare närmast jemförlig, bör uppbära större aflöning än som för närvarande utgår till denne. Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes

till Riksdagen göra framställning om beviljande å ordinarie stat af ett belopp af 2,000 kronor till anställande vid Chalmers' tekniska läroanstalt af en andre-lärare i mekanik, mekanisk teknologi och konstruktion af enkla maskindelar.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

[13.] *Ålderstillägg åt nuvarande rättskemisten.* I skrifvelse den 25 september 1889 har medicinalstyrelsen anfört, hurusom, på grund af det mindre tillfredsställande skick, hvarpå rättskemiska undersökningar merendels utfördes, då desamma verkstäldes af vederbörande obducent med biträde af närboende apotekare och i dennes laboratorium, genom nådiga brefvet den 24 maj 1872, kungjordt af sundhetskollegium den 5 september samma år, blef stadgadt, att rättskemiska undersökningar i de fall, då arseniksyrlighet i fast form icke kunnat af vederbörande läkare och apotekare upptäckas, skulle verkställas af en rättskemist, för hvilken enligt nådiga brefvet den 16 juni 1875 blifvit på ordinarie stat uppförd en lön af 4,500 kronor och enligt nådiga brefvet den 24 januari 1879 ett årligt anslag af 1,500 kronor såsom tjenstgöringspenningar, med vilkor att 1,000 kronor deraf skulle afstås till aflöning åt ett biträde vid de rättskemiska undersökningarnas utförande. Dessutom åtnjöte rättskemisten, jemlikt förstnämnda nådiga bref, för hvarje undersökning jemte deröfver uppsatt protokoll från och med 5 till och med 50 kronor enligt sundhetskollegii bestämmande; varande betalning för reagentier, apparater m. m. deri inberäknad.

Häraf framginge, att *rättskemistens aflöning* utgjorde 4,500 kronor i lön och 1,500 kronor i tjenstgöringspenningar, eller, efter förutnämnda afdrag till biträdet, faktiskt en aflöning af endast 5,000 kronor.

För rättskemiska undersökningar, verkstälda af rättskemisten och hans assistent, hade desse under de sist förflutna fem åren 1884—1888 tillika uppburit i ersättning respektive 1,675, 1,585, 1,750, 1,975 och 1,745 kronor, eller i medeltal 1,746 kronor årligen, med hvilket belopp skolat bestridas utgifterna till hyra för laboratorium, betalning af förbrukade materialier, såsom gas, vatten och reagentier, för vaktmästaregöromål, till inköp och amortering af tidsenliga instrument och kärl m. m., hvarjemte assistenten, då han vikarierade för rättskemisten, hos denne åtnjöte fri arbetslokal och fria reagentier m. m., ehuru han uppbure oafkortad all ersättning för de af honom under vikariatstiden verkstälda undersökningar. Härigenom finge rättskemisten vidkännas så stora af-

drag, att hans verkliga löneförmåner, deri inberäknade lön, tjenstgöringspenningar och ofvanberörda ersättning för hvarje särskild undersökning, kunde beräknas uppgå till allenast något öfver 5,000 kronor.

Då emellertid antagas måste, att vid beviljandet af rättskemistens löneförmåner varit afsedt, att denne tjensteman skulle åtnjuta icke blott professors namn utan ock en mot sådan grad svarande inkomst, då medicinalstyrelsen ansåge rättskemistens göromål vara ytterst maktpåliggande och att af honom fordrades sådana insigter, att hans ställning vore fullt jemförlig med en professors, och då rättskemistens arbete numera vore så betungande, att han omöjligen kunde få tid öfrig för att betjena allmänheten med enskilda undersökningar, hvarigenom han skulle kunna öka sina inkomster utom tjensten, men hvilket dock syntes vara mindre lämpligt, så har medicinalstyrelsen på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då nuvarande rättskemisten professorn doktor A. J. Wimmerstedt allt sedan sin utnämning den 9 november 1883 och särskildt under de senare årens väsentligt ökade göromål på ett särdeles förtjenstfullt sätt skött sin befattning, ansett det vara af behofvet påkalladt, att något förökade löneförmåner måtte honom beredas, nemligen på det sätt att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen åt Wimmerstedt äska ett ålderstillägg af 500 kronor, att utgå från och med år 1891.

I enlighet härmed och på anförda skäl tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att bevilja åt rättskemisten, professorn A. J. Wimmerstedt ett ålderstillägg af 500 kronor årligen att utgå från och med år 1891 af åttonde hufvudtitelns förslagsanslag: ålderstillägg.

[14.] *Löneförbättring åt provinsialläkarne m. m.*

Eders Kongl. Maj:t har i särskild nådig proposition den 31 december 1889 angående ordnande af den *allmänna och enskilda helso- och sjukvården* i riket föreslagit, bland annat, att till tjenstgöringspenningar åt 24 förste provinsialläkare, till aflöning vid en ny provinsialläkaretjenst med distrikt för innehafvaren af Neder-Luleå socken samt för beredande af löneförbättring åt samtlige provinsialläkare i riket, det för närvarande med 389,675 kronor utgående anslag till medicinalstyrelsen med dithörande stater må höjas till 493,675 kronor, eller med 104,000 kronor; hvaremot det under senare åren utgående extra ordinarie anslag å 20,000 kronor årligen för beredande af tillfällig löneförbättring åt provinsialläkare icke vidare skulle utgå.

Farsoters och smittosamma sjukdomars botande.

[15.] *Rese- och traktamentskostnader m. m.*

Beträffande ifrågavarande anslagstitel har Eders Kongl. Maj:t i förenämnda särskilda nådiga proposition angående ordnande af den allmänna och enskilda helso- och sjukvården i riket föreslagit, att, till förste provinsialläkares rese- och traktamentskostnader, till arfvoden åt 24 biträdande provinsialläkare samt till aflönande af vikarier åt provinsialläkare under semester, det för närvarande med 100,000 kronor utgående anslaget till farsoters och smittosamma sjukdomars botande må, med titelns ändring till *anslag för bestridande af kostnader för allmän helso- och sjukvård*, höjas till 145,000 kronor, eller med 45,000 kronor.

Akademien för de fria konsterna.

[16.] *Ersättning för ökade tjenstegöromål.*

I skrifvelse den 29 maj 1889 har akademien för de fria konsterna underdånigst anfört, att det af Eders Kongl. Maj:t den 31 december 1888 fastställda förnyade reglemente för akademiens läroverk, jemte andra ändringar, äfven innehölle föreskrift om *ökad tjenstgöringstid* för de tre professorerne i figurteckning och modellering, i landskapsteckning och målning, samt i byggnadskonst, hvilken tillökning i göromål jemväl vore sådan, att nuvarande tjensteinnehafvare syntes icke kunna åläggas att utan särskild godtgörelse densamma utgöra; hvarför akademien, som icke disponerade öfver härför tillgängliga medel, jemte framhållande af det önskvärda deruti, att det nya reglementets ifrågavarande bestämmelser så snart som möjligt måtte kunna bringas till verkställighet, till Eders Kongl. Maj:ts nådiga öfvervägande anmält förenämnde tre lärares framstälda önskningsmål beträffande omförmälda godtgörelse. I sådant hänseende har professorn i teckning och modellering begärt en lönetillökning af 1,605 kronor, eller alternativt 535 kronor, i fall så anordnades att eleverna både på mans- och qvinnoafdelningarna kunde undervisas gemensamt; professorn i landskapsteckning och målning en tillökning af 2,172 kronor, och professorn i byggnadskonst af 570 kronor jemte någon förhöjning i beloppet af det honom tillkommande ålderstillägg, varande dessa belopp beräknade hufvudsakligen efter ökadt antal undervisningstimmar.

Enligt nu gällande stat af den 18 maj 1878 åtnjuter professorn i teckning och modellering (modellstudium), jemte bostad och atelier, en aflöning af 3,000 kronor, deraf 2,000 kronor såsom lön och 1,000

kronor såsom tjenstgöringspenningar, med rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 300 kronor, hvarjemte, och sedan en del af hans bostadslägenhet blifvit indragen, han jemlikt nådiga brefvet den 13 juli 1887 uppbär godtgörelse derför med 500 kronor för år, hvarförutom de honom tillerkända ålderstillägg höjts till 400 kronor hvartdera. Det nya läroverksreglementet, som i § 15 fastställer hans allmänna tjenstgöringsskyldighet, stadgar i § 20: »I modellering efter lefvande modell undervisar professorn, utöfver hvad i § 15 sägs, å den af staten dertill upplåtna ateliern två timmar hvarje söckendag under *två månader* af läroåret», medan motsvarande bestämmelse i förra läroverksreglementet af den 16 september 1881 upptog blott *fjorton dagar* af läroåret. Tiden för undervisningen i modellering skall sålunda ökas med en och en half månad, och detta både på mans- och qvinnoafdelningarna.

Enligt staten åtnjuter professorn i landskapsteckning och målning en aflöning af 2,000 kronor, deraf 1,500 kronor lön och 500 kronor tjenstgöringspenningar jemte två ålderstillägg, hvartdera å 200 kronor. Hans tjenstgöringsskyldighet har jemlikt nya reglementets § 18 blifvit utsträckt från *två* till *tre* dagar i veckan under läroåret, hvarjemte hans åliggande att under sommaren *minst tolf dagar* handleda elevernas studier efter naturen blifvit utsträckt till *en och en half månad* under året.

Professorn i arkitektur eller högre byggnadskonst åtnjuter enligt staten en aflöning af 4,000 kronor, deraf 2,000 kronor lön och 2,000 kronor tjenstgöringspenningar, med rätt i öfrigt till två ålderstillägg, hvartdera å 400 kronor. Hans förra tjenstgöringsskyldighet, *under tiden från och med den 1 oktober till den 1 maj*, har jemlikt nya reglementets § 23 tillökats äfven *med maj månad.*

Hvad nu först beträffar den anförda utsträckningen för bemälde tre professorer af deras undervisningsskyldighet, har jag vid framläggandet till Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning af det nya läroverksreglementet ansett den icke blott önskvärd utan äfven nödvändig, alldenstund elever, i synnerhet inom bildhuggarekonsten, men äfven i landskapsmålning, under senare tid till följd af bristande tillfälle till en fullständigare eller högre utbildning ofta sökt sig till läroanstalter eller enskilda lärare i utlandet, icke alltid till fromma för den inhemska konstens kraf och utveckling. Då jag emellertid funnit utsträckning i undervisningsskyldigheten kunna för vissa lärare ega rum utan att ifrågasätta någon löneförhöjning för dem i staten, har jag å andra sidan ansett det af billighet påkalladt, att merbemälde tre professorer, hvilka undfått fullmakter på sina befattningar före det nya läroverks-

reglementets utfärdande, antingen måtte under sin återstående tjenstetid erhålla någon särskild ersättning för de ökade göromålen, eller ock att dem icke måtte åläggas att desamma förrätta. Men då just den afsedda förbättringen i undervisningen är ett önskningsmål, hvars uppnående ju förr dess hellre bör eftersträfvas, har jag ansett en skälig ersättning derför både böra och kunna beredas, hvarvid jag dock ej kan till godkännande förorda de af nämnde tre lärare begärda ersättningsbeloppen eller den grund, hvarefter de beräknats.

Jag tillåter mig i underdånighet erinra, att på akademiens för de fria konsterna stat finnes uppfördt ett särskildt anslag af 2,000 kronor till extra biträden m. m. vid läroverket. Detta anslag har under en följd af år i väsentlig mån kunnat besparas, så att i medeltal 1,769 kronor 96 öre deraf årligen under de sista sex åren återgått till statsverket. För godtgörelse från detta anslag kunde, med Eders Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse, anställas extra biträden till fullgörande af de nya eller tillökade göromål, som ålagts innehafvarne af förutnämnda tre professorsbefattningar. Men då det måste vara förmånligare och ändamålsenligare, att samma göromål utföras af de mera erfarna ordinarie lärarne, så synes mig ock rättast och lämpligast, om till dessa finge af berörda anslag utgå skälig ersättning, hvilken jag ville föreslå till 300 kronor för professorn i byggnadskonst, 500 kronor för professorn i teckning och modellering samt 800 kronor, allt årligen, för professorn i landskapsmålning. Dessa ersättningsbelopp skulle utgå till dem under deras tjenstetid, dock anser jag mig redan nu böra särskildt framhålla, att den jemförelsevis svagt aflönade professorn i landskapsmålning äfven allt framgent torde behöfva en löneförbättring, helst han under en tid af sex veckor årligen bör för att handleda elevernas studier efter naturen göra mer eller mindre vidsträckta utflygter till olika landsbygder, hvilka utflygter icke blott blifva mycket hinderliga för hans egna arbeten under den gynsammaste årstiden utan äfven för honom medföra icke obetydliga rese- och traktamentsutgifter.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att det på akademiens för de fria konsterna stat uppförda ordinarie anslag, 2,000 kronor, till extra biträden m. m. vid läroverket må af Eders Kongl. Maj:t disponeras jemväl till ersättningsbelopp, på sätt ofvan sägs, åt förenämnde tre professorer under deras tjenstetid.

Hospitals underhåll.

I skrifvelse den 25 september nästlidna år har medicinalstyrelsen, med anmälan att byggnaderna vid *Lunds asyl* numera så långt framskridit, att anstalten borde kunna tagas i bruk senast år 1891, underdånigst anfört, att, om asylen skulle förvaltas såsom en fristående anstalt med uteslutande för densamma anstälda tjenstemän i likhet med hvad vid hospitalen egde rum, detta skulle medföra betydliga utgifter, hvilka deremot kunde väsentligt minskas, derest asylen förenades med Lunds hospital under en för båda gemensam förvaltning, med samma direktion, öfverläkare, syssloman, predikant och sekreterare. Då emellertid sjukplatsernas antal vid Lunds hospital vore 354, men för asylen beräknats till 684, komme göromålen naturligtvis att ökas så betydligt för nyssnämnda vid den gemensamma anstalten anstälda tjenstemän, att också arbetskrafterna måste ökas och skälig löneförbättring beredas dem, hvilka funnes villiga att åtaga sig ökade skyldigheter. Men då asylen ännu icke kunnat tagas i bruk och följaktligen erfarenhet saknades såväl om göromålens omfattning som äfven om det sätt, hvarpå de lämpligen borde för framtiden ordnas, syntes det medicinalstyrelsen ändamålsenligast, om styrelsen bemyndigades att tills vidare af hospitalens underhållsmedel bestrida de erforderliga utgifterna för fullgörandet vid asylen af de åligganden, som vid hospitalen tillkomme der anstälde sekreterare, predikant och syssloman, hvilken sistnämnde här behöfde åtskilliga biträden vid bokföringen och kontorsgöromålen. [17.] *Lönestat vid Lunds asyl.*

För läkarne åter blefve göromålen så betungande, att en förstärkning af läkarekrafterna för asylens räkning erfordrades. Anställandet af en särskild öfverläkare vid asylen skulle dock lätt kunna komma att medföra förvecklingar och i alla händelser blifva hinderligt för det samarbete, som måste ega rum mellan hospitalet och asylen, hvarför det syntes bäst, om öfverläkaren vid Lunds hospital åtminstone tills vidare blefve öfverläkare äfven vid asylen. För derigenom ökade göromål och betydligt ökadt ansvar borde derför till öfverläkaren, utöfver hans nuvarande löneförmåner, utgå särskildt arfvode, hvilket med hans eget medgifvande kunde bestämmas till den måttliga summan af 1,200 kronor årligen. Det arfvode af enahanda belopp, som under senare åren och efter det öfverläkaretjensten vid Malmö hospital blifvit ledig utgått till öfverläkaren vid Lunds hospital, för det att han tillika tjenstgjort vid Malmö till asyl numera förändrade hospital, skulle i sådant fall kunna indragas, enär nuvarande öfverläkaren vid Lunds hospital vore villig

att fortfarande fullgöra detta uppdrag på sätt hittills och med stor fördel egt rum, och detta utan särskild ersättning, för så vidt nemligen han komme att uppbära ofvan nämnda belopp af 1,200 kronor för åtagandet att jemte sin nuvarande tjenst bestrida öfverläkaretjensten vid asylen, allt enligt med honom träffadt vilkorligt aftal och hvarigenom alltså öfverläkaretjensten vid asylen kunde uppehållas utan någon ökad utgift för staten.

Vid den stora asylen, beräknad såsom ofvan är nämndt för 684 patienter, erfordrades dock ytterligare tre läkare. Vid anstalten behöfdes nemligen först en biträdande läkare, hvilken under öfverläkarens ledning och i samråd med denne vore ansvarig för sjukvården och som till åtskilnad från öfrige biträdande läkare torde böra benämnas *asylläkare*. Då det för sjukvården och anstaltens behöriga skötsel vore önskligt, att asylläkaren för en längre tid bibehölles vid anstalten, ansåge medicinalstyrelsen nödvändigt, att samme läkare aflönades högre än vid hospitalen anstälde biträdande läkare, och att dessutom honom tillerkändes två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor att utgå, det första efter fem och det andra efter tio års väl vitsordad tjenstgöring. Att för närvarande, och då erfarenhet saknades huru göromålen lämpligast borde fördelas mellan de olika läkarne, lemna asylläkaren fullmakt på tjensten syntes medicinalstyrelsen mindre lämpligt, hvarför styrelsen föreslagit, att tjensten måtte tillsättas på förordnande under viss tid, hvilket sedermera kunde förnyas, om skäl dertill förefunnes, samt att aflöningen måtte betraktas och utgå såsom arfvode. Alldenstund asylläkaren, för hvilken embetsvåning funnes inom anstalten att tillgå, antagligen komme att hafva eget hushåll, föresloges för honom icke några andra naturaförmåner än, förutom fri boställsvåning, fritt bränsle samt jemväl fritt lyse, derest elektrisk belysning anordnades.

Underläkarnes göromål kunde lämpligen anförtros åt yngre läkare, äfven medicine kandidater; och då det vore en vinst för den allmänna sjukvården, om inom landets olika delar kunde anställas läkare, hvilka dessförinnan fått tillfälle att tjenstgöra ett eller flera år vid asyl eller hospital och derigenom förvärfva sig ökad erfarenhet om sinnessjukes behandling m. m., syntes ombyten af underläkare icke böra motverkas. För den skull och med hänsyn till nödig besparing med statens medel ansåge sig medicinalstyrelsen kunna för underläkarne vid asylen föreslå en lägre aflöning än den, som för kort tid sedan blifvit bestämd för biträdande läkare vid hospitalen. Den vid asylens mansafdelning anstälde underläkaren finge dock vida mer att göra än den vid den icke obetydligt mindre qvinnoafdelningen anstälde, hvarför denne senare kunde

åtnöjas med en lägre aflöning, dervid aflöningen för båda borde utgå såsom arfvode. I öfrigt skulle såväl asylläkaren som omförmälde två underläkare antagas på förordnande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de föreskrifter, hvilka tillämpades vid tillsättning af biträdande läkare vid hospital.

Vid den sålunda föreslagna anordningen, hvilken jemväl blifvit af direktionen vid Lunds hospital förordad, finner jag icke något att erinra. Hvad angår den ifrågastälda ersättningen till öfverläkaren, hvilken ersättning skulle beredas genom öfverflyttning från asylen i Malmö af ett för denna asyl hittills anslaget arfvode, så och då sistberörda arfvode icke finnes upptaget i någon af Riksdagen fastställd stat utan blifvit i den för Malmö asyl gällande provisoriska lönestat anvisadt att utgå af hospitalens underhållsmedel, lärer för vidtagande af berörda öfverflyttning framställning till Riksdagen icke erfordras. Ej heller kan Riksdagens beslut nu lämpligen påkallas för bestämmande af anslag till sekreterare-, predikant- och sysslomannagöromålens bestridande, hvilka göromål ännu icke kunnat till sin omfattning bedömas, utan torde Eders Kongl. Maj:t täckas att efter ärendets behandling vid Riksdagen bemyndiga medicinalstyrelsen att af hospitalens underhållsmedel bestrida de utgifter, som erfordras för fullgörandet af de göromål vid Lunds asyl, hvilka motsvara sekreterarens, predikantens och sysslomannens vid hospital, samt att till biträde åt den sistnämnde anställa nödig personal. Deremot och då frågan om aflöningen åt de vid anstalten, utom öfverläkaren, anstälde läkare finnes vara erforderligen utredd, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen,

att för läkarne vid Lunds asyl måtte godkännas följande lönestat:

asylläkaren, arfvode	kronor	4,500: —
jemte boställsvåning och bränsle äfvensom lyse, derest elektrisk belysning vid asylen anordnas, och derutöfver ett första ålderstillägg af 500 kronor efter fem års samt ett andra ålderstillägg af likaledes 500 kronor efter ytterligare fem års väl vitsordad tjenstgöring, med rättighet dessutom till sex veckors semester årligen;		
1 förste underläkare, vid mansafdelningen, arfvode	»	2,000: —
1 andre underläkare, vid qvinnoafdelningen, d:o	»	1,500: —
hvilka begge underläkare derjemte skola ega att åtnjuta bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle, tvätt och första klassens kost;		
summa	kronor	8,000: —

att af kontanta aflöningen för hvar af dessa tre läkare två tredjedelar skola utgöra fast arfvode och en tredjedel tjenstgöringspenningar; samt

att det till förenämnda lönestat för läkarne vid Lunds asyl erforderliga beloppet, 8,000 kronor årligen, skall utgå af det på ordinarie stat uppförda *förslagsanslaget till hospitals underhåll* samt ålderstilläggen af åttonde hufvudtitelns förslagsanslag: *ålderstillägg.*

Öfriga ordinarie anslag.

[18.] *Skrifmaterialier, expenser, ved m. m.*

I *öfriga ordinarie anslag* under åttonde hufvudtiteln har jag icke att föreslå annan förändring än att, för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, förslagsanslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m., för närvarande upptaget till 23,119 kronor, måtte höjas med 66 kronor, eller till 23,185 kronor.

Extra anslag:

Riksarkivet.

I skrifvelse den 30 oktober 1889 har riksarkivarien underdånigst hemstält, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till fortsatt utgifvande i tryck genom riksarkivet af sådana *skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia*, uppföra på 1891 års stat 3,000 kronor, eller samma belopp, som under flera föregående år varit för ändamålet årligen beviljadt. [19.] *Utgifvande af historiska handlingar.*

Med anledning häraf tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för ifrågavarande ändamål på extra stat jemväl för år 1891 anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

Hos Eders Kongl. Maj:t har riksarkivarien i skrifvelse den 30 oktober 1889, enär riksarkivets nya tillbyggnad enligt det upprättade byggnadskontraktet skall vara färdig till den 1 instundande juli samt inredningen derefter förestode, anmält de i afseende å denna inredning förekommande anslagsbehof. För den vigtigaste och största delen af *inredningsmaterielen* vore redan sörjdt, i det att medel till arkivhyllor anvisats i kostnadsförslaget för sjelfva byggnaden. Men härförutom erfordrades äfven annan materiel, och detta behof kunde endast delvis fyllas genom hvad som för ändamålet vore att tillgå i det nuvarande arkivet. Den betydligaste och dyraste nya materielen vore arkivskåpen. Hittills hade i skåp förnämligast förvarats dels traktatsamlingen, dels samlingen af konungaförsäkringar, Riksdagens försäkringar och beslut m. m., äfvensom konungahusets egenhändiga skrifter och bref. Men det funnes äfven andra afdelningar af arkivet, som rätteligen borde på enahanda sätt förvaras, såsom samlingen af gränskartor och andra vigtigare kartor, likaså pergamentsbrefsamlingen och medeltidscodices, hvilka icke lämpligen kunde uppläggas på hyllorna utan särskildt skydd. De för ändamålet nu erforderliga nya skåpen borde, på sätt vid åtskilliga nyare arkiv i utlandet tillämpats och på det att i händelse af [20.] *Inredningsmateriel i riksarkivets tillbyggnad.*

eldsvåda det dyrbara innehållet måtte kunna med lätthet och skyndsamhet undanskaffas, vara så inrättade, att de sammansattes af ett större antal småskåp, hvilka slöte sig till hvarandra, men vid förefallande behof kunde åtskiljas, och af hvilka hvart och ett, försedt med handtag på två sidor, utan svårighet kunde bortbäras af två personer. Dessa skåp skulle uppställas dels i båda de s. k. traktatsrummen i bottenvåningen, dels i de båda s. k. tjensterummen i våningen en trappa upp, allt enligt vid ifrågavarande framställning bifogad ritning jemte kostnadsförslag, slutande på en summa af 8,184 kronor, i hvilken summa jemväl vore inberäknad kostnaden för annan behöflig ny materiel, bestående af arbetsbord och stolar för de nya forskaresalarna och expeditionsrummet äfvensom bänkar i väntrummet och ett skrifbord i riksarkivariens rum.

I anseende till byggnadens närhet till jernvägen och faran att sommartiden, då fönster hölles öppna, gnistor från de förbigående lokomotiven kunde inkomma genom dessa, ansåges det vara nödvändigt att anskaffa fina galler af metalltråd, att inpassas i lösrutöppningarna mot jernvägen; varande utgiften för 30 stycken sådana galler enligt kostnadsförslag upptagen till 570 kronor.

Slutligen och då enligt planen för den nya arkivbyggnaden plats vore der afsedd för en mindre bokbindareverkstad, hvarest arkivalierna kunde lagas och bindas under ständig tillsyn och utan att behöfva från arkivet bortskickas, erfordrades för anskaffande af de verktyg, som vore nödiga för uppsättande af ett litet bokbinderi, ett särskildt belopp, som enligt likaledes bilagdt kostnadsförslag uppginge till 483 kronor.

I det utlåtande, som öfverintendentsembetet, efter härå erhållen remiss, afgifvit öfver berörda framställning, har embetet efter granskning af ofvan omförmälda ritning och förslag rörande de erforderliga arkivskåpen, inventarierna och metalltrådsgallren icke funnit annat att dervid erinra, än att några jemkningar med hänsyn till skåpens mått, uppställning och sammansättning syntes böra ega rum vid deras förfärdigande, äfvensom att dessförinnan genom öfverintendentsembetets försorg borde anskaffas behöfliga förändrade ritningar till skåpen och inventarierna, mera stilenliga, samt modell till gallren, hvarigenom den för samtliga dessa effekter beräknade kostnaden af 8,754 kronor borde ökas med 246 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då här föreligga bestämda kostnadsförslag, i hvilka någon särskild tillökning icke torde vara erforderlig, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 anvisa för riksarkivet:

till	anskaffande af arkivskåp och annan inredningsmateriel	kronor 8,184: —
»	30 stycken metalltrådsgaller	» 570: —
»	erforderliga verktyg för en mindre bokbindareverkstad	» 483: —
	summa	kronor 9,237: —

Nationalmuseum.

Med anledning af intendentens vid nationalmuseum underdåniga skrifvelse den 30 september 1889, hvaröfver nationalmusei nämnd sig yttrat, får jag hemställa, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad förut skett, jemväl för år 1891 anvisa ett extra anslag af 4,000 kronor för vård, underhåll och tillökning af *statens konstindustriella samlingar*. [21.] *Statens konstindustriella samlingar.*

I skrifvelse den 30 september 1889 har intendenten vid nationalmuseum förnyat sin redan den 30 september 1887 gjorda underdåniga framställning om beredande af medel till *förändrad anordning och inredning af den nuvarande gravyrsalen* i museibyggnadens öfversta våning, der förut varit inrymda kongl. klädkammarens samlingar, till dess de med lifrustkammarens öfriga effekter för några år sedan öfverflyttades till nordöstra flygeln af kongl. slottet. [22.] *Tillökad materiel i gravyrsalen m. m.*

I den nu ifrågavarande gravyrsalen skulle, efter intendentens förslag, utefter tre af väggarna, uppställas nya skåp till en längd af sammanlagdt 102 fot samt 3,5 fots djup, hvilka skåp borde inredas med hyllor för portföljer, hvarjemte ofvan dessa skåp skulle anordnas gallerier och på dessa uppställas skåp af ungefär samma form som de nedre, men af mindre djuplek. Till gallerierna borde vidare leda två spiraltrappor, jemte det att för uppfordrandet af tyngre föremål vore afsedda två hissar. I öfrigt skulle det stora rummet genom uppstälda montrer delas i tre afdelningar, hvarvid ingångarna till de båda sidoafdelningarna skulle förses med portaler, allt på sätt handlingarna bilagda ritningar gåfve vid handen.

Den salen nu tillhörande materiel utgjordes af:

8 montrer af ek, 12,6 fot långa, 4,6 fot breda, med dels lutande dels vertikala öfverdelar;

3 bord af ek, 10,5 fot långa och 6 fot breda;

4 skärmar likaledes af ek, hvar och en i fyra afdelningar, tillsammans 13 fot långa samt af 8,5 fots höjd;

2 större skåp af furu, öfvertagna från lifrustkammaren; samt

4 mindre skåp jemväl af furu, 7,5 fot långa, 2,2 fot breda och 3,6 fot höga.

Af denna befintliga materiel vore större delen afsedd att användas i salen sålunda, att fyra montrer skulle uppställas på sidorna af de omförmälda portaler, hvilka bildade ingångar till de båda sidoafdelningarna, samt en femte söndertagas i fyra delar för att tillskarfvas de fyra förut nämnda, hvilka dessutom skulle tillökas på höjden. Af de tre borden kunde ett uppställas i hvar afdelning, skärmarna i sidoafdelningarna, och de mindre skåpen vid fönstren; hvarefter de tre återstående, för salen ej användbara montrerna tillika med de två större skåpen kunde användas inom museets konstslöjdafdelning för utställning af densamma tillhörande föremål.

Genom en sådan anordning af salen och tillökning af dess materiel skulle vinnas betydligt utrymme, desto mera behöfligt som gravyrsamlingen, sedan den för mer än tjugu år tillbaka öfverflyttades till nationalmuseum, växt från 46,500 till 84,000 nummer, och handteckningssamlingen samtidigt från 14,000 till 22,000 nummer. Härtill komme vidare de nybildade samlingarna af fotografier och fotomekaniskt tryck, af litografier och konstindustriella mönster, såsom ornaments- och möbelritningar samt textilmönster m. m. Att hålla alla dessa samlingsgrupper och deras underafdelningar ordnade på ett systematiskt och åskådligt sätt samt för den besökande allmänheten lätt tillgängliga vore ej längre möjligt med den nuvarande otillräckliga materielen, oafsedt i öfrigt att, i den mån gravyrer och handteckningar uppfodrades på tjockare kartongpapper, volymen derigenom ytterligare svälde ut med omkring tre till fyra gånger den ursprungliga.

Slutligen borde, i sammanhang med den nu föreslagna anordningen af salen, den derstädes befintliga värmeledningen, hvilken vore otillräcklig för uppvärmning af det stora rummet, tillökas, och på samma gång värmeledningsrören, hvilka nu vore förlagda utefter väggarna, framflyttas.

De för salens förändrade inredning erforderliga arbetena hafva beräknats sålunda:

snickeriarbeten, innefattande nya skåp, läktare, portaler och ändring af montrer ..... kronor 11,500: —

målning ..... » 650: —

transport kronor 12,150: —

transport	kronor	12,150: —
glas	»	325: —
ritningar och tillsyn	»	225: —
	kronor	12,700: —
hvartill komme behöflig tillökning af byggnadens värmeledning för salens uppvärmning enligt förslag af firman Haag i Augsburg, hvilken förfärdigat nämnda ledning,	»	1,000: —
samt genombrytningar och golflagningar	»	300: —
summa	kronor	14,000: —

Nationalmusei nämnd, som yttrat sig i ämnet, har, med vitsordande af behofvet såväl af värmeledningens utsträckning som af ökadt utrymme för de i gravyrsalen förvarade samlingarna, mot grunderna i de framlagda förslagsritningarna icke haft något att erinra, men uttryckt den önskan, att öfverintendentsembetet vid dessa ritningars granskning och det definitiva kostnadsförslagets uppgörande måtte tillse, att den redan befintliga materielen så mycket som möjligt komme till användning.

Efter härå erhållen remiss har bemälda embete i afgifvet utlåtande af den 15 november 1887 förmält sig icke hafva funnit annat att vid det ifrågavarande förslaget erinra än att, derest medel till utförandet af detsamma i dess helhet ej skulle för det närvarande anses böra beredas, verkställigheten deraf torde att börja med kunna inskränkas till skåpens nedre våning eller rad, då med portaler och den öfre skåpraden jemte dess gallerier, trappor och hissar syntes kunna anstå, intill dess verkställigheten deraf visade sig oundgängligen nödvändig; uppgående kostnaden för det sålunda företrädesvis behöfliga arbetet

till	kronor	4,000: —
eller, med tillägg för värmeapparatens fullständigande enligt deröfver af svensk fabrikant beräknad kostnad, inbegripet genombrytningar och golflagningar, af	»	1,800: —
till	kronor	5,800: —

För genomförande af en förändrad anordning af nationalmusei gravyrsal i syfte att vinna ökadt utrymme för der förvarade samlingar anser jag främst nödigt, att värmeledningen derstädes något utsträckes och annorlunda ordnas. Enär ledningsrören der äro förlagda helt nära väggarna, och då under hela den tid, klädkammaren var i denna sal inrymd, skåp voro uppställda äfven kring väggarna, måste, enligt hvad

jag inhemtat, värmeledningen under alla dessa år hållas afstängd och salen allt jemt förblifva ett kallrum, alldenstund de öfver ledningsrören uppstälda skåpen toge skada och torkade sönder af värmeutstrålningen, hvilken likaledes var menlig för de i skåpen förvarade dyrbara klädedrägternas fredande för mal. Enahanda olägenheter skulle uppstå för de afsedda nya skåpen i gravyrsalen, om ej en förändrad anordning nu vidtoges. Lika med museinämnden anser jag, att gravyrsalens nuvarande både dyrbara och solida materiel af montrer och skärmar icke blott bör utan äfven kan för sitt afsedda ändamål fortfarande användas, men att denna materiel bör tillökas med skåp åtminstone vid salens sidoväggar, hvaremot de föreslagna portalerna, gallerierna med trappor och hissar samt den öfre skåpraden synas mig kunna tillsvidare undvaras.

I enlighet härmed tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 anvisa:

till anskaffande af väggskåp i nationalmusei gravyrsal	kronor 4,000: —
samt till utsträckning och förändrad anordning af värmeledningen derstädes enligt öfverintendentsembetets kostnadsberäkning	» 1,800: —
tillsammans	kronor 5,800: —

Lifrustkammaren.

[23.] *Lifrustkammaren.* I skrifvelse af den 30 september 1889 har intendenten vid nationalmuseum underdånigst hemstält, det Eders Kongl. Maj:t måtte för tillsyn, underhåll och vård af *lifrustkammarens samlingar* af Riksdagen äska på extra stat äfven för år 1891 enahanda anslag som förut, eller 5,800 kronor. Enär detta belopp fortfarande är behöfligt för att under år 1891 användas enligt enahanda grunder, som hittills följts, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tillsyn, underhåll och vård af lifrustkammarens samlingar m. m. anvisa på extra stat jemväl för år 1891 ett anslag af 5,800 kronor.

Domkapitlens expeditioner.

[24.] *Löneförbättring åt tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner.*

För att åt tjenstemännen vid *domkapitlens expeditioner* bereda löneförbättring under år 1891, i likhet med föregående år, erfordras anslag till oförändradt belopp; och får jag för den skull i underdånighet tillstyrka framställning till Riksdagen derom, att för berörda ändamål måtte å extra stat för år 1891 anvisas 3,716 kronor.

Kyrkor.

[25.] *Restaurering af Upsala och Skara domkyrkor.*

På Eders Kongl. Maj:ts framställning har Riksdagen beviljat till restaurering af Upsala domkyrka 500,000 kronor och till restaurering af Skara domkyrka 250,000 kronor. Af dessa belopp hafva för hvartdera af åren 1886, 1887, 1888, 1889 och 1890 anvisats för *domkyrkan i Upsala* 70,000 kronor och för *domkyrkan i Skara* 35,000 kronor. I hufvudsaklig öfverensstämmelse härmed tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till fortsättande af dessa restaureringsarbeten för år 1891 anvisa på extra stat för Upsala domkyrka 75,000 kronor och för Skara domkyrka 35,000 kronor.

Universiteten.

[26.] *Seminarier för språkvetenskap och matematik.*

Med anledning af vederbörandes framställningar om fortfarande understöd af statsmedel för de vid universiteten befintliga *seminarier för språkvetenskap och matematik,* får jag, under åberopande af hvad tillförene i detta hänseende anförts, i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att åt ifrågavarande anstalter äfven för år 1891 bevilja extra anslag till samma belopp som förut, nemligen:

till det	språkvetenskapliga	seminariet	i Upsala	kronor	3,000: —
» »	»	»	i Lund	»	2,950: —
» »	matematiska	»	i Upsala	»	1,500: —
» »	»	»	i Lund	»	1,000: —

[27.] *Universitetslektorer i Upsala.*

Af det vid 1888 års Riksdag beviljade anslag, 36,000 kronor, för anställande vid universitetet i Upsala under sex år af *lärare i tyska, franska och engelska språken* äro för hvartdera af åren 1889 och 1890 anvisade 6,000 kronor. Jag tillstyrker nu i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att af omförmälda anslag må för år 1891 anvisas 6,000 kronor.

[28.] *Carolina-redivivabyggnaden i Upsala.*

Sedan utaf det till *förändring af Carolina-redivivabyggnaden* i Upsala beviljade anslag, 200,000 kronor, för åren 1888, 1889 och 1890 anvisats tillsammans 150,000 kronor, får jag nu hemställa, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig framställning om anvisande för år 1891 af återstoden å ifrågavarande anslag, 50,000 kronor.

[29.] *Aflöning åt en laborator och en observator i Upsala.*

I enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställning och på det att *laboratorstjensten i experimentel fysik* samt *observatorstjensten i astronomi* vid universitetet i Upsala måtte kunna med ordinarie innehafvare förses, beviljades vid senaste Riksdag för hvardera af nämnda befattningar 3,000 kronor årligen att utgå intill dess adjunktslöner blefve härför tillgängliga, och anvisades för innevarande år 6,000 kronor. Då medel å universitetets stat ännu ej blifvit för ifrågavarande ändamål disponibla, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om anvisande för år 1891 af 6,000 kronor till aflöning åt laboratorn i experimentel fysik och observatorn i astronomi vid universitetet i Upsala.

[30.] *En astrofysikalisk refraktor och ett nytt vändtorn till astronomiska observatoriet i Upsala.*

I underdånig skrifvelse den 30 september nästlidna år har kanslern för universitetet i Upsala anmält och till bifall förordat en af det större akademiska konsistoriet derstädes, på anhållan af filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion, gjord framställning om ett anslag till bekostande af *en astro-fysikalisk refraktor* och *ett nytt vändtorn till astronomiska observatoriet* vid nämnda universitet jemte erforderligt förslagsanslag till gäldande af möjligen ifrågakommande tull.

Den framställning, som sålunda blifvit gjord, grundar sig på ett af professorn i astronomi vid ifrågavarande universitet N. C. Dunér väckt förslag och en af honom gjord utredning rörande behofvet af de för den astronomiska institutionen ifrågasatta nya hjelpmedlen, dessas beskaffenhet och kostnaderna för desammas anskaffande. Ur denna professor Dunérs utredning, som tillika med två i densamma åberopade ritningar finnes bifogad kanslerns skrifvelse, tillåter jag mig att här anföra följande.

Efter att hafva erinrat, att ungefär 50 år förflutit, sedan det nuvarande observatoriet i Upsala bygdes, nämner professor Dunér, att i detsamma uppställdes en Steinheilsk refraktor, hvars objektiv var godt, men hvars mekaniska del på grund af den allt för ringa summa, som derpå kunde nedläggas, redan från början visade sig föga duglig och numera alls icke motsvarade ens de måttligaste anspråk.

Observatoriet vore således i saknad af ett dugligt hufvudinstrument, och det vändtorn, under hvilket den gamla refraktorn stode, hade numera lidit så af tidens inverkan, att äfven det måste ersättas med ett nytt. Redan professor Dunérs företrädare hade låtit utarbeta förslag till ett nytt vändtorn, liksom han ock vid mer än ett tillfälle hänvisat på det otillfredsställande skick, hvari refraktorn befunne sig. Såväl refraktorns som vändtornets olämplighet visade sig för öfrigt tillräckligt genom den, i jemförelse med observatoriets i Lund, svaga observationsverksamheten på observatoriet i Upsala.

Om sålunda instrument och vändtorn vore odugliga redan för den verksamhet, som ursprungligen dermed afsetts, så hade de, på grund af den ytterst snabba utveckling af instrument och observationsmetoder, som utmärkt de senaste åren, kommit att ännu mindre motsvara tidens fordringar. Dels hade nemligen konsten att åstadkomma stora astronomiska instrument stigit till en hittills icke anad höjd, dels hade, jemte den af ålder följda metoden att med ögat observera och mäta stjernornas utseende och lägen, införts användandet af fotografien, hvilken ej blott ledde till en ansenligt högre noggrannhet hos mätningarna utan medgåfve att med instrument af jemförelsevis måttliga dimensioner utsträcka undersökningarna till föremål, hvilka ännu intet öga sett, eller ens kunde se, äfven med hjelp af nutidens största instrument. Också ansåges numera en refraktor med fotografiskt objektiv som ett instrument, hvilket ej finge saknas på något observatorium. Utlandets observatorier hade täflat att så fort som möjligt skaffa sig sådana; och i vårt land hade observatorierna i Stockholm och Lund antingen redan anskaffat eller planlagt anskaffandet af fotografiska rör, afsedda att anbringas vid sidan af de hittills ensamt använda optiska.

Att anskaffa en ny refraktor vid observatoriet i Upsala och ett nytt vändtorn derstädes vore således oundgängligen behöfligt. Den för närvarande å Upsala observatorium befintliga refraktorn hade ett objektiv af 24 centimeters diameter. Denna storlek kunde ej anses tillräcklig, då det gälde att konstruera ett nytt instrument. Den internationela astrofotografiska konferensen i Paris år 1887 hade för de instrument, som skulle komma till användning vid uppgörandet af kartan öfver hela

himlen, fastställt en diameter af 33 centimeter, och flera andra skäl talade för att ej välja en mindre. Sålunda vore exempelvis flera planeters månsystem osynliga i mindre instrument. Också användes numera denna storlek allmänt, och fara vore att Sverige inom kort, hvad astronomiska instrument beträffade, komme att stå efter snart sagdt hvarje annat kulturland. Finland, Danmark, Schweiz, Holland, Belgien, Spanien, Portugal, Mexiko, Brasilien, Argentinska republiken med flera — de största staterna i Europa och Amerika oberäknade — egde redan eller hade bestält instrument af större dimensioner än för närvarande funnes i vårt land. Men Sverige borde och kunde icke på detta sätt stå tillbaka för andra land af mindre storlek och ojemförligt mindre höga anor inom vetenskapen. Och då refraktorerna på Lunds och Stockholms observatorier vore nya och goda, syntes det vara i sin ordning, om Upsala observatorium, hvars refraktor i allt fall vore oduglig, blefve försedt med ett instrument af tidsenlig storlek.

Upsala observatorium borde således förses med en astrofysikalisk refraktor, försedd med två objektiv stående vid sidan af hvarandra, hvartdera af 33 centimeters diameter, det ena fotografiskt, det andra tjenande till att med ögat undersöka himlakropparne. Hvad sistnämnda objektiv anginge borde man, trots den ökade kostnaden, för detsamma använda de nya i Jena förfärdigade så kallade specialglasen, hvarigenom den stora fördelen vunnes, att objektivet skulle blifva nästan absolut akromatiskt, och således de iakttagna föremålen fria från alla falska färger, hvilket i väsentlig mån höjde synskärpan. Då det för vinnande af detta syftemål vore fördelaktigt, att tubens brännvidd ej gjordes allt för kort, borde vidare det optiska objektivet erhålla en brännvidd af 5, och det fotografiska af omkring 4 meter.

På grund af denna storlek hos tuben erfordrades för vändtornet en inre fullständigt fri diameter af 7,5 meter. Det gamla vändtornet hade en inre diameter af endast 6,7 meter, men yttre diametern af den ganska tjocka ringmuren uppginge deremot till 8,2 meter. På grund häraf blefve det möjligt att utan större förändringar i sjelfva tornet vinna det nödiga utrymmet, om man, såsom det i utlandet vid uppförandet af observationsrummen i astronomiska observatorier allt mer kommit i bruk, till material för tornets så väl fasta som rörliga del begagnade stål och jern. En dylik konstruktion hade också föreslagits af Bergsunds mekaniska verkstad i Stockholm, till hvilken professor Dunér hade vändt sig för att få en plan till vändtornets ombyggnad.

Efter en redogörelse för denna plan fortsätter professor Dunér: Utförandet af refraktorns mekaniska del borde kunna öfverlemnas åt

A. Repsold & Söhne i Hamburg, hvilken firma för så väl svenska som utländska observatorier utfört arbeten, som tillvunnit sig sakkunniges erkännande. Till en fotografisk refraktor hörde såsom nödvändigt bihang en apparat för att uppmäta de med densamma tagna stjernfotografierna. Äfven denna skulle förfärdigas af sistnämnda firma. Den gamla refraktorns objektiv, sökare och okular borde användas för det nya instrumentet, hvarigenom besparing åstadkommes och alla dugliga delar af den gamla refraktorn komme till nyttig användning.

Af de objektivglas, hvarmed refraktorn skulle förses, borde det fotografiska, med dertill hörande objektivprisma, anskaffas från firman C. A. Steinheil i München; det andra objektivet borde inköpas hos C. Bamberg i Berlin, enär denne hade särskild erfarenhet i behandlingen af det svårarbetade »specialglaset».

Kostnaderna för dessa arbeten komme att ställa sig sålunda:

nytt vändtorn från Bergsund		kronor	12,500: —
refraktorns mekaniska del	mark 30,000: —		
mätapparaten	» 1,900: —		
inpackning	» 400: —		
summa	mark 32,300: — =	»	29,070: —
objektiv från Bamberg		»	12,150: —
objektiv m. m. från Steinheil		»	8,550: —
okular, spektroskop, förstoringsobjektiv, åskledare, transport och oförutsedda kostnader		»	2,730: —
	summa	kronor	65,000: —

Bergsunds mekaniska verkstad och A. Repsold & Söhne hade bundit sig vid ofvan uppgifna pris för de arbeten, som skulle utföras af dem.

Till ofvannämnda slutsumma kunde möjligen komma omkostnader för tull, så framt ej instrumenten finge tullfritt införas. Deremot afginge värdet af den förtennta koppar, hvarmed det gamla vändtornet vore beklädt. Detta vore i det kostnadsförslag, som professor Dunérs företrädare låtit uppgöra, beräknadt till 1,500 kronor.

Den summa, som enligt ofvanstående beräkning erfordrades, blefve visserligen, ehuru endast det nödvändiga upptagits och all lyx bannlysts, ej obetydlig. Men den utveckling, astronomien och särskildt observationskonsten samt konsten att förfärdiga stora instrument tagit under den senaste tiden, hade, som förut anmärkts, varit så förvånande snabb, att det belopp, som nu vore i fråga, vore mycket blygsamt i

jemförelse med dem, som i utlandet användts vid flera observatorier, der det ej sällan gält millioner kronor. Å andra sidan borde man ej häraf draga den slutsats, att de stora instrument, hvarmed dessa utlandets observatorier blifvit försedda, skulle hafva gjort nu ifrågavarande och liknande instrument öfverflödiga, i det att hvarje astronomisk fråga skulle kunna med hjelp af de stora instrumenten lösas bättre och säkrare än med instrument af mera måttliga dimensioner. Detta vore långt ifrån händelsen. Med instrumentens växande storlek hade också nya områden öppnat sig för forskningen; de största instrumenten riktade sig af naturliga skäl på dessa nya områden och lemnade de för mindre instrument åtkomliga föremålen åt dessa och detta så mycket hellre, som de mycket stora instrumenten jemväl vore ganska besvärliga att begagna och de föremål, som på en gifven tid kunde med dem undersökas, blefve fåtaliga i jemförelse med hvad som kunde medhinnas med en refraktor af nu föreslagen storlek, hvarför de största instrumenten ej kunde täfla med de måttligt stora på de områden, för hvilka de senare räckte till. Det kunde derför ej ens vara tal om, att ej vidsträckta och fruktbringande fält för undersökningen skulle finnas för ett sådant instrument, hvarom fråga vore, så mycket mer som studiet af stjernhimlen på fotografisk väg ännu vore helt nytt. Allt manade likväl att så snart som möjligt sätta svenska vetenskapsmän i tillfälle att med tillräckliga hjelpmedel bearbeta det nya fältet.

Utom dessa rent sakliga skäl funnes äfven andra af mer personlig art, som professor Dunér icke kunde helt och hållet undertrycka. Vid den internationela astrofotografiska konferensen i Paris år 1887 måste på grund af bristande utredning åtskilliga vigtiga frågor tills vidare uppskjutas, men vid sammanträdet af den permanenta komiténs byrå, bland hvars sex medlemmar professor Dunér befunne sig, hade utredningen af dessa frågor fördelats bland sådana astronomer, som på grund af de undersökningar, hvaråt de förut egnat sig, ansetts särskildt lämpliga. Den 10:de af dessa frågor: »studiet af stjernfärgens inflytande på de fotografiska storlekarna», hade öfverlemnats åt professor Dunér, som då var anställd vid Lunds observatorium och visste, att intet hinder fans att anskaffa och anbringa ett fotografiskt rör på detta observatoriums refraktor. Men i Upsala, dit professor Dunér sedermera förflyttades, vore det omöjligt att lösa denna för himlens kartläggning vigtiga fråga förr, än det nya instrumentet blifvit anskaffadt. Äfven detta vore således ett skäl för professor Dunér att på det lifligaste önska frågans snara och lyckliga lösning. Och det syntes för vårt land vara en skyldighet att deltaga i de observationer, som erfordrades för detta det

mest vidtomfattande vetenskapliga arbete, som någonsin planlagts, och i hvilket land, tillhörande alla verldsdelar utom Asien, deltoge.

Professor Dunér slutade sin framställning med en hemställan derom, att till bekostande af en astrofysikalisk refraktor och ett nytt vändtorn för observatoriet i Upsala måtte hos Riksdagen utverkas ett anslag af 63,500 kronor, att utgå under loppet af två år med 30,000 kronor det första och 33,500 kronor det följande året, samt ett förslagsanslag till gäldande af möjligen ifrågakommande tull.

Denna professor Dunérs framställning har, såsom ofvan nämnts, vunnit understöd af filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion, som uttalat, att bifall till densamma vore för observatoriets framtida verksamhet af nödvändigheten påkalladt; och har jemväl det större akademiska konsistoriet, under förklaring att den af professor Dunér förebragta utredningen syntes konsistoriet ega all den fullständighet och noggrannhet, som fordrades för vissheten om de ifrågasatta arbetenas utförbarhet efter uppgjord plan, och tillika ådagalägga, att de omförmälda behofven nödvändigt måste fyllas, tillstyrkt de begärda anslagens beviljande.

Äfven jag håller före, att berörda anslagsyrkande är af beskaffenhet att icke kunna afvisas. Den astronomiska vetenskapens utveckling synes på senare åren hafva mer, än hvad fallet är med många andra vetenskapsgrenar, blifvit en internationel angelägenhet, i fråga om hvilken det tillhör hvarje kulturstat att lemna sitt bidrag. Att vi för närvarande icke äro rustade att med framgång upptaga vår del af arbetet torde vara uppenbart af hvad ofvan blifvit anfördt. Det pris, hvarför vi skulle köpa möjligheten att äfven på detta område häfda Sveriges rang inom vetenskapen, är jemförelsevis måttligt. Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till bekostande af en astrofysikalisk refraktor och ett nytt vändtorn vid Upsala universitets observatorium bevilja ett anslag af 63,500 kronor och deraf på extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 30,000 kronor.

Vidkommande den begärda ersättningen för möjligen ifrågakommande tull vid införsel af de till instrumentet hörande delar, så synes denna fråga vara af beskaffenhet att icke för det närvarande erfordra något Eders Kongl. Maj:ts beslut.

Vid senaste riksdag beviljades, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts [31.] proposition och på det att *en extra ordinarie professur inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund* måtte kunna tillsättas, ett anslag af 4,000 kronor årligen, att utgå intill dess adjunktslöner blefve härför

Aflöning åt en e. o. professor i Lund.

tillgängliga, och anvisades för innevarande år sagda belopp. Då medel å universitetets stat ännu icke äro att för ändamålet tillgå, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen göra framställning om anvisande för år 1891 af 4,000 kronor till aflöning åt en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten i Lund.

[32.] *Universitetslektorer i Lund.* För anställande vid universitetet i Lund under sex år af *lärare i tyska, franska och engelska språken* enligt de närmare bestämmelser, som af Eders Kongl. Maj:t kunde meddelas, beviljades vid senaste Riksdag, i likhet med hvad förut skett beträffande universitetet i Upsala, ett anslag af 36,000 kronor, hvaraf för år 1890 anvisades 6,000 kronor. Under erinran att den 16 sistlidne november af Eders Kongl. Maj:t fastställts reglemente för ifrågavarande språklärare, hvilka benämnas universitetslektorer, får jag nu i underdånighet tillstyrka, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig framställning derom, att af omförmälda anslag må för år 1891 anvisas 6,000 kronor.

[33.] *Arfvode åt docenten S. Söderberg.* Under åberopande af de skäl, som förut anförts för beviljande af ett *personligt anslag åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg* och särskildt vid senaste Riksdag för detta anslags bestämmande till 2,000 kronor, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom särskildt arfvode åt docenten Söderberg för år 1891 anvisa ett extra anslag å 2,000 kronor, med vilkor att Söderberg under nämnda år egnar sin tjenst åt universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett.

[34.] *Lönetillägg åt vice bibliotekarien A. J. T. Palm.* Likaledes hemställer jag, att, på det *vice bibliotekarien vid universitetet i Lund August Jakob Theodor Palm* må fortfarande komma i åtnjutande af det honom vid senaste Riksdag beviljade personliga lönetillägg, Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig framställning derom, att för nämnda ändamål anvisas för år 1891 ett extra anslag af 500 kronor.

[35.] *Universitetsbiblioteket i Lund.* Med anledning af gjord anmälan om det fortfarande behofvet af arfvoden åt *extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund* tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad under flera år egt rum, jemväl för år 1891 på extra stat anvisa 1,500 kronor till arfvoden åt extra biträden vid nämnda bibliotek.

Af det vid 1888 års Riksdag beviljade anslag, 54,000 kronor, till en *ny byggnad för botaniska institutionen* vid universitetet i Lund, hvilket anslag var afsedt att fördelas på tre år, äro för hvartdera af åren 1889 och 1890 anvisade 18,000 kronor. På framställning af universitetskanslern får jag tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till utgående under år 1891 anvisa den återstående tredjedelen af nämnda anslag, 18,000 kronor. [36.] *Nya byggnaden för botaniska institutionen i Lund.*

Då vid 1888 års Riksdag nådig framställning gjordes om anslag till ny byggnad för botaniska institutionen vid universitetet i Lund, omförmäldes, hurusom den kostnad, som framdeles komme att erfordras för *inventarier och apparater*, vore förslagsvis beräknad till 10,000 kronor. Med anledning deraf, att nämnda byggnad skulle blifva färdig år 1891, har det akademiska konsistoriet anhållit, att anslag för inredning och anskaffande af nödiga apparater nu måtte beredas. Dervid har blifvit af institutionens föreståndare anmäldt, att, sedan fullständiga och detaljerade kostnadsförslag erhållits, det belopp, som förut ansetts tillfyllestgörande, visat sig icke vara för ändamålet tillräckligt. Kostnaden för möbler och skåp till samlingarnas förvarande hade, ehuru för summans nedbringande så mycket som möjligt alla möbler beräknats blifva af furu och endast bordskifvorna af ek, stigit till 8,791 kronor samt för apparater och andra utensilier för det växtfysiologiska laboratoriet till 3,169 kronor 50 öre, tillhopa 11,960 kronor 50 öre. Konsistorium har på grund häraf anhållit om ett anslag till jemnadt belopp af 12,000 kronor. [37.] *Inredning m. m. för botaniska institutionen i Lund.*

Då anslag till inredning m. m. i omförmälda byggnad är en nödvändig följd af denna byggnads uppförande och kostnadssumman icke synes kunna nedbringas under den uppgifna, finner jag mig böra tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till möblering af botaniska institutionens i Lund nya byggnad samt anskaffande af apparater och utensilier för växtfysiologiska laboratoriet derstädes bevilja för år 1891 ett extra anslag af 12,000 kronor.

Bland de anslag, som af vederbörande akademiska konsistorium begärts för universitetet i Lund, förekommer ett, hvarom under de senare åren flera gånger gjorts framställning, nemligen till *ny byggnad för fysiologiska institutionen.* Då konsistorium nu förnyat sin anhållan härom, har dervid åberopats den motivering, som af institutionens föreståndare förut afgifvits och hvilken innehåller hufvudsakligen följande. [38.] *Ny byggnad för fysiologiska institutionen i Lund.*

Den lokal, i hvilken institutionen för närvarande vore inrymd, ehuru

säkerligen den bästa, som universitetet kunde åt densamma upplåta, vore dock för ändamålet mycket olämplig. Dess beskaffenhet hade helt och hållet omöjliggjort anställandet af en del experiment, som bort utgöra föreläsningarnas kärna; för andra experiment hade den lagt sådana hinder i vägen, som endast genom jemförelsevis dryga kostnader och efter lång tidsutdrägt kunnat öfvervinnas, hvarför dessa experiment också allt för ofta icke kommit till utförande. Detta hade icke blott medfört ett starkt och menligt tryck på valet af föreläsningsämnen och på planen för deras behandling; det hade också med nödvändighet vållat, att framställningen vid undervisningen lidit, och att resultatet ej blifvit hvad det kunnat och bort blifva. Här förelåge misshushållning med lärarens krafter och med lärjungarnes tid. Vidare kunde lokalen knappast medgifva, att der anordnades en praktisk laborationskurs för de studerande, åtminstone icke så, att de kunde deraf hafva någon nämnvärd nytta. Att medicine studerande vid Lunds universitet icke hade tillfälle att genomgå en sådan praktisk kurs i fysiologi, som vid de andra medicinska högskolorna vore obligatorisk, måste betecknas såsom en stor brist, ett tillbakasättande af desse studerande, hvaraf de finge lida följderna ej blott under hela studietiden utan äfven under sin kommande verksamhet vare sig såsom läkare eller såsom lärare i någon medicinsk vetenskapsgren. En annan, särskildt för institutionens föreståndare känbar och väsentlig olägenhet vore den, att en ursprungligen för helt andra ändamål afsedd lokal föga egnade sig att der utföra experimentela undersökningar af sådan art, att de kunde tänkas bidraga till lösningen af något af de många och för hela den biologiska forskningen vigtiga problem, som ständigt mötte vid fysiologiens studium.

Den nu upplåtna lokalen finge emellertid icke länge af institutionen begagnas, enär densamma snart måste tagas i anspråk för bibliotekets behof. Om icke statens hjelp komme emellan, blefve institutionen då antingen husvill eller ännu sämre inhyst, än den nu vore. Till behofvets afhjelpande torde någon annan utväg ej kunna ifrågasättas än uppförande af ett nytt fysiologiskt laboratorium. Då frågan, huru ett sådant laboratorium borde byggas och huru stort anslag härtill erfordrades, vore ganska svår att besvara, hade institutionens föreståndare, för att skaffa sig någon ledning för sitt omdöme i detta hänseende, med understöd af statsmedel besökt och tagit kännedom om de flesta tyska och schweiziska samt några österrikiska, italienska och franska universitets institutioner. Snart sagdt öfverallt hade man nyss byggt eller förberedde byggandet af storartade och dyrbara vetenskapliga

institutioner af alla slag, men framför allt för fysiologien. Skulle Lunds universitet i detta hänseende hålla jemna steg med utlandets universitet af samma rang och samma antal studerande, så skulle härtill erfordras en ganska betydlig penningsumma. Föreståndaren hade emellertid uppgjort plan till en mer anspråkslös byggnad, så inrättad, att den utan dyrbara förändringar kunde, när större behof gjorde sig gällande, utvidgas genom tillbyggnad, på samma gång den nöjaktligt fylde de behof, som för den närmaste framtiden förefunnes. Kostnaden för denna byggnad uppginge enligt bifogadt förslag till 75,000 kronor, hvartill komme omkring 25,000 kronor till inköp af tomt och till inredning, möblering m. m.

Öfver ritningen och kostnadsförslaget har öfverintendentsembetet afgifvit infordradt utlåtande, hvarvid embetet, med undantag af några detaljanmärkningar beträffande den dekorativa anordningen af byggnadens yttre, icke haft något att erinra mot ritningen, men ansett den för sjelfva byggnaden beräknade kostnadssumman böra ökas med 10,000 kronor.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt om den nuvarande lokalens olämplighet och då densamma i alla fall måste inom kort afstås, finner jag det vara nödvändigt, att institutionen förses med annan, ändamålsenligt inrättad lokal. Bästa sättet för åstadkommande af en sådan torde utan tvifvel vara uppförande af en ny byggnad, och det föreliggande förslaget synes, såsom uppgjordt utan öfverdrifna anspråk, böra godkännas. Det för sjelfva byggnaden uppgjorda kostnadsförslaget har visserligen af öfverintendentsembetet ansetts böra höjas, men då utgifterna för tomt samt för byggnadens inredning icke kunnat bestämdt uppgifvas, torde anledning icke vara att vid beräkningen af kostnaden för företaget i dess helhet gå utöfver den af institutionens föreståndare upptagna slutsiffra, 100,000 kronor. Då det erforderliga beloppet synes lämpligen kunna, i likhet med hvad förut skett beträffande andra dylika anslag, fördelas på två till tre år, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvan berörda ritning, af ny byggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund samt till inköp af tomt för byggnaden och dennas inredning beviljas ett extra anslag af 100,000 kronor, samt att deraf anvisas 40,000 kronor att utgå under år 1891.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

[39.] *Amanuenser.* Till arfvode åt en *amanuens vid institutets gynekologiska klinik* har under en följd af år anvisats extra anslag å 900 kronor, och vid senaste Riksdag beviljades ett lika stort belopp för en *amanuens vid institutets kemiska laboratorium.* Då dessa begge arfvoden, enligt lärarekollegiets framställning, fortfarande äro för institutet behöfliga, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att jemväl för år 1891 på extra stat anvisa:

till arfvode åt en amanuens vid karolinska institutets gynekologiska klinik ..... kronor 900: —
» arfvode åt en amanuens vid institutets kemiska laboratorium ..... » 900: —

[40.] *Kliniker för barnsjukdomar.* Med anledning af vederbörandes underdåniga hemställan om fortfarande anslag till *kliniker för barnsjukdomar* och åberopande de skäl, som förut anförts för beviljande af dessa anslag, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 anvisa: till en pediatrisk klinik å Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn 1,800 kronor och till en pediatrisk poliklinik i Stockholm 2,800 kronor, under vilkor, hvad polikliniken beträffar, att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter enahanda belopp för år 1891.

[41.] *Teckningar i vetenskapliga ändamål.* Äfvenledes får jag, med åberopande af hvad till senaste Riksdag anfördes beträffande anslag till utförande af *teckningar i vetenskapliga ändamål* vid karolinska institutet, tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att för omförmälda ändamål jemväl för år 1891 må beviljas ett extra anslag å 1,500 kronor.

Allmänna läroverken och pedagogierna.

[42.] *Löneförbättring m. m.* På Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställningar har Riksdagen under åtskilliga år å extra stat beviljat:

för tillfällig löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken ..... kronor 336,975: —
till resestipendier för lärare i främmande lefvande språk ..... » 6,000: —

till arfvoden åt extra lärare vid de allmänna läroverken ..... kronor 40,000: —
samt för tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de en- och tvåklassiga pedagogierna ..... » 8,750: —

De förslag angående nyss berörda läroverk, som jag inom kort torde få för Eders Kongl. Maj:t framlägga, afse såväl lärarnes aflöning som öfriga läroverkens behof. Till täckande af de häraf föranledda kostnader skulle enligt gjorda beräkningar, hvilka dock ännu icke kunnat fullt afslutas, komma att erfordras omkring 70,000 till 80,000 kronor mer, än som hittills å ordinarie och extra ordinarie stat utgått till dessa läroverk. Då jag emellertid icke nu är i tillfälle att för Eders Kongl. Maj:t föredraga ofvan bemälda förslag, och då reservationerna å anslagen till de allmänna läroverken lemna full tillgång till betäckande under nästa statsregleringsperiod af det belopp, hvarmed kostnaden för genomförande af berörda förslag kan komma att öfverskjuta hvad hittills till de allmänna läroverken och pedagogierna utgått, inskränker jag mig för närvarande till den hemställan, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1891 anvisa:

för löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken 336,975 kronor;

ett anslag af 6,000 kronor att af Eders Kongl. Maj:t disponeras till stipendier åt lärare i främmande lefvande språk vid de allmänna läroverken för att i utlandet studera tyska, franska eller engelska språken;

till arfvoden åt extra lärare vid de allmänna läroverken 40,000 kronor; samt

för beredande af löneförbättring åt lärare vid de en- och tvåklassiga pedagogierna 8,750 kronor.

Högre lärarinneseminariet.

[43.] *Tillfällig löneförbättring.*

För beredande åt *lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet* af tillfällig löneförbättring jemväl för år 1891, att utgå efter samma grunder som den för innevarande år beviljade, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1891 på extra stat anvisa enahanda belopp som hittills, eller 4,000 kronor.

Folkundervisningen.

[44.] *Löneförbättring m. m. åt lärare vid folkskolelärareseminarierna.*

Då de skäl, som föranledt Eders Kongl. Maj:t att af senast församlade Riksdagar äska anslag till *löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna* samt till arfvoden åt teckningslärare för extra tjenstgöring och extra arfvoden åt musiklärare vid dessa seminarier, oförändrade qvarstå, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till beredande af nämnda löneförbättring och arfvoden för år 1891, enligt samma grunder, som för år 1890 blifvit bestämda, på extra stat anvisa ett belopp af 33,300 kronor.

[45.] *Understöd åt lärjungar vid folkhögskolor.*

Till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar* vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att jemväl för år 1891 på extra stat anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

[46.] *Undervisning i slöjd vid ett folkskolelärareseminarium.*

Under åberopande af hvad i punkten 10 här ofvan anförts hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för anordnande af *undervisning i slöjd vid ett folkskolelärareseminarium* anvisa på extra stat för år 1891 ett belopp af 1,800 kronor.

[47.] *Ang. gymnastik- och slöjdlokal vid folkskolelärareseminariet i Vexiö.*

Hos Eders Kongl. Maj:t har domkapitlet i Vexiö under år 1887 anmält, att den allmänna läroverket derstädes tillhöriga gymnastiklokal, som begagnats jemväl af seminariets elever, ej kunde upplåtas till begagnande efter vårterminen 1889, emedan byggnaden blifvit till Vexiö stad öfverlåten och skulle för andra ändamål användas.

Sedan i anledning häraf förslag blifvit väckt om uppförande för seminariets räkning, å plats i dess omedelbara närhet men utom seminariets område, af en särskild byggnad för tillgodoseende af gymnastikens och i en framtid slöjdundervisningens förenade kraf på lokaler, men detta förslag mött svårigheter, som föranledt förslagets öfvergifvande, så har domkapitlet i skrifvelse den 6 mars 1889 insändt ritning till en gymnastik- och slöjdlokal, som kunde uppföras på seminariets egen tomt, för hvilken byggnad kostnaden enligt bifogadt förslag, med beräkning att byggnaden uppfördes af sten, skulle uppgå till 26,889 kronor 99 öre, häri inberäknad kostnaden för värmeapparat; och har domkapitlet med öfverlemnande af seminarierektors i ärendet afgifna utlåtande tillstyrkt nådigt godkännande af den sålunda insända ritningen

jemte kostnadsförslag äfvensom anhållit, att de för ändamålet nödiga medel måtte beredas.

Beträffande denna ritning med dertill hörande kostnadsförslag har öfverintendentsembetet, efter erhållen nådig remiss, den 9 april 1889 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och dervid yttrat, att embetet ansåge byggnadens uppförande af tegel vara att föredraga framför dess uppförande af trä, dock under iakttagande, att byggnadens fasader hölles i »fogstruket» tegel, hvarigenom åt byggnaden gåfves en något anspråkslösare och derigenom mera lämplig prägel och på samma gång underhållskostnaden minskades. Ett dylikt byggnadssätt ansåge embetet ej föranleda någon ändring i föreslagna hufvudformer utan endast i detaljer, och blefve skilnaden i utseende emellan den kalkrappade seminariebyggnaden och det fogstrukna gymnastikhuset utan betydelse. Hvad anginge kostnadsförslaget, hvilket ej ökades genom den af embetet föreslagna ändringen, har embetet erinrat, hurusom förslagets slutsumma borde, med hänsyn till lågt beräknade pris å tegel, kalk, sand och arbetslöner äfvensom å takstolar, ökas till 31,404 kronor 99 öre.

Embetet har ock, efter erhållen nådig befallning att afgifva förslag å kostnaden för ifrågavarande byggnads uppförande af trä, i underdånigt utlåtande den 8 sistlidne oktober öfverlemnat ett sådant förslag, slutande, med inberäkning jemväl af kostnad för värmeapparat, på 29,000 kronor, och dervid anfört, hurusom med hänsyn till markens lutningsförhållanden, hvilka betingade en hög gråstensmur å byggnadens ena långsida, jordvåningens väggar måste uppföras af gråsten och tegel, med hvälfning för värmekammaren och bränsleförrådet.

Under sådant förhållande skulle kostnaden belöpa sig för ett stenhus till 31,404 kronor 99 öre och för en byggnad af delvis sten och delvis trä till 29,000 kronor, deri ej inbegripen kostnaden för gymnastikattiralj, såsom hänförlig till lös inredning.

Slutligen har ock domkapitlet i särskild skrifvelse den 3 april 1889 ingifvit och förordat ett af seminariets rektor uppgjordt förslag rörande omkostnader för inredningen af den ifrågavarande byggnaden, slutande på 5,300 kronor, hvaraf beräknats för inredning af gymnastiklokalen 3,500 kronor, af slöjdlokalen 1,200 kronor och för anordnande af elektrisk belysning i hela huset 600 kronor.

Om dessa inredningskostnader läggas till de förut nämnda för byggnaden beräknade belopp, blifver kostnaden för stenhus med värmeapparat och inredning 36,704 kronor 99 öre och för byggnad af delvis sten och delvis trä med värmeapparat och inredning 34,300 kronor.

Då i Vexiö ej finnes någon gymnastiklokal, som kan för seminariet

upplåtas, sedan högre allmänna läroverket blifvit förlagdt i en från seminariet aflägsen trakt af staden, och det vore en stor fördel om i samband med gymnastikhuset äfven bereddes lokal för undervisning i slöjd åt seminariets elever, anser jag mig böra understödja domkapitlets anhållan om behöfliga medels anvisande för ifrågavarande ändamål. Såväl domkapitlet som öfverintendentsembetet hafva förordat byggnadens uppförande af sten, och då med afseende på byggnadstomtens beskaffenhet det är nödvändigt, att byggnaden åtminstone delvis uppföres af detta material, samt skilnaden i pris ej är så betydlig, att det är skäl derför afstå från de fördelar, som vinnas, om hela huset uppföres af sten, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville af Riksdagen äska, att för uppförande af ny byggnad för gymnastik- och slöjdundervisning vid seminariet i Vexiö med tillhörande värmeapparat och inredning måtte beviljas i jemnadt tal 36,700 kronor.

De tekniska läroverken.

[48.] *Ökadt elevantal vid tekniska högskolan.*

Af de studerande, som vid början af förliden höstermin sökte inträde i tekniska högskolans första afdelning, befans efter verkställd inträdesexamen ett antal af 99 uppfylla de för inträde vid läroverket stadgade vilkor. Med hänsyn till utrymmet i högskolans undervisningslokaler samt den befintliga tillgången å lärarekrafter ansågs emellertid ett större antal än 84 icke kunna vid läroverket mottagas, hvadan af högskolans styrelse inträde vägrades femton af de vid inträdesexamen godkände ynglingarne.

I anledning häraf ingingo målsmännen till ifrågavarande ynglingar med underdånig skrifvelse af den 16 sistlidne september, i hvilken de anhöllo, att Eders Kongl. Maj:t med ändring af styrelsens beslut täcktes meddela nådig föreskrift, att bemälde ynglingar skulle i högskolans första afdelning såsom ordinarie elever mottagas.

Såsom skäl för denna anhållan anfördes hufvudsakligen, att stadgan för tekniska högskolan icke innehölle någon bestämmelse derom, huru många elever finge i anstalten i dess helhet eller i dess särskilda afdelningar mottagas, än mindre enligt hvilken grund öfvertalige inträdessökande skulle uteslutas, vid hvilket förhållande tekniska högskolans styrelse syntes hafva saknat all befogenhet att besluta om uteslutande af vissa inträdessökande, angående hvilka den erkänt, att de fullgjort hvad som enligt stadgan fordrades för inträde. Det obefogade i styrelsens åtgärd framginge äfven af en jemförelse med förhållandena

vid de allmänna läroverken samt vid universiteten. Hvad de allmänna läroverken anginge, hade Eders Kongl. Maj:t hvarken öfverlåtit åt dessa läroverks lärarekollegier eller deras eforer eller åt domkapitlen att bestämma, när eljest inträdesberättigade skulle på grund af bristande utrymme afvisas, utan hade Eders Kongl. Maj:t sjelf härom beslutit och dervid äfven förordnat, huru en lärjunge, som på grund af bristande utrymme ej kunnat mottagas vid ett läroverk, vid ett annat kunde erhålla inträde, så att ingen behöft alldeles uteslutas från den åstundade undervisningen. Icke heller universitetsmyndigheterna syntes ega någon rätt att på grund af bristande utrymme neka mottaga eljest berättigade inträdessökande, derest icke Eders Kongl. Maj:t, såsom beträffande tjenstgöringen vid vissa kliniker, derom beslutit. Härutinnan vore i öfrigt att märka, att då Eders Kongl. Maj:t bestämt elevantalets inskränkning och grunderna derför, så hade detta skett i så god tid före beslutets tillämpning, att vederbörande kunnat vidtaga nödiga åtgärder antingen för att tryggare vinna inträde eller för lämplig sysselsättning, derest sådant ej vunnes. Men i nu förevarande fall hade styrelsen för tekniska högskolan utan vidare förklarat, att åtskilliga ynglingar, ehuru godkända i inträdesexamen, icke kunde mottagas, utan att med ett ord gifva till känna, huru i framtiden komme att förfaras, hvarför lätt kunde inträffa, att om samma ynglingar äfven nästa år anmälde sig och bestode i examen, inträde dock kunde vägras.

Med anledning af denna underdåniga framställning, i hvilken jemväl framhölls, huru angeläget det i vår tid vore för vårt land, att en grundlig och omfattande teknisk bildning förefunnes inom detsamma, och huru vigtigt det för den skull vore, att tillfälle att tillegna sig en sådan bereddes alla dem, som eftersträfvade densamma och visade sig erforderligen förberedda för dess mottagande, lät Eders Kongl. Maj:t dels genom nådig remiss den 17 sistlidne september infordra underdånigt utlåtande af tekniska högskolans styrelse och lärarekollegium, dels i skrifvelse den 5 derpå följande oktober anbefalla styrelsen att efter lärarekollegiets hörande inkomma *ej mindre* med utredning och förslag angående de åtgärder, som borde vidtagas, på det att de i examen godkände, men uteslutne lärjungarne skulle kunna redan då i högskolan intagas, *än äfven* med yttrande angående de anordningar, som kunde blifva erforderliga, för så vidt högskolan under följande år skulle kunna mottaga ett lika stort eller större antal elever.

I de med anledning häraf afgifna underdåniga utlåtanden anfördes af lärarekollegiet, med afseende på *mottagandet af de i examen godkände,*

men uteslutne lärjungarne samt derför erforderliga anordningar och kostnader, hufvudsakligen följande:

att lärarekollegiet ansåge i högsta grad önskligt, att samtlige ifrågavarande inträdessökande kunde redan då antagas till ordinarie elever vid högskolan, emedan ett uteslutande af inträdesberättigad sökande, utan att en sådan möjlighet blifvit förut bekantgjord, syntes kollegiet vara en rättskänslan stötande åtgärd, hvilken för bemälde femton sökande i förhållande till de öfriga innebure en särskild orättvisa, enär de ur formel synpunkt måste anses lika berättigade till inträde som de, hvilka på grund af behörigen qvalificerad mogenhetsexamen redan blifvit till ordinarie elever antagna, och erfarenheten visade, att antalet verkligt goda ingeniörsämnen ingalunda plägade vara mindre inom denna kategori af inträdessökande än bland dem, som vunne inträde på grund af aflagd mogenhetsexamen;

att det hinder, som för mottagande af dessa femton elever mötte med hänsyn dertill, att de dittills för första afdelningens undervisning i ritning använda lärorum ej tilläte inrymmande af mer än 84 elever, borde kunna för tillfället öfvervinnas genom begagnande af en eller annan lokal, som dittills ej blifvit för undervisningen använd, samt att, ehuru ej alla auditorier vore beräknade för ett så stort elevantal som det, hvilket med tillägg af bemälde 15 elever skulle i första afdelningens auditorier inrymmas, eller 99, likväl genom tillfälliga åtgärder nödtorftig plats för dem alla borde kunna å auditorierna anskaffas;

att enär antalet biträdande lärare vid första afdelningen redan under några år varit så pass otillräckligt, att undervisningens skötande på tillfredsställande sätt varit förenadt med afsevärda svårigheter, lärarekrafterna otvifvelaktigt vore otillräckliga för de redan antagna 84 eleverna och således skulle blifva det i ännu högre grad för 99;

att största svårigheterna mötte vid undervisningen i matematik, allmän fysik, beskrifvande geometri och linearritning samt frihandsteckning, men att dessa svårigheter för tillfället kunde undanrödjas derigenom, att till biträde vid undervisningen i matematik och allmän fysik anställdes en extra assistent för hvartdera ämnet med ett arfvode för läsåret af 600 kronor för assistenten i matematik och 400 kronor för assistenten i fysik, under det att för undervisningen i beskrifvande geometri och linearritning samt frihandsteckning, i hvilka ämnen afdelningen måste delas på tvenne parallelkurser, enär disponibla ritsalar saknade utrymme för hela elevantalet, och en enda lärare, äfven med hjelp af assistenter, omöjligen kunde på tillfredsställande sätt undervisa ett så stort antal elever, anställdes extra lärare med ett arfvode för läsår

af 2,000 kronor för extra läraren i beskrifvande geometri och linearritning samt 1,000 kronor för extra läraren i frihandsteckning; samt

att ett synnerligen stort elevantal i första afdelningen påtagligen skulle komma att inverka försvårande på undervisningen äfven i följande högre afdelningar, hvarför man hade att motse behof af ökadt utrymme och ökadt assistentbiträde äfven i dessa, men att det vore svårt att förutse, huru stora dessa svårigheter komme att blifva, då detta i viss mån vore beroende af olika fackskolors olika utrymme för ökadt elevantal, och man ännu ej kände, huru de mottagna eleverna komme att fördela sig på de särskilda fackskolorna.

Högskolans styrelse anförde, hurusom dess åtgärd att från läroverket utesluta femton godkända inträdessökande nödvändiggjorts deraf att, enligt hvad högskolans lärarekollegium före åtgärdens vidtagande såsom sin enhälliga åsigt uttalat, ett större antal elever än 84 icke kunde, med då befintliga lokaler för första afdelningens ritöfningar och med då varande tillgång på lärarekrafter, i samma afdelning mottagas. Vid bestämmandet af dem, som borde antagas, hade styrelsen utan afvikelse följt det förslag, hvilket examinatorerna i inträdesexamen afgifvit. Under meddelande i öfrigt att, enär efter höstterminens början af de då till elever i första afdelningen antagne 2 afgått och 1 aflidit, 3 af ofvan bemälde ynglingar redan antagits till elever i samma afdelning, så att antalet af de i inträdesexamen godkände men till elever icke mottagne dåmera endast utgjorde 12, androg styrelsen, beträffande frågan om de åtgärder, som borde vidtagas, på det att de i inträdesexamen godkände men uteslutne ynglingarne skulle redan då kunna i högskolan intagas, hufvudsakligen följande:

att då i första afdelningens ritsalar och dertill angränsande mindre rum redan de dåvarande eleverna vore så mycket sammanträngda, som utan allt för stora svårigheter kunde ske, undervisning för ytterligare 12 elever i beskrifvande geometri, linearritning och frihandsteckning icke kunde beredas, utan att första afdelningen delades i tvenne parallelklasser, som af särskilda lärare undervisades, och att derför under innevarande läsår för sådant ändamål borde anställas tvenne extra lärare, en i beskrifvande geometri och linearritning och en i frihandsteckning, samt att aflöningen till dem för läsår borde, på sätt lärarekollegiet föreslagit, beräknas till 2,000 kronor för den förre och 1,000 kronor för den senare;

att till följd af ökadt behof af assistentbiträde vid undervisningen i matematik och fysik, i fall 12 nya elever antoges, ett förhöjdt anslag

af 1,000 kronor till aflöning af assistenter, jemväl i enlighet med lärarekollegiets förslag, under innevarande läsår erfordrades;

att, om ifrågavarande 12 ynglingar till elever i första afdelningen mottoges, men för samma afdelning hvarken afgångsprocenten under läsåret eller vid öfvergången till andra afdelningen ej heller elevernas fördelning på särskilda fackskolor komme att väsentligen afvika från hvad de dittills plägat vara, andra afdelningens elever under nästa läsår, 1890—91, måste så väl vid rit- och konstruktionsöfningar som vid praktiska öfningar i geodesi och topografi jemväl delas i tvenne parallelafdelningar, som af särskilda lärare undervisades, och att i sådan händelse tre extra lärare då borde anställas, nemligen en i geodesi och topografi, en i konstruktion af enkla maskindelar och en i husbyggnadskonst, för hvilka, enligt en af högskolans föreståndare efter samråd med vederbörande lärare gjord beräkning, aflöningen för läsår icke borde upptagas till mindre än 800 kronor till läraren i geodesi och topografi, 1,800 kronor till läraren i konstruktion af enkla maskindelar och 600 kronor till läraren i husbyggnadskonst;

att under de följande tvenne läsåren, då behofvet af ökade lärarekrafter af flera skäl vore ännu svårare att beräkna, man visserligen icke af ifrågavarande anledning syntes behöfva någon ny sjelfständig lärare men väl ökadt biträde af assistenter, för hvilket ändamål något anslagsbelopp dock icke för det dåvarande torde behöfva uppgifvas;

att under ofta nämnda förutsättning behöfdes dels till inledning af gas i en större sal, som derefter skulle användas till ritsal, samt till anskaffande af åtskillig ny materiel, såsom ritbord, geodetiska instrument, verkstadsinventarier m. m., allt enligt bifogad specifikation, ett belopp af 2,400 kronor, att utgå med hälften under år 1889 och hälften under år 1890, dels ett ökadt årligt anslag, åtminstone under åren 1890 och 1891, till s. k. »diverse utgifter» för bränsle, gas m. m. af 500 kronor, dels slutligen under år 1890 ett ökadt anslag för fysiska öfningar af 200 kronor; samt

att till alla ofvan angifna anslagsbehof, beräknade för kalenderår, skulle erfordras:

för år 1889

till aflöning åt 1 extra lärare i beskrifvande geometri och linearritning	kronor	900: —
till aflöning åt 1 extra lärare i frihandsteckning	»	650: —
transport	kronor	1,550: —

transport	kronor	1,550: —		
till aflöning åt assistenten i matematik och fysik	»	350: —		
» ny materiel m. m.	»	1,200: —	kronor	3,100: —

för år 1890

» aflöning åt 1 extra lärare i beskrifvande geometri och linearritning	kronor	1,100: —		
» aflöning åt 1 extra lärare i frihandsteckning	»	350: —		
» aflöning åt 1 extra lärare i konstruktion af enkla maskindelar	»	900: —		
» aflöning åt assistenten i matematik och fysik	»	650: —		
» anskaffande af ny materiel m. m.	»	1,200: —		
» ökadt anslag till »diverse utgifter»	»	500: —		
» ökadt anslag till fysiska öfningar	»	200: —	»	4,900: —

för år 1891

» aflöning åt 1 extra lärare i geodesi och topografi	kronor	800: —		
» aflöning åt 1 extra lärare i konstruktion af enkla maskindelar	»	900: —		
» aflöning åt en extra lärare i husbyggnadskonst	»	600: —		
» ökadt anslag till »diverse utgifter»	»	500: —	»	2,800: —
			summa kronor	10,800: —

Genom nådigt beslut den 18 sistlidne oktober afgjorde Eders Kongl. Maj:t denna fråga och förordnade dervid, dels att de tolf af ofvan bemälde femton ynglingar, som då ännu icke vunnit inträde, skulle ofördröjligen mottagas såsom ordinarie elever i högskolans första afdelning, dels att för läsåret 1889—90 ett belopp af 4,500 kronor, af hvilka medel 4,000 kronor skulle användas på sätt lärarekollegiet föreslagit och 500 kronor vore afsedda till anskaffande af erforderlig materiel m. m., skulle ställas till styrelsens förfogande, och dels slutligen att statskon-

toret skulle af tillgängliga medel förskjuta nämnda belopp af 4,500 kronor.

Hvad åter angår *frågan om de anordningar, som kunde blifva erforderliga, derest tekniska högskolan under följande år skulle kunna mottaga ett lika stort eller större antal elever än det, som nu vunnit inträde derstädes,* har lärarekollegiet i underdånig skrifvelse den 28 sistlidne november afgifvit utredning och förslag.

Härvid har lärarekollegiet till en början upptagit frågan om det antal elever, som under hittills varande förhållanden, utan allvarlig skada för undervisningen, årligen skulle kunna intagas vid läroverket, samt i sådant hänseende uttalat, att kollegiet efter tagen noggrann hänsyn till de fordringar, som inom de olika läroämnena borde ställas på undervisningen, kommit till det resultat, att flere elever än högst 75 icke borde intagas i läroverkets första årsafdelning. Lärarekollegiet ansåge dock, att äfven om högskolan komme att utvidgas med hänsyn till elevantalet, blefve det alltid af praktiska skäl nödvändigt att fastställa ett visst elevantal såsom det största möjliga i förhållande till de lokaler, penningmedel och lärarekrafter, öfver hvilka högskolan hade att förfoga; och innehåller utlåtandet en närmare redogörelse för de grunder, dem kollegiet ansett böra bestämmas i fråga om företrädesrätt till inträde vid läroverket. Emellertid hyste lärarekollegiet den öfvertygelsen, att en utvidgning af högskolan, så att den årligen kunde mottaga ett större elevantal än 75, motsvarade landets verkliga behof, särskildt med hänsyn till den omständigheten, att vårt lands industri ännu intoge en jemförelsevis låg ställning, ett förhållande som i väsentlig mån berodde derpå, att den högre tekniska bildningen i vårt land ännu icke vore tillräckligt utbredd eller eftersökt. Lärarekollegiet hade dock icke vågat att vid detta tillfälle föreslå några mer genomgripande åtgärder, dels emedan derför skulle erfordras en grundligare utredning än kollegiet nu kunnat åstadkomma, dels af det skäl att den starkt växande tillströmningen till högskolan under de senaste åren måhända vore af tillfällig natur. Lärarekollegiet hade derför utarbetat förslag till en provisorisk utvidgning af läroverket och dervid icke förutsatt någon till- eller ombyggnad af den nuvarande lokalen, men tillsett, att de ändringar af lokalerna, som måst föreslås, gjorts så, att de äfven vid en framtida, mer genomgripande omorganisation komme att blifva af gagn.

Enligt detta förslag till utvidgning skulle, utan läroverkshusets om- eller tillbyggnad, kunna i första afdelningen årligen mottagas ett antal af 110 elever; och har lärarekollegiet i detalj redogjort för de

ändringar, som för detta ändamål borde vidtagas i högskolans nuvarande lokaler och deras användning samt genom bifogade planritningar åskådliggjort dem. Vidare har lärarekollegiet lemnat en noggrann utredning af den förstärkning af befintliga lärarekrafter, som af samma anledning blefve erforderlig för de särskilda undervisningsämnena. Kostnaderna för den föreslagna utvidgningen har lärarekollegiet, med bifogande af speciella kostnadsförslag för särskilda poster, beräknat till 20,000 kronor för ändring och inredning af lokaler, anskaffande af materiel och instrument m. m. samt till 25,300 kronor årligen för lärarekrafternas förstärkande och andra för undervisningens bedrifvande erforderliga utgifter. För bestämmandet af högsta elevantalet i första afdelningen till 110 talade enligt kollegiets åsigt, förutom den omständigheten att de nuvarande lokalerna kunde för ett så stort elevantal apteras, jemväl följande förhållanden: *att* den tillökning i lärarekrafter, som blefve nödvändig, så snart antalet 75 öfverskredes, äfven vore tillräcklig för 110—120 elever; *att* läroverket, om talet 110 tills vidare fastställdes såsom maximum, sannolikt icke skulle behöfva afvisa något nämnvärdt antal inträdessökande, till dess mer genomgripande åtgärder kunde vidtagas; och slutligen *att* ett höjande af siffran från 75 till ett lägre tal än 110 — då läroverket dock faktiskt förut mottagit ända till 84 nya elever — icke skulle svara mot den ökning i kostnaderna, som till lärarekrafternas förstärkning i följd af elevantalets ökning blefve nödvändig.

Såsom ofvan antydts, har emellertid lärarekollegiet ansett, att en grundligare omorganisation af högskolan och dess verksamhet under den närmaste framtiden vore behöflig, alldenstund densamma hade att kämpa med svårigheter, som genomförandet af kollegiets provisoriska förslag icke kunde afhjelpa och som till stor del vore oberoende af det större eller mindre elevantalet. Sålunda vore den *fysiska institutionens* lokaler icke blott otillräckliga till utrymmet, utan lede äfven af än väsentligare brister, hvilka blott genom anskaffande af en ny och helst fristående lokal kunde undanrödjas. I bottenvåningen midt under det fysiska laboratoriet befunne sig nemligen den mekaniska verkstaden, och det buller och den skakning, som medföljde arbetet på denna, gjorde hvarje noggrannare mätning på laboratoriet omöjlig. Dessutom blefve det snart nödvändigt att dela den fysiska professionen och dermed möjligen äfven institutionen på tvenne särskilda hufvudlärare, då det i våra dagar ej gerna vore möjligt för en enda hufvudlärare att både sköta undervisningen samt följa med och deltaga i utvecklingen af sådana vetenskapsgrenar som allmän fysik, tillämpad värmelära,

elektricitetslära och dess användning på det tekniska området o. s. v. Vid de tyska tekniska högskolorna hade man också öfverallt åtminstone två professorer för dessa lärofack.

Äfven det *kemiska laboratoriet* kräfde för att motsvara sin vigtiga uppgift en tillbyggnad, hvarom fråga ock redan år 1877 väcktes. Först derigenom blefve det nemligen möjligt för professorn i allmän kemi att få eget laboratorium samt att införa laborationsöfningar för första afdelningens elever i stället för att, såsom hittills egt rum, uppehålla undervisningen i kemi under elevernas första studieår endast medelst föreläsningar, en anordning, hvars olämplighet låge i öppen dag. Derigenom möjliggjordes äfven att, i likhet med förhållandet vid de öfriga fackskolorna, inrätta en fjerde årskurs för kemisterna, der de flitigare och kunnigare bland dem kunde fortsätta och fullända sina studier.

Nya lokaler komme vidare att inom kort blifva behöfliga för de *mekaniskt tekniska samlingarna* och för den *mekaniska verkstaden*, hvarjemte en *laboratorielokal för teknologiska undersökningar*, såsom hållfasthetsprof m. m., borde sättas i samband med lokalen för nyss nämnda samlingar. Vid de flesta af utlandets högskolor funnes dylika anstalter, och Chalmers tekniska läroanstalt i Göteborg hade redan ett dylikt laboratorium af ganska framstående beskaffenhet.

I den mån den tekniska bildningen tilltoge i betydelse och elevantalet vid de tekniska skolorna växte, blefve behofvet af särskildt för ändamålet utbildade lärare allt mer känbart. Liksom vid de tyska tekniska högskolorna redan länge varit fallet, borde man derför vara betänkt på att äfven vid den tekniska högskolan anordna en särskild s. k. *allmän fackskola*, i hufvudsak omfattande de mera teoretiska och grundläggande ämnena och specielt afsedd för utbildning af lärare vid de tekniska skolorna. Äfvenså hade behofvet af en särskild *fackskola för tillämpad fysik och elektroteknik* blifvit allt mer känbart. Inrättandet af en dylik fackskola skulle utan allt tvifvel komma att väsentligt öka högskolans betydelse.

I nu angifna förhållanden äfvensom i vissa andra omständigheter, nemligen dels det sätt, hvarpå undervisningen vore mellan lärarne vid högskolan delad, i hvilket hänseende kunde anmärkas, att de nu befintliga många lärareplatserna lämpligen borde förenas på färre händer med ökad tjenstgöringsskyldighet och höjd aflöning, dels ock vissa oegentligheter i bestämmelserna om fordringarna för inträde vid högskolan, hade man, enligt lärarekollegiets mening, hufvudsakligen att söka grunden dertill, att högskolan ännu icke kunde uthärda en jemförelse med flertalet af utlandets och särskildt Tysklands läroverk af

samma uppgift och natur. Också hade lärarekollegiet gerna önskat att nu kunna framlägga ett fullständigt förslag till en tillfredsställande omorganisation. Men då den grundliga utredning af en mängd invecklade förhållanden, som ett dylikt förslag förutsatte, kräfde mer tid än den, hvarföfver lärarekollegiet eller af kollegiet utsedde komiterade kunde förfoga, äfvensom kostnader, hemstälde lärarekollegiet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes förordna om tillsättandet af en komité med uppgift att verkställa utredning angående de förhållanden, som kunde kräfva en utvidgning eller förändring af högskolans nuvarande institutioner och verksamhet i öfrigt, och med underdånigt förslag härom till Eders Kongl. Maj:t inkomma.

Slutligen har lärarekollegiet meddelat, att, derest någon ytterligare utvidgning af högskolan icke för närvarande ifrågakomme, för anordnandet af den fortsatta undervisningen af de 12 elever, som under sistlidne höst-termin på Eders Kongl. Maj:ts befallning intagits i högskolan, under kommande läsår erfordrades:

till arfvode åt en parallellärare i konstruktion af enkla maskindelar	kronor	1,800: —
till arfvode åt en parallellärare i geodesi och topografi	»	800: —
» » » » » » husbyggnadskonst	»	600: —
för fysikaliska laborationer	»	200: —
till diverse utgifter och materiel	»	2,000: —
eller tillsammans	kronor	5,400: —

Svårigheterna med afseende på lokalerna kunde, då det här gälde en enda afdelning, genom tillfälliga anordningar athjelpas.

I en till lärarekollegiets protokoll fogad reservation hafva åtskilliga af kollegiets medlemmar uttalat en från majoritetens afvikande mening i några punkter. Dessa röra hufvudsakligen de föreslagna lokalförändringarna i den nuvarande läroverksbyggnaden samt antalet elever, som efter de skedda förändringarna enligt kollegiets förslag skulle årligen kunna i högskolan intagas. Beträffande den första af dessa punkter hafva reservanterna sökt visa olämpligheten af kollegiets förslag samt framlagt en af bifogade ritningar åskådliggjord lokalanordning, hvilken enligt deras mening skulle leda till det åsyftade målet med mindre omfattande och följaktligen äfven mindre kostsamma förändringar än den af kollegiet föreslagna. Med afseende på den senare punkten hafva reservanterna åter framhållit, att, ehuru en årlig inträdeskontingent af 110 elever med af dem föreslagna lokalanordningar skulle kunna mottagas utan större olägenheter än dem, som blefve en följd af kollegiets förslag, de likväl ansåge, att den af kollegiet uppstälda maximisiffran 110 för den årliga kontingenten

af nyinträdande lärjungar blifvit, äfven om man blott afsåge en provisorisk anordning, antagen väl hög med hänsyn till fordringarna på de sanitära förhållandena och en rationelt ordnad undervisning.

Slutligen har tekniska högskolans styrelse i skrifvelse den 19 sistlidne december beträffande den ökade kostnad, som undervisningen af de förut nämnda, enligt nådigt beslut i första afdelningen intagna 12 ynglingarne kunde anses medföra, fasthållit vid den beräkning, styrelsen tidigare meddelat, och hemstält, att för åren 1890 och 1891 måtte anvisas ett belopp af 6,300 kronor, utgörande skilnaden mellan det beräknade totalbeloppet, 10,800 kronor, och det belopp, som redan anvisats, 4,500 kronor. Vidare har styrelsen med afseende på den ifrågasatta utvidgningen af läroverket underkastat lärarekollegiets förslag en utförlig granskning och med anledning deraf förklarat sig icke kunna gilla vare sig de af kollegiet föreslagna lokalförändringarna i den nuvarande läroverksbyggnaden eller de grunder, efter hvilka undervisningen enligt dess förslag skulle ordnas. Men då lärarekollegiet såsom en följd af utvidgningen omförmält behofvet af nya anslag till förhöjd aflöning åt sekreteraren och kamreraren samt till diverse utgifter för gas och bränsle m. m. äfvensom till hyresersättning åt föreståndaren, hvars boställsvåning enligt kollegiets förslag skulle tagas i anspråk för läroverkets behof, utan att uppgifva dessa anslags storlek, så har styrelsen upplyst, att för dessa ändamål skulle erfordras ett sammanlagdt belopp af 7,400 kronor.

Hvad ändtligen angår den större eller mindre behöfligheten af den ifrågasatta utvidgningen, har styrelsen anmärkt, att ett tillfälligt tillopp af många inträdessökande under ett eller annat år icke ensamt för sig bevisade behofvet af en utvidgning eller att elevantalet fortfarande komme att växa. Antalet sökande till platser såsom ordinarie eller specialelever hade år 1870 endast varit 39, men hade under de följande åren hastigt ökats och år 1875 stigit till ej mindre än 161, derpå hade det snart åter sjunkit och år 1881 endast varit 50, hvarefter det ånyo stigit, så att det år 1888 uppgått till 95 och år 1889 till 128. Dessa siffror syntes styrelsen tillräckligt ådagalägga, i hvilken hög grad antalet af inträdessökande vid högskolan vore beroende af den tillfälliga industriella lifligheten i landet samt derstädes pågående jernvägs- och andra större byggnadsföretag, hvarför det vore alldeles omöjligt att nu med någon säkerhet förutse, huruvida tilloppet af inträdessökande under de närmaste åren kunde komma att ökas eller minskas.

Det vore styrelsen icke obekant, med hvilka svårigheter de från tekniska högskolan äfven under de senaste åren utgångna eleverna i allmänhet haft att kämpa för att här i landet på den tekniska banan vinna sin

utkomst, svårigheter, som förmått många af dem att i främmande land söka sig verksamhet. Enligt styrelsen meddelade uppgifter, hvilkas tillförlitlighet den icke ansåge sig hafva skäl att betvifla, hade bland de under åren 1880—1888 från högskolan utexaminerade eleverna omkring 30 procent begifvit sig till främmande länder samt der tillsvidare qvarstannat, fastän antalet af ordinarie och specialelever under dessa år i medeltal icke öfverstigit 156.

Med kännedom härom och på grund af hvad den i öfrigt anfört, kunde styrelsen derför ej finna behofvet af läroverkets utvidgning vara så trängande, att provisoriska anordningar, hvilka icke kunde blifva fullt tillfredsställande, för sådant ändamål borde ofördröjligen vidtagas; men med hänsyn till industriens fortgående utveckling och det hos dess idkare växande kunskapsbegäret kunde styrelsen å andra sidan icke förbise, att den tidpunkt icke vore aflägsen, då en utvidgning af läroverket och ett fullständigande af undervisningen derstädes kunde blifva behöfliga.

Då jag tillstyrkte Eders Kongl. Maj:t att förordna om intagning i tekniska högskolan af de ynglingar, som vid sistlidne hösttermins början blifvit i examen för inträde godkände men det oaktadt i följd af bristande utrymme icke mottagna, gjorde jag det i främsta rummet, emedan ingen bestämmelse fans angående det högsta antal elever, som vid högskolan egde vinna inträde, och, om en sådan bestämmelse först då skulle hafva träffats, bemälde ynglingars rätt kunde anses förnärmad, i synnerhet som grunderna för de öfvertaliges uteslutning utan tvifvel hade blifvit godtyckliga, derest de skulle så fastställts, att de träffat in på ifrågavarande ynglingar, under det att det å andra sidan icke hade varit rigtigare eller billigare, om åtskilliga af de elever, som antagits och redan fått börja deltaga i undervisningen, afvisats för att lemna plats för några af de förut uteslutne. Säkerligen skulle äfven ett beslut om åtskilliga inträdesberättigades uteslutning, helst om det fattats långt efter terminens början, hafva väckt oro och osäkerhet hos föräldrar och målsmän till ynglingar, som hade för afsigt att egna sig åt den tekniska banan, hvaraf de kunde föranledas att hellre genast sända sina myndlingar till universitetet eller för dem välja andra lefnadsbanor än att utsätta sig för att få dem afvisade från tekniska högskolan, sedan de vidtagit nödiga anordningar för deras vistelse och studier vid densamma. Önskligt syntes mig jemväl, att för den närmaste framtiden icke måtte erfordras några bestämmelser i syfte att inskränka tillträdet till högskolan, hvarför jag ock tillstyrkte Eders Kongl. Maj:t att anbefalla högskolans styrelse och lärarekollegium att inkomma med förslag till sådana anordningar vid läroverket, att ett

lika stort eller större elevantal än det, som senast vunnit inträde, der kunde mottagas. Då emellertid en betydande meningsskiljaktighet visat sig så väl inom lärarekollegiet sjelft som mellan detsamma och styrelsen angående de åtgärder, som för en dylik utvidgning erfordrades, finner jag mig nödsakad att för närvarande afstå från hvarje förslag till en större utvidgning af högskolan och inskränka mig till att hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville af Riksdagen begära medel till betäckande af de utgifter, som intagandet vid läroverket af de omförmälde tolf eleverna medfört. Dessa utgifter hafva för innevarande läsår utgjort 4,500 kronor och för kommande läsår hafva de af lärarekollegiet enstämmigt beräknats till 5,400 kronor.

I en punkt hafva emellertid styrelsen och lärarekollegiet varit af samma mening, nemligen angående behofvet af en grundlig utredning om lämpligaste sättet för den utvidgning och omorganisation af högskolan, som i den närmaste framtiden vore behöflig. Äfven mig synes en dylik utredning af sakkunnige personer oundgänglig och med snaraste böra företagas, så att den inskränkning af elevantalet vid högskolan, som för de näst följande åren torde blifva nödvändig, icke må allt för länge ega bestånd. Men då en dylik utredning icke kan utföras utan temligen stora kostnader, torde för detta ändamål ett belopp af 5,000 kronor böra af Riksdagen äskas.

På grund af det anförda föreslår jag derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes begära af Riksdagen på extra stat dels ett belopp af 9,900 kronor till betäckande af kostnader i anledning af nådiga beslutet den 18 sistlidne oktober angående åtskilliga elevers intagande vid högskolan, dels till utredning genom sakkunniga personer angående behofvet af och sättet för en utvidgning och omorganisation af tekniska högskolan ett belopp af 5,000 kronor.

[49.] *Understöd åt lägre tekniska yrkesskolor m. m.*

Till *understöd åt lägre tekniska yrkesskolor* och till bestridande af kostnader för deras inspektion har under de senaste åren anvisats ett belopp af 35,000 kronor årligen, under vilkor att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till understöd åt sådan skola, icke finge öfverstiga hvad vederbörande kommun i kontant tillsköte för skolan. Då omförmälda belopp fortfarande är för ifrågavaranda ändamål erforderligt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att jemväl för år 1891 härtill, under nämnda vilkor, på extra stat anvisa 35,000 kronor.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

[50.] *Arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper.*

På derom af medicinalstyrelsen i skrifvelse den 25 september 1889 angående medicinalverkets behof gjord framställning tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 bevilja ett anslag af 1,200 kronor, eller samma belopp som under flera föregående år, till *arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper.*

[51.] *Poliklinik för tandsjukdomar.*

Medicinalstyrelsen har i skrifvelse den 25 september 1889 anmält, att vid den i hufvudstaden inrättade *poliklinik för tandsjukdomar*, hvilken sedan början af år 1885 varit i verksamhet och fortgått enligt de af styrelsen efter nådigt uppdrag meddelade bestämmelser, så väl patienternas som de studerandes antal årligen tillväxt, så att, medan patienternas antal under år 1885 utgjorde 1,340, detsamma år 1888 uppgick till 6,578, hvarjemte antalet studerande ökats från 16 under år 1885 till 40 under år 1888. Enär sålunda anstalten tillvunnit sig ökadt förtroende och visat sig motsvara det med densamma afsedda ändamål, får jag, i enlighet med medicinalstyrelsens framställning, tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat äfven för år 1891 anvisa ett anslag af 4,000 kronor för uppehållande under samma år af ifrågavarande poliklinik.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien.

[52.] *Arfvoden för vård af akademiens samlingar m. m.*

Med anledning af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens i underdånig skrifvelse den 27 september 1889 gjorda anhållan, hemställer jag, att, enär de extra anslag å tillsammans 9,200 kronor, som för *ändamål, tillhörande akademiens verksamhet,* blifvit för innevarande liksom för flera föregående år beviljade, äro för samma ändamål fortfarande erforderliga, Eders Kongl. Majt täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 bevilja enahanda anslagsbelopp, nemligen:

till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening	kronor 4,000: —
till undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	» 3,200: —
transport	kronor 7,200: —

transport kronor 7,200: —
samt till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m. ..... kronor 2,000: —
tillhopa kronor 9,200: —

Akademien för de fria konsterna.

[53.] *Nybyggnad af akademiens hus.* Akademien för de fria konsterna har i skrifvelse den 25 september 1886 till Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet och behjertande framlagt en fråga af mindre vanlig betydelse, nemligen förslag till en genomgripande *om- och nybyggnad på akademiens tomt*, samt i sådant hänseende hufvudsakligen anfört följande.

Akademien, hvilken tid efter annan kunnat, med statsmakternas bistånd, genomföra sådana förbättringar inom konstundervisningen, som motsvarade äfven ganska långt drifna anspråk, hade dervid likväl till följd af olämpligheten af de lokaler, som stode till hennes förfogande, haft att kämpa med svårigheter, hvilka årligen i bekymmersam grad tillväxt. Redan för mer än tio år sedan hade behofvet af en nybyggnad för akademiens läroverk, af akademien ådagalagdt, blifvit af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen erkändt. Svårigheterna vore dock numera större än då, särskildt hvad anginge sjelfva utrymmet för utställningar m. m. Att akademien i fråga om konstutställningsföretagen i Sverige icke kunnat intaga den ledande ställning som önskvärdt varit hade sin grund i de missförhållanden, som förefunnes i afseende på akademiens lokaler. Alla de rum, öfver hvilka akademien till utställningsändamål förfogade, vore nästan utan något undantag icke allenast otidsenliga till sin utstyrsel och belysning utan äfven i afseende på utrymme och läge alldeles otillfredsställande. Dertill komme, att alla dessa rum just under de tider af året, då konstutställningar i Stockholm visat sig kunna vara till största gagn, vore tagna i anspråk för undervisningen. Trots sitt tydliga åliggande kunde akademien för närvarande icke utfärda en inbjudning till den allt talrikare och allt mer betydande vordna svenska konstnärskretsen att allmänt deltaga i en konstutställning: utrymmet förbjöde det. Än mindre såge sig akademien i stånd att kunna till deltagande i ännu mer lärorika utställningar inbjuda de tre nordiska grannländerna.

Då akademien ansett sig ega grundad anledning antaga, att den skadliga splittring, som inom de svenska konststräfvandena inträdt, innerst hade sin grund i bristen på en centralplats för konstutställningar och

för den dermed naturligt förenade konsthandeln, hade akademien med lifligt intresse omfattat ett af dess preses framställdt förslag om nedsättande af en komité för närmare utredning rörande en af honom angifven plan till ett både för utställningsändamål och för läroverkets behof afsedt om- och nybyggande af akademiens hus.

Den komité, som i följd af detta förslag sattes i verksamhet och ur akademiens enskilda fond utrustades med nödiga medel för vidtagande af förut knappast med nog grundlighet genomförda undersökningar beträffande akademitomtens användbarhet för ändamålsenliga byggnadsutvidgningar, hade kommit till det resultat, att tomten fullt lämpade sig för en byggnad af den beskaffenhet, att, såsom önskvärdt vore och redan 1876 års Riksdag funnit vara äfven med statens fördel öfverensstämmande, akademiens alla behof kunde i densamma tillgodoses. Icke allenast alla de utställnings- och undervisningssalar, som för utförandet af akademiens åligganden vore oumbärliga, visade sig, enligt de af komiterade företedda ritningar, vara i den föreslagna byggnadskomplexen innefattade, utan derutöfver stode till akademiens förfogande ett antal för läroanstalten nu icke behöfliga lokaler, hvilkas påräkneliga afkastning genom uthyrning kunde möjliggöra för akademien att, derest så erfordrades, med ett ganska betydande bidrag deltaga i de kostnader, som förslaget komme att kräfva, och hvilka lokalers egenskap i öfrigt att kunna i en framtid tjena som jemförelsevis lätt omapterade reservutrymmen för eventuella utvidgningar af institutionen kunde betraktas såsom särdeles fördelaktig.

Akademien hade också, med fästadt afseende derå:

att hon så godt som under hela sin verksamhetstid, just beträffande lokaler, kämpat med svårigheter, hvilka trots alla hennes bemödanden samt oaktadt statsmakternas mellankomst och förmånen af en frikostig donation icke kunnat öfvervinnas;

att särskildt skollokalerna, såsom till större delen tillkomna för helt andra ändamål, knappast någonsin kunnat, än mindre för närvarande kunde på ett tillfredsställande sätt uppfylla sitt ändamål;

att läroverket allt sedan tjugu år tillbaka, till icke ringa men för sammanhållning och ordning, funne sig hänvisadt till från hvarandra afskildt belägna hus, i det nemligen läroverkets målareatelierer måst förhyras i atelierbolagets byggnad vid Kungsträdgården samt bildhuggareateliern vore belägen vid Hötorget;

samt att det redan anförda stora behofvet af en central och ändamålsenlig konstutställningsplats med hvarje år blefve oafvisligare;

för sin del icke tvekat att i hufvudsak godkänna komiterades förslag

och att i underdånighet inför Eders Kongl. Maj:t framlägga detsamma, sådant det närmare framginge ur bifogade ritningar och kostnadsberäkning med beskrifning och program.

Det af komitén, efter samråd med lärarne vid de olika skolorna, upprättade byggnadsprogrammet upptoge erforderliga undervisningssalar, atelierer och nödiga smårum för *läroverket; utställningslokaler;* lokaler för *akademien*, såsom sessionssal, kanslirum, bibliotek m. m.; *boställsvåningar* för direktören och sekreteraren såsom nu eller, alternativt, åt endera af dem eller ock rum för en fogde, jemte bostadslägenheter för portvakt, eldare och öfrig betjening; samt slutligen *butiker* i bottenvåningen rundtom hela byggnaden utom i midtpartiet åt Rosenbad.

De af professorn vid akademiens läroverk C. A. A. Grundström, efter uppdrag, på grund af nämnda program utarbetade eskissritningar innehölle i åtta blad elevationer och samtliga våningars planindelning, hvarjemte tvenne bilagda blad visade alternativförslag till hufvudbyggnadens fasad. Planritningarna omfattade samtliga de i programmet afsedda och erforderliga lokalerna för läroverket, för utställningsändamål och för akademiens behof. Deremot hade tomtarealen lagt hinder i vägen för inrymmande af de i programmet upptagna boställsvåningarna för direktören och sekreteraren; den senare af dessa våningar skulle dock genom en obetydlig omkastning och sammanslående af lägenheter kunna erhållas. Byggnadskomplexen, som delvis hade fyra, delvis tre våningar, omslöte ett gårdsrum af 85 fots bredd och 59 fots djup. Våningen två trappor upp innehölle akademiens sollennitets- och föreläsningssal samt en vidsträckt, till största delen med öfverljus försedd utställningslokal. I byggnadsförslagets slutsumma vore inberäknade jemväl kostnaderna för värmeapparat samt gas-, vatten- och afloppsledningar.

Särskildt stöd för sin förhoppning att det framlagda byggnadsförslaget skulle vinna Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet och bifall samt gifva anledning till nådig proposition om anslag för detsammas genomförande ansåge sig akademien ega i det förhållandet, att Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen redan vid olika tillfällen erkänt befintligheten af de vid läroverket häftande brister, och äfven deruti att 1876 års Riksdag dels funnit det *»vara ådagalagdt, att akademien för de fria konsterna vore i behof af nya lokaler för sitt läroverk»*, dels uttryckt den åsigt, att, beträffande den då hos Riksdagen till en kostnad af 392,000 kronor föreslagna läroverksbyggnaden i Humlegården, *»det vore med statens fördel mer öfverensstämmande om i stället den nya byggnaden, på det att akademiens verksamhet icke skulle behöfva splittras genom fördelning uti tvenne från*

hvarandra aflägset belägna byggnader, uppfördes till det omfång, att den blefve för alla akademiens behof tillräcklig».

Då derjemte, på grund af samma Riksdags hemställan om utredning rörande de Meijerska donationsförhållandena, det blifvit ådagalagdt och vid sedermera väckt fråga om riksbankens förvärfvande af akademiens hus torde hafva blifvit ytterligare styrkt, att akademien och väl äfven det under dess inseende stälda läroverket vore vid denna egendom för alltid fästade, så syntes äfven ur denna synpunkt goda skäl tala för ett möjligast värdigt och ändamålsenligt utrustande och begagnande af densamma.

Hvad nu anginge de för ifrågavarande byggnadsföretag beräknade kostnader, så belöpte sig dessa till en slutsumma af 660,000 kronor. Från detta belopp borde emellertid afgå 10,000 kronor för det i gamla byggnaderna befintliga tegel m. m., hvarjemte akademien genom upptagande af lån, som med hyresmedel för lokalerna i bottenvåningen skulle amorteras, kunde åtaga sig att lemna ett bidrag af högst 200,000 kronor. Den direkta kostnaden för sjelfva byggnadsföretaget motvägdes emellertid delvis af vissa med företaget förenade ekonomiska fördelar. Genom upphörande af det årliga hyresbeloppet, 2,500 kronor, som för närvarande utginge af statsmedel till atelierbyggnadsbolaget, kunde, medelst kapitalisering efter 5 procent, ett kapital af omkring 50,000 kronor anses vara för statsverket genom den nya byggnaden besparadt, hvartill komme, att af det belopp utaf 75,000 kronor, som redan för mer än tio år sedan befans vara behöfligt för större reparationer å den för undervisningen afsedda byggnaden, och hvaraf Riksdagen vid skilda tillfällen beviljat sammanlagdt 27,600 kronor, återstoden, eller ungefär 47,000 kronor, icke vidare blefve erforderlig. Kostnaden för det af akademien framlagda byggnadsförslaget skulle i sjelfva verket, under förutsättning att akademien på angifvet sätt bidroge med ett belopp af 200,000 kronor, blifva för statsverket mindre än den, som ansågs erforderlig för den nya byggnad, om hvars uppförande Eders Kongl. Maj:t aflät nådig proposition till 1876 års Riksdag, och hvilken beräknades till 392,000 kronor, utan att ens alla läroverkssalar, än mindre den vigtiga utställningslokalen i densamma inryndes, oafsedt i öfrigt att en ny byggnadstomt då jemväl erfordrades.

På grund af hvad sålunda blifvit andraget hemstälde akademien uti sin ofvannämnda skrifvelse i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t måtte täckas till Riksdagen aflåta proposition om beviljande af ett anslag till nybyggnad, afsedd för akademiens alla läroverks- och utställningslokaler, stort 650,000 kronor, hvaraf dock akademien, på sätt ofvan blifvit anfördt, skulle kunna bidraga med högst 200,000 kronor.

Eders Kongl. Maj:t, som fann de ändamål, akademien med ifrågava-

rande förslag velat vinna, vara mycket behjertansvärda, behagade emellertid under den 26 november 1886, i betraktande af de betydliga kostnader, som det framlagda förslaget skulle ådraga statsverket, anbefalla akademien tillse, om icke genom ändringar i förslaget eller på annat sätt berörda kostnader kunde i väsentlig mån minskas. Med anledning häraf anförde akademien i skrifvelse den 26 februari 1887, att vid den förnyade granskning af program och projekt, som till åtlydnad af den erhållna nådiga befallningen företagits, det visat sig att, med fasthållande af nödig ändamålsenlighet, icke några större anläggnings- eller dispositionsförändringar läte sig genomföra. Deremot hade akademien ansett, att bibehållandet af den gamla Meijerska hufvudbyggnadens stomme, om också icke helt och hållet utan menlig inverkan på programmets bästa möjliga lösning, skulle kunna betraktas såsom en antaglig åtgärd för vinnande af den åsyftade besparingen. Med det å bifogade nyupprättade ritningar angifna anordnandet af ny- och ombyggnaden borde en kostnadsminskning uppstå af omkring 50,000 kronor. Derjemte hade det synts akademien möjligt att vid utförandet af yttre och inre dekorering och anordning af byggnaden kunna göra sådana inskränkningar, att ytterligare besparing skulle kunna ernås till ett belopp af omkring 15,000 kronor, hvilket belopp beräknades få stiga eller falla, i den mån den svårberäkneliga fördelen af den gamla byggnadens inordnande i nyanläggningen visade sig varda något större eller mindre än ofvan angifvits. Det högsta belopp, akademien kunde hos Eders Kongl. Maj:t föreslå till minskning af den uppgifna byggnadskostnaden, vore alltså 65,000 kronor, och hade akademien, för att ytterligare i sin mån söka befordra sakens framgång, icke beräknat denna nedsättning proportionsvis fördelad å både påräknadt statsanslag och akademiens erbjudna bidrag, utan låtit besparingen uteslutande komma det förra till del, eller så, att de enligt förslaget eljest erforderliga 450,000 kronor statsmedel komme att genom afdrag af ofvan angifna 65,000 kronor minskas till ett belopp af 385,000 kronor. Emellertid ville akademien särskildt i underdånighet framhålla den omständigheten, att en relativt så låg summa, som den nu erforderliga, vore beroende ej blott på det bidragsbelopp, som akademien eventuelt åtagit sig, utan äfven i ej ringa grad på den förutsättning, att arbetets utförande måtte kunna kontraheras inom den tid, då gällande låga material- och arbetspris kunde antagas ännu vara bestående.

Öfverintendentsembetet, som i ärendet afgifvit infordradt utlåtande, har funnit akademiens olika förslag i ämnet — utan eller med bibehållande af den Meijerska hufvudbyggnadens stomme — vara omsorgsfullt uppgjorda, hvadan byggnaden, med tillämpning af det ena eller andra al-

ternativet, borde, så vidt af eskisser kunde bedömas, väl uppfylla de behof, programmet derför angifvit. Några mindre oegentligheter i fråga om rumdisposition hade af embetet endast skolat antydas, enär rättelse derutinnan tvifvelsutan komme att ske vid eskissernas utarbetande, då jemväl torde varda iakttaget, att, hvad byggnadens fasader anginge, åt desamma gåfves en prägel, som något mera än hvad eskisserna visade motsvarade de fordringar, hvilka skäligen kunde ställas på en byggnad för landets förnämsta konstanstalt. Hvad anginge kostnadsförslaget hade embetet ej funnit skäl till anmärkning emot den deri beräknade slutsumman af 650,000 kronor, minskad till 585,000 kronor, derest delar af gamla byggnaden komme att för ändamålet tagas i anspråk.

Som Eders Kongl. Maj:t icke fann skäl att till nästlidna års Riksdag aflåta proposition angående denna fråga, har akademien i skrifvelse den 31 augusti 1889 förnyat sin ofvan anförda underdåniga framställning med åberopande af dervid gjord motivering, insända eskissritningar, kostnadsförslag och program samt med vidhållande af sitt erbjudande att till byggnadsföretaget bidraga med 200,000 kronor; hvarutom akademien i särskild skrifvelse den 28 sistlidne december meddelat, att af den erforderliga byggnadssumman ett belopp af 35,000 kronor blefve för första byggnadsåret erforderligt.

Då behofvet af utvidgade och lämpliga lokaler icke blott för akademiens läroverk utan äfven för konstutställningar måste anses till fullo ådagalagdt; då byggnadstomten, som är centralt belägen, jemväl finnes för en omfattande ny- och ombyggnad fullt användbar och tillräcklig; och då mot kostnadsberäkningen ingen anmärkning gjorts, finner jag mig med stöd af dessa och i öfrigt anförda skäl böra tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till om- och nybyggnad af akademiens hus n:r 1 qvarteret Uttern med adressnummer 32 Fredsgatan i hufvudstaden bevilja ett anslag af 385,000 kronor samt anvisa deraf på extra stat för år 1891 ett belopp af 35,000 kronor, med vilkor att, förr än någon del af statsbidraget för ändamålet utbetalas, dels akademien visar sig kunna på sätt, som af Eders Kongl. Maj:t godkännes, anskaffa och tillskjuta ett byggnadsbidrag af 200,000 kronor, dels ock fullständiga ritningar till den ifrågavarande byggnaden blifvit af Eders Kongl. Maj:t fastställda.

Naturhistoriska riksmuseum.

[54.] *Museets afdelning för arkegoniater och fossila växter.* Med anledning af vetenskapsakademiens i skrifvelse den 11 september 1889 gjorda anmälan, att ett årligt anslag af 2,000 kronor till inköp och insamling af naturalier vid *naturhistoriska riksmuseets afdelning för arkegoniater och fossila växter*, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter fortfarande är behöfligt, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sagda ändamål anvisa på extra stat jemväl för år 1891 enahanda belopp som för innevarande år, eller 2,000 kronor.

[55.] *Museets etnografiska samling.* Likaledes får jag, med anledning af vetenskapsakademiens i skrifvelse den 11 september 1889 gjorda framställning derom, att behofvet af anslag för vård, underhåll och förkofran af *naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling* gjorde sig med samlingens stigande omfattning allt mer gällande, i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sagda ändamål anvisa på extra stat jemväl för år 1891 enahanda belopp som för innevarande år, eller 2,800 kronor.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

[56.] *Läroanstalter för öfveråriga döfstumma.* Till uppehållande af undervisningen vid de i Vadstena, Skara och Bollnäs anordnade *tillfälliga läroanstalter för öfveråriga döfstumma* har, i enlighet med ett vid 1877 års Riksdag framlagdt förslag, årligen på extra stat anvisats för hvarje af dessa anstalter 16,400 kronor, eller tillsammans 49,200 kronor.

Samtidigt med utfärdande af lag angående ordnande af döfstumundervisningen i riket har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 31 maj sistlidna år förordnat, bland annat, att i dessa läroanstalter må, jemte döfstumma i de åldersklasser, för hvilka anstalterna egentligen äro afsedda, hädanefter, i den mån utrymme och tillgång på lärarekrafter medgåfve, äfven intagas döfstumma barn i åldern 12—15 år.

Då, på sätt vid framläggande för Riksdagen af förslag till den nya lagen angående döfstumundervisningens ordnande påvisades, dessa anstalters verksamhet än vidare måste fortgå och anslaget för deras bibehållande alltså fortfarande erfordras, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad förut egt rum, för uppehållande

af undervisningen vid nämnda tre läroanstalter anvisa ett extra anslag för år 1891 af 49,200 kronor.

Styrelsen för *blindskolan i Vexiö* har i underdånig skrifvelse den 18 september 1889, jemte öfverlemnande af förslag till stat för skolan för år 1891, anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska för uppehållande af skolans verksamhet under år 1891 enahanda belopp, som under flera föregående år beviljats, eller 11,000 kronor, och får jag hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att anvisa nämnda belopp för denna skola på extra stat för år 1891. [57.] *Blindskolan i Vexiö.*

På derom af styrelsen för *handtverksskolan i Kristinehamn för blinda* i underdånig skrifvelse den 28 september 1889 gjord framställning får jag anhålla, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att enahanda belopp, som beviljats för skolans uppehållande under år 1890, eller 9,400 kronor, må för denna skola anvisas på extra stat för år 1891. [58.] *Handtverksskolan i Kristinehamn för blinda.*

I enlighet med en af direktionen öfver institutet för blinda gjord underdånig framställning får jag tillstyrka Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad under flera föregående år egt rum, äfven för år 1891 å extra stat anvisa till *tryckning af blindskrifter* 2,500 kronor och *till understöd åt blindlärareelever* 1,200 kronor. [59.] *Tryckning af blindskrifter m. m.*

Serafimerlasarettet i Stockholm.

Sedan Riksdagen år 1888 beviljat 465,400 kronor såsom bidrag för *om- och tillbyggnad af serafimerlasarettet* samt dess förseende med nödig utredning, deraf för år 1889 anvisats 65,400 kronor samt för innevarande år 135,000 kronor, får jag, med anledning af direktionens öfver lasarettet i skrifvelse den 14 november 1889 gjorda framställning, i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af det såsom bidrag till berörda lasaretts om- och tillbyggnad samt dess förseende med nödig utredning beviljade anslag anvisa på extra stat för år 1891 ett belopp af 135,000 kronor. [60.] *Serafimerlasarettet.*

Hospitalsvården.

[61.] *Piteå hospital.* Sedan Riksdagen beviljat ett anslag af 965,200 kronor för uppförande af ett *nytt hospital å Pitholmen i närheten af Piteå*, hufvudsakligen afsedt för rikets två nordligaste län, samt af anslaget anvisat på extra stat för innevarande år 120,000 kronor för grundläggningens påbörjande, markens planering och dränering, förskotter vid kontrakts uppgörande med flera nödvändiga förberedande arbeten, har medicinalstyrelsen i skrifvelse den 25 september 1889 anfört, att, alldenstund fortfarande stor brist på platser för sinnessjukes vård vore rådande vid rikets samtliga hospital och särskildt förberörda tvenne län i detta afseende funnes vanlottade, det vore synnerligen af behofvet påkalladt, att byggnadsarbetet å det nya hospitalet vid Piteå så skyndsamt som möjligt bedrefves, i hvilket hänseende styrelsen, efter samråd med sin biträdande arkitekt, ansett följande arbeten böra under loppet af år 1891 utföras, nemligen:

a) diverse planerings- och schaktningsarbeten af byggnadstomten;

b) alla erforderliga dränerings- och torrläggningsarbeten, som ej medhunnes under år 1890;

c) påbörjande af arbetet å värmeapparaten;

d) fullbordandet af en del grundläggningsarbeten; samt

e) uppmurning och intäckning af administrationshuset, afdelningarna A—A′, B—B′ äfvensom förarbeten å afdelningarna C—C′;

och har medicinalstyrelsen, i enlighet med de härför af bemälde arkitekt gjorda kostnadsberäkningar, i underdånighet hemstält, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att till utförande af sagda byggnadsarbeten anvisa för år 1891 en summa af 400,000 kronor.

Med allt erkännande af önskvärdheten att ifrågavarande byggnadsföretag må kunna så fort som möjligt bringas till fullbordan, finner jag mig dock, enär det återstående byggnadsanslaget synes mig böra för en tid af närmast följande tre år något jemnare fördelas, nu endast kunna tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till fortsättning af arbetena å hospitalet vid Piteå anvisa på extra stat för år 1891 ett belopp af 300,000 kronor.

[62.] *Jerfsö sjukhus för spetelske.* I skrifvelse den 7 november 1889 har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Gefleborgs län, på derom af länets landsting gjord framställning, underdånigst anhållit, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att under

samma vilkor, som Riksdagen tillförene bestämt, äfven för år 1891 bevilja ett anslag af 14,000 kronor såsom bidrag åt *Jerfsö sjukhus för spetelske.*

Med anledning häraf hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att jemväl för år 1891 bevilja ett extra anslag af 14,000 kronor till understöd åt Jerfsö sjukhus för spetelske, under vilkor att Gefleborgs läns landsting dertill för samma år anvisar 4,000 kronor och medgifver, att spetelske äfven från andra län må vid sjukhuset erhålla vård, i den mån utrymmet sådant medgifver.

[63.] *Nybyggnader vid Vadstena hospital.*

Sedan medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 25 september 1889 anmält, hvilka anslag för år 1891 erfordrades för medicinalverkets behof och dervid omnämnt, att åtskilliga *nybyggnader vid Vadstena hospital* vore för en ändamålsenlig sjukvård i högsta grad af behofvet påkallade, samt tillika anhållit att derom få afgifva underdånigt förslag, så snart under arbete varande ritningar och kostnadsförslag hunnit af styrelsen slutligen pröfvas och godkännas, så och efter det sådant numera egt rum, har styrelsen i skrifvelse den 20 påföljande november i underdånighet hemstält, det täcktes Eders Kongl. Maj:t bereda nödigt anslag för uppförande vid Vadstena hospital dels af en nybyggnad för sinnessjuka våldsamma qvinnor, dels ock af en nybyggnad för nödiga köks- och tvättlokaler.

Härvid har medicinalstyrelsen anfört, hurusom Vadstena hospital med dess många gamla, för sitt nuvarande ändamål föga tjenliga byggnader vore ett af rikets äldsta hospital. Ehuru en del byggnader vore jemförelsevis nya och de gamla husen vidmakthållits, vore dock hospitalet såsom sjukvårdsanstalt långt efter sin tid och i många hänseenden sämre lottadt än rikets öfriga hospital, särskildt derutinnan, att användbara isoleringsrum saknades för qvinliga patienter, hvilket åter vållade de största svårigheter för sjukvården.

För vård af första klassens manliga patienter användes några äldre hus och för qvinnor en nyare byggnad, alla af trä, afsedda för 13 män och 13 qvinnor, eller tillsammans 26 patienter. Den allmänna mansafdelningen, beräknad för 160 patienter, vore inrymd uti det forna, 1862 till största delen ombygda länshospitalet; den allmänna qvinnoafdelningen, beräknad för 174 patienter, uti det forna nunneklostrets gamla hus. Vid hospitalet funnes alltså platser för 360 patienter, deraf 13 män och 13 qvinnor af första klass, samt 160 män och 174 qvinnor å de allmänna afdelningarna.

För dessa 160 män å de allmänna afdelningarna funnes endast 24 isoleringsrum, motsvarande 15 procent; för 174 qvinnor deremot icke mer

än 19 isoleringsrum, motsvarande icke fullt 11 procent; och för 334 patienter å allmän klass således 43 isoleringsrum, eller ej fullt 13 procent. Detta antal isoleringsrum hade varit allt för ringa för de 340 patienter, som förr beräknats för Vadstena hospital, och vore alldeles otillräckligt för de 360 patienter, hvilka på grund af den vid alla hospital rådande bristen på platser numera beräknades för detta hospital. Att vid anstalten inrymma ett så stort antal hade varit möjligt endast derigenom, att några större isolerings- eller enkelrum måst användas till gemensamt sofrum för 2 till 3 patienter, och hvarigenom alltså de egentliga isoleringsrummen ytterligare minskats.

Denna brist på nödiga isoleringsrum anmärktes redan i öfverstyrelsens öfver hospitalen årsberättelse för år 1865; och uppgjordes år 1878 ett förslag till nybyggnader af celler för både män och qvinnor, ehuru detsamma af brist på medel aldrig kunnat utföras, hvarför ock bristen fortfarande qvarstode, känbarare än förr, sedan antalet patienter numera ökats.

Den inom klosterområdet befintliga byggnaden för vård af stormande och oroligare qvinnor vore uppförd enligt äldre tiders sed med mycket små celler, belägna på ömse sidor om en trång midtelkorridor, utan evakuering eller särskilda luftvexlingsapparater, och dertill försedda med så bristfälliga och bränsleödande uppvärmningsapparater, att cellerna under sträng vinter svårligen kunde nöjaktigt uppvärmas, hvarför ock värmen enligt lemnade uppgifter om morgonen stundom ej uppgått till mer än 5 till 6 grader. Då dessa celler på grund af byggnadens dåliga konstruktion ej kunnat nöjaktigt repareras eller ändras utan husets ombyggnad, så vore de nu nära nog obrukbara såsom isoleringsrum, ehuru de med fördel kunde användas till andra angelägna ändamål på nedan angifvet sätt.

Vid hvarje underafdelning å ett hospital erfordrades, utom nödiga större och mindre sofrum, äfven dagrum, badrum, matrum och diskkök m. m., hvilka sistnämnda lokaler med ringa kostnad kunde i det gamla cellhuset erhållas, derest några väggar borttoges och en del småceller sammansloges till större rum. Bygdes derjemte ett nytt, tidsenligt, med många isoleringsrum försedt hus omedelbart invid det nuvarande cellhuset och med för båda gemensam planordning, så kunde man för ett skäligt pris erhålla en ändamålsenlig cellafdelning för allmänna qvinnoafdelningen, motsvarande det nuvarande behofvet.

Medicinalstyrelsen hade derför i samråd med sin arkitekt låtit uppgöra förslag till en sådan cellafdelning, på sätt af bifogade ritningar VI—IX framginge. Enligt detta förslag skulle i det gamla huset, som för

närvarande inrymmer 14 celler, anordnas följande lägenheter: 1 sofrum för 4 och ett annat för 2 till 3 patienter, 6 cellrum, 1 stort dagrum, 1 vaktrum, 1 badrum, 1 mindre kök och 1 förrådsrum, samt klosetter och derjemte sköljs- och torkrum i källaren.

I det nya huset åter skulle anordnas: å nedre botten 12 celler, ett enkelrum och ett vaktrum; å öfre botten 13 enkelrum och ett vaktrum. Hela afdelningen komme då att erhålla 32 isoleringsrum, celler och enkelrum, motsvarande 18,4 procent af 174 platser för qvinnor å allmänna afdelningarna, och derjemte sofrum för 6 till 7 patienter äfvensom öfriga för sjukvården behöfliga lokaler.

För uppvärmning af ofvan uppräknade lokaler hade två olika förslag blifvit uppgjorda. Det ena med central uppvärmning genom ånga af lågt tryck enligt Bechems och Posts system betingade en kostnad af 22,000 kronor. Det andra förslaget afsåge uppvärmning medelst jernmantlade kakelugnar till ett pris af 8,900 kronor. Alldenstund det senare systemet, infördt vid flera hospital, visat sig särdeles godt, synnerligast för en cellafdelning, och för bränsle ej kräfde större utgifter än centraluppvärmning, så hade medicinalstyrelsen föredragit det sistnämnda. Liknande jernmantlade kakelugnar uppsattes hösten 1888 å den manliga cellafdelningen vid Vadstena hospital, och hade dessa kakelugnar enligt hospitalsdirektionens utlåtande med en mycket mindre bränsleåtgång än förut varande eldstäder gifvit tillräcklig värme och dertill god luftvexling i cellerna. Särskild luftvexling skulle dessutom anordnas i nybyggnaden genom kanaler, dels i källarvåningen, dels ock å vinden, hvilka borde förbindas såväl med de rum, som skulle evakueras, som ock med två kraftigt verkande sugskorstenar.

Samtliga kostnaderna för cellafdelningens om- och tillbyggnad hade efter förslagens omarbetning nedbragts till 50,500 kronor.

Hospitalets tvättstuga hade länge varit i ett ytterst dåligt skick. Huset vore mycket bristfälligt och kunde ej repareras, dess lokaler vore oändamålsenliga och alltför små, tvättapparaterna, af primitiv konstruktion, kräfde stor handkraft och alltför mycket bränsle, den hydrauliska pressen förstörde kläderna, ångpannan ansågs vara lifsfarlig äfven vid varsam behandling, enligt utlåtande af den ingeniör från Motala mekaniska verkstad, som i sommar besigtigade densamma, och kunde för öfrigt ej repareras. Ny tvättstuga måste derför snarast möjligt uppföras.

För några få år sedan bestreds mathållningen vid hospitalet af en entreprenör, som uppbar ersättning för tillagad mat efter visst portionspris, beräknadt efter infordrade anbud å de för matlagningen erforderliga artiklar. Entreprenören använde härför några bostadslägenheter och der-

jemte 2 skilda kök, ett för den manliga och ett för den qvinliga afdelningen. Från och med år 1885 anordnades emellertid egen mathållning, hvilket medförde många och stora fördelar, såsom förbättrad mat och stor besparing i utgifter, af hospitalets syssloman beräknad för första året till 17,000 kronor och för år 1887 till 26,000 kronor, hvarjemte genom matlagningens öfverflyttande till ett enda gemensamt kök bränsle och arbete sparats och de gamla kökslokalerna inom qvinnoafdelningen blifvit använda till matsal, dagrum och flera andra för sjukvården väl behöfliga lägenheter.

I det äldre, provisoriskt å mansafdelningen anordnade köket saknades emellertid skafferier, förrådsrum, diskrum och bostadslägenheter för personalen, hvarjemte fara förefunnes, att bjelklaget för den ofvan köket belägna kyrksalen kunde taga röta af den fuktiga imman från köket. De nuvarande mindre tjenliga kökslokalerna borde derför snart flyttas annorstädes, på sätt länge varit påtänkt, men af brist på medel ej kunnat utföras.

Då förslag uppgjordes till en för några år sedan vid hospitalet anordnad vattenledning, omfattade samma förslag alla nu ifrågasatta ekonomibyggnaders samtidiga uppförande, såsom syntes af den ritningarna åtföljande situationsplanen. Enligt detta förslag skulle köks- och tvättlokalerna förläggas på ömse sidor om vattentornet och den derstädes befintliga ångpannan användas såväl för vattenuppfordring som ock för kökets och tvättens behof, hvarigenom stor besparing i bränsle och arbetskraft kunde ernås. Denna byggnad, upptagande köks- och tvättlokaler, förrådsrum och nödiga boningsrum för tjenstepersonalen samt ett vattentorn med rum för ångpanna, vattenpump och verkstad, skulle enligt förra förslaget förläggas med sin längdrigtning i öster och vester, parallelt med den föreslagna cellbyggnaden och på 60 fots afstånd derifrån.

Vid närmare granskning af detta förslag ansåge medicinalstyrelsen den ändring böra ega rum, att husets längdrigtning blefve i norr och söder, enär derigenom vunnes afsevärda fördelar såsom ett ökadt afstånd mellan detta hus och den föreslagna cellbyggnaden, hvarjemte det redan befintliga ångpannehuset under arbetstiden blefve oberördt af det blifvande ekonomihusets uppförande. Vid den omarbetning af ritningarna, som betingats af det ändrade läget, hade för öfrigt den förut beräknade kostnaden kunnat minskas med 4,500 kronor.

Genom kökets flyttning från mansafdelningen till det nya ekonomihuset ernåddes en väsentlig och länge efterlängtad förbättring för sjukvården å samma afdelning, enär för kökets behof nu använda lokaler, ett stort rum och 4 mindre, derefter kunde användas för sjukvården, det

stora rummet till ett gemensamt dag- och arbetsrum och smårummen till väl behöfliga bostadslägenheter för manliga patienter. Köket och tvätten finge för öfrigt ett vida bättre och mer centralt läge, hvilket minskade utgifterna för betjening.

Köksinventarierna vore fullgoda och kunde öfverflyttas till det nya köket, hvarför särskildt anslag till kökets inredning ej erfordrades. I det gamla tvätthuset funnes deremot intet, som dugde att flyttas till det nya, hvarför ny uppsättning af inventarier erfordrades. Den mekaniska tvätten hade under sista årtiondet förbättrats så betydligt, att den numera medförde stora fördelar i besparad arbetskraft, minskad förbrukning af bränsle och såpa samt snabbare utfördt arbete, hvarför densamma borde användas här, på sätt vid andra under senare år vid hospitalen anordnade tvätthus egt rum. En lämplig uppsättning af apparater efter detta system betingade enligt infordradt anbud en kostnad af 13,578 kronor, för hvilken utgift, såsom rätteligen tillhörande en blifvande utredning, särskildt anslag icke erfordrades, då den på sätt förr egt rum kunde utgå af de till hospitalens underhåll anvisade medel.

För ekonomihuset åter beräknades utgifterna, jemlikt bilagdt kostnadsförslag, till 37,500 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts och med åberopande af de utaf medicinalstyrelsens arkitekt uppgjorda ritningar, I—IX, och kostnadsförslag har medicinalstyrelsen i underdånighet hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af ett anslag å 88,000 kronor för uppförande vid Vadstena hospital af ett nytt ekonomihus och anordnande genom om- och nybyggnad af ett nytt hus för vård af våldsamma sinnessjuka qvinnor.

Öfverintendentsembetet, som efter härå erhållen remiss granskat de för ifrågavarande ändamål upprättade ritningarna jemte samma ritningar tillhörande kostnadsförslag, slutande å sammanlagdt 88,000 kronor, har dervid icke funnit skäl till anmärkning vare sig mot ritningarna eller mot den beräknade byggnadskostnaden.

Då behofvet af nämnda byggnader synes mig vara till fullo ådagalagdt och de föreslagna anordningarna jemväl torde få anses lämpade efter för handen varande förhållandens kraf, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till uppförande vid Vadstena hospital af ett nytt ekonomihus och anordnande genom om- och nybyggnad af ett nytt hus för vård af våldsamma sinnessjuka qvinnor, allt enligt de företedda ritningarna, bevilja en summa af 88,000 kronor samt deraf anvisa på extra stat för år 1891 ett belopp af 40,000 kronor.

Diverse anslag.

[64, 65.] *Svenska fornskriftsällskapet och religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar.*

I likhet med hvad under åtskilliga år skett och af samma skäl, som då förekommit i fråga om särskilda anslag *dels* till *svenska fornskriftsällskapet*, *dels ock* till beredande af *religionsvård åt svenske sjömän* i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän, torde Eders Kongl. Maj:t behaga föreslå Riksdagen att jemväl för år 1891 på extra stat anvisa: till svenska fornskriftsällskapet 2,000 kronor och till beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar 10,000 kronor.

[66.] *Ang. åtgärder för förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts finska församlingar.*

I underdånig skrifvelse den 2 oktober nästlidet år har domkapitlet i Hernösand fäst Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på vissa förhållanden inom finnmarksförsamlingarna af Hernösands stift, de der syntes påkalla vidtagande af *särskilda åtgärder med afseende å religionsvården* i dessa församlingar; och har domkapitlet dervid hufvudsakligen anfört följande.

Redan nu vore de uti nämnda församlingar verkande presterliga krafterna otillräckliga och för framtiden tedde sig utsigterna i detta afseende ännu mörkare. Hvad anginge otillräckligheten af de närvarande presterliga krafterna, vore att märka, hurusom finnmarksförsamlingarna dels till följd af sin ofantliga areal dels på grund deraf, att befolkningen i alla församlingar vore delad i svensk- och finsktalande, toge de presterliga krafterna i anspråk i långt större mått än någon annan del af riket. Ingen församling hade mindre ytinnehåll än fyra qvadratmil, och för de flesta räknades ytinnehållet i tiotal qvadratmil. Juckasjärvi församling utgjordes af nära 129 och Gellivare af 148 qvadratmil. En följd häraf vore, att en väsentlig del af presternas tid måste tillbringas på resor. Språkdubbelheten gjorde nödvändigt, icke blott att dubbla gudstjenster delvis måste hållas, utan ock att särskild nattvardsundervisning måste meddelas åt de barn, som talade de olika tungomålen; och hvad i dessa afseenden redan nu förekomme, borde än ytterligare utvecklas. Både ytvidd och språkförhållanden påkallade ett större antal prester i förhållande till folkmängden än i andra delar af riket. Men i finnmarken med dess öfver 24,000 invånare funnes endast 10 ordinarie prestmän. Följden häraf vore ock att icke blott församlingsvården i allmänhet vore ytterst otillfredsställande, utan ock att de offentliga i lag påbjudna gudstjensterna understundom och flerestädes måst alldeles inställas.

Det närmast till hands liggande sättet att afhjelpa dessa missförhållanden vore naturligtvis upprättandet af flere ordinarie presterliga beställningar med eller utan sönderdelning af de nuvarande pastoraten. Sådant komme ock inom en icke allt för aflägsen framtid att ske inom Neder-Torneå och Pajala församlingar. Dermed vore emellertid icke ens inom dessa församlingar sörjdt för det närvarande behofvets afhjelpande, och inom de öfriga församlingarna funnes ingen utsigt att förmå den öfver hufvud taget obemedlade befolkningen till de uppoffringar, som inrättandet af nya presttjenster kräfde. Enligt domkapitlets åsigt funnes ingen annan utväg att, så skyndsamt som behofvet påkallade, åstadkomma en förbättrad församlingsvård i dessa trakter, än att anställa ett förökadt antal extra ordinarie prestmän. Den ytterst ringa tillgången å obefordrade prester inom stiftet öfver hufvud gjorde det emellertid nästan omöjligt för domkapitlet att förse finnmarken med extra ordinarie prestmän utöfver de trenne, som nu der tjenstgjorde. De knappa inkomster, som i allmänhet vore förenade med de ordinarie presterliga beställningarna i finnmarken, såväl som det förhållande, att flera bland dessa prestmän vore i svaga ekonomiska omständigheter, gjorde dessutom, att dessa män endast med yttersta svårighet ansåge sig kunna aflöna embetsbiträde och detta allenast med minsta möjliga belopp. Domkapitlet hölle för den skull före, att behofvet för närvarande endast på det sätt kunde tillgodoses, att, i analogi med hvad redan skett för en finnmarksförsamling, nemligen Gellivare, anslag af allmänna medel bereddes för anställande af tvenne extra ordinarie prestmän eller kontraktsadjunkter för de öfriga finnmarksförsamlingarna, eller hela Vesterbottens fjerde kontrakt. Dessa kontraktsadjunkter skulle af domkapitlet för ett år i sänder förordnas med tjenstgöringsskyldighet å den eller de orter, der domkapitlet efter vederbörande kontraktsprosts hörande funne deras verksamhet mest behöflig, med rätt för desse prestmän, hvilka borde kunna tagas från hvilket stift som helst i riket, att bibehålla befordringsrätt inom deras ursprungliga stift. Då tjenstgöringen inom finnmarken icke blott erbjöde stora svårigheter med hänseende till klimat och andra förhållanden utan äfven nödvändiggjorde, att de ifrågasatta kontraktsadjunkterna förvärfvade sig någon kännedom i finska språket, syntes det årliga anslaget till dem icke kunna sättas lägre än det, som redan utginge till den i Gellivare anstälde prestmannen, eller 2,000 kronor om året för hvardera. Domkapitlet ansåge icke rådligt att såsom uttryckligt vilkor för anställning såsom kontraktsadjunkt sätta förtrogenhet med finska språket. Måhända skulle då ingen lämplig prestman kunna för det just nu trängande behofvet erhållas. Och äfven om en sådan prestman till en början saknade färdighet i finska språkets talande

och skrifvande, skulle han genom att hålla svenska predikningar och andaktsstunder, nattvardsundervisning och husförhör m. m. med dem, som vore tillräckligt hemma i svenska språket eller ej alls vore mägtiga det finska, kunna utöfva ett väsentligt gagn och tillgodose behof, som för närvarande antingen alldeles icke eller ock högst ofullkomligt vunne beaktande.

På nu angifvet sätt skulle enligt domkapitlets åsigt det närvarande, allvarligt trängande behofvet af förbättrad själavård inom finnmarken i det väsentligaste kunna afhjelpas. Domkapitlet hölle dock före, att andra åtgärder måste vidtagas för att tillgodose framtidens kraf i detta afseende. Sådana förhållandena för det närvarande vore, hotades finnmarksförsamlingarna inom en icke aflägsen framtid af en fullständig brist på dugande presterliga krafter. Enär för den öfvervägande delen af befolkningen inom dessa församlingar svenska språket ännu vore otillgängligt, måste inom hvarje församling finnas åtminstone en prest, som vore fullt förtrogen med finska språket. Men utsigterna att i mån af de nuvarande presternas tillbakaträdande erhålla nya i nämnda hänseende användbara krafter vore ytterst mörka. Så vidt domkapitlet hade sig bekant, funnes bland de teologie studerande vid universitetet i Upsala icke en enda, som vore förtrogen med finska språket. Om icke särskilda åtgärder vidtoges, vore det att befara, att man genom t. ex. sjukdoms- eller dödsfall bland finnmarkens prester snart kunde komma att ställas inför nödvändigheten att i en eller flere församlingar låta allt hvad själavård heter för den större delen af befolkningen ligga nere. För att, så vidt ske kunde, förebygga en dylik olycka syntes det domkapitlet nödvändigt att vidtaga åtgärder i syfte att uppmuntra presterliga ämnessvenner till inlärande af finska språket. Enligt nådiga reglementet den 14 april 1846 vore stipendier anslagna för sådana teologie studerande, som beflitade sig om inhemtande af kännedom i lapska språket. Domkapitlet hölle före, att liknande stipendier i afseende å finska språket borde af statsmedel anslås för blifvande finnmarksprester. Derest dylika stipendier bestämdes till så stort belopp, att de i någon väsentlig mån betingade en students vistelse vid universitetet, skulle de, enligt domkapitlets förmodan, innebära en uppmuntran för mer än en yngling att så väl tillegna sig finska språket som åtminstone under någon tid egna sig åt presterlig tjenstgöring inom finnmarken. Stipendierna, hvilka af domkapitlet föresloges att blifva två, hvartdera å 750 kronor, borde få åtnjutas vid universitetet i tre år och förpligta innehafvaren till inlärande af finska språket före inträde i prestembetet och efter ordinationen till två eller tre års tjenstgöring inom de finska församlingarna.

Hvad domkapitlet anfört anser jag till fullo intyga behofvet af särskilda åtgärder för en förbättrad religionsvård inom de finska församlingarna af Hernösands stift. Jemväl synas mig de föreslagna åtgärderna vara lämpliga. Hvad särskildt angår stipendierna hafva yttranden inhemtats från teologiska fakulteten i Upsala samt från kanslern för Upsala universitet, och hafva så väl fakulteten som kanslern uttalat, att enligt deras åsigt de ifrågavarande stipendierna borde kunna blifva ett verksamt medel till befordrande af det åsyftade ändamålet. Jag finner mig ega fullt skäl tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att i denna sak taga i anspråk Riksdagens medverkan, dervid emellertid de anslag, som ifrågakomma, nu torde böra äskas allenast på extra stat, dock för så lång tid, som kan vara erforderlig, för att åtgärderna må kunna genomföras och någon erfarenhet vinnas, huruvida de medföra åsyftadt gagn, i hvilket afseende en tid af tre år torde vara lämplig.

Beträffande sättet för kontraktsadjunkternas tillsättande, omfattningen af deras tjenstgöringsskyldighet, sättet för stipendiernas tillsättande, tiden och vilkoren för deras åtnjutande med flera dylika frågor, torde för anslagens beviljande närmare bestämmelser icke finnas erforderliga, utan synes vara lämpligast att Eders Kongl. Maj:t framdeles, efter ärendets behandling hos Riksdagen, härom meddelar nödiga föreskrifter.

På grund af det nu anförda hemställer jag, det täcktes Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen att på extra stat bevilja:

dels till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan komma att meddela, 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1891;

dels till inrättande för det af domkapitlet angifna ändamål af två stipendier för teologie studerande, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan komma att meddela, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1891.

[67.] *Nordiska museet.*

Med åberopande af 1889 års Riksdags beslut om anvisande af ett extra anslag för år 1890 af 16,000 kronor till *nordiska museet*, har museets styrelse anhållit, att till Riksdagen måtte aflåtas framställning om beviljande jemväl för år 1891 af enahanda anslag för ifrågavarande museum; och får jag med anledning häraf i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 16,000 kronor, att ställas till styrelsens för nordiska museet förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

[68.] *Tidskrift för landsmål m. m.* Med anledning af en utaf docenten J. A. Lundell gjord ansökning om fortfarande anslag för den af honom utgifna tidskriften »*Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif*» anser jag mig böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att jemväl för nästkommande år ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag till samma belopp, som vid flera föregående Riksdagar anvisats, eller 3,150 kronor, att, på de vilkor Eders Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under år 1891 af nämnda tidskrift.

[69.] *Tidskriften »Acta mathematica».* Hos Eders Kongl. Maj:t har utgifvaren af tidskriften »*Acta mathematica*», professorn G. Mittag-Leffler, underdånigst anhållit, att enahanda belopp, eller 4,000 kronor, hvilket för innevarande år liksom för flera föregående år beviljats såsom understöd för utgifvande af nämnda tidskrift, och som vore behöfligt för fortsatt utgifvande af tidskriften jemväl under år 1891, måtte sökanden för sådant ändamål beredas; och har vetenskapsakademien i ämnet afgifvit underdånigt utlåtande och dervid på det varmaste förordat bifall till ansökningen.

Med anledning häraf hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1891 anvisa ett belopp af 4,000 kronor, att såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för utgifvande under samma år af tidskriften »Acta mathematica» till professorn Mittag-Lefflers förfogande utbetalas.

[70.] *Nordisk familjebok.* Utaf det anslag, 25,000 kronor, som vid 1886 års Riksdag beviljades till understöd för utgifvande af »*Nordisk familjebok*» och som var afsedt att fördelas på fem år, äro redan för åren 1887—1890 anvisade tillsammans 20,000 kronor. Jag hemställer nu, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till utgående under år 1891 anvisa den återstående delen af nämnda anslag, 5,000 kronor.

[71.] *Föreläsningskurser för arbetsklassen.* På Eders Kongl. Maj:ts framställning har Riksdagen för hvartdera af åren 1889 och 1890 beviljat ett extra anslag af 20,000 kronor, att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsningskurser för arbetsklassen*, dock under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Eders Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga.

Jag hemställer, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att jemväl för år 1891 bevilja ett extra anslag å 20,000 kronor, att under enahanda vilkor, som nyss nämnts, användas till omförmälda ändamål.

[72.] *Precisionsnivellerings-arbeten m. m.*

Med anledning af en år 1883 utaf kejserl. tyska regeringen gjord framställning att för vinnande af närmare kännedom om Östersjöns medelvattenhöjd s. k. *precisionsnivelleringsarbeten*, liknande dem, som utmed Preussens östersjökust utförts af preussiska generalstaben, måtte verkställas här i riket, täcktes Eders Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande och sedan upplyst blifvit, att danska regeringen förklarat sig villig att låta utföra dylika nivelleringsarbeten med anslutning till de af preussiska generalstaben verkstälda, i den till 1885 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof på extra stat för år 1886 äska ett anslag af 40,500 kronor till anordnande och underhåll af vattenhöjdmätningsstationer, inköp af nivelleringsinstrument m. m. samt utförande af precisionsnivelleringsarbeten. I ett den kongl. propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet rörande detta ärende lemnades en af kostnadsberäkning åtföljd utredning beträffande de för ifrågavarande ändamål nödiga anordningar och arbeten. Enligt denna utredning afsågs, dels att till utförande af vattenhöjdsobservationer vid rikets kuster skulle genast inrättas sex med sjelfregistrerande apparater (mareografer) försedda stationer, eller s. k. peglar, af hvilka två skulle förläggas vid Bottniska viken, dels ock att dessa stationer skulle med hvarandra förbindas medelst precisionsnivelleringar, hvilka under de fem första åren skulle omfatta mellersta och södra Sverige samt framdeles utsträckas till det norra.

I skrifvelse den 20 maj 1885 förklarade Riksdagen sig finna det med ifrågavarande arbeten förbundna stora vetenskapliga intresse tydligt ådagalagdt och att det skulle vara vårt land mindre värdigt att undandraga sig att tillsammans med de öfriga östersjömakter, som förenat sig om ifrågavarande arbeten, samverka till målets vinnande. Kostnaderna för de upp-

gifna anordningarna och arbetena syntes dock Riksdagen väl höga. I sådant afseende anfördes, att, då hela det antal vattenhöjdmätningsstationer, som Eders Kongl. Maj:t ansett böra inrättas, icke genast vore behöfligt, Riksdagen funnit det icke vara oundgängligen nödigt att redan då dertill bevilja medel, utan att Riksdagen i stället för af Eders Kongl. Maj:t begärda 25,000 kronor endast anslagit hvad som för fyra stationer jemte kostnader för transporter, dykeribiträde m. m. ansetts behöfligt, nemligen dels för hvarje station 4,000 kronor, eller tillhopa 16,000 kronor, dels ock gemensamt för alla stationerna 700 kronor till transportkostnader m. m. Vidare fann Riksdagen inköp af nivelleringsinstrument icke behöfva ske i så stor omfattning, som af Eders Kongl. Maj:t föreslagits, utan att anslaget härtill, enligt Eders Kongl. Maj:ts förslag 4,000 kronor, kunde nedsättas till 3,000 kronor. Då vattenhöjdmätningsstationerna blefve till antalet färre, än Eders Kongl. Maj:t ansett nödigt, beräknade Riksdagen för deras underhåll och tillsyn m. m., efter 425 kronor för hvarje station, årligen tillhopa 1,700 kronor. Beträffande slutligen kostnaden för precisionsnivellementet i mellersta och södra Sverige, beräknad till 9,000 kronor om året under fem år, beslöt Riksdagen i denna post en nedsättning till 6,750 kronor. Hela det anslag, som Riksdagen för ofvan omförmälda ändamål stälde till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för år 1886, utgjorde 28,000 kronor.

Af detta anslag beslöt Eders Kongl. Maj:t den 24 oktober 1885 anvisa 6,600 kronor till begynnande af ett precisionsnivellement i södra och mellersta Sverige, 3,000 kronor till inköp af derför erforderliga instrument m. m. och 18,400 kronor till inrättande af fyra särskilda vattenhöjdmätningsstationer (vid Varberg, Ystad, Kungsholms fästning och Landsorts fyr).

Sedermera har Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar beviljat dels för år 1887 ett belopp af 10,000 kronor till fortsättande af precisionsnivelleringsarbetet i södra och mellersta Sverige samt till inköp af dertill erforderliga instrument med tillbehör, dels för åren 1888, 1889 och 1890 årligen 9,000 kronor till fortsättande af dessa arbeten, dels ock för hvart och ett af de sistnämnda fyra åren 1,700 kronor för underhåll och tillsyn af vattenhöjdmätningsstationerna m. m.

Under åberopande häraf och med förmälan att genom de af Riksdagen hittills anvisade medel möjliggjorts att så bedrifva ifrågavarande arbeten, att precisionsnivellementet i södra och mellersta Sverige kunde enligt den ursprungliga planen fullbordas under år 1890, hafva styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån, afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning och professorn vid generalstaben uti underdånig skrifvelse

den 27 sistlidne september anhållit att få fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på vigten af de nämnda arbetenas utsträckning öfver hela Östersjöbäckenet. Det lede nemligen ej något tvifvel, att saknaden af sjelfregistrerande peglar vid Bottniska vikens vestra kustland omöjliggjorde en tillförlitlig kännedom af de sedan lång tid tillbaka iakttagna sänknings- eller höjningsfenomenen vid Sveriges östra kust, hvilka inom den vetenskapliga verlden framkallat olika åsigter, huruvida en svenska vallens höjning eller en Östersjöns vattenminskning egde rum. Till denna i geofysikaliskt hänseende vigtiga frågas lösning kunde nu ett värdefullt bidrag erhållas genom anställande af fortlöpande vattenhöjdsiakttagelser vid Bottniska vikens kust, der de ifrågavarande fenomenen framträdde starkast, samt precisionsafvägningars utförande i ändamål att sammanbinda dessa vattenhöjdsiakttagelser så väl sinsemellan som med dylika vid öppna verldshafvet. Ett vetenskapligt företag i sådant syfte kunde ej heller numera möta någon större svårighet, då Norge sedan flera år tillbaka upprättat ett antal af tio sjelfregistrerande peglar, fördelade utefter hela dess kust från Kristiania till Vardö. Tre af dessa peglar, nemligen vid Kristiania, Trondhjem och Kabelvåg, hade för öfrigt ett sådant läge, att en sammanbindning af dem med det svenska nätet af precisionsafvägningar lämpligen syntes böra ingå i planen för de ifrågavarande arbetena. Ty då man så väl af det ofvan antydda för skandinaviska halfön gemensamma vetenskapliga intresset som äfven i anseende till Norges jemförelsevis ringa utsträckning i ostvestlig rigtning, hvarigenom kostnaderna från dess sida blefve obetydliga, torde kunna vänta ett tillmötesgående derifrån med afseende på de ifrågasatta vattenhöjdmätningsstationernas sammanbindning, skulle förgreningar af det svenska precisionsnivelleringsnätet till riksgränsen endast behöfva verkställas för de två senare af ofvannämnda norska stationer, enär en redan afvägd linie nått riksgränsen å Dalslands jernväg. Men oafsedt dessa och andra teoretiska frågors lösande hade en precisionsafvägnings utförande och vattenhöjdsiakttagelsers anställande i norra Sverige äfven en praktisk betydelse af stort värde, i det att derigenom säkra utgångs- och stödjepunkter erhölles för de omfattande detaljafvägningar, som framdeles komme att derstädes utföras för statens eller den enskildes behof.

Hvad de nu ifrågasatta afvägningsliniernas läge och utsträckning beträffade ansåge styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån samt bemälde afdelningschef och professor en linie böra utgå från normalhöjdpunkten i Stockholm och på vägar närmast kusten sträcka sig till Torne elfs mynning samt en annan, med den förra i allmänhet parallel, gå från någon markerad punkt i afvägningslinien norr om Mälaren längs landets hufvudrigtning äfven till Torne elf på vägar, som vore för afvägningsoperationerna

lämpligast. Då härtill lades så väl nödvändiga förbindelser mellan dessa linier, hvilka allt efter vägarnes rigtning och terrängens beskaffenhet skulle gå på större eller mindre afstånd från hvarandra, som ock peglars och i klippor sedan äldre tider inhuggna vattenmärkens förbindelse med afvägningsnätet samt de ofvan nämnda förgreningarna till riksgränsen, komme den totala längden af precisionsafvägningen i norra Sverige att uppgå till omkring 3,500 kilometer eller, då denna sträcka måste för kontrollens och precisionens skull afvägas dubbelt, till 7,000 kilometer. Kostnaderna för detta arbetes utförande läte äfven approximativt beräkna sig, då man enligt vunnen erfarenhet hade sig bekant, att en person årligen medhunne 300 kilometer för en kostnad af 2,500 kronor. Om man således använde tre nivellörer, kunde det ifrågavarande arbetet å fältet medhinnas på åtta år med en årlig kostnad af 7,500 kronor. Lade man härtill de nödvändiga utgifterna för precisionsnivelleringsnätets beräkning, vissa peglars och vattenhöjdmärkens sammanbindande med afvägningsnätet medelst trigonometriska operationer, instrumentens reparation och underhåll m. m., hvilka med säkerhet icke understege 1,500 kronor årligen, kunde den totala kostnaden för den ifrågavarande precisionsafvägningens utförande anslås till 72,000 kronor att utgå med 9,000 kronor årligen under åtta års förlopp.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hafva styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån, afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning och professorn vid generalstaben anhållit, att till näst sammanträdande Riksdag måtte aflåtas nådig framställning dels om beviljande på extra stat för år 1891 af ett anslag å 9,000 kronor för anordnande i Norrland vid Bottniska viken af två vattenhöjdmätningsstationer med registreringsapparater och, i sammanhang härmed, om höjande från 1,700 kronor till 2,500 kronor af det nuvarande årsanslaget för stationernas underhåll och tillsyn m. m., dels äfven om beviljande på extra stat för år 1891 af ett anslag å 9,000 kronor till påbörjande af ett precisionsnivellement i norra Sverige.

Vetenskapsakademien, som efter nådig remiss inkommit med underdånigt utlåtande i ämnet, har dervid öfverlemnat ett af akademiens ledamöter professorerne D. G. Lindhagen och friherre A. E. Nordenskiöld samt generaldirektören grefve R. Cronstedt afgifvet yttrande, som akademien för sin del gillat och förklarat uttrycka dess egen åsigt i frågan. I detta yttrande framhålles hurusom, enär den betydelsefulla uppgift, som här föreläge, endast vore till en del löst genom anordningarna och arbetena i mellersta och södra Sverige, den giltigaste anledning förefunnes att nu fortsätta dem inom de nordligare delarne af landet, helst hvad särskildt afvägningarna anginge det måste vara af vigt, att arbetena härför utan afbrott anslöte sig till arbetena i mellersta Sverige, på det att samma in-

öfvade arbetskrafter måtte fortfarande kunna för dessa arbeten påräknas. I afseende på den framlagda planen påpekas bland annat, att den afvägningslinie, hvilken föreslagits skola gå genom det inre af landet ungefär parallelt med kustlinien mellan Stockholm och Torne elfs mynning och hvars förnämsta ändamål vore att utgöra en behöflig kontroll på kustlinien, med hvilken den på flera ställen skulle komma att genom sidoafvägningar förbindas, dessutom erbjöde ett ganska stort intresse dels med afseende på kännedomen af landets allmänna profilförhållanden, dels ock emedan genom densamma en stor mängd väl bestämda höjdfixpunkter i det inre af landet blefve gifna, tjenande till utgångspunkter för framtida afvägningsföretag för olika ändamål såsom för sjöars aftappning, markers torrläggning, floders reglering o. s. v. Emot ändamålsenligheten af planen i dess helhet göres ingen annan hufvudsaklig anmärkning, än att densamma i det hänseendet syntes otillfredsställande, att endast två peglar blifvit föreslagna att inrättas vid den omkring 700 kilometer långa kuststräckan mellan Stockholm och norra ändan af Bottniska viken. För det åsyftade ändamålets vinnande borde inom det ifrågavarande området anordnas åtminstone tre peglar, af hvilka en borde ligga så nära som möjligt intill Bottenvikens norra ända, hvarförutan något med hufvudfrågan sammanhängande motiv för nivelleringsoperationernas föreslagna utsträckning ända till Torne elf icke förefunnes. Anslutande sig härtill, har vetenskapsakademien på det varmaste förordat bifall till den gjorda framställningen med den ändring, som föranleddes deraf att minst tre pegelstationer blefve inrättade på lämpliga orter vid Bottniska vikens kuster.

Med anledning af hvad vetenskapsakademien i berörda utlåtande anfört hafva sedermera styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån, afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning och professorn vid generalstaben afgifvit infordradt underdånigt yttrande och dervid erinrat, hurusom redan vid första skedet af denna frågas behandling bemälda styrelse i ett utlåtande till Eders Kongl. Maj:t af den 29 januari 1884 framhållit såsom sin mening, att sju sjelfregistrerande peglar — och af dessa tre förlagda vid Bottniska viken — vore behöfliga, men på samma gång icke ansett sig kunna framlägga något definitivt förslag, förr än man på ort och ställe gjort sådana undersökningar, att kännedom kunnat erhållas om de föreslagna platsernas lämplighet. Sedan en sådan undersökning enligt nådigt uppdrag blifvit verkställd af föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån och professorn vid generalstaben, inkommo byråns styrelse samt ofvannämnde afdelningschef och professor med definitivt förslag angående vattenhöjdmätningsstationernas läge äfvensom plan för precisionsnivellementets utförande jemte kostnadsberäkning. På grund af berörda undersökning och

med fäst afseende på önskvärdheten att så mycket som möjligt nedbringa kostnaderna kommo förslagsställarne emellertid till det resultat, att pegelstationernas antal torde kunna inskränkas till sex, af hvilka endast två sålunda skulle komma att förläggas vid norra Sveriges kust, nemligen en vid Björns fyrar, eller ungefär vid södra ändan af Bottniska vikens större bassäng, samt en annan vid Ratan vid den nordliga bassängens sydliga del. Ett bidragande skäl till denna inskränkning i den ursprungliga planen utgjorde den förutsättningen, att den vid Bottenvikens nordligaste del önskvärda vattenhöjdmätningsstationen skulle kunna komma till utförande på finska sidan, hvilken förutsättning icke kunde anses förhastad, då äfven detta land borde hysa intresse för den ifrågavarande vigtiga frågans lösning.

Om förslagsställarne således, hufvudsakligen på grund af besparingsskäl, i sina afgifna förslag ansett sig icke böra föreslå flera än två pegelstationer vid Bottniska viken, kunde de dock ej annat än, i likhet med vetenskapsakademien, anse för högst önskvärdt, att vid Bottenhafvet och Bottenvikens stränder minst tre eller helst fyra stationer upprättades, af hvilka stationer i sådant fall två borde förläggas på hvardera sidan af de genom norra Qvarken skilda delarne af nämnda haf.

Beträffande den föreslagna utsträckningen af precisionsnivellementet ända till Torne elf, hvilken utsträckning af nivelleringsoperationerna vetenskapsakademien, under förutsättning att pegel icke skulle komma att upprättas vid Bottniska vikens nordligaste del, ansett icke stå i något sammanhang med hufvudfrågan, fäste förslagsställarne uppmärksamheten derpå, att införandet i precisionsnivellementet af vid Sveriges kuster befintliga vattenhöjdmärken inginge i förslaget till dessa arbetens utförande. Då nu uti Bottniska vikens nordligaste del funnes tre i klippor inhuggna märken, af hvilka ett, inhugget år 1700 och antagligen det äldsta i Skandinavien, vore beläget i en fjärd öster om Kalix elfs mynning och ett annat af omkring ett hundra års ålder vore beläget icke långt från Torne elfs mynning samt slutligen ett af nyare datum, nemligen från år 1869, i trakten af Kalix elf, skulle det vara en försummelse att icke intaga dessa märken i afvägningsnätet. Dessutom hade vid förslagets afgifvande tanken att vid Torne elf åvägabringa samband med framdeles blifvande likartade arbeten inom Finland icke varit förslagsställarne främmande. Under sådant förhållande och då den af dem föreslagna utsträckningen af precisionsafvägningsnätet endast utgjorde en jemförelsevis ringa del af det hela, eller trakten mellan Torne elf och Luleå–Gellivare jernväg, utefter hvilken den nordligaste af de utaf vetenskapsakademien lifligt förordade förbindelselinierna med Norge borde förläggas, hade förslagsställarne ansett sig ega fullt giltiga skäl att föreslå nivelleringsoperationernas utsträckande ända till Torne elf,

äfven om den synnerligen önskvärda vattenhöjdmätningsstationen vid Bottniska vikens nordligaste del icke skulle komma till stånd.

Den utredning, frågan sålunda erhållit, synes mig otvetydigt gifva vid hand, att nödiga medel nu böra beredas för det inom rikets södra och mellersta delar snart afslutade precisionsnivellementets utsträckande till norra Sverige. Kostnaden för dessa arbeten, sådan den nu uppskattats, öfverstiger visserligen icke obetydligt det belopp, som angafs i den beräkning, hvilken år 1885 förelades Riksdagen; men någon utväg att nedbringa kostnaden under den summa, som i föreliggande framställning af styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån, afdelningschefen vid generalstabens topografiska afdelning och professorn vid generalstaben förklarats erforderlig, lärer ej finnas, så framt det här åsyftade målet skall uppnås. Att man icke behöfver befara, det ändamålet skulle förfelas genom de nya vattenhöjdmätningsstationernas inskränkande till två, en inskränkning, som synes nödvändig för att begränsa kostnaderna, torde framgå af förslagsställarnes senaste skrifvelse, för hvilken redogörelse nyss blifvit lemnad. Jag hemställer derför i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 20,500 kronor till precisionsnivelleringsarbetenas fortsättande i norra Sverige, anordnande af två nya med sjelfregistrerande apparater försedda vattenhöjdmätningsstationer samt underhåll och tillsyn af dessa jemte redan befintliga sådana stationer m. m.

[73.] *Ersättning åt byggmästaren C. H. Hallström för lidna förluster å universitetsbyggnaden i Upsala.*

Hos Eders Kongl. Maj:t har byggmästaren C. H. Hallström, hvilken enligt byggnadskontrakt af den 14 januari 1879 på entreprenad uppfört det nya universitetshuset i Upsala, i underdånighet anhållit, att honom måtte beredas ersättning, till fullo eller till någon del, för den förlust, han vid detta byggnadsföretags utförande lidit; och har Hallström i fråga om storleken af denna förlust meddelat, att de belopp, som för nämnda byggnadsverk honom tillgodokommit, utgjort dels den i kontraktet bestämda summa, 650,000 kronor, dels godtgörelse för åtskilliga ändrings- och öfverarbeten, 163,108 kronor 86 öre, tillhopa 813,108 kronor 86 öre, under det att hans kostnader bestigit sig till 1,423,569 kronor 18 öre, hvadan hans förlust skulle uppgått till 610,460 kronor 32 öre.

De af sökanden såsom orsaker till denna betydliga förlust angifna omständigheter sammanfattas i följande punkter.

1:o) De till ledning vid entreprenadanbudets beräkning förefintliga borrkartan och projektkontraktet angåfvo, att grunden till den ifrågavarande byggnaden skulle läggas »minst 5 fot» under blifvande jordyta. För säkerhetens skull beräknade Hallström den dock till 6 fot. Men hvad

han alls icke beräknade eller ens kunde ana var, att den grusbacke, på hvilken byggnaden skulle uppföras, i flera rigtningar, synnerligast i sydöstra delen af byggnadsplatsen, genomkorsades af gamla kolossala grundmurar till den derstädes fordom befintliga erkebiskopsborgen. Dessa grundmurar voro lagda af idel kullersten i kalkbruk och utgjorde nu en under seklers lopp sammangyttrad massa, hård som jern, men på samma gång seg som bly. Att spränga sig fram genom densamma var omöjligt, enär i murbruket befintliga större och mindre öppningar omintetgjorde sprängämnets sprängkraft; och vare sig man begagnade s. k. korp, jernspett, kil eller slägga, kunde man blott med största svårighet och högst betydande kostnader tum för tum lösgöra denna öfver all beskrifning ogenomträngliga jord-, sten- och kalkbruksmassa. När härtill kom, att de gamla grundmurarne och källrarne i allmänhet voro mycket djupgående, blef följden den, att de nya grundmurarne måste göras betydligt både bredare vid basen och djupare än som blifvit beräknadt. Med visshet kunde Hallström derför säga, att grundläggningen för universitetets nya hus till följd af dessa alldeles oförutsedda omständigheter kostade mer än tre gånger den beräknade summan.

2:o) Vid entreprenadanbudets uppsättande funnos endast plan-, fasad- och sektionsritningar; och detaljerna till de dekorativa partierna, hvartill ritningar under arbetets fortgång lemnades, hade blifvit vida mer komplicerade och rikhaltiga än å hufvudritningarna antydts.

3:o) Enligt den ursprungliga bestämmelsen skulle byggnadens jordvåning beklädas med kalksten. Men detta material utbyttes mot granit, och den mellangift, 10,000 kronor, Hallström dervid erhöll, var alldeles för låg.

4:o) Entreprenadkontraktet föreskref, att byggnaden skulle beklädas dels med kalksten och dels med fogstruket tegel. Kalkstenen visade sig emellertid icke hållbar utan sprang sönder vid minsta ojemnhet i trycket och måste ersättas med nya delar, hvilket vållade stor förlust.

5:o) Till byggnadens utvändiga beklädnad hade, mot beräkning, tegel med stor kostnad måst inköpas och å jernväg fraktas från Danmark.

6:o) Under arbetets fortgång bestämdes, att vissa delar af byggnaden skulle beklädas med kalksten i stället för tegel. Ehuru vid kostnadsförslagets uppgörande angafs, att arbetet skulle blifva så enkelt som möjligt, blefvo dock detaljerna vid utförandet rikare än förutsatt var.

7:o) Femtiosex kolonner vid fönsteromfattningarna i husets öfre våning äro utförda af polerad röd granit i stället för kalksten.

8:o) Kupolen öfver aulan skulle enligt den ursprungliga bestämmelsen uppbäras af 18 stycken jerntakstolar, men vid detaljritningarnas upp-

rättande ökades antalet till 25 stolar med bågform i stället för med först afsedd rak form, samt med gröfre gods än de första ritningarna angåfvo.

9:o) För åtskilliga orneringsarbeten hade kostnaderna ökats derigenom, att ändringar förekommit och att vissa af dem måst utföras af zink i stället för gips.

10:o) Enär flere lokaler togos i besittning för användande, innan byggnaden i dess helhet var färdig, erfordrades före den slutliga besigtningen ej obetydliga renovationer af målning m. m. Betydliga kostnader hade ock vållats af de efterputsningar, som nödvändiggjorts deraf, att gas- och vattenledningarna, hvilka ej inbegrepos i entreprenaden och af annan person verkstälts, framdrogos först sedan all putsning af tak och väggar var färdig.

11:o) Den från början beräknade byggnadstiden hade fördubblats i följd af det försvårade och förökade grundläggningsarbetet, svårigheten att erhålla lämpligt fasadtegel, förändringen af den ursprungliga byggnadsplanen samt den tidsutdrägt, som betingats af nödvändigheten att uppgöra kostnadsförslag till förändringarna.

Dessa äro i korthet de förhållanden, hvilka enligt Hallströms åsigt vållat hans förlust å ifrågavarande byggnadsföretag. Han förlitar sig nu deruppå, att Eders Kongl. Maj:t måtte nådigst behjerta den sorgliga och nödstälda belägenhet, hvaruti han, med en talrik familj, af hvilken 2 barn vore genom sjuklighet och andra genom minderårighet oförmögne att sig försörja, efter ett helt lifs oförtruten sträfvan genom berörda förlust kommit.

Bland de af Hallström till Eders Kongl. Maj:t ingifna handlingar finnas entreprenadkontraktet, instrument öfver den af utsedde besigtningsmän den 6 och 7 december 1886 verkstälda afsyningen å den färdiga byggnaden, styrkta utdrag af Hallströms räkenskaper, vitsord, meddelade beträffande en mängd af Hallström under åren 1855—1886 utförda offentliga och enskilda byggnadsverk samt ett utlåtande af fyra sakkunnige män: stadsarkitekten i Stockholm L. Hedin, byggmästaren L. M. Elfling, arkitekten hos medicinalstyrelsen A. Kumlien och verkställande direktören vid aktiebolaget Ekmans mekaniska snickerifabrik, arkitekten F. Lindskog.

Ur *afsyningsinstrumentet* beder jag få anföra de ord, hvarmed besigtningsmännen afsluta detsamma: »Efter att sålunda hafva verkstält den oss anförtrodda besigtningen å den nu fullbordade universitetsbyggnaden, hvarunder endast här ofvan omförmälda smärre brister blifvit anmärkta, anse vi oss kunna till fullo vitsorda, att universitetsbyggnaden blifvit af entreprenören till alla delar uppförd i öfverensstämmelse med det mellan Upsala universitets större konsistorium och entreprenören af-

slutade kontrakt samt i enlighet med oss förevisade hufvud- och detaljritningar, med iakttagande af de under arbetets utförande af vederbörande beslutade förändringar. Denna i ordets fullaste bemärkelse monumentala byggnad har, så vidt vi under noggrant iakttagande kunnat bedöma densamma, blifvit i hvarje dess minsta del på ett särdeles omsorgsfullt, skickligt och om den noggrannaste kontroll vid arbetets utförande vittnande sätt uppförd, och lemnar förty densamma, i afseende å hvad man hos en byggnad af denna beskaffenhet kan fordra af soliditet i utförandet, enligt vår enstämmiga mening intet öfrigt att önska». — Ofvannämnde fyra sakkunnige vitsorda i sitt utlåtande, att en af anledningarna till byggnadsarbetets högt uppdrifna kostnad tydligen låge uti den dyrbara grundläggningen, hvilken mött stora svårigheter till följd af gamla i jorden förut befintliga fasta grund- och källarmurar, hvilka med allra största svårighet måst sprängas och undanskaffas, samt deruti, att de nya grundmurarne måst göras betydligt djupare än förslaget omfattat. Entreprenadanbudet hade för öfrigt, enligt deras bestämda uppfattning, varit allt för lågt beräknadt, helst de, vid ett af dem gjordt öfverslag, funnit, att ifrågavarande byggnad omöjligen kunnat, på sätt den nu blifvit uppförd, utföras under ett belopp af 1,250,000 kronor, än mindre för den kontraherade summan.

Sedan kanslern för universitetet i Upsala anbefalts att, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande i detta ärende, har kanslern inkommit med sådant och dervid öfverlemnat särskilda yttranden af byggnadschefen, arkitekten H. T. Holmgren, byggnadskomitén, akademiräntmästaren friherre H. Gyllenhaal samt det större akademiska konsistoriet.

Jag tillåter mig att ur dessa utlåtanden anföra: *ur arkitekten Holmgrens:* att denne dels på grund af ett af honom uppgjordt kostnadsförslag, hvilket belöpte sig till 794,000 kronor för de arbeten entreprenaden omfattade, dels ock medelpriset för samtliga åtta entreprenadanbud, omkring 771,000 kronor, funnit Hallströms entreprenadanbud, 650,000 kronor, vara mycket lågt beräknadt och den väsentliga orsaken till hans förlust, hvartill ock bidragit en del försvårande omständigheter, som gjort arbetet dyrare än från början kunnat beräknas; att de gamla grundmurarne till det forna biskopshuset visserligen icke varit vid entreprenadauktionen kända, men att antagas kunnat, det en del gamla grundmurar skulle påträffas, i följd af befintligheten dels af den gamla terrassmuren mot f. d. Rundelsgränden, dels af en gammal källare och grundmurar under stallbyggnaden, hvilket allt var i situationsplanen angifvet; att sex stycken gropar varit uppgräfda på olika ställen inom byggnadsområdet, på det entreprenörerne sjelfva närmare skulle kunna förvissa sig om byggnadsgrundens beskaffenhet; att i en af dessa

påträffats gammal stengrund vid 8 fots djup; att entreprenadkontraktet föreskrefve endast minsta djupet under jordytan för grundmurarnes botten; *ur byggnadskomiténs utlåtande*, deri jemväl arkitekten Holmgrens och akademiräntmästarens utlåtande åberopas: att byggnadskomitén, som icke kunde på grund af de utaf Hallström meddelade sifferuppgifter och åberopade handlingar uttala någon bestämd och grundad öfvertygelse om beloppet af den förlust, som Hallström kunde hafva lidit på ifrågavarande byggnadsföretag, dock funnit det fullkomligt antagligt, att han verkligen lidit förlust derå, och att det ingalunda vore komitén okärt, om någon ersättning härför kunde Hallström beredas; *ur akademiräntmästarens yttrande:* att i afseende å de uppgifna stora förlusterna vid grundläggningsarbetet i följd af de svårigheter, som de dervid upptäckta gamla grundmurarne medförde, syntes böra anmärkas, att inom byggnadskomitén, genast under det detta arbete pågick, väcktes fråga och framställdes förslag till Hallström, att han skulle lemna uppgift på de särskilda kostnader, som de gamla grundmurarne vållade, men att Hallström icke ville eller sannolikt icke kunde lemna en sådan uppgift, emedan han sjelf bortlemnat största delen af grundläggningsarbetet på särskild entreprenad till annan person; att Hallström visserligen uppgåfve, att grundläggningen under universitetshuset kostade mer än tre gånger den beräknade summan, men att, då Hallström hvarken vid denna eller någon annan afdelning af arbetet särskildt redogjort för de för samma arbeten utgifna kostnader, det vore alldeles omöjligt att bedöma beskaffenheten af Hallströms uppgift om kostnaden för grundläggningen; varande af *det större akademiska konsistoriet* och *kanslern* anfördt, att de icke hade något att tillägga till innehållet af byggnadskomiténs, akademiräntmästarens och byggnadschefens yttranden.

Sedan dessa yttranden till ecklesiastikdepartementet inkommit, inlemnade Hallström en underdånig skrifvelse, deri han, bland annat, anförde: att hvad arkitekten Holmgren yttrade rörande grundläggningsarbetena samt deras svårighet och dyrhet stode, ehuru äfven han måste erkänna, att de blifvit dyrare än hvad som kunnat beräknas, i uppenbar strid mot ett af kontrollerande arkitekten C. A. Kihlberg afgifvet yttrande, intaget i ett vid Hallströms skrift fogadt transsumt af byggnadskomiténs protokoll den 8 mars 1882; att hvad vidkomme akademiräntmästarens förmenande, det Hallström hvarken kunnat eller velat lemna uppgift på de särskilda kostnader, som de gamla grundmurarne vållat, enär han skulle hafva bortlemnat största delen af grundläggningsarbetet på särskild entreprenad, så förhölle sig dermed så, att en del af grundläggningsarbetet (läggning af s. k. kallmur) öfverlemnades åt särskild person mot ett visst pris pr kubikfot — icke viss summa för hela arbetet — hvadan alltså Hallströms utgifter ökades i samma mån,

som arbetet i fråga måst göras mera vidtomfattande; samt att alla schaktningsarbeten äfvensom sprängning af gamla grunder och murning af öfriga grundmurar utförts direkt genom Hallströms arbetare. — *Arkitekten Kihlbergs ofvannämnda yttrande* är i anmärkta delar af följande lydelse: »Vid grundläggningen uppstodo flera svårigheter, hvilka på förhand icke voro beräknade. Så t. ex. påträffades grundmurar från gamla erkebiskopspalatsets befästningsmurar, som sträckte sig till nästan hela byggnadens längd och bestodo af ett sorts konglomerat af grånsten, tegel och murbruk, som i anseende till dess ålder egde en sådan fasthet och styrka, att det förorsakade mycket arbete och tidsutdrägt vid uppbrytningen, hvilken till största delen måste ske medelst sprängning med dynamit eller krut. Utanför dessa gamla murar hade antagligen varit löpgrafvar, som med tiden blifvit igenfylda. För att erhålla fast botten till de nya grundmurarne måste denna fyllning, som på åtskilliga ställen egde betydligt djup, genomgräfvas, hvartill åtgick mycken tid, som ock massor af sten utöfver hvad som fordrats, i fall grunden öfver allt varit sådan, som de gjorda borrningarna visade».

Jemväl öfverintendentsembetet har afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i ärendet och dervid yttrat sig rörande samtliga af Hallström angifna orsaker till hans förlust. Beträffande särskildt de gamla grundmurarnes borttagande anför *öfverintendentsembetet:* Å den situationsplan, som åtföljde hufvudritningarna, funnes sju brunnar utsatta, hvilka dock alla låge *utanför* den egentliga byggnadsplatsen. Vid brunnen n:r 5 vore anmärkt i undersökningsprotokollet, att »gammal stengrund möter», men denna brunn vore på 180 fots afstånd från byggnaden, och hade således icke kunnat lemna upplysning om de gamla grunder, som sedan mött vid gräfning för de nya murarne. En före entreprenaden verkställd jordborrning på korta afstånd inom sjelfva byggnadsplatsen hade varit så mycket behöfligare, som marken bestått af uppslammad jord, och rätt dyrbara grundläggningsarbeten följaktligen kunde befaras. Entreprenadkontraktet bestämde, att grundmurarne skulle hvila på säker och fast botten minst 5 fot under jordytan, hvarefter funnes införd den stränga föreskriften: »skulle den naturliga grunden ej anses vara tillräckligt säker för byggnadens uppförande derå, skall den förstärkas med sådana medel, som af kontrollanten anses tjenliga». Vid grundgräfningen hade till följd häraf entreprenören måst verkställa gräfning och grundläggning till betydligt större djup, än han beräknat — någon gång till och med 25 fot derutöfver; och derjemte hade gamla grundmurar till en sammanlagd längd af 400 till 500 fot måst undanrödjas. Till detta hade entreprenören emellertid ingalunda varit förpligtad, och han syntes derför hafva varit i sin fulla rätt att begära ersättning för detta öfverarbete. Det ville synas, att dessa

gräfnings- och grundläggningsarbeten väsentligt bidragit till Hallströms förluster.

Det af öfverintendentsembetet i ärendet afgifna utlåtande innehåller slutligen följande: Ehuru entreprenören syntes hafva å ifrågavarande byggnadsarbete lidit betydande förluster, derom ock sakkunniges åsigt ej torde vara delad, kunde svårligen någon *rätt* till ersättning härför kunna tillkomma honom, då entreprenadkontraktet icke tillstadde ersättningar utöfver kontraktssumman annorlunda än i den särskilda ordning, dess 23:dje § stadgade. *Billighetsskäl* för en dylik ersättning, åtminstone hvad anginge någon del utaf sökandens uppgifna förlust, syntes likväl förefinnas derutinnan, att byggnadsbeskrifningen, hvilken jemte ritningarna legat till grund för entreprenaden vid dess utbjudande, varit, om ock utförlig, dock i många stycken sväfvande och ofullständig beträffande ej mindre omfattningen än beskaffenheten af vigtiga delar af arbetet. Byggnaden hade också varit för våra förhållanden ganska ovanlig samt utförts under inflytande å ena sidan af en arkitekt, som haft till uppgift att i byggnadskonstens och universitetets intressen lägga sig vinning om att söka åstadkomma det möjligast bästa resultat, samt å andra sidan af en kontrollant, hvilken med stor yrkesskicklighet förenat synnerligt nit vid arbetets öfvervakande så i hufvudsak som detaljer, allt omständigheter, som väl varit till fromma för byggnaden, men dock vid ett så omfattande och långvarigt arbete som det ifrågavarande, der kontraktets detaljbestämmelser hvarken varit eller kunnat vara med hänsyn till entreprenörens intresse fullt betryggande, blifvit för honom i ekonomiskt hänseende ogynsamma. Det vore äfven öfverintendentsembetets åsigt, att, derest denna byggnad skulle med den erfarenhet, som numera vunnits angående dels verkliga beskaffenheten af grunden, dels svårigheten att anskaffa erforderlig kalkstensbeklädnad i felfria block, dels ock den särskilda konstfärdighet, som varit af nöden för dekorativa detaljers form m. m., ånyo till sin kostnad beräknas, denna kostnad skulle hafva stält sig väsentligt högre än ursprungliga kostnadsförslaget, ehuru detta med 150,000 kronor öfverstigit Hallströms anbud, dervid öfverintendentsembetet ej toge i beräkning ersättningar, som af honom uppburits för ändringar och öfverarbeten jemlikt särskilda aftal. — På grund af hvad öfverintendentsembetet anfört och i betraktande af det särdeles förtjenstfulla och om oegennytta vittnande sätt, hvarpå entreprenören utfört den ifrågavarande byggnaden, dervid hufvudsakligen endast syntes kunna läggas honom till last oförsigtighet vid ingående af aftal samt oförmåga att bedöma arbeten af ifrågavarande slag, funne sig öfverintendentsembetet böra tillstyrka nådigt afseende å Hallströms ansökning.

Slutligen har Hallström inkommit med åtskilliga skrifter och handlingar, ur hvilka jag här blott vill nämna, att enligt en af Hallström uppgjord detaljerad uppgift rörande kostnaden för grundläggningsarbetet till universitetsbyggnaden den verkliga kostnaden utgjort kronor 246,532: 69, och den ursprungligen beräknade kronor 64,519: 78, hvadan Hallströms förlust å grundläggningsarbetet skulle hafva uppgått till ett belopp af 182,012 kronor 91 öre.

Otvifvelaktigt har nu ifrågavarande byggnadsföretag ådragit byggmästaren Hallström stora uppoffringar och förluster, särskildt i följd af grundgräfnings- och grundläggningsarbetets beskaffenhet. Hade de omständigheter, som sedermera vållade Hallström så betydande förluster, varit kända vid entreprenadauktionen, är det för visso att antaga, att det allmänna, icke den enskilde, kommit att bära tungan af de derigenom ökade kostnaderna för byggnadsföretaget. I den mån emellertid Hallström blifvit lidande derigenom, att han vid kontraktets ingående icke med erforderlig noggrannhet beräknat kostnader, hvilkas ungefärliga belopp kunde på förhand bedömas, lärer hans anspråk på ersättning icke kunna vinna afseende. Annorlunda synes deremot förhållandet vara med den förlust, som tillskyndats honom genom det för byggnaden erforderliga grundläggningsarbetet. Omfattningen af detta arbete kunde, enligt allt hvad handlingarna föranleda, icke vid kontraktets afslutande förutses, och enligt hvad öfverintendentsembetet uttalat har detta arbete väsentligen bidragit till Hallströms förlust. För hvad han i denna del fått oförskyldt vidkännas synes skäligen någon ersättning böra lemnas honom, helst han, som förut innehaft en mer än vanligt välburgen ställning, numera med en talrik familj befinner sig i nästan utblottadt tillstånd. I likartadt fall har ock förut ersättning af staten beviljats, i det att Riksdagen år 1879, på Eders Kongl. Maj:ts förslag, tillerkände byggmästaren A. G. Sällström ett anslag å 49,000 kronor för de till nämnda belopp uppskattade förluster, som han, hufvudsakligen till följd af omständigheter, liknande de nu förevarande, ådragit sig vid uppförandet af Svea artilleriregementes kasernetablissement i Stockholm.

Den ersättning, som torde böra Hallström tillerkännas, synes lämpligen kunna bestämmas dels i ett anslag för en gång, dels i ett årligt understöd för Hallströms återstående lifstid.

På grund af hvad jag nu anfört vågar jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till beredande af någon ersättning åt byggmästaren Hallström dels på extra stat bevilja ett anslag för en gång af 50,000 kronor, dels ock tillerkänna honom ett årligt belopp

af 3,000 kronor att utgå å allmänna indragningsstaten från och med innevarande år under Hallströms återstående lifstid.

[74.] *Ersättning för förskott.*

På grund af nådiga brefven den 6 november 1885, den 10 december 1886 samt den 26 mars, den 15 och 29 april och den 26 augusti 1887 har statskontoret till den af Eders Kongl. Maj:t tillsatta komité för granskning af uppgjordt förslag till instruktion för provinsialläkare m. m. under förskottstitel utbetalt följande belopp, nemligen:

arfvoden samt resekostnads- och traktamentsersättning till komiténs ledamöter	kronor	12,451: 01
arfvoden åt komiténs sekreterare samt till bestridande af andra för komiténs arbeten erforderliga utgifter	»	4,996: 61
godtgörelse till en af komiténs ledamöter för mistade tjenstgöringspenningar	»	1,768: 94
för tryckning och häftning af 1,000 exemplar af komiténs betänkande	»	2,467: 63
tillsammans	kronor	21,684: 19

Med anmälan härom och under åberopande af föreskriften i förstnämnda nådiga bref har statskontoret underdånigst hemstält, det Eders Kongl. Maj:t behagade bereda ersättning till statskontoret för de förskjutna medlen.

Likaledes har jag att anmäla statskontorets underdåniga skrifvelser den 3 och 6 december 1889, deri statskontoret anhållit om anvisande af ersättning för förskott till sammanlagdt belopp af 38,675 kronor 91 öre, afseende dels kostnader för komitén för omarbetning af normalplan för undervisning i folkskolor och småskolor, 6,953 kr. 7 öre, dels ock kostnader för komitén för granskning af läroböcker för folkskolan m. m. 31,722 kr. 84 öre.

I anledning häraf hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för återgäldande af berörda förskott äska af Riksdagen ett extra anslag för år 1891, hvilket anslag till undvikande af öretal i riksstaten, torde böra bestämmas till 60,361 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvan berörda hänseenden hemstält och föreslagit täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkande af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder gilla, med befallning tillika, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfver-

lemnas till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

A. von Krusenstjerna.

Stockholm, Ivar Hæggströms boktryckeri, 1890.

Nionde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 11 Januari 1890.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre ÅKERHIELM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Sedan de till åttonde hufvudtiteln hörande frågor blifvit på föredragning af vederbörande departementschef pröfvade, anhöll departementschefen, Statsrådet Friherre von Essen att få anmäla de frågor, som rörde regleringen af

nionde hufvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna.

Hvad först angick

pensionsstaten,

anmälde departementschefen, att anledning icke förekommit att ifrågasätta någon förändring i afseende å de anslag, som funnes uppförda å denna stat, för hvilken gällande riksstat upptoge 1,313,798 kronor.

Beträffande derefter

indragningsstaten

erinrade departementschefen om Kongl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nemligen:

på *justitiedepartementets* föredragning:

(se **bil. 1** vid detta prot. pag. 10)

[1.] *Pension för underofficeren vid kronoarbetskompaniet å Vaxholm A. G. Lagergren.*

att underofficeren vid kronoarbetskompaniet å Vaxholm **Anders Gustaf Lagergren** må berättigas att, när han efter uppnådd ålder af sextiofem år från underofficersbefattningen vid nämnda kompani erhållit afsked, från och med månaden näst efter den, under hvilken afskedet varder honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 600 kronor;

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:

(se **bil. 2** vid detta prot. pag. 12)

[2.] *Pension för mönsterskrifvaren J. O. Wickbom.*

att mönsterskrifvaren vid Jönköpings regemente **J. O. Wickbom** må, under vilkor att han vid uppnådd pensionsålder afgår från sin befattning, tilldelas pension å allmänna indragningsstaten att med 700 kronor utgå från och med ingången af månaden näst efter den, i hvilken han från mönsterskrifvaretjensten erhåller afsked, äfvensom att Riksdagen må medgifva, att innehafvandet af denna pension ej må utgöra hinder för honom att uppbära den fyllnadspension, hvartill han på grund af nådiga brefvet den 9 Februari 1858 kan blifva berättigad;

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 15)

[3.] *Pension för f. d. extra bataljonsläkaren A. V. H. Ahlberg.*

att före detta extra bataljonsläkaren vid flottans station i Carlskrona **Axel Victor Heribert Ahlberg** må å allmänna indragningsstaten uppbära en

årlig pension af 1,000 kronor, att under hans återstående lifstid utgå från och med 1890 års ingång;

på *civildepartementets* föredragning:

(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 18)

att en hvar af nedannämnde vid afvittringsverket i Vesterbottens län anstälde tjenstemän må, dock med vilkor att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare icke må honom tillkomma, från och med månaden näst efter den, hvarunder han, i följd deraf att hans befattning vid afvittringsverket blifver öfverflödig, erhåller afsked från nämnda verk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till följande belopp: [4.] *Pension för styresmannen vid afvittringsverket i Vesterbottens län K. Widmark samt afvittringslandtmätarne G. Ericsson och C. H. Huldt.*

styresmannen vid afvittringsverket i Vesterbottens län **Karl Widmark** ..... kronor 2,500: —
afvittringslandtmätaren i samma län **Gustaf Ericsson** „ 1,000: —
afvittringslandtmätaren i samma län **Carl Hampus Huldt** ..... „ 2,000: —

(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 22)

att ingeniören vid Generallandtmäterikontoret **Per Emanuel Bergstrand** må från och med månaden näst efter den, hvarunder han med pension från civilstatens pensionsinrättning erhåller afsked från sin befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta fyllnadspension till så stort belopp, att detta tillsammans med pensionen från nämnda inrättning utgör 2,662 kronor, eller 1,462 kronor årligen; [5.] *Pension för ingeniören P. E. Bergstrand.*

(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 23)

att kommissionslandtmätaren och kartografen vid allmänna ekonómiska kartverket **Sigismund Septimus Stanislaus Leczinsky** må från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sina befattningar såsom kartograf och kommissionslandtmätare afgår, under sin återstående lifstid åtnjuta från allmänna indragningsstaten pension till så stort belopp, att detta tillhopa med den pension från civilstatens pensionsinrättning, 600 kronor, hvartill han såsom kommissionslandtmätare må blifva berättigad, uppgår till 2,000 kronor, eller 1,400 kronor årligen; [6.] *Pension för kommissionslandtmätaren och kartografen S. S. S. Leczinsky.*

(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 25)

att förre byggmästaren **Johan Fredrik Sjöman** må från och med år 1890 under sin återstående lifstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension till belopp af 720 kronor; [7.] *Pension för förre byggmästaren J. F. Sjöman.*

(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 26)

[8.] *Pension för förre materialförvaltaren B. Fredrikssons enka.*

att förre materialförvaltaren vid statens jernvägsbyggnader m. m. Bernhard Fredrikssons enka **Fredrika Vilhelmina Fredriksson,** född Westerlund, må, så länge hon förblifver enka, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 400 kronor, att utgå från och med 1890 års ingång;

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

(se **bil. 5** vid detta prot. pag. 28)

[9.] *Pension för läroverksadjunkten J. F. Petersson.*

att adjunkten vid allmänna läroverket i Nyköping **Johan Fredrik Petersson** må från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhåller afsked från sin befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,875 kronor;

(se **bil. 5** vid detta prot. pag. 29)

[10.] *Pension för seminarieläraren J. Fogelberg.*

att läraren i musik och sång vid folkskolelärareseminariet i Vexiö **Johan Fogelberg** må från och med månaden näst efter den, i hvilken han erhåller afsked från sin befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,000 kronor;

(se **bil. 5** vid detta prot. pag. 30)

[11.] *Understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare.*

att å allmänna indragningsstaten må för år 1891 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att, enligt de närmare bestämmelser Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådane äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligen skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867;

(se bil. **Åttonde hufvudtiteln** pag. 91)

[12.] *Ersättning till byggmästaren C. H. Hallström.*

att byggmästaren **Carl Henrik Hallström** må å allmänna indragningsstaten från och med innevarande år under sin återstående lifstid årligen åtnjuta ett belopp af 3,000 kronor.

Departementschefen, Statsrådet Friherre von Essen anförde härefter:

[13.] *Beräkning af priset å den i äldre lön ingående spanmål.*

"Vid beviljande år 1815 af löneförhöjning för civile embets- och tjenstemannastaterna bestämde Rikets Ständer, att, för åstadkommande af den förbättring i lönerna, att de någorlunda åtföljde tiden och myntvärdet, löneberoppen med tillägg af den procent i penningar, som beviljades, skulle beräknas i spanmål till ena hälften på det sätt, att denna hälft reducerades i tunnor säd efter det för beräkningen af kronans spanmålsinkomst föreslagna

statspriset, 4 riksdaler 24 skillingar banko tunnan, och sedermera jemte den andra hälften utginge och betalades i penningar efter medelpriset å råg och korn, taget af markegångstaxorna i samtliga länen af riket för det föregående året: och fick Kammarkollegium genom nådigt bref den 24 Januari 1816 sig anbefaldt att årligen inom Januari månads utgång till Kongl. Maj:t inkomma med uppgift å markegångsprisen i alla länen å råg och korn för det föregående året jemte uträkning öfver medelbeloppet deraf till rättelse vid beräkningen af löneförhöjningsspannmålen i de årliga staterna. Enligt Rikets Ständers vid 1822—1823 års Riksdag fattade, jemlikt nådiga brefvet den 26 November 1823 gillade beslut vidtogs den förändringen i sättet för uppgörande af riksmarkegången, att, i stället för att såsom dittills länens sammanlagda markegångspris å en tunna spannmål, hälften råg och hälften korn, dividerades med länens antal, tunnetalet af kronans behållna spannmål inom hvarje län skulle först efter länets markegång förvandlas i penningar och sedermera hela det penningebelopp, som genom de på sådant sätt för alla länen blifvande summornas sammanläggning uppkomme, delades med tunnetalet af kronans hela intrad af behållen säd. I sammanhang härmed fastställdes ett minimum af 6 riksdaler banko per tunna löningsspannmål, så att löntagarne, i händelse riksmarkegångspriset efter berörda beräkningsgrund fölle derunder, icke dess mindre finge utbekomma spannmålens värde till sådant belopp; hvarjemte genom nådiga brefvet den 10 Mars 1824 förklarades, att vid riksmarkegångens uträknande i öfverensstämmelse med ofvanberörda grunder kronans behållna spannmålstillgångar af råg och korn skulle reduceras till hälften af hvartdera slaget med antaget medelpris per tunna efter hvarje läns särskilda markegång.

I de sålunda bestämda grunderna för riksmarkegångens uträknande har sedan dess någon förändring ej vidtagits; och erhåller Kammarkollegium årligen, sedan rikshufvudboken för det föregående året afslutats, från Statskontoret uppgift å kronans enligt den afslutade hufvudboken i råg och korn behållna spannmål.

Vid 1840—1841 års Riksdag beslutades emellertid, att beräkning af ersättning för under vissa löner inbegripen spannmål icke vidare skulle ega rum efter årlig riksmarkegång, utan att för de tjenstemän, som efter 1841 års början erhöllo löner, under hvilka spannmål funnes beräknad, lönen skulle utföras endast i penningar till sitt dittills varande belopp med tillägg af skilnaden emellan ofvanberörda spannmålspris, 6 riksdaler tunnan, och de 7 riksdaler banko, hvartill Rikets Ständer då bestämde detta pris, eller 1 riksdaler banko för hvarje under lönen beräknad tunna spannmål, hvaremot Rikets Ständer för de tjenstemän, som före 1841 års början innehade löner, hvarunder spannmål funnes beräknad, och hvilka tjenstemän icke kunde beröfvas deras lagliga rätt att få njuta spannmålsberäkningen till godo efter det belopp, som af markegångssättningen bestämdes, intill näst derpå följande Riksdag fast-

stälde ett genom 1835—1839 årens markegångssättningar uppkommet medelpris af 7 riksdaler 10 skillingar banko tunnan, hvilket sedermera, till dess de hunne afgå, skulle vid hvarje följande riksdag efter enahanda grunder ånyo uträknas och bestämmas. Förstnämnda spannmålsersättning af 1 riksdaler banko tunnan uppfördes under behöriga titlar, hvaremot beloppet derutöfver af 10 skillingar per tunna upptogs å allmänna indragningsstaten. Sedan statsregleringarne blifvit treåriga, bestämdes prisskilnaden för hvarje gång efter medium af de tre derförutgångna årens riksmarkegång, och har dermed fortfarits äfven efter det statsregleringarne blifvit ettåriga.

Enligt hvad Statskontoret i sin underdåniga berättelse den 8 December 1885 angående statsverket anmälde, hade den ende återstående löntagaren, som egt åtnjuta berörda förhöjning, aflidit, hvaremot åtskilliga personer, som från allmänna indragningsstaten åtnjöto förut innehafvande lön såsom pension, före år 1841 grundlagt rätt för sina sterbhus till erhållande af begrafningshjelp. Enär vid frågor om utbetalning till dertill berättigade af dylik begrafningshjelp, jemlikt nådiga kungörelsen den 17 September 1851 angående upphörande af de under benämning af vakans- och förslagsliggetids- samt begrafningshjelps- eller nådårsbesparing föreskrifna löneinnehållningar, då gällande föreskrifter borde tjena till efterrättelse och således, der spannmål ingått i lön, å hvilken innehållning egt rum, äfven de grunder följas, hvarefter löntagaren egt att uppbära ersättning för den i lönen inbegripna spannmålen, har riksmarkegångspris å spannmål fortfarande årligen upprättats.

Under erinran att efter tjensteman, som före 1841 års början aftjenat begrafningshjelp å lön, deri spannmål ingått, men derefter vunnit befordran till tjenst med högre lön, hvarå intill utgången af år 1851 begrafningshjelpsbesparing skolat iakttagas, under det att den befordrade under tiden egt uppbära lönen vid förut innehafvande befattning, sterbhus vid begrafningshjelpens utbekommande ej egde tillgodonjuta någon förhöjning för spannmål, samt att sterbhus efter de tjenstemän åter, hvilka före ingången af år 1841 utnämnts till tjenst med lön, deri spannmål ingått, och derå aftjenat begrafningshjelp samt fortfarande qvarstått vid samma tjenst intill 1851 års slut, hvarefter begrafningshjelpsbesparing icke vidare egt rum, vore berättigade att såsom tillökning för spannmålen åtnjuta, jemte skilnaden emellan det, efter hvad ofvan nämnts, vid 1822—1823 års Riksdag fastställda och intill år 1841 gällande minimipris å löningsspannmålen, 6 riksdaler banko, och det vid 1840—1841 års riksdag antagna spannmålspris, 7 riksdaler banko, eller 1 riksdaler banko för tunnan, äfven den å allmänna indragningsstaten upptagna prisskilnad för hvarje under lönen beräknad tunna spannmål, har Statskontoret i underdånig skrifvelse den 6 Augusti 1889 anfört, hurusom endast genom en tidsödande undersökning i äldre årens stater och räkenskaper kunde med full visshet utrönas, huruvida bland ännu lefvande

pensionärer funnes någon, som aftjenat begrafningshjelp under sådana förhållanden, att blifvande sterbhus kunde vara berättigadt att vid begrafningshjelpens utbekommande undfå prisskilnad å spanmål från allmänna indragningsstaten. Att emellertid endast för det fall, att tilläfventyrs dylik begrafningshjelp ännu efter så lång tids förlopp skulle till utbetalning ifrågakomma, bibehålla bestämmelserna om riksmarkegångsprisets uträknande syntes Statskontoret ej vara behöfligt, utan borde vid sålunda inträffande fall tillökning för spanmålen kunna utgå med beräkning efter den senast enligt vederbörande läns markegångstaxa under Litt. A. fastställda markegång, med iakttagande dervid att, der begrafningshjelp aftjenats å lön vid något af embetsverken inom hufvudstaden, beräkningen grundades på den för Stockholms län fastställda markegång. En sådan anordning syntes Statskontoret så mycket lämpligare, som, jemte det att det ej ringa bestyret med riksmarkegångens uträknande och fastställande kunde upphöra, vederbörande sterbhusdelegare undfinge ersättning för spanmålen efter ett pris, som mera än riksmarkegången öfverensstämde med det verkliga värdet, sedan den kronans behållna spanmål, hvarefter denna markegång beräknades, numera vore inskränkt till den endast inom vissa län förekommande hästvakansspanmålen samt arrendespanmål, hvaraf qvantiteten årligen minskades och dessutom vore ojemnt fördelad länen emellan. Enligt hvad det vid den till 1889 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof fogade utdrag af protokollet öfver finansärenden den 12 Januari 1889 utvisade hade medeltalet af riksmarkegångspriset för åren 1886—1888 med 17 öre understigit det värde, hvartill spanmålen vid 1840—1841 års Riksdag beräknades, hvadan någon förhöjning i detta värde icke komme att utgå under år 1890 till sterbhus efter dem, hvilka före 1841 års början grundlagt rätt till begrafningshjelp: skolande alltså, i händelse en förändring i det af Statskontoret ifrågasatta syfte blefve medgifven, denna förändring komma att vidtaga med år 1891.

Till Statskontorets berörda framställning har Kammarkollegium i afgifvet underdånigt utlåtande tillstyrkt bifall.

I sin under den 6 December nästlidet år afgifna berättelse angående statsverkets inkomster har Statskontoret derefter, för det fall att dess omförmälda framställning icke skulle vinna bifall, upplyst, att riksmarkegångspriset å spanmål åren 1887—1889 utgjort i medeltal 1 krona 63 öre kubikfoten, motsvarande 10 kronor 27 öre för tunnan, eller 23 öre under det värde, 10 kronor 50 öre för tunnan, hvartill spanmålen vid 1840—41 års statsreglering beräknades, i följd hvaraf och under nyssnämnda förutsättning någon förhöjning i detta pris icke komme att utgå under år 1891 till sterbhus efter dem, hvilka före vidtagande af berörda statsreglering grundlagt rätt till begrafningshjelp.

Som emellertid Statskontorets af Kammarkollegium biträdda framställning om upphörande med fastställande af riksmarkegångspris å spanmål synes

mig af förhållandena fullt påkallad, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att bestämmelserna om fastställande af riksmarkegångspris å spannmål icke vidare må ega tillämplighet samt att vid utbetalning till sterbhus af begrafningshjelp, som blifvit grundlagd före år 1841 genom innehållning å lön, deri spannmål ingått, förhöjningen å det värde, 7 riksdaler banko eller 10 kronor 50 öre för tunnan, hvartill spannmålen vid 1840—1841 års statsreglering beräknades, må, der den som grundlagt begrafningshjelpen aflidit efter ingången af år 1891, från allmänna indragningsstaten utgå efter den senast enligt markegångstaxan för det län, inom hvilket begrafningshjelpsbesparingen egt rum, under Litt. A. fastställda markegång med iakttagande dervid att, der begrafningshjelp aftjenats å lön vid något af embetsverken inom hufvudstaden, beräkningen skall grundas på markegången för Stockholms län.

Beloppet af de ordinarie anslagen å nionde hufvudtiteln.

Då summan af de nya anvisningar å allmänna indragningsstaten, som enligt Eders Kongl. Maj:ts redan fattade, af mig omförmälda beslut skulle komma att hos Riksdagen äskas, icke är större, än att en motsvarande minskning i anslaget kan antagas uppstå genom äldre pensionstagares afgång, anser jag mig icke böra ifrågasätta någon ändring i det belopp, hvartill anslaget är i nu gällande riksstat beräknadt; och torde således de *ordinarie* anslagen å nionde hufvudtiteln få såsom för närvarande upptagas:

anslaget för pensionsstaten till	kronor	1,313,798: —
,, ,, allmänna indragningsstaten till	,,	1,600,502: —
tillsammans	kronor	2,914,300: —

Extra anslag.

[14.] *Kreditiv för uppehållande af arméns pensionskassas egen pensionering.*

Beträffande extra anslag under denna hufvudtitel bör vid statsverkspropositionens affattande iakttagas Eders Kongl. Maj:ts den 16 sistlidne November på föredragning af *landtförsvarsdepartementet* (se **bil. 6** vid detta prot. pag. 31) fattade beslut att föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1891 anvisa ett belopp af 1,425,000 kronor att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med nu fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande förhöjda vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående;

äfvensom medgifva, att hvad af de till pensioneringen under år 1890 anslagna medel kan blifva oanvändt må för det kommande årets pensionering användas.“

Hvad departementschefen sålunda rörande nionde hufvudtiteln hemstält biträddes af Statsrådets öfriga ledamöter och blef af Hans Maj:t Konungen i nåder gilladt och godkändt; och behagade Hans Maj:t Konungen, på Statsrådets tillstyrkande, härjemte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens statsutskott.

Ex protocollo:
Adolf von Hofsten.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott Fredagen den 13 December 1889

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre ÅKERHIELM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Departementschefen, Statsrådet Östergren anmälde i underdånighet:

[1.] *Pension för underofficeren vid kronoarbetskompaniet å Vaxholm A. G. Lagergren.*

Fångvårdsstyrelsens underdåniga skrifvelse den 10 September 1889, deri Styrelsen, med anledning af en utaf chefen för kronoarbetskompaniet å Vaxholm gjord framställning, i underdånighet hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes till nästsammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition derom, att underofficeren vid nämnda kompani Anders Gustaf Lagergren måtte berättigas att, så snart han uppnådde 65 års ålder, från och med månaden näst efter den, då han undfinge afsked, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 600 kronor.

Af handlingarne i detta ärende inhemtas:

att underofficeren Lagergren, som är född den 5 Februari 1825, antogs den 26 Augusti 1844 till volontär vid Vestgöta regemente, hvarefter han år 1851 blef anställd såsom sergeant vid kronoarbetsbataljonen å Karlsborg och år 1860 erhöll fullmakt såsom fanjunkare vid samma bataljon;

att han, som år 1872 transporterades till kronoarbetscorpsens station å Tjurkö, sedan den 1 Maj 1873 är anställd vid kronoarbetskompaniet å Vaxholm med sergeants lön;

att hans löneförmåner för närvarande utgå med enahanda belopp, som före fastställande vid 1882 års riksdag af ny lönestat för en del af bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna tillkommit de vid centralfängelserna anstälde underofficerare, med undantag dock af ålderstillägg, eller med lön 700 kronor och beklädnadsbidrag

80 kronor, hvartill kommer en årlig gratifikation, hvilken, enligt fastställd stat, till underofficerare vid kronoarbetskompaniet utgår med högst 150 kronor, äfvensom bostad och ved; samt

att Lagergren, enligt intyg af vederbörande läkare, till följd af rheumatisk värk och minnesslöhet är oförmögen att sköta sin tjenst.

Vid sin framställning i ämnet har Fångvårdsstyrelsen erinrat, att Lagergrens vederlikar vid centralfängelserna, jemlikt 1882 års lönestat, uppbära sina löner från det bestämda anslaget för fångvården och äro berättigade att erhålla pension till belopp af 600 kronor, motsvarande lön och två ålderstillägg. Förenämnda lönestat afsåge emellertid icke de underofficerare, som vore anstälde vid kronoarbetscorpsen. Orsaken till, att desse befattningar ej ansetts böra uppföras å ordinarie stat, hade varit den, att kronoarbetscorpsen antagits komma att under den närmaste framtiden underkastas reglering. Efter 1882 års riksdag hade någon ändring uti ifrågavarande afseende icke blifvit vidtagen, och underofficerarne vid kronoarbetscorpsen, hvilkas löner fortfarande utginge af förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, egde följaktligen icke på grund af nu gällande bestämmelser rätt till pension å allmänna indragningsstaten.

Statskontoret, hvars underdåniga utlåtande i frågan infordrats, har tillstyrkt Fångvårdsstyrelsens framställning, under anförande, bland annat, att Lagergren varit längre tid i statens och fångvårdens tjenst, än som enligt 1882 års Riksdags beslut föreskrifvits i afseende å hans vederlikar vid centralfängelserna såsom vilkor för att de skulle komma i åtnjutande af pension.

På grund af hvad sålunda förekommit och då 1889 års Riksdag under likartade förhållanden, som här äro för handen, beviljat underofficeren vid kronoarbetscorpsen Claes Adolf Emil Uggla pension till belopp af 600 kronor, hemstälde Departementschefen, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att underofficeren Lagergren må berättigas att, när han efter uppnådd ålder af 65 år från underofficersbefattningen vid kronoarbetskompaniet å Vaxholm erhållit afsked, från och med månaden näst efter den, under hvilken afskedet varder honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 600 kronor.

På tillstyrkan af Statsrådets öfrige ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla denna hemställan; och skulle utdrag af detta protokoll meddelas Finansdepartementet till iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Carl Boheman.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Statsrådet å Stockholms slott den 6 December 1889.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre ÅKERHIELM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, Statsrådet Friherre Palmstierna föredrog i underdånighet:

— —

18.

[2.] *Pension för mönsterskrifvaren J. O. Wickbom.*

Departementschefen anförde härefter:

"Hos Eders Kongl. Maj:t har mönsterskrifvaren vid Jönköpings regemente J. O. Wickbom uti ingifven skrift i underdånighet anhållit, att han, som vore qvarstående å gammal stat, måtte till statsverket få afträda honom på lön anslagna boställena Knutstorp, ½ mantal, och Haborarp, ¾ mantal, båda belägna inom Ödestugu socken af Vestra härad och Jönköpings län, mot rättighet att vid afskedstagandet åtnjuta 700 kronor i årlig pension utöfver de 300 kronor honom författningsenligt tillkomme; och har sökanden såsom skäl för bifall härtill anfört, att ifrågavarande boställen, hvilka voro för indelningshafvarens räkning utarrenderade på 20 år från 1880 års midfasta,

lemnade i arrende tillsammans 1,412 kronor och att statsverket sålunda genom en dylik åtgärd skulle beredas fördel.

Arméförvaltningen, hvars utlåtande häröfver genom nådig remiss infordrats, har under den 15 nästlidne November i ärendet anfört:

att, enär sökandens begäran att få till statsverket afträda sina boställen, hvilka, på sätt sökanden här ofvan uppgifvit, voro genom kronans försorg utarrenderade, med rättighet för sökanden att under sin tjenstetid uppbära arrendeafkomsten, icke åtföljdes af sökandens förklaring att han vore villig öfvergå på den för qvarstående mönsterskrifvare bestämda nya interimslönestat, sökandens framställning i denna del icke torde kunna till någon åtgärd föranleda;

att, beträffande sökandens anhållan att vid afgång från tjensten honom måtte tilldelas pension å allmänna indragningsstaten med 700 kronor utöfver den vanliga pensionen från arméns pensionskassa med dithörande fyllnadspension från statsmedlen af tillhopa 300 kronor, hvilken senare pension han enligt vunnen upplysning vore berättigad att vid afsked den 31 Mars 1892 tillträda, summan af nyssnämnda pensioner, eller 1,000 kronor, skulle, vid bifall till framställningen i denna del, motsvara omkring $\frac{2}{3}$:delar af sökandens sammanlagda inkomster från boställena af tillhopa 1,412 kronor;

samt att, då ett sådant förhållande mellan storleken af lön och pension för afgående mönsterskrifvare på gammal stat blifvit i Eders Kongl. Maj:ts särskilda propositioner till 1886 och 1887 årens Riksdagar lagdt till grund för framställningar om anvisande af statspensioner åt dylika tjenstemän, Arméförvaltningen funne sig böra i underdånighet tillstyrka, att sökanden måtte hos Riksdagen anmälas till erhållande af 700 kronor årlig pension å allmänna indragningsstaten, att utgå från början af månaden näst efter den, i hvilken afsked honom meddelas, samt med rätt för sökanden att jemväl uppbära den fyllnadspension, som kunde honom tillkomma på grund af kongl. brefvet den 9 Februari 1858.

Lika med Arméförvaltningen och på det af nämnda myndighet anförda skäl finner jag Wickboms ansökan, för så vidt densamma kan anses innebära en framställning att redan före uppnådd pensionsålder få till statsverket afträda de honom på lön anslagna boställen, icke kunna till någon åtgärd föranleda.

Hvad åter angår ansökningen i öfrigt, hafva, på sätt Arméförvaltningen erinrar, framställningar i likartadt syfte redan flera gånger förut tillvunnit sig Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens bifall; och då de skäl, som till stöd för desamma åberopats, eller att mönsterskrifvaretjensterna efter nuvarande innehafvares afgång skola indragas, att sökandena qvarstått på gammal stat och sålunda icke kunnat från sina beställningar afskedas och att den pension å indragningsstat som ifrågasatts, tillsammans med den sökandena författningsenligt tillkommande pension från arméns pensionskassa, motsvarade omkring $\frac{2}{3}$:delar af de vederbörande sökande tillkommande löneförmåner, jemväl i detta fall föreligga, har jag trott mig böra understödja framställningen i denna del, dervid jag dock anser, att säkerhet bör beredas statsverket, att Wickbom icke, till dess det faller honom sjelf lägligt, uppskjuter att bringa det af honom gjorda anbud till verkställighet, och att sålunda såsom vilkor för bifall till ansökningen bör bestämmas, att Wickbom vid uppnådd pensionsålder från sin befattning afgår.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, under vilkor att mönsterskrifvaren Wickbom vid uppnådd pensionsålder afgår från sin befattning, tilldela honom pension å allmänna indragningsstaten att med 700 kronor utgå från och med ingången af månaden näst efter den, i hvilken han från mönster-

skrifvaretjensten erhåller afsked, äfvensom medgifva, att innehafvandet af denna pension ej må utgöra hinder för honom att uppbära den fyllnadspension, hvartill han på grund af nådiga brefvet den 9 Februari 1858 kan blifva berättigad."

Hans Maj:t Konungen behagade, uppå tillstyrkan af Statsrådets öfriga ledamöter, lemna nådigt bifall till hvad departementschefen sålunda hemstält samt förordnade, att utdrag af detta protokoll skulle Finansdepartementet tillställas för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Eugène Peyron.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Statsrådet å Stockholms slott den 6 December 1889.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre ÅKERHIELM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, Statsrådet Friherre Palmstierna föredrog i underdånighet:

— —

19.

Departementschefen anförde vidare:

[3.] *Pension för f. d. extra bataljonsläkaren A. V. H. Ahlberg.*

"Uti en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift har f. d. extra bataljonsläkaren vid flottans station i Carlskrona Axel Victor Heribert Ahlberg i underdånighet anfört, att han, hvilken enligt bifogadt prestbetyg vore född den 19 April 1814 samt från år 1853, ehuru ej kompetent, blifvit år efter år af dåvarande Sundhetskollegium förordnad att bestrida en andre bataljonsläkaretjenst vid flottans nämnda station och, enligt nådiga brefvet till bemälda kollegium den 12 December 1865, fortfarande bibehållits vid detta förordnande till den 19 Oktober 1877, då han förordnats att såsom extra läkare bestrida helso- och sjukvården vid den i Carlskrona förlagda garnisonskommendering ur indelta armén, numera i följd af nämnda kommenderings den 18

Juli innevarande år försiggångna indragning blifvit urståndsatt att bereda sig och sin familj nödig lifsbergning, synnerligen som hans helsa och krafter vid en uppnådd ålder af öfver 75 år icke medgåfve honom att i nämnvärd mån dertill bidraga; och har han af sådan anledning i underdånighet anhållit, att, då han varit anställd i statens tjenst mer än 35 år och, såsom ansökningen bifogade handlingar jemväl utvisa, vitsordats för nit och skicklighet vid fullgörandet af sina tjensteåligganden, men af sina aflöningsförmåner, som först under sistberörda tjenstgöring utgjort sex kronor i dagtraktamente, ej kunnat bespara något för framtiden, Eders Kongl. Maj:t täcktes antingen bevilja sökanden något understöd för hans återstående lefnadsår eller ock vidtaga åtgärd för beredande åt honom af pension från allmänna indragningsstaten.

Öfver denna ansökning har Medicinalstyrelsen den 14 sistlidne Oktober afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, hvaruti bemälda Styrelse, med vitsordande af de utaf sökanden meddelade uppgifter och med särskild hänsyn dertill, att det Ahlberg enligt förberörda nådiga bref den 12 December 1865 meddelade ständiga förordnande å en andre bataljonsläkaretjenst vid flottan upphört till följd af tjenstens indragning år 1877, samt att detta äfven varit förhållandet med den af honom sedermera innehafda befattning, hemstält om aflåtande af nådig framställning till nästa Riksdag, att en årlig pension från allmänna indragningsstaten af 1,000 kronor, utgörande ej fullt hälften af det arfvode, Ahlberg under de senaste tolf åren uppburit, måtte tillerkännas honom under hans återstående lifstid samt utgå från och med nästkommande år.

Statskontoret, som, efter härå erhållen nådig remiss, under den 25 November innevarande år jemväl i detta ärende sig utlåtit, har dervid, jemte öfverlemnande af ett genom stationsbefälhafvaren i Carlskrona infordradt intyg om Ahlbergs ekonomiska ställning, i underdånighet anfört, att, med afseende å Ahlbergs långvariga och väl vitsordade tjenstgöring äfvensom hans intygade medellösa ställning, samt då han till följd af sin höga ålder måste antagas sakna förmåga att i någon väsentlig mån bidraga till sitt och sin familjs uppehälle, Statskontoret ansåge sig böra tillstyrka bifall till hvad Medicinalstyrelsen i frågan hemstält.

Af det uti Statskontorets yttrande åberopade intyg rörande Ahlbergs ekonomiska ställning, utfärdadt af öfverfältläkaren M. Fürst, inhemtas, att Ahlberg, som är egare af en mindre, till 3,000 kronor upptaxerad fastighet, hvaruti han jemte sin hustru och en ogift dotter bor, härutöfver endast kan beräkna en årlig inkomst af tvåhundra (200) kronor.

Då jag genom hvad sålunda i ärendet förekommit finner ådagalagdt, såväl att Ahlberg gjort sig förtjent af något understöd från det allmännas sida som ock att han deraf är i behof samt jag ej heller har något att erinra mot beloppet af den pension, de i ärendet hörde myndigheter för honom ifrågasatt, får jag underdånigst hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att åt f. d. extra bataljonsläkaren Ahlberg å allmänna indragningsstaten uppföra en årlig pension af ett tusen kronor, att under hans återstående lifstid utgå från och med 1890 års ingång."

Hans Maj:t Konungen behagade, uppå tillstyrkan af Statsrådets öfriga ledamöter, lemna nådigt bifall till hvad departe-

mentschefen sålunda hemstält samt förordnade, att utdrag af detta protokoll skulle Finansdepartementet tillställas för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Eugène Peyron.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 13 December 1889.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre ÅKERHIELM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

38:o.

[4.] *Pension för styresmannen vid afvittringsverket i Vesterbottens län K. Widmark samt afvittringslandtmätarne G. Ericsson och C. H. Huldt.*

Departementschefen Statsrådet Groll yttrade härefter:

Enligt underdånig skrifvelse den 19 Maj 1875 har Riksdagen medgifvit, att storskiftes- och afvittringslandtmätare, som tjenat 30 år, deraf minst 25 år vid storskiftes- eller afvittringsverken, må vid uppnådda 60 lefnadsår berättigas att på allmänna indragningsstaten undfå pension till årligt belopp af 2,000 kronor; dock att storskiftes- eller afvittringslandtmätare, hvilken tillika är kommissionslandtmätare och i sistnämnda egenskap efter afskedstagande från storskiftes- eller afvittringslandtmätarebefattningen qvarstår så länge, att han jemväl såsom kommissionslandtmätare fullgjort de för pension på allmänna indragningsstaten stadgade vilkor, må från denna stat åtnjuta pension endast för den af tjensterna, som berättigar till högsta pensionsbeloppet.

Under förmälan att storskiftes- och afvittringsarbetena efter utgången af år 1889 komme att så väsentligt minskas, att åtskilliga af de vid dessa arbeten anstälde landtmätare vid nämnda tidpunkt eller kort derefter måste entledigas, hemstälde Landtmäteristyrelsen i underdånig skrifvelse den 9 Oktober 1888 om beredande af pension åt åtskillige vid dessa arbeten anstälde tjenstemän, hvilka icke enligt Riksdagens ofvannämnda skrifvelse vore till pension berättigade, bland dem storskiftes-landtmätaren i Kopparbergs län Edvin Theofil Didrikson, afvittringslandtmätarne i Norrbottens län Claes Wilhelm Holmström och Magnus Alsterlund, styresmannen vid afvittringsverket i Vesterbottens län Karl Widmark samt afvittringslandtmätarne i

sistnämnda län Carl Hampus Huldt och Gustaf Ericsson, hvarvid Styrelsen tillika föreslog, att pensionerna måtte bestämmas för styresmannen Widmark till 2,500 kronor, för Ericsson till 1,000 kronor och för Huldt till 2,000 kronor.

I anledning af denna Landtmäteristyrelsens framställning yttrade Statskontoret uti underdånigt utlåtande af den 20 November 1888, bland annat, att billigheten ovilkorligen kräfde, att tjenstemännen vid storskiftes- och afvittringsverken, då de vid framskriden ålder och efter lång tjenstetid måste till följd af storskiftes- och afvittringsverkens fullbordan lemna sina befattningar, blefve af staten pensionerade, hvarföre och då pensioner för styresmän vid storskiftes- och afvittringsverken vid två föregående tillfällen blifvit af Riksdagen medgifna till belopp af 2,500 kronor samt de af Landtmäteristyrelsen föreslagna pensionsbeloppen för landtmätarne blifvit beräknade dels till det för dylika landtmätare enligt Riksdagens ofvanberörda skrifvelse bestämda belopp, dels för vissa af dem till belopp, understigande det i samma skrifvelse medgifna, Statskontoret ansåge sig böra förorda bifall till Landtmäteristyrelsens framställning.

Denna framställning föranledde emellertid af skäl, som finnas anförda i statsrådsprotokollet för den 21 December 1888, icke för det dåvarande till annan Eders Kongl. Maj:ts åtgärd, än att Eders Kongl. Maj:t föreslog Riksdagen medgifva pension för Didrikson och Holmström till belopp af 2,000 kronor hvardera och för Alsterlund till belopp af 1,600 kronor; och enligt underdånig skrifvelse den 16 Maj 1889 medgaf Riksdagen, att en hvar af Didrikson, Holmström och Alsterlund finge, dock med vilkor att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare icke finge honom tillkomma, från och med månaden näst efter den, hvarunder han, i följd deraf att hans befattning vid storskiftes- eller afvittringsverket blefve öfverflödig, erhölle afsked från nämnda verk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till följande belopp, Didrikson 1,600 kronor, Holmström likaledes 1,600 kronor och Alsterlund 1,200 kronor.

Nu har styresmannen för afvittringsverket i Vesterbottens län Widmark, uti en af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet till Landtmäteristyrelsen insänd samt af bemälda Styrelse till Eders Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse den 29 sistlidne September öfverlemnad ansökning, i underdånighet anhållit om rätt till pension å allmänna indragningsstaten efter fylda 60 lefnadsår till belopp af 2,500 kronor.

Till stöd för denna ansökning har Widmark anfört, att hans företrädare i tjensten, P. A. Kjellerstedt, förunnats rätt att efter afskedstagandet från afvittringsstyresmannabefattningen och efter uppnådda 60 lefnadsår å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 2,500 kronor; att under den tid Widmark varit afvittringsstyresman afvittringen inom Vesterbottens läns lappmarker blifvit till den hufvudsakligaste delen utförd samt omfattat en areal af icke mindre än 215 qvadratmil; att Widmark vid tillträdet till sin befattning och derefter i flera år haft att utöfva förmanskap öfver 18 afvittringslandtmätare samt att leda och granska deras arbeten; att sådant icke läte sig göra utan stora ansträngningar, i följd hvaraf ock Widmarks bästa krafter blifvit uti afvittringens tjenst medtagna; att Widmark, som snart uppnått 60 års ålder, vore för gammal att efter afvittringens afslutande återgå till skiftesverket och att Widmark i följd häraf skulle, derest ej den begärda pensionen beviljades, hafva att motse för sig med bruten helsa och för sin familj, af hvilken hustrun och en dotter vore sjukliga, en mycket bekymmersam ålderdom.

Af ansökningen bilagda handlingar inhemtas, att Widmark, som är född den 6 Januari 1830, år 1852 antagits till landtmäteriauskultant, 1857 förordnats till vice kommissionslandtmätare, 1872 utnämnts till kommissionslandtmätare samt förordnats

den 13 Juli 1874 till afvittringslandtmätare och den 21 November 1879 af Eders Kongl. Maj:t att tills vidare vara styresman för afvittringsverket i Vesterbottens län; att Widmark, enligt ett af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdadt intyg, i sin tjenstgöring ådagalagt skicklighet samt utmärkt nit, rättskaffenshet och ordningssinne, hvarjemte han iakttagit ett i allo hedrande uppförande; samt att enligt läkarebetyg Widmark lider af reumatiska åkommor i förening med allmän kraftnedsättning samt till följd deraf saknar förmåga att verkställa sådana tjensteåligganden, som erfordra större kraftansträngning.

Denna ansökan är förordad ej mindre af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet än äfven af Landtmäteristyrelsen, hvilken anfört, att Widmark såsom styresman vid afvittringsverket i Vesterbottens län åtnjuter ett årligt arfvode af 3,700 kronor, hvaraf 200 kronor af Riksdagen särskildt beviljats; att Widmark såsom skiftes- och afvittringslandtmätare varit mycket verksam och med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden samt såsom styresman arbetat mycket nitiskt under ganska invecklade förhållanden; samt att afvittringsarbetena inom Vesterbottens län så fortskridit, att, äfven om de komme att fortsättas längre uppåt fjellen än hittills ansetts nödigt, särskild styresman för desamma under loppet af år 1890 icke torde erfordras, hvarföre styresmannens åligganden syntes böra emot väsentligen lägre arfvode än det nu utgående, likasom i Norrbottens län skett, öfverlemnas till någon afvittringslandtmätare.

Vidare har uti en till Eders Kongl. Maj:t ställd, af Landtmäteristyrelsen med eget underdånigt utlåtande af den 16 nästlidne November insänd skrifvelse Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vesterbottens län hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande af årliga pensioner, förutom åt afvittringsstyresmannen Widmark, jemväl åt afvittringslandtmätaren Gustaf Ericsson till belopp af 1,000 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, då han från afvittringsverket afgår, och åt afvittringslandtmätaren Carl Hampus Huldt å 2,000 kronor från och med månaden näst efter den, då nu pågående afvittring inom länet upphör.

Af hvad Landmäteristyrelsen uti dess underdåniga utlåtande i afseende å desse landtmätare anfört framgår:

beträffande *Ericsson:* att han är född den 10 December 1838, blef landtmäteriauskultant år 1862, förordnades till vice kommissionslandtmätare 1877 samt till afvittringslandtmätare den 17 Februari 1879; att Ericsson med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden, men att han, som i Januari månad 1886 träffats af ett slaganfall med åtföljande förlamning i venstra sidan, sedan dess enligt ett den 15 September 1888 utfärdadt läkarebetyg varit och komme för framtiden att förblifva oförmögen till sådana göromål, som erfordrade mera ansträngdt gående, på grund hvaraf han ock saknade och komme att för framtiden sakna förmåga att i någon afsevärd grad sysselsätta sig med tjenstegöromål såsom landtmätare å fältet eller i skogen; att, derest Ericssons helsa medgåfve hans användande vid afvittringen till 1890 års utgång, han då uppnått en lefnadsålder af 52 år och tjenat vid landtmäteristaten $28\frac{1}{2}$ år, deraf såsom vice kommissionslandtmätare och afvittringslandtmätare $13\frac{2}{3}$ år och i sistnämnda egenskap nära 12 år; samt att tryckande svårighet måste efter afvittringsarbetenas afslutande uppkomma för Ericsson att finna försörjning för sig och sin hustru;

beträffande *Huldt:* att han är född den 21 Januari 1833 samt blifvit år 1854 antagen till landtmäteriauskultant, den 17 Maj 1858 förordnad till afvittringslandtmätare och utnämnd till kommissionslandtmätare år 1867; att Huldt såsom afvittringslandtmätare med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden; samt att han vid 1890 års utgång, då, enligt Landtmäteristyrelsens antagande, arbetena vid afvittringsverket

i Vesterbottens län sannolikt kunde afslutas, med undantag af den ifrågasatta, men ännu ej af Eders Kongl. Maj:t afgjorda fortsättningen deraf ofvan kulturgränsen, om han till dess förrättade sin nu innehafvande tjenst, uppnått en lefnadsålder af nära 58 år, tjenat vid landtmäteristaten öfver 36 ½ år, deraf såsom afvittringslandtmätare öfver 32 ½ år; och har Landtmäteristyrelsen, då Ericsson till följd af ådragen sjuklighet och Huldt till följd af sin ålder hade väsentligen inskränkt arbetsförmåga samt den sistnämnde redan tjenstgjort vid afvittringsverket mera än 6 år utöfver den tid af 25 år, som jemte uppnådda 60 lefnadsår vore bestämd såsom vilkor för pension från allmänna indragningsstaten, funnit Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förevarande framställning vara i hög grad förtjent af nådigt afseende, dervid Styrelsen likväl ansett samma bestämmelser böra stadgas i afseende å de nu ifrågasatta pensionerna, som meddelades i fråga om de pensioner, hvilka år 1889 åt afvittringslandtmätarne Didrikson, Holmström och Alsterlund af Riksdagen beviljades, nemligen att pensionerna skulle utgå från och med månaden näst efter den, hvarunder vederbörande till följd deraf att deras befattningar vid afvittringsverket blefve öfverflödiga erhölle afsked, samt att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare icke skulle vederbörande tillkomma.

Af de sålunda lemnade uppgifterna framgår, att, för att Ericsson och Huldt enligt Riksdagens skrifvelse den 19 Maj 1875 skulle vara berättigade till pension af 2,000 kronor, vid 1890 års slut felas för Ericsson 8 lefnadsår, 1 ½ tjensteår och 13 tjensteår vid afvittringsverket samt för Huldt blott 2 lefnadsår. Hvad åter Widmark angår, så finnes visserligen någon särskild pensionsrätt för styresmännen vid storskiftes- och afvittringsverken icke stadgad, men genom Riksdagens skrifvelser den 19 Maj 1879 och den 13 Juni 1883 hafva årliga pensioner af 2,500 kronor, eller samma belopp, som förste landtmätare, med hvilka styresmännen i afseende å tjensteåligganden äro närmast jemförlige, ega att i pension uppbära, blifvit tillagda styresmännen vid afvittringsverket i Vesterbottens län P. A. Kjellerstedt och vid storskiftes- och afvittringsverket i Kopparbergs län W. Virgin. Jemföras Widmarks lefnads- och tjensteår med de vilkor, som äro stadgade för förste landtmätares pensionsrätt, så befinnes, att Widmark, derest han vore förste landtmätare i stället för styresman vid afvittringsverket, den 6 Januari 1890 komme att uppfylla de stadgade vilkoren för erhållande af en pension å 2,500 kronor.

Då jag icke mot de nu ifrågasatta pensionerna har något att erinra, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att en hvar af nedannämnde vid afvittringsverket i Vesterbottens län anstälde tjenstemän må, dock med vilkor att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare icke må honom tillkomma, från och med månaden näst efter den, hvarunder han, i följd deraf att hans befattning vid afvittringsverket blifver öfverflödig, erhåller afsked från nämnda verk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till följande belopp:

styresmannen vid afvittringsverket i Vesterbottens län Karl Widmark	kronor	2,500
afvittringslandtmätaren i samma län Gustaf Ericsson	„	1,000
afvittringslandtmätaren i samma län Carl Hampus Huldt	„	2,000.

Uti denna hemställan instämde Statsrådets öfrige ledamöter;

Och behagade Hans Maj:t Konungen till densamma lemna bifall samt befalde, att utdrag af protokollet härom skulle meddelas Finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Departementschefen föredrog vidare:

39:o.

[5.] *Pension för ingeniören P. E. Bergstrand.*

En af ingeniören vid Generallandtmäterikontoret Per Emanuel Bergstrand i underdånighet gjord, af Landtmäteristyrelsen med underdånig skrifvelse den 11 sistlidne Oktober insänd ansökning om pension å allmänna indragningsstaten; i hvilket ärende underdåniga yttranden afgifvits den 19 sistlidne Oktober af Statskontoret och den 7 i denna månad af Direktionen öfver civilstatens pensionsinrättning.

Uti berörda ansökning hade Bergstrand — med erinran att han vid den lönereglering för Landtmäteristyrelsen, som år 1878 genomfördes, blifvit öfverflyttad på indragningsstat med lön motsvarande hans dåvarande beräknade aflöning, 2,662 kronor, samt med förmälan att han, på sätt ett ansökningen bifogadt prestbetyg utvisade, den 7 sistlidne Oktober uppnått en ålder af 55 år och följaktligen vore berättigad att, om han toge afsked från sin tjenst, från civilstatens pensionsinrättning erhålla pension af 1,200 kronor — anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, under vilkor att Bergstrand sökte afsked från sin ingeniörsbefattning med pension från nämnda pensionsinrättning å 1,200 kronor, uppföra honom på allmänna indragningsstaten till erhållande af skilnaden mellan berörda pension och det belopp, 2,662 kronor, som han från nämnda stat nu uppbure, eller 1,462 kronor, att utgå under Bergstrands återstående lifstid.

Landtmäteristyrelsen hade uti sin underdåniga skrifvelse upplyst, att Bergstrand konstituerats till landtmäteriauskultant år 1853 och till vice kommissionslandtmätare år 1860, utnämnts till amanuens i landtmäterifiskalsexpeditionen den 21 Mars 1864, i nåder utnämnts till kommissionslandtmätare den 3 Februari 1865 samt af Landtmäteristyrelsen befordrats till sin nu innehafvande befattning såsom ingeniör vid Generallandtmäterikontoret den 26 September 1870; att, sedan för Bergstrand, jemlikt nådiga brefvet den 7 Juni 1878, å allmänna indragningsstaten från och med år 1879 uppförts 2,662 kronor, att utgå för så lång tid han i sin dåvarande befattning hos Landtmäteristyrelsen qvarstode och dermed dittills förenade åligganden fortfarande fullgjorde, Bergstrands tjenstgöring vid Generallandtmäterikontoret, hvilken i följd deraf hittills fortgått, väl understundom varit af nytta, synnerligen för de tider, då vikarie erfordrats för sjukdomsförfall eller för beredande af semester åt vederbörande tjenstemän, men att hans tjenstgöring likväl numera utan afsevärd olägenhet kunde undvaras, emedan de öfrige två ingeniörerne utom allt tvifvel i allmänhet medhunne de göromål, hvilka enligt § 7 af nådiga landtmäteriinstruktionen åläge desse tjenstemän; att de ökade utgifter, som genom upphörande af Bergstrands tjenstgöring kunde uppkomma å det till Styrelsens förfogande stälda anslag för vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden och renskrifningskostnad, blefve mycket obetydliga, emedan under de tider, då tjenstemännen begagnade semester, göromålen vid Generallandtmäterikontoret numera i allmänhet icke vore så omfattande, att under dessa tider de extra biträdenas antal skulle behöfva förökas, om Bergstrand afginge; och då Bergstrand nu uppnått 55 års ålder och syntes vara berättigad att från civilstatens pensionsinrättning vid afskedstagande erhålla pension å 1,200 kronor och han utom allt tvifvel innehade en betungande undantagsställning samt det för honom på allmänna indragningsstaten uppförda anslaget derigenom skulle minskas med 1,200 kronor, hade Landtmäteristyrelsen tillstyrkt bifall till ansökningen.

Jemväl Statskontoret hade i sitt underdåniga utlåtande förordat ansökningen till bifall, hvarefter Direktionen öfver civilstatens pensionsinrättning anfört, att, enär Bergstrand, som från och med Mars månad 1865 varit delegare uti och erlagt stadgade afgifter till pensionsinrättningen, ännu icke erlagt dylika afgifter för 30 år och således ännu icke fullgjort vilkoren enligt 14 § i nådiga reglementet för pensionsinrättningen den 23 November 1888, vore Bergstrand, om afsked honom meddelades, icke berättigad att från nämnda inrättning undfå pension, derest han icke, före afskeds erhållande, med Direktionens medgifvande erlade till inrättningens kassa bristen i 30 års afgifter.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit och med hänsyn särskildt dertill, att genom bifall till ansökningen en afsevärd besparing skulle för statsverket uppkomma, utan att några nämnvärda olägenheter i afseende å göromålens bestridande inom Landtmäteristyrelsen uppstode, tillstyrkte Statsrådet, att Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen medgifva, att ingeniören Bergstrand finge från och med månaden näst efter den, hvarunder han med pension från civilstatens pensionsinrättning erhölle afsked från sin befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta fyllnadspension till så stort belopp, att detta tillsammans med pensionen från nämnda inrättning utgjorde 2,662 kronor, eller 1,462 kronor årligen.

40:o.

[6.] *Pension för kommissionslandtmätaren och kartografen S. S. S. Leczinsky.*

Afdelningschefens vid Generalstabens topografiska afdelning underdåniga skrifvelse den 25 sistlidne Oktober, hvarmed öfverlemnats en af kommissionslandtmätaren och kartografen vid allmänna ekonomiska kartverket Sigismund Septimus Stanislaus Leczinsky hos afdelningschefen gjord framställning om utverkande af pension åt Leczinsky af allmänna medel.

Uti berörda underdåniga skrifvelse hade afdelningschefen anfört, att de tjensteåligganden, som tillhörde de vid rikets ekonomiska kartverk anstälde kartografer, vore, synnerligast hvad beträffade arbetena på fältet, af särdeles ansträngande beskaffenhet, i följd hvaraf i allmänhet vid uppnådda 60 lefnadsår den för sådana arbeten nödiga helsa och kraft icke längre förefunnes, likasom ock redan före uppnåendet af denna ålder synförmågan vanligen vore otillräcklig för utförandet af härmed förenade ritarbeten; att det derföre vore ur synpunkten af kartarbetenas bästa och billigaste bedrifvande af vigt, att kartografer, som uppnått nämnda åldersgräns, bereddes tillfälle att afgå för att ersättas af yngre personal; att Leczinsky, enligt hvad bifogade handlingar utvisade, vore född den 26 December 1829, år 1847 antagits till elev vid landtmäteristaten samt år 1851 till landtmäteriauskultant, 1861 konstituerats till vice kommissionslandtmätare, 1866 utnämnts till kommissionslandtmätare och den 23 Mars 1867 anstälts såsom kartograf vid ekonomiska kartverket; att Leczinsky, hvilken således under en tid af mer än 38 år varit i det allmännas tjenst och derunder mer än 22 år tjenstgjort vid ekonomiska kartverket, under sin tjenstgöring vid kartverket städse med stort nit, noggrannhet och skicklighet utfört de

honom förelagda arbeten såväl på fältet som vid hufvudstationen; att Leczinskys synförmåga under senare åren betydligt försvagats, så att han ej utan svårighet kunde sysselsättas med ansträngande arbete, hvilket än ytterligare bestyrktes af ett ansökningen bifogadt läkarebetyg; att denna försvagade synförmåga utgjorde ett väsentligt hinder för Leczinsky att allt fortfarande kunna på ett fullt tillfredsställsnde sätt utföra de med hans kartografbefattning förenade göromål; samt att Leczinsky af sitt arfvode såsom kartograf, hvilket, efter att till en början hafva utgått med 1,200 kronor, först så småningom ökats till dess nuvarande belopp af 3,000 kronor, af hvilket sistnämnda arfvode han först år 1883 kommit i åtnjutande, icke varit i tillfälle göra några besparingar för sin ålderdom, utan att han vid afskedstagandet vore för sin utkomst uteslutande hänvisad till den pension af 600 kronor, hvartill han såsom kommissionslandtmätare vore berättigad från civilstatens pensionsinrättning; och hade afdelningschefen, som på grund af Leczinskys väl vitsordade, mer än trettioåttaåriga tjenstgöring jemte hvad i öfrigt blifvit anfördt ansåge billigt, att Leczinsky vid afskedstagandet komme i åtnjutande af en pension, motsvarande 80 procent af hans nu innehafvande kartografarfvode, hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag göra framställning om beviljande åt Leczinsky af en fyllnadspension å allmänna indragningsstaten till belopp af 1,800 kronor årligen.

Till följd af nådig remiss hade Statskontoret den 28 nästlidne November afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i detta ärende och dervid öfverlemnat ett till Statskontoret ställdt yttrande från Direktionen öfver civilstatens pensionsinrättning, deri Direktionen tillkännagifvit, att Leczinsky ännu icke erlagt stadgade afgifter till pensionsinrättningen för längre tid än tjugutre år och således, ehuru han i öfrigt fullgjort de i 14 § af nådiga reglementet för civilstatens pensionsinrättning den 23 November 1888 stadgade vilkor för undfående af pension, ännu icke vore berättigad till pension från denna inrättning, derest han icke, före afskeds erhållande, med Direktionens medgifvande erlade till inrättningens kassa bristen i trettio års afgifter.

För egen del hade Statskontoret anfört, att då Leczinsky tillbragt en tid af öfver 38 år i statens tjenst och han numera vid en uppnådd ålder af nära 60 år och med försvagad synförmåga icke kunde på ett tillfredsställande sätt fullgöra de med kartografbefattningen förenade göromål, ansåge sig Statskontoret, under åberopande jemväl af 1885 och 1888 årens Riksdagars beslut angående pension åt kartograferne E. O. Nordlinder och J. P. Ljungström, kunna tillstyrka, att pensionsförmån från rikets allmänna indragningsstat utöfver den Leczinsky från civilstatens pensionsinrättning tillkommande pension honom vid afskedstagandet bereddes, och syntes denna pension från allmänna indragningsstaten lämpligen böra bestämmas till 1,400 kronor, så att Leczinsky vid afskedstagandet från såväl kommissionslandtmätare- som kartografbefattningen finge, med tillägg af det för kommissionslandtmätare från civilstatens pensionsinrättning utgående pensionsbelopp af 600 kronor, komma i åtnjutande af tillsammans 2,000 kronor årligen, eller enahanda belopp, som enligt nådiga brefvet den 2 Juli 1875 tillkomme storskiftes- och afvittringslandtmätare.

På grund af hvad i ärendet förekommit tillstyrkte Statsrådet, att Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen medgifva, att kommissionslandtmätaren och kartografen Leczinsky finge från och med månaden näst efter den, hvarunder han från sina be-

fattningar såsom kartograf och kommissionslandtmätare afginge, under sin återstående lifstid åtnjuta från allmänna indragningsstaten pension till så stort belopp, att detta tillhopa med den pension från civilstatens pensionsinrättning, 600 kronor, hvartill han såsom kommissionslandtmätare kunde blifva berättigad, uppginge till 2,000 kronor, eller 1,400 kronor årligen.

41:o.

[7.] *Pension för förre byggmästaren J. F. Sjöman.*

Jernvägsstyrelsens underdåniga skrifvelse af den 18 nästlidne November, hvaruti Styrelsen anmält, att förre byggmästaren Johan Fredrik Sjöman, hvilken allt sedan år 1856 intill sommaren år 1887 nästan oafbrutet varit anställd i arbete vid stambanorna, hos Styrelsen anhållit, att, då han till följd af bruten helsa och ålderdomssvaghet icke längre kunde utöfva någon lönande verksamhet, en årlig pension måtte honom beviljas för hans återstående dagar.

Af de betyg om sin verksamhet, som Sjöman företett från sina förmän och hvilka i afskrift bifogats Jernvägsstyrelsens förenämnda skrifvelse, inhemtades, dels att han, med undantag af endast en del af år 1883 och året 1884, under mer än 30 år haft sig anförtrodd den omedelbara tillsynen öfver utförandet af, hufvudsakligen, vattenbyggnadsarbeten vid statens jernvägar, såväl å under anläggning varande som vid redan för trafik öppnade bandelar, dels ock att han i utöfvandet af sina åliggande den städse ådagalagt drift, ordning och pålitlighet i förening med en ovanlig skicklighet i de flesta vid väg- och vattenbyggnader förekommande arbeten.

Af prest- och läkarebetyg, hvilka likaledes bifogats Jernvägsstyrelsens underdåniga skrifvelse, framginge, att Sjöman vore född den 3 Augusti 1822 och att han på grund af ofärdighet i venstra handen, hvarå tummen vore amputerad, samt minskad rörlighet i högra handleden, äfvensom betydliga åderbråck å venstra underbenet i förening med framskriden ålder och allmän sjuklighet saknade förmåga att med eget arbete sig försörja.

För egen del hade Jernvägsstyrelsen anfört, att Styrelsen, på grund af personlig kännedom om Sjömans framstående duglighet som arbetsledare, funne de om honom uttalade berömmande omdömen fullt befogade och välförtjenta; och då Sjöman vid sin nu långt framskridna ålder af 67 år till följd af de sanitärt menliga förhållanden, hvarunder han haft att utöfva sin verksamhet, lede af sjuklighet och i jernvägens arbete träffats af de omnämnda skadorna i händerna och åderbråcket, samt Sjöman, oaktadt ett sparsamt lefnadssätt, af sin aflöning, hvilken utgjort högst 8 kronor om dagen, icke kunnat aflägga så mycket, som erfordrades för att bereda honom ett tarfligt uppehälle under hans återstående lefnad, ansåge Styrelsen sig böra hemställa om aflåtande till Riksdagen af nådig proposition derom, att åt Sjöman måtte på grund af hans långvariga, med beröm vitsordade arbete vid statens jernvägar äfvensom hans dervid åsamkade sjuklighet och kroppsskador, hvilka satte honom ur stånd att vidare förvärfva sitt uppehälle, beviljas en årlig pension af 720 kronor att utgå från och med år 1890 under hans återstående lifstid.

Efter erhållen nådig remiss hade Statskontoret uti underdånigt utlåtande den 30 sistlidne November tillstyrkt bifall till hvad Jernvägsstyrelsen hemstält.

På grund af hvad i ärendet förekommit tillstyrkte Statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att förre byggmästaren Sjöman finge från och med år 1890 under sin återstående lifstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension till belopp af 720 kronor.

42:o.

[8.] *Pension för förre materialförvaltaren B. Fredrikssons enka.*

Jernvägsstyrelsens underdåniga skrifvelse den 20 nästlidne November, hvaruti Styrelsen anmält, att förre materialförvaltaren vid statens jernvägsbyggnader m. m. Bernhard Fredrikssons enka Fredrika Vilhelmina Fredriksson, född Westerlund, med öfverlemnande af prestbevis, läkarebetyg och bouppteckning efter mannen med flera handlingar, hos Styrelsen anhållit, att, då hon saknade nödiga medel till sitt uppehälle, något understöd af allmänna medel måtte henne genom Styrelsens försorg beredas.

Af de till Styrelsen ingifna, Styrelsens skrifvelse bifogade handlingar inhemtades, att Fredriksson aflidit den 31 Augusti 1889 till följd af en elakartad svulst, hvilken, enligt vederbörande läkares omdöme, sannolikt orsakats genom upprepade förkylningar under de tjensteresor, Fredriksson nödgats företaga, utsatt för det norrländska klimatets vexlingar; att enligt den efter Fredriksson upprättade bouppteckning tillgångarne i boet utgjorts, förutom af bohagsartiklar, utaf aktier i Jemtlands folkbank å tillhopa 1,000 kronor och af innestående pension till belopp af 300 kronor, samt att behållningen vid bouppteckningen belöpt sig allenast till 1,583 kronor 16 öre; att enligt intyg af läkare enkan Fredriksson, hvilken vore född den 9 December 1821, lede af kronisk lungkatarr och allmän svaghet; samt att hennes enda barn, dottern Clara Nathalia, född år 1855, vore behäftad med en icke obetydlig scolios och dessutom lede af kronisk lungkatarr, på grund hvaraf hon hade minskad arbetsförmåga och förty ej kunde bidraga till sin moders försörjning.

För egen del hade Jernvägsstyrelsen anfört, att Fredriksson, som den 1 April 1855 antagits till underkassör vid statens jernvägsbyggnader och år 1857 förordnats att vara stationskassör, från och med år 1858 tjenstgjort såsom materialförvaltare vid olika delar af under byggnad varande stambanor, intill dess han, med af Riksdagen honom beviljad pension af 1,800 kronor, frånträdde sistberörda tjenst den 31 Januari 1889; att Fredriksson under den tid af närmare tretiofyra år, hvarunder han varit anställd i statens tjenst, städse ådagalagt nit, redbarhet och duglighet i de ansvarsfulla göromål, som tillhört hans befattning; att hans tjenstgöring dessutom ofta varit af ansträngande beskaffenhet, hvilket framginge deraf, att den sjukdom, som ändat hans lif, enligt läkares intyg med all sannolikhet härrört från de förkylningar, för hvilka han under sina tjensteresor å de nordligare bandelarne varit utsatt; samt att, på grund af hvad om enkan Fredrikssons och hennes dotters helsotillstånd och om behållningen i boet efter Fredriksson blifvit upplyst samt då enkan Fredriksson enligt ett bland handlingarna i ärendet befintligt intyg af borgmästaren i den stad, der hon vore bosatt, saknade tillgångar till nödtorftig försörjning, Styrelsen hemställde, att Kongl. Maj:t täcktes, med fästadt afseende såväl å mannens långvariga och ansträngande verksamhet i statens tjenst som å den bekymmersamma belägenhet, hvari hans efterlemnade hustru och barn försatts genom hans bortgång, till nästkommande Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande åt enkan Fredriksson af ett årligt understöd af 600 kronor att utgå från och med år 1890 och så länge hon lefde ogift.

Uti häröfver afgifvet underdånigt utlåtande af den 30 nästlidne November hade Statskontoret, enär enligt de upplysningar, handlingarna lemnade om boets tillgångar samt om både enkan Fredrikssons och hennes dotters sjuklighet och deraf härledda oförmåga att i någon väsentligare mån bidraga till sitt uppehälle, enkan Fredriksson utan tvifvel vore i behof af understöd, samt då Fredrikssons verksamhet i statens tjenst fortvarat under närmare 34 år och blifvit väl vitsordad, ansett det vara billigt, att staten lemnade något bidrag till hans efterlemnade makas och dotters uppehälle, hvarföre Statskontoret i underdånighet hemstälde om nådigt bifall till Jernvägsstyrelsens framställning, dock så att pensionsbeloppet nedsattes till 400 kronor.

På grund af hvad i ärendet förekommit hemstälde Statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att förre materialförvaltaren Fredrikssons enka Fredrika Vilhelmina Fredriksson, född Westerlund, finge, så länge hon förblefve enka, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 400 kronor att utgå från och med 1890 års ingång.

Hvad Statsrådet uti de under 39:o—42:o omförmälda ärenden tillstyrkt och hemstält behagade Hans Maj:t Konungen gilla samt befalde, att utdrag af detta protokoll skulle meddelas Finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
E. K. Almqvist.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 31 December 1889.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre ÅKERHIELM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: WENNERBERG.
FRIHERRE PALMSTIERNA,
FRIHERRE VON ESSEN,
FRIHERRE ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,

Härefter föredrog departementschefen, Statsrådet Wennerberg:

[9.] *Pension för läroverks-adjunkten J. F. Petersson.*

En af adjunkten vid allmänna läroverket i Nyköping filosofie doktorn Johan Fredrik Petersson i underdånighet gjord ansökning, deruti han, med åberopande af bifogadt läkarebetyg, anhållit att blifva uppförd å allmän indragningsstat med en årlig pension, ej understigande den lön, hvilken han såsom tjenstledig på grund af sjukdom för närvarande åtnjöte, eller 2,067 kronor 31 öre; öfver hvilken ansökning Domkapitlet i Strengnäs, som till Kongl. Maj:t insändt densamma, sig yttrat samt Statskontoret afgifvit infordradt utlåtande.

Af de till ärendet hörande handlingarne inhemtades: att sökanden, som vore född den 17 Augusti 1837, befullmägtigats såsom adjunkt vid allmänna läroverket i Nyköping den 12 Juni 1867 och tillträdt befattningen den 1 Augusti samma år; att han vid nämnda läroverk tjenstgjort dels från början af höstterminen 1867 till och med höstterminen 1878, dels sex veckor i början af höstterminen 1882, hela vårterminen och höstterminen 1883 samt vårterminen och fem veckor af höstterminen 1884, hvaremot han hela den öfriga tiden från och med vårterminen 1879 på grund af sjukdom åtnjutit och jemväl innevarande läsår åtnjöte tjenstledighet; att läroverkets nuvarande rektor, med stöd af de omdömen om sökandens läraareverksamhet, dem rektor inhemtat dels af de kollegiets medlemmar, hvilka tjenstgjort samtidigt med sökanden, dels af läroverkets sedan år 1865 fungerande inspektor, vitsordat, att sökanden i sin läraareverksamhet ådagalagt berömvärd skicklighet samt städse med samvetsgrannhet,

ordning och synnerligt nit fullgjort sina åligganden, hvarjemte han alltid iakttagit en efterdömlig vandel; att bemälde rektor i skrifvelse till eforsembetet på det lifligaste förordat ansökningen och såsom skäl derför framhållit de svåra olägenheter, som varit och voro förbundna med täta ombyten af vikarier; samt att sökanden, enligt ofvan omförmälda, den 23 Maj 1889 utfärdade läkarebetyg, lede af kronisk venstersidig lunginflammation (pneumonia chronica sin.) med tidtals påkommande blodhosta och att han på den grund ej, utan risk att förkorta sitt lif, kunde vid läroverket vidare tjenstgöra.

Vid ansökningens öfversändande hade Domkapitlet yttrat, att Domkapitlet, med afseende fästadt på sökandens styrkta sjukdom, hvilken omöjliggjorde hans vidare tjenstgöring, samt å hvad läroverkets rektor derjemte anfört och då sökanden för den tid, han såsom lärare tjenstgjort, blifvit väl vitsordad, ansåge sig ega grundade skäl att i underdånighet hemställa, det Kongl. Maj:t måtte aflåta proposition till Riksdagen om sökandens uppförande å allmänna indragningsstaten med en årlig pension af 2,067 kronor 67 öre, eller det belopp, som återstode af hans nu innehafvande lön, 2,500 kronor, efter afdrag af hvad han, såsom tjenstledig för sjukdom, afstode till den, som uppehölle hans tjenst.

Uti infordradt utlåtande hade Statskontoret anfört, att af handlingarne framginge, det sökanden endast uppnått 52 lefnadsår och icke varit i statens tjenst anställd mer än 22 år samt att han således på långt när icke uppfylt de för lärares pensionsrätt föreskrifna vilkor i afseende å lefnads- och tjenstår; men då sökanden ända sedan höstterminen 1884 varit af sjukdom urståndsatt att sin tjenst bestrida och, enligt hvad läkarebetyget innehölle, lede af sådan sjukdom, att han ej utan fara för sitt lif kunde vid läroverket vidare tjenstgöra, hade Statskontoret ansett sig böra hemställa, det Kongl. Maj:t täcktes i proposition till Riksdagen föreslå, att sökanden, hvilkens aflöning utgjordes af lön 1,500 kronor och ålderstillägg 1,000 kronor, eller tillhopa 2,500 kronor, måtte tillerkännas rättighet att, efter afskedstagandet, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension, hvars belopp, i öfverensstämmelse med hvad i likartade fall tillförene egt rum, syntes böra bestämmas till tre fjerdedelar af sagda aflöning, eller 1,875 kronor.

På grund af hvad sålunda förekommit hemstälde Statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning derom, att adjunkten Petersson må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,875 kronor.

[10.] *Pension för seminarielärarens J. Fogelberg.*

En af Domkapitlet i Vexiö till Kongl. Maj:t insänd, af läraren i musik och sång vid folkskolelärareseminariet derstädes, f. d. musikdirektören vid Kronobergs regemente Johan Fogelberg i underdånighet gjord ansökning, att åt honom, som vore född den 30 Maj 1806 och i mera än 46 år nästan oafbrutet uppehållit omförmälda musik- och sångläraretjenst, hvarå han af Domkapitlet erhållit konstitutorial den 9 Juli 1866, måtte af allmänna medel beredas en hans nu innehafvande lön motsvarande pension af 1,000 kronor om året, att från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked blefve honom beviljadt, utgå under hans återstående lifstid; varande af sökanden dervid anfördt, att han, förutom den honom enligt nådiga brefvet den 21 Mars 1873 vid afsked från musik- och sånglärarebefattningen vid allmänna läroverket i

Vexiö tillagda pension af 1,000 kronor ur Vexiö stifts emeritikassa, åtnjöte från arméns pensionskassa 180 kronor och från Kronobergs regementes officerscorps' kassa 110 kronor, allt för år räknadt, men att dessa pensionsbelopp under inga förhållanden vore tillräckliga för hans och hans familjs uppehälle; och hade Domkapitlet, med vitsordande att sökanden med aldrig svikande trohet och nit på ett högst förtjenstfullt sätt utöfvat sin ifrågavarande befattning samt att hans anhållan vore af verkligt behof framtvingad, till densamma tillstyrkt nådigt bifall.

Uti infordradt underdånigt utlåtande hade Statskontoret anfört, att sökandens aflöning såsom lärare i musik och sång vid folkskolelärareseminariet i Vexiö utgjordes af arfvode till belopp af 750 kronor med deri jemlikt nådiga brefvet den 13 December 1878 medgifven förhöjning af 250 kronor eller tillsammans 1,000 kronor; att någon rättighet till pension icke vore i författningarne medgifven musik- och sånglärare vid folkskolelärareseminarierna, men att Statskontoret, med afseende å Fogelbergs långvariga och väl vitsordade tjenstgöring och då han nu vid hög ålder samt, enligt hvad bilagdt läkarebetyg utvisade, tilltagande döfhet och bräcklighet icke längre kunde fullgöra sina åligganden, ansåge, att pensionsförmån å allmänna indragningsstaten borde honom beredas till belopp, motsvarande den nuvarande aflöningen, eller 1,000 kronor årligen.

Med afseende å hvad sålunda förekommit hemstälde Statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning derom, att Fogelberg må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från nämnda befattning honom beviljas, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,000 kronor.

[11.] *Understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare.*

Vidare hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att, i likhet med hvad under flera föregående år egt rum, å allmänna indragningsstaten måtte äfven för år 1891 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att, enligt de närmare bestämmelser Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådane äldre behöfvande folskolelärare, hvilka oförvitligen skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

I denna hemställan förenade sig Statsrådets öfrige ledamöter.

Hvad Statsrådet beträffande de under nästföregående tre punkter upptagna ärenden i underdånighet tillstyrkt och hemstält behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla; och skulle protokollsutdrag härom till Finansdepartementet öfverlemnas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Gustaf Norström.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti Statsrådet å Stockholms slott den 16 November 1889.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, Statsrådet Friherre Palmstierna föredrog i underdånighet:

— —

Departementschefen föredrog vidare:

22:o.

[14.] *Kreditiv för uppehållande af arméns pensionskassas egen pensionering.*

Direktionens öfver arméns pensionskassa underdåniga skrifvelse den 18 September 1889 angående beloppet af det kreditiv, som för år 1891 kan blifva erforderligt dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering och dels till fyllnadspensioner för arméns befäl och underbefäl med vederlikar.

Departementschefen anförde dervid:

"Direktionen öfver arméns pensionskassa erinrar uti sin ifrågavarande underdåniga skrifvelse, att, då en börjande utjemning i förhållandet mellan tillkomst och afgång bland pensionstagarne synts hafva inträdt, direktionen, hvad anginge år 1890, ansett ett kreditivbelopp, som med endast 50,000 kronor öfverstege det föregående årets, eller 1,375,000 kronor vara erforderligt. Enligt hvad direktionen förmäler hade den emellertid dervid icke tagit i beräkning, att den allmänna räntan skulle, såsom sedermera inträffat, fortfarande falla. Och då derigenom en sådan minskning i pensionskassans inkomster egt rum, att, på sätt direktionen yttrar, det med största sannolikhet synes direktionen vara att befara, att de för innevarande och nästkommande år beviljade kreditivbeloppen icke blifva för det afsedda ändamålet fullt tillräckliga, anser direktionen förhöjningen i anslagssumman för år 1891 icke kunna beräknas lägre än till 75,000 kronor, hvadan direktionen hemställer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes under vanliga vilkor af Riksdagen i förevarande afseende äska ett belopp af 1,450,000 kronor.

Jag finner väl den förhöjning i kreditivet för år 1891, som nödvändiggöres af den småningom fortgående stegringen i antalet pensionärer på ny stat, icke kunna beräknas lägre än för nästkommande år eller till 50,000 kronor. Hvad åter angår direktionens förslag, att en förhöjning härutöfver skulle ega rum för att lemna direktionen tillfälle fylla den brist i kreditiven för innevarande och nästa år, som i följd af räntans fallande och den deraf beroende minskningen i kassans egna inkomster förväntas uppkomma, anser jag mig böra erinra, att någon utredning om beloppen af nämnda brist nu ej föreligger. Och då, för den händelse sådan verkligen skulle uppstå, direktionen torde kunna med omhänderhafvande medel för tillfället fylla densamma, synes mig hvad direktionen härom anfört nu ej böra föranleda till kreditivets höjning, helst inom en jemförelsevis ej aflägsen framtid jemvigt mellan afgående och tillkommande pensionärer torde vara uppnådd och hinder icke lärer möta att, sedan höjning af kreditivet i och för pensioneringens upprätthållande sålunda icke vidare erfordras, bereda tillgångar för den ifrågavarande bristens täckande.

Jag tillstyrker alltså, att höjningen i kreditivet för 1891 utöfver det belopp, som bestämts för 1890 års kreditiv, må beräknas till endast 50,000 kronor, och hemställer vid sådant förhållande, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1891 anvisa ett kreditiv af 1,425,000 kronor att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med nu fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande förhöjda vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående,

äfvensom medgifva, att hvad af de till pensioneringen under år 1890 anslagna medel kan blifva oanvändt må för det kommande årets pensionering användas."

I denna hemställan af departementschefen instämde Statsrådets öfrige ledamöter.

Hans Maj:t Konungen behagade i nåder bifalla hvad Statsrådet sålunda hemstält; och skulle utdrag af detta protokoll meddelas Finansdepartementet till ledning vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

— —

Ex protocollo:
Emil Hallgren.

Finansplanen.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 11 Januari 1890.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre Åkerhielm,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve Lewenhaupt,
Statsråden: Friherre von Otter,
Wennerberg,
Friherre Palmstierna,
Friherre von Essen,
Friherre Åkerhielm,
Östergren,
Groll,
Wikblad.

Härefter yttrade departementschefen, Statsrådet Friherre von Essen:

Sammanfattning af utgifterna under hufvudtitlarne.

De anslag, Eders Kongl. Maj:t på de särskilda departementschefernas föredragning beslutat äska af Riksdagen för år 1891, utgöra sålunda:

I	hufvudtiteln:	ordinarie			kronor	1,320,000: —
II	„	ordinarie:	kronor	3,851,066: —		
		extra:	„	151,434: —	„	4,002,500: —
III	„	ordinarie:	„	613,800: —		
		extra:	„	4,500: —	„	618,300: —
IV	„	ordinarie:	„	20,952,800: —		
		extra:	„	2,127,000: —	„	23,079,800: —
V	„	ordinarie:	„	6,230,300: —		
		extra:	„	2,682,000: —	„	8,912,300: —
VI	„	ordinarie:	„	4,732,077: —		
		extra:	„	2,194,923: —	„	6,927,000: —
VII	„	ordinarie:	„	16,153,466: —		
		extra:	„	875,734: —	„	17,029,200: —
VIII	„	ordinarie:	„	11,845,061: —		
		extra:	„	1,679,339: —	„	13,524,400: —
IX	„	ordinarie:	„	2,914,300: —		
		extra:	„	1,425,000: —	„	4,339,300: —
					kronor	79,752,800: —

Anslag utom hufvudtitlarne.

Vidare bör jag erinra derom, att Eders Kongl. Maj:t, som förut denna dag på föredragning af chefen för Civildepartementet beslutit föreslå Riksdagen att för år 1891 anvisa till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens trafikerade jernvägar 1,300,000 kronor samt till fortsättning af arbetena å stambanan till Vännäs och anskaffande af rörlig materiel till bansträckan Anundsjö—Vännäs samt till påbörjande af arbetena å banan till Öfver-Luleå 4,665,000 kronor, tillika i fråga om sättet för anskaffande af härför erforderliga medel beslutit föreslå Riksdagen att till utgående under år 1891 utom hufvudtitlarne å riksstaten anvisa:

till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens trafikerade jernvägar omförmälda belopp ..... kronor 1,300,000: —

„ fortsättning af arbetena å stambanan till Vännäs och anskaffande af rörlig

Transport kronor 1,300,000: — kronor 79,752,800: —

Transport kronor 1,300,000: — kronor 79,752,800: —

materiel till bansträckan Anundsjö—Vännäs samt till påbörjande af arbetena å banan till Öfver-Luleå ..... „ 2,000,000: — „ 3,300,000: —

Riksgäldskontorets ställning.

Fullmäktige i Riksgäldskontoret hafva i skrifvelse den 12 sistlidne December, som torde få bilaggas dagens protokoll, lemnat uppgift å de Riksgäldskontorets utgifter för år 1891, hvilka böra i riksstaten uppföras. Enligt denna fullmäktiges beräkning utgöra dessa siffror:

riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., *förslagsvis* ..... kronor 616,200: —

annuiteter å de fonderade statslånen samt räntor å öfrig statsskuld kronor 12,450,620: —

efter afdrag af de till Riksgäldskontoret ingående ränte- och kapitalafbetalningar kronor 2,722,420: —

förslagsvis ..... „ 9,728,200: — „ 10,344,400: —

Afsättning till byggnadsfonden för riksdags- och riksbanks-hus.

Enligt hvad Riksdagen i underdånig skrifvelse den 11 Maj 1888 anmält, har Riksdagen, som beslutit, att för inrymmande af Riksdagen, Riksgäldskontoret och Justitieombudsmansexpeditionen samt af Riksbanken skulle uppföras tvenne skilda byggnader å vestra delen af Helgeandsholmen, i sammanhang härmed fattat beslut om bildande af en byggnadsfond för riksdags- och riksbankshus, hvaruti skulle ingå dels den för uppförande af nytt riksdagshus bildade fonden, då uppgående med räntor till 2,900,000 kronor, dels de till nytt hus för Riksbanken afsatta 1,500,000 kronor, dels af sådana medel i Riksbanken, som blifvit afsatta för inlösen af gamla sedlar,

Transport kronor 93,397,200: —

Transport kronor 93,397,200: —

en summa af 255,000 kronor, dels ock under 7 års tid årligen ett anslag af 250,000 kronor eller tillsammans 1,750,000 kronor, hvarigenom denna byggnadsfond skulle uppbringas till en totalsumma af 6,405,000 kronor. I öfverensstämmelse härmed har Riksdagen af nyssnämnda 1,750,000 kronor på extra stat för hvartdera af åren 1889 och 1890 anvisat ett belopp af 250,000 kronor; och bör för ifrågavarande ändamål för år 1891 afsättas enahanda belopp eller ..... „ 250,000: —

Summan af statsverkets utgifter för år 1891 uppgår således till ..... kronor 93,647,200: —

Statsverkets tillgångar för den förevarande statsregleringen äro beräknade till ..... kronor 94,489,000: —

Efter afdrag af nyssnämnda utgiftssumma ..... „ 93,647,200: —

återstår ett belopp af ..... kronor 841,800: —

Inlösen af skattefrälseräntor m. m.

Till inlösen af skattefrälseräntor, kronotionde, som innehafves under enskild eganderätt, samt arbets- och hofveriskyldighet till skattesåld kronoegendom äro anvisade:

i 1887 års riksstat	kronor	800,000: —
„ 1888 „ „	„	1,000,000: —
„ 1889 „ „	„	1,000,000: —
„ 1890 „ „	„	100,000: —
således för ändamålet sammanlagdt	kronor	2,900,000: —

Då jag vid anmälan af statsregleringen för innevarande år hemstälde, att till inlösen af skattefrälseräntor m. m. måtte afsättas nyssnämnda belopp, 100,000 kronor, var af det inom den stadgade preskriptionstiden, 1888 års utgång, till inlösen anmälda, till 3,034,769 kronor 50 öre beräknade räntebeloppet en icke obetydlig del ännu icke inom Kammarkollegium pröfvad. Som flera af de anmälda räntorna kunde förutsättas vara af beskaffenhet att icke böra till statsverket inlösas, ansåg jag antagligt, att det belopp, som, utöfver förut anvisade 2,800,000 kronor, skulle för ändamålet erfordras, icke skulle komma att synnerligen mycket öfverstiga nyssnämnda 100,000 kronor. Enligt hvad Statskontoret i den underdåniga berättelsen angående statsverket anmält, har emellertid under tiden till och med utgången af sistlidne November månad granskning egt rum af till Kammarkollegium inkomna anbud om inlösen af skattefrälseräntor m. m., hvilkas slut-

summa dervid uträknats till 3,055,982 kronor 25 öre, och utgjorde ungefärliga lösesumman för skattefrälseräntor, om hvilkas inlösen anbud ytterligare blifvit gjorda, men då ej ännu granskats, 18,395 kronor 25 öre. Sammanlagda beloppet af de till inlösen hembjudna räntor och öfriga utskylder af nu ifrågavarande slag skulle alltså utgöra 3,074,377 kronor 50 öre. Med afseende härå hemställer jag, att, utöfver det förut för ändamålet anvisade belopp af 2,900,000 kronor, må af öfverskotten å 1891 års statsreglering till inlösen af skattefrälseräntor m. m. afsättas 170,000 kronor, hvarefter summan af de afsättningar, som för dylik inlösen egt rum, skulle komma att uppgå till 3,070,000 kronor. Om tilläfventyrs något mindre belopp ytterligare skulle varda för enahanda ändamål erforderligt, lärer detsamma böra af Statskontoret förskjutas för att derefter hos Riksdagen till ersättande anmälas, hvaremot vidare afsättning af medel å riksstaten för ändamålet ej kommer att erfordras.

Afsättning till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande.

Med afseende derå att frågorna om lagstiftning angående försäkring för olycksfall i arbetet och angående sjukkassor nu så fortskridit, att förslag rörande dessa ämnen snart torde kunna föreläggas Riksdagen, har Hans Excellens Herr Statsministern i ett förut denna dag afgifvet, af Statsrådets öfriga ledamöter biträdt och af Eders Kongl. Maj:t i nåder gilladt anförande förklarat sig anse, att af det befintliga öfverskottet å 1891 års statsreglering medel borde afsättas till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande, särskildt med afseende å sådana förestående utgifter, som närmast hafva karakteren af organisationskostnader. Innan de ifrågavarande lagförslagen ännu föreligga färdiga, är jag naturligtvis icke i tillfälle att meddela någon fullständig utredning rörande de kostnader, som en lagstiftning i omförmälda syfte kan komma att medföra. Jag anser mig emellertid, efter samråd med chefen för Civildepartementet, nu kunna förorda, att för ändamålet må af öfverskottet å den förevarande statsregleringen afsättas ett belopp af 100,000 kronor.

Statsverkets kassaförlagsfond.

Statsverkets kassaförlagsfond utgjorde enligt 1888 års rikshufvudbok vid samma års slut ..... kronor 11,849,507: 27.

Till fonden har vidare afsatts:

enligt riksstaten för år 1889 ...	kronor 614,000: —		
„ „ „ „ 1890 ...	„ 86,200: —	„	700,200: —

hvadan fonden vid innevarande års utgång kommer att utgöra ..... kronor 12,549,707: 27.

Det har förut ansetts, att afsättningarne till kassaförlagsfonden borde fortgå, till dess densamma uppnått ett belopp af minst 15,000,000 kronor. I öfverensstämmelse härmed hemställer jag, att den del af det ofvan beräk-

nade öfverskottet för år 1891, som återstår efter frånräknande af de föreslagna afsättningarne till inlösen af skattefrälseräntor m. m. samt till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande, eller 571,800 kronor, må afsättas till statsverkets kassaförlagsfond, hvilken, i händelse af bifall härtill, skulle vid 1891 års slut uppgå till 13,121,507 kronor 27 öre.

Disposition af besparingarne å hufvudtitlarne.

I sammanhang med framläggande för Riksdagen af förslag till riksstat torde Riksdagens medgifvande böra äskas dertill, att vid statsregleringen för år 1891 de i Rikets Ständers skrifvelse den 12 Maj 1841 angifna grunder i afseende å dispositionen af besparingarne å hufvudtitlarne fortfarande må blifva gällande.

Utgifter utom riksstaten.

Utom de af föregående Riksdagar å Riksgäldskontoret anvisade utgifter, att utgå under år 1891, hvilka finnas upptagna i fullmägtiges vidfogade förslagsberäkning för nämnda år och äro afsedda att bestridas af upplånta medel, nemligen för bidrag till odlingslånefonden och för enskilda jernvägsanläggningars understödjande genom lån, lär genom upplåning äfven böra betäckas det anslag, Eders Kongl. Maj:t denna dag, på föredragning af chefen för Civildepartementet, beslutit att af Riksdagen äska till fortsättning af arbetena å stambanan till Vännäs och anskaffande af rörlig materiel till bansträckan Anundsjö—Vännäs samt till påbörjande af arbetena å banan till Öfver-Luleå, i den mån för detta anslag tillgång icke blifvit beredd å riksstaten. Då af ifrågavarande anslag, 4,665,000 kronor, ett belopp af 2,000,000 kronor enligt Eders Kongl. Maj:ts beslut äskas att utgå å riksstaten utom hufvudtitlarne, hemställer jag följaktligen, att Eders Kongl. Maj:t må föreslå Riksdagen att till utgående från Riksgäldskontoret anvisa återstoden af nyssberörda anslagsbelopp eller 2,665,000 kronor.

Uppå Statsrådets tillstyrkande behagade Hans Maj:t Konungen bifalla hvad departementschefen sålunda hemstält och åt honom uppdraga att, sedan han erhållit protokollsutdrag om hvad som efter de öfriga departementens föredragning blifvit beslutadt med afseende å statsregleringen, uppsätta och till justering inför Kongl. Maj:t anmäla förslag till nådig proposition angående statsverkets tillstånd och behof i enlighet med Kongl. Maj:ts nu i ämnet fattade beslut.

— —

Ex protocollo:

Adolf von Hofsten.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1890.

Bil. Litt. B.

Till Herr Statrådet och Chefen för Kongl. Finansdepartementet.

Med anledning af Eder skrifvelse den 11 nästlidne November hafva Fullmäktige i Riksgäldskontoret låtit upprätta och få härmed till Eder öfverlemna förslagsvis uppgjorda beräkningar öfver Riksgäldskontorets sannolika ställning vid slutet af hvartdera året 1889 och 1890 samt redan nu påräkneliga inkomster och utgifter år 1891.

I dessa beräkningar äro såsom vanligt ej upptagna inkomster, utgifter och behållningar för de särskildt förvaltade fonderna, nemligen jernvägshypoteksfonden samt de fonderade lånens liqvidations- och amortissementsfonder; och enär de utgifter, som af upplåningen för jernvägshypoteksfonden föranledts, böra med de till fonden ingående ränte- och kapitalbetalningar bestridas, finnes i beräkningarne ej bland utgifterna uppförd den andel af annuiteten för 1878 års statslån, som belöper å de återstående obligationer af nämnda lån, genom hvilkas försäljning medel till utlåningen från jernvägshypoteksfonden anskaffats och hvilkas valuta ännu för fondens räkning användes.

Stockholm den 12 December 1889.

ALB. ANDERSON. PER SAMZELIUS. J. NORDENFALK.

ER. GUST. BOSTRÖM. EDW. SEDERHOLM. CLAËS WERSÄLL. OTTO M. HÖGLUND.

P. R. Rabe.

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets Inkomster och

Riksgäldskontorets kassabehållning den 12 December 1889		338,093: 29		
Kapitalfordran för tills vidare förräntade medel:				
emot uppköpta obligationer	561,000: —			
„ reverser och depositionsbevis	3,896,000: —			
Anvisningar i utländska valutor att användas till annuitetsliqvider år 1890	1,950,400: —	6,407,400: —	6,745,493	29
Inkomster:				
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd		1,462,300: —		
Ersättning af statsverkets medel:				
för af Riksgäldskontoret utbetaldt tomtregleringslån till staden Luleå	100,000: —			
ränta å utgifna belopp för odlingslånefonden	72,559: 51	172,559: 51	1,634,859	51
		Transport	8,380,352	80

Utgifter från och med den 12 December 1889 till samma års slut.

Utgifter:			
Riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader	45,000: —		
Kostnader för Riksdagens hus och bibliotek	2,000: —		
Förvaltningskostnader vid Riksgäldskontoret	5,500: —	52,500	—
Å 1889 års anslag till ränta för 1887 års $3\frac{6}{10}$ %-lån, återstoden	16,812: —		
Ränta å gamla 5 %-lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond	9,153: 83	25,965	83
Köpeskillingar för försålda mindre kronolägenheter		24,075	81
Vid 1879 års riksdag till utgående från Riksgäldskontoret anvisadt anslag, högst 4,000,000 kronor, för inköp af Hallsberg—Motala—Mjölby jernväg, återstoden	730: 31		
Vid 1885 års riksdag till utgående under år 1887 anvisade medel, 2,350,300 kronor, för jernvägens mellan Hudiksvall och Näsviken inköp och ombyggnad m. m., återstoden af det för inlösen af i jernvägen intecknade obligationer anvisade beloppet, 105,624 kronor 7 öre,	5,624: 07	6,354	38
Låneunderstöd för enskilda jernvägar:			
ur 1881 års fond för år 1886 anvisade 1,000,000 kronor, återstoden	3,802: 06		
ur 1886 års fond för år 1889 anvisade dito dito	435,294: —	439,096	06
	Transport	547,992	08

Transport	8,380,352	80
Summa kronor	8,380,352	80

			Transport	547,992	08
Odlingslånefonden:					
vid 1883 års riksdag anvisade medel:					
återstoden af 1887 års anslag, 821,695: 47,		221,695: 47			
1888 års anslag	1,000,000: —				
efter afdrag af för sistnämnda år beräknade, till Kongl. Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån	171,500: —	828,500: —	1,050,195: 47		
vid 1888 års riksdag anvisade medel:					
1889 års anslag		1,000,000: —			
efter enahanda afdrag		170,000: —	830,000: —	1,880,195	47
Beräknad behållning vid 1889 års slut				5,952,165	25
			Summa kronor	8,380,352	80

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets

Beräknad behållning vid 1890 års början		5,952,165	25
Inkomster:			
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd	2,454,000: —		
Afbetalningar å lån till undsättningar inom Kronobergs och Kalmar län i anledning af 1868 års missväxt	1,120: —		
Ränta å 1885—1890 års hela anslag för odlingslånefonden	167,800: —		
Genom förräntande af innestående behållningar	50,000: —	2,672,920	—
Ersättning af statsverkets medel:			
Motstående för år 1890 upptagna riksdags- och revisionskostnader, aflöningar m. m. äfvensom annuiteter å de fonderade lånen samt räntor å öfrig statsskuld	12,971,920: —		
efter afdrag af den för Riksgäldskontoret under samma tid beräknade inkomst af ränte- och kapitalinbetalningar	2,672,920: —	10,299,000	—
Upplåning:			
Vid 1889 års riksdag beräknad återstående upplåning för samma och föregående år	2,899,632: 74		
Transport	2,899,632: 74	18,924,085	25

Inkomster och Utgifter år 1890.

Utgifter:			
Riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar:			
riksdags- och revisionskostnader ...		500,000: —	
kostnader för Riksdagens hus.....		12,000: —	
„ „ „ bibliotek		2,000: —	
löner, arfvoden och expenser vid Riksgäldskontoret		64,907: 50	
löner på indragnings- och pensionsstat vid dito		15,492: 50	
aflöning, resekostnad och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition		21,800: —	616,200: —
Annuiteter och räntor:			
till Hans Maj:t Konungen			300,000: —
anslag till ränta och amortissement	Kapital.	Ränta.	
för 1860 års lån emot premieobligationer	141,111: 11	151,888: 89	
„ 1875 års lån emot $4^1/_2$ % obligationer	224,800: —	1,566,432: 22	
„ 1878 års lån emot 4% obligationer ..	255,692: 80	594,660: 10	
Transport	621,603: 91	2,312,981: 21	916,200: —

Transport		2,899,632: 74	18,924,085	25
Vid 1889 års riksdag medgifven återstående upplåning för år 1890:				
för stambanan norr om Sollefteå	2,600,000: —			
till låneunderstöd för enskilda jernvägar	1,000,000: —	3,600,000: —		
Till betäckande af motstående utgifter från odlingslånefonden		854,140: —		
		7,353,772: 74		
som minskas med:				
dels redan verkställd upplåning, för influten valuta genom sålda $3^{6}/_{10}$ % obligationer af år 1887	3,269,841: 25			
dels från jernvägshypoteksfonden återförda medel	384,151: 75			
och dels med det af Oscarshamns stad återbetalda lånebelopp, enligt § 5 i Riksgäldskontorets reglemente af år 1889,	69,159: 78	3,723,152: 78	3,630,619	96
Summa kronor			22,554,705	21

	Kapital.	Ränta.			
Transport	621,603: 91	2,312,981: 21	916,200: —		
för 1880 års lån emot 4 % obligationer ...	1,089,000: —	4,464,900: —			
„ 1886 års lån emot 3½ % obligationer	160,000: —	1,745,536: 85			
„ 1888 års lån emot 3 % obligationer ...		800,000: —			
till amortering å statsskulden enligt § 3 i reglementet	85,333: 33				
kronor	1,955,937: 24	9,323,418: 06	11,279,355: 30		
anslag till ränta å 1887 års lån emot 3 6/10 % obligationer			631,314: —		
ränta å medgifven och beräknad, men ännu icke verkställd upplåning			130,000: —		
ränta å gamla 5 %-lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond			15,050: 70	12,971,920	—
Återbetalning af till Riksgäldskontorets förvaltning från Kongl. Statskontoret öfverlemnad kassabehållning				1,450,000	—
Vid 1888 års riksdag anvisade medel för odlingslånefonden:					
1890 års anslag			1,000,000: —		
efter afdrag af för sistnämnda år beräknade, till Kongl. Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån			145,860: —	854,140	—
Vid 1889 års riksdag till utgående från Riksgäldskontoret under år 1890 anvisade utgifter:					
till fortsättning af arbetena å stambanan norr om Sollefteå			2,600,000: —		
tomtregleringslån åt Umeå stad			200,000: —	2,800,000	—
Lån ur 1886 års fond för enskilda jernvägar, 5,000,000 kronor, för år 1890 anvisade				1,000,000	—
Beräknad behållning vid 1890 års slut				3,478,645	21
			Summa kronor	22,554,705	21

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets

Beräknad behållning vid 1891 års början		3,478,645	21
Inkomster:			
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd	2,521,300: —		
Afbetalningar å lån till undsättningar inom Kronobergs och Kalmar län i anledning af 1868 års missväxt	1,120: —		
Ränta å 1885—1891 års hela anslag för odlingslånefonden	200,000: —	2,722,420	—
Ersättning af statsverkets medel:			
Motstående för år 1891 upptagna riksdags- och revisionskostnader, aflöningar m. m. äfvensom annuiteter å de fonderade lånen samt räntor å öfrig statsskuld	13,066,820: —		
efter afdrag af den för Riksgäldskontoret under samma tid beräknade inkomst af ränte- och kapitalinbetalningar	2,722,420: —	10,344,400	—
Upplåning till betäckande af motstående utgifter från odlingslånefonden		871,500	—
Transport		17,416,965	21

Inkomster och Utgifter år 1891.

Utgifter:

Riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar:

riksdags- och revisionskostnader		500,000: —	
kostnader för Riksdagens hus		12,000: —	
„ „ „ bibliotek		2,000: —	
löner, arfvoden och expenser vid Riksgäldskontoret		64,907: 50	
löner på indragnings- och pensionsstat vid dito		15,492: 50	
aflöning, resekostnad och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition		21,800: —	616,200: —

Annuiteter och räntor:

	Kapital.	Ränta.	
till Hans Maj:t Konungen			300,000: —
anslag till ränta och amortissement			
för 1860 års lån emot premieobligationer	131,111: 11	161,888: 89	
„ 1875 års lån emot $4\frac{1}{2}$ % obligationer	224,800: —	1,566,432: 22	
„ 1878 års lån emot 4 % obligationer	265,862: 40	584,228: 99	
„ 1880 års lån emot 4 % obligationer	1,197,900: —	4,419,162: —	
Transport	1,819,673: 51	6,731,712: 10	916,200: —

Transport	17,416,965	21
Summa kronor	17,416,965	21

	Kapital.	Ränta.			
Transport	1,819,673: 51	6,731,712: 10	916,200: —		
för 1886 års lån emot $3\frac{1}{2}$ % obligationer	160,000: —	1,745,556: 36			
„ 1888 års lån emot 3 % obligationer ...		800,000: —			
till amortering å statsskulden enligt § 3 i reglementet	85,333: 33				
kronor	2,065,006: 84	9,277,268: 46	11,342,275: 30		
anslag till ränta å 1887 års lån emot $3\frac{6}{10}$ % obligationer			631,314: —		
ränta å medgifven och beräknad, men ännu icke verkställd upplåning			162,000: —		
ränta å gamla 5%-lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond			15,030: 70	13,066,820	—
Vid 1888 års riksdag anvisade medel för odlingslånefonden:					
1891 års anslag			1,000,000: —		
efter afdrag af för sistnämnda år beräknade, till Kongl. Statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån			128,500: —	871,500	—
Lån ur 1886 års fond för enskilda jernvägar, 5,000,000 kronor, för år 1891 anvisade				1,000,000	—
Beräknad behållning vid 1891 års slut				2,478,645	21
			Summa kronor	17,416,965	21

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1889.

Statsverkspropositionens justering.

Protokoll öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 14 Januari 1890.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre Åkerhielm,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve Lewenhaupt,
Statsråden: Friherre von Otter,
Wennerberg,
Friherre Palmstierna,
Friherre von Essen,
Friherre Åkerhielm,
Östergren,
Groll,
Wikblad.

Departementschefen, Statsrådet Friherre von Essen uppläste till justering ett, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förut fattade, af Statsrådet enhälligt tillstyrkta beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Hans Maj:t Konungen täcktes, enligt Statsrådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt; och skulle i enlighet dermed omförmälda nådiga proposition till Riksdagen aflåtas.

In fidem
G. Louis De Geer.